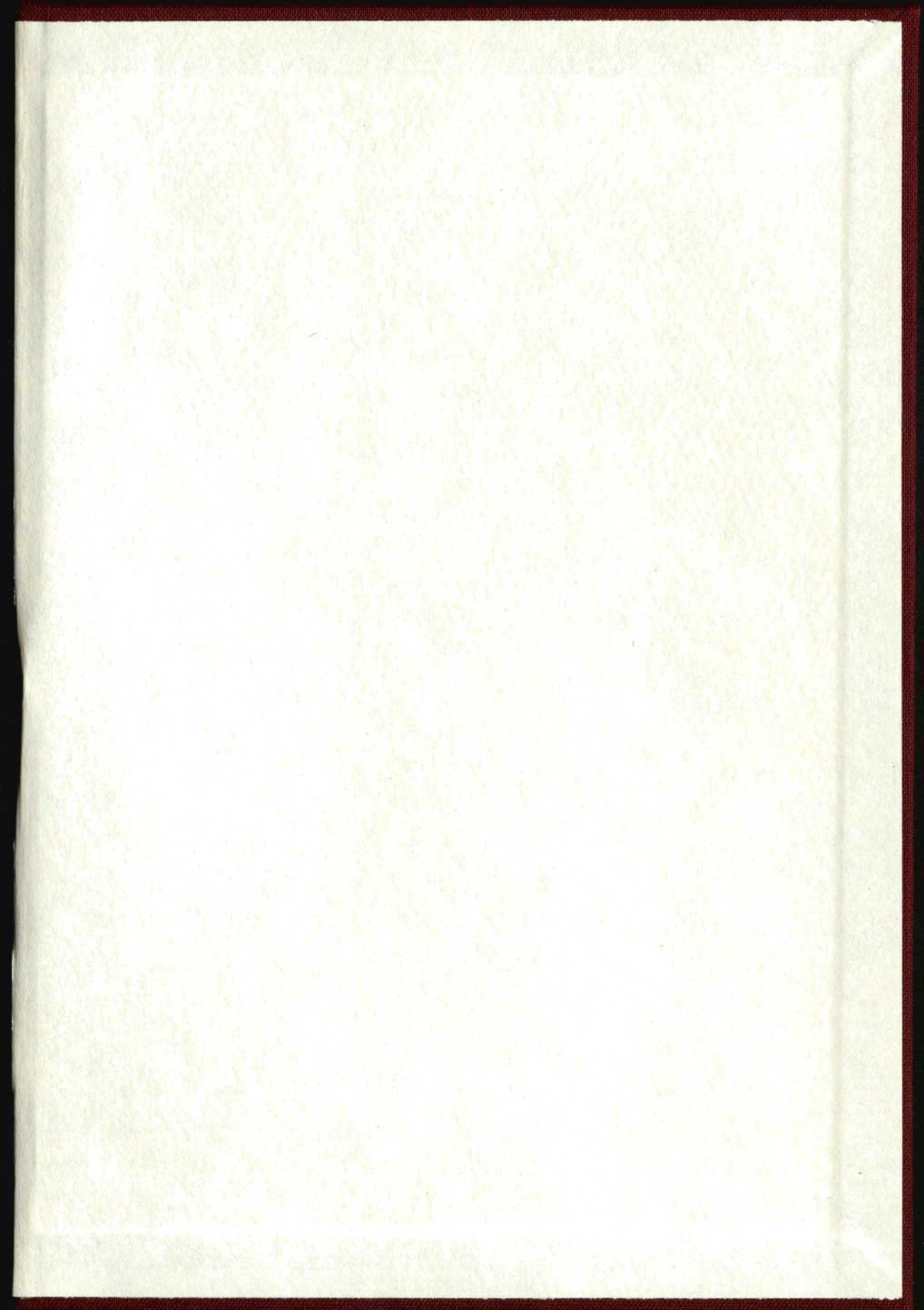

BIBLIOTECA
LITÚRGICA
CATALANA

7

SOCIETAT CATALANA D'ESTUDIS
LITÚRGICS

FILIAL DE L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

BIBLIOTECA
LITÚRGICA
CATALANA

7

ORDINARIUM SACRAMENTORUM
TARRACONENSE
1530

Edició facsimilar monocroma
amb introducció i índexs
a càrrec de
Francesc Xavier Altés i Aguiló

BARCELONA
INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS
2011

- © Introducció i índexs, Francesc Xavier Altés i Aguiló
© 2011, Societat Catalana d'Estudis Litúrgics,
filial de l'Institut d'Estudis Catalans, per a aquesta edició
Carrer del Carme, 47. 08001 Barcelona

Primera edició: octubre de 2011

Tiratge: 250 exemplars

Imprès a I. G. Santa Eulàlia – Sta. Eulàlia de Ronçana

ISBN: 978-84-9965-068-5

Dipòsit Legal: B-34315-2011

Són rigorosament prohibides, sense l'autorització escrita dels titulars del *copyright*, la reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol procediment i suport, incloent-hi la reprografia i el tractament informàtic, la distribució d'exemplars mitjançant lloguer o préstec comercial, la inclusió total o parcial en bases de dades i la consulta a través de xarxa telemàtica o d'Internet. Les infraccions d'aquests drets estan sotmeses a les sancions establertes per les lleis.

ESTUDI INTRODUCTORI

Els llibres litúrgics medievals propis de l'arquebisbat de Tarragona començaren a ser impresos per primera vegada a la darreria del segle xv. Sembla que hom començà, potser tímidament, o bé a tall de prova per tal de temptejar el mercat clerical, amb l'edició d'un nou breviari diocesà, que l'arquebisbe Pere d'Urrea (1445-1489) ordenà compilar a partir de la revisió o reforma del breviari catedralici, per tal que pogués servir per a tota l'arxidiòcesi. Aquest breviari, que, modernament, ha estat denominat «Breviari del patriarca Pere d'Urrea» hom el considera imprès a Tarragona, vers l'any 1484-1485, en el taller ambulant que hi tenia establert l'impressor Nicolau Spindeler. No seria, però, fins al cap d'una quinzena anys que, durant el pontificat de l'arquebisbe Gonzalo Fernández de Heredia (1490-1511), el Capítol catedralici de Tarragona encomanaria, els anys 1498/1499, a l'impressor Joan Rosembach la triple edició, d'altra banda força ben documentada, del missal, del breviari i del diürnal diocesans, que serien impresos també a Tarragona l'any 1499. El *Breviarium secundum consuetudinem Sanctae metropolis ecclesiae Tarraconensis* duu colofó datat la vigília de la festa de la Pentecosta, que aquell any s'escaigué el 18 de maig; el *Missale secundum consuetudinem Sanctae Tarraconensis Ecclesie Hispaniarum Metropolis*, del qual s'estamparen, a més, alguns exemplars sobre vitel·la, té el colofó datat el 26 de juny; la impressió del diürnal sembla que s'enllestí, finalment, en el trencall dels mesos de juliol i agost.¹

Tanmateix sembla que, ja sigui abans o després de la impressió d'aquests tres llibres litúrgics, Joan Rosembach n'hauria estampat un de quart, prou

1. J. SÁNCHEZ REAL, «Las impresiones de Rosembach en Tarragona», *Boletín Arqueológico* (Tarragona), 50 (1950) p. 59-65; F. X. ALTÉS I AGUILÓ, «Noves dades sobre els breviaris de Tarragona impresos per Joan Rosembach», a *Miscel·lània Litúrgica Catalana*, vol. 5, Barcelona, 1994, p. 56-58; J. ESCOBEDO, «La edición incunable en vitela del «Missale Tarraconense», *Gutenberg Jahrbuch*, 1991, p. 149-156.

necessari per a la cura pastoral: l'*Ordinarium Tarraconense*;² és a dir, el llibre que actualment coneixem amb el nom de ritual dels sacraments. Amb el nom llatí d'*Ordinarium*, i en català *Ordinari*, hom designava a Catalunya el llibre litúrgic que aplegava un conjunt d'*Ordines* o ordres sacramentals, juxtaposats, per a la celebració dels sacraments –ordre (*ordo*) del baptisme, ordre de les núpcies, ordre de visita als malalts (amb confessió i comunió), ordre d'unció dels malalts– i dels sacramentals (exèquies, enterrament, benediccions, exorcismes, etc.) propis de l'activitat litúrgica i pastoral dels sacerdots. En el cas del llibre amb ordres propis de l'activitat del bisbe, hom l'anomenava *Ordinari Episcopal*. El nom d'*Ordinarium* sembla provenir de l'antiga litúrgia romanagal·licana anomenada catalanonarbonesa, que fou creada a la seu metropolitana de Narbona vers l'any 800 per a introduir el ritu romà a la Marca Hispànica i substituir-hi l'antic ritu hispànic, tot incorporant-ne alguns elements puntuals, ja sigui perquè havien esdevingut molt populars, ja sigui per a completar les fonts de què hom disposava; per això la denominació *Ordinarium* tant podria derivar del *Liber Ordinum* de l'antiga litúrgia hispànica com d'una simple coincidència amb els *Ordines Romani* romanofrancs del segle VIII.³ És per això que la denominació *Ordinarium* aplicada al ritual sacramental es retroba en els llibres dels territoris (Carcassona, Elna, Magalona, Narbona, Tolosa de Llenguadoc)⁴ que havien format part de l'antiga província eclesiàstica Narbonense (785-1091) i, també, en els rituals dels territoris influenciats per l'expansió política i eclesiàstica medieval de Catalunya, és dir, Mallorca i València.⁵

A Catalunya, l'any 890, trobem la donació d'un llibre litúrgic denominat *Ordinum* a l'església de Sant Pere del monestir de Ripoll;⁶ l'any 1100, l'inventari de la catedral de Sant Vicenç de Roda d'Isàvena inclou un *Ordinale*, possiblement de caràcter episcopal,⁷ com també devien ser-ho dos *Ordinarios* que l'any 1147 consten entre els llibres de la catedral de la

2. H. BOHATA, *Liturgische Bibliographie des xv Jahrhunderts mit Ausnahme der Missale und Livres d'Heures*, Viena, 1911, núm. 775, que manleva la seva informació als arxius de la comissió del *Gesamtkatalog der Wiegendrucke*, el confon amb els llibres centreeuropeus d'aquest mateix títol vinculats al costumari de l'ofici diví. Bohatta, en el núm. 763 reitera el mateix error amb l'*Ordinarium* sacramental de Lleida, imprès per H. Botel l'any 1494.

3. M. S. GROS, «Los ritos de la Tarraconense y Narbona», a J. JANINI, *Manuscritos litúrgicos de las bibliotecas de España*, vol. 2, Burgos, 1980, p. 15-17; M. S. GROS, «La liturgie Narbonnaise témoin d'un changement rapide des rites liturgiques», a *Liturgie de l'église particulière et liturgie de l'église universelle*, Roma, 1976, p. 146-150; R. ORDEIG I MATA, *Les dotaties de les esglésies de Catalunya (segles IX-XII)*, vol. 4, Vic, 2004, p. 240.

4. J. B. MOLIN I A. AUSSÉDAT-MINVIELLE, *Répertoire des rituels et processionaux imprimés conservés en France*, París, 1984, núm. 364, 497, 665, 666, 788, 1301.

5. A. ODRIÓZOLA, *Catálogo de libros litúrgicos, españoles y portugueses, impresos en los siglos xv y xvi*, ed. J. Martín Abad y F. X. Altés i Aguiló, Pontevedra, 1996, núm. 513, 546-548; J. M. SUSTAETA, «El manual valentino de sacramentos», *Liturgia*, 13 (1958), p. 207-219.

6. R. ORDEIG I MATA, *Les dotaties de les esglésies de Catalunya (segles IX-XII)*, vol. 4, Vic, 2004, p. 240.

7. Editat per H. ANGLÈS, *La música a Catalunya fins al segle XIII*, Barcelona, 1935, p. 126, nota 5.

Seu d'Urgell.⁸ Aleshores, tal com veurem, els ordinari sacramentals presbiterals ja s'havien format; i una cinquantena d'anys després, la consuetada catedralícia de Vic, escrita entre els anys 1216 i 1218, porta dues referències explícites a l'ordinari episcopal i una de tercera, possiblement, a l'ordinari presbiteral.⁹

EMERGÈNCIA DE L'ORDINARI SACRAMENTAL

A Catalunya, l'ordinari sacramental esdevingué un llibre litúrgic amb característiques pròpies i independent dels sacramentaris en deixar d'ésser-ne un apèndix constituït per alguns ordres sacramentals. Aquest procés es pot resseguir a través dels antics manuscrits i dels fragments de llibres litúrgics de tradició catalana.

Alguns fragments de sacramentaris copiats a la segona meitat del segle x testimonien la seva suplementació amb ordres sacramentals i no sacramentals. Tots els que coneixem provenen, curiosament, del territori del bisbat de Vic i contenen, fragmentàriament, un ordre de visita als malalts (amb confessió i comunió), oracions *post obitum* pertanyents al final d'un ordre d'unció de malalts, un ordre d'unció seguit de l'ofici de difunts i dos ordres de sepultura.¹⁰

Al segle xi, aquesta suplementació dels sacramentaris catalans està ben representada en el sacramentari de Vic, especialment en el de Ripoll, i insinuada en el de Santa Maria de Castellar de la Muntanya (a la Vall de Bianya). El sacramentari de Vic, copiat l'any 1038, duu cap al final l'ordre d'aspersió dominical amb aigua beneïda, i els ordres d'unció, de visita als malalts i ritus de sepultura i reconciliació dels penitents el Dijous Sant.¹¹ El sacramentari de Ripoll, datable entre els anys 1040 i 1050, tot i que conserva l'ordre de baptisme i de confirmació en la Vigília de Pasqua, duu a continuació de l'èplicit un breu però veritable ordinari, de caràcter monàstic, constituït per l'ordre d'aspersió dominical amb aigua beneïda, l'ordre de visita als

8. M. S. GROS I PUJOL, «La biblioteca de la catedral de la Seu d'Urgell als segles x-xiii», *Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia*, vol. 26, Barcelona, 2005, p. 118, núm. 69.

9. M. S. GROS, «El *Liber Consuetudinum Vicensis Ecclesie* del canonge Andreu Salmúnia. Vic, Museu Episcopal, Ms. 134 (LXXXIV)», a *Miscel·lània Litúrgica Catalana*, vol. 7, Barcelona, 1996, p. 220, núm. 261, p. 221, núm. 264, i p. 222, núm. 277.

10. Es troben, respectivament, en els fragments: Vic, Arxiu Episcopal, *Fragments*, I/1: segle xex; *Fragments*, I/3: segle xex; *Fragments*, I/5: segle x segon terç (ed. M. S. GROS I PUJOL, «El sacramentari leccionari de Sant Boi de Lluçanès (Vic, Biblioteca Episcopal, Frag. I/5)», a *Miscel·lània Litúrgica Catalana*, vol. 14, Barcelona, 2006, p. 87-116); *Fragments*, I/8: prop de l'any 1000 (ed. M. S. GROS, «Els fragments del sacramentari de Sant Boi de Lluçanès (Vic, Bib. Episcopal, Frag. I/6)», a *Miscel·lània Litúrgica Catalana*, vol. 13, Barcelona, 2005, p. 17-46); Tarragona, Arxiu Històric Arxidiocesà, Ms. 22/2, copiat a la darrerria del segle x a la Catalunya Vella i pròxim al sacramentari de Vic (ed. J. JANINI, «El fragmento de sacramentario Ms. 22/2 de Tarragona», *Analecta Sacra Tarraconensia*, 59 (1986), p. 119-127).

11. A. OLIVAR, *El Sacramentario de Vich*, Barcelona, 1953, núm. 1437-1489, 1499-1573, 1791-1795, respectivament.

malalts, el d'unció, el del viàtic, oracions *ad exitum animae* i ritu de sepultura.¹² El sacramentari provinent de Santa Maria de Castellar de La Grassa (a la Vall de Bianya), copiat a la darrereria del segle xi i pròxim als de Ripoll i de Vic, tot i acabar mutilat, conserva l'ordre de visita als malalts i el d'unció, al qual devia seguir el ritu de sepultura.¹³

En l'àmbit gironí, el sacramentari anomenat *Missale Parvum*, de Vic, però copiat a l'escriptori de la catedral de Girona¹⁴ el darrer quart del segle xi, continua presentant un suplement amb els ordres de baptisme, de la Setmana Santa, de visita i d'unció dels malalts.¹⁵ En canvi, el sacramentari de Sant Feliu de Girona, del primer quart del segle xii, ja no el duu.

A l'entorn, però, de l'any 1100, el sacramentari de Mossolens (Carcassona), de tradició litúrgica catalanonarbonesa, encara anava complementat amb l'ordre nupcial, l'aspersió dominical amb aigua beneïda i els ordres de baptisme i de confirmació.¹⁶ Més encara, a mitjan segle xii es continuaven copiant sacramentaris, ja sigui amb l'ordre de baptisme vinculat a la Vigília de Pasqua,¹⁷ ja sigui complementats amb els ritus per a la mort i la sepultura.¹⁸

Tanmateix, sembla que fou durant la primera meitat del segle xii que hom compilà l'ordinari sacramental i esdevingué un llibre litúrgic progressivament independent.

En el bisbat d'Urgell, ho palesa el *llibre místic*, d'origen catedralici, però procedent de l'esglesia de Sant Romà de les Bons (Andorra), que fou copiat vers l'any 1150,¹⁹ en el qual hi ha aplegats, per una banda, els ordres de benedicció de l'aigua, de baptisme, de confirmació, de baptisme clínic i nupcial; i, per una altra banda, l'ordre de mort i d'enterrament encapçalant les misses pels difunts.²⁰ De manera similar ho trobem en el veí *llibre místic* pirinenc de Sant Guillem de Combret (Vallespir), datable a mitjan segle xi, el qual conté un veritable ordinari sacramental format pels ordres de baptisme, de confirmació, de reconciliació d'apòstates, de visita i d'unció dels malalts, i, segurament, el ritu de sepultura –que ara hi manca per

12. A. OLIVAR, *Sacramentarium Rivipullense*, Madrid-Barcelona, 1964, núm. 1782-1798, 1801-1846, respectivament.

13. J. JANINI, «Un sacramentario benedictino pirenaico del siglo xi (Barcelona, Bibl. Universitaria, ms. 827)», *Analecta Sacra Tarraconensia*, 53-54 (1980-1981), p. 260-265.

14. M. S. GROS I PUJOL, *La Biblioteca Episcopal de Vic*, Vic, 2006, p. 56, núm. 37.

15. M. S. GROS, «El «missale Parvum» de Vic», *Hispania Sacra*, 21 (1968), núm. 399-481 i 509-541.

16. A. G. MARIMORT, «Un sacramentaire de la région de Carcassonne des environs de l'année 1100», *Mélanges en l'honneur de monseigneur Michel Andrieu*, Estrasburg, 1956, p. 323-324.

17. Tarragona, Arxiu Històric Arxidiocesà, Ms. 22/8, segle xii med; Vic, Biblioteca Episcopal, Fragments I/29, segle xii med.

18. Vic, Biblioteca Episcopal, Fragments I/17, segle xii med; i Fragments I/25, segle xii.

19. F. X. ALTÉS I AGUILÓ, «El llibre místic de Sant Romà de les Bons (Andorra). (Biblioteca de l'Abadia de Montserrat, ms. 72)», a *Miscel·lània Litúrgica Catalana*, vol. 13, Barcelona 2005, p. 52-54.

20. F. X. ALTÉS I AGUILÓ, «El llibre místic de Sant Romà de les Bons (Andorra). (Biblioteca de l'Abadia de Montserrat, ms. 72)», a *Miscel·lània Litúrgica Catalana*, vol. 13, Barcelona 2005, núm. 983-1070 i 1162-1125, respectivament.

mutilació del còdex– al qual seguien les misses pels difunts.²¹ Aquest procés, el trobem també representat en el segon terç del segle XII al monestir de Santa Maria de La Grassa (Carcassès), on hom copià un ordinari sacramental que fou afegit a un col·lectari de mitjan segle XI.²²

Si hem fet aquest recorregut és perquè aquesta franja cronològica entre els anys 1100 i 1150, durant la qual hom compilà l'ordinari sacramental, coincideix, justament, amb l'època de la restauració efectiva de l'arquebisbat de Tarragona, de primer amb el futur sant Oleguer (1118-1137) i després amb el pontificat de Bernat Tort (1146-1163), que seria el reorganitzador de l'arxidiòcesi, en definiria les fronteres (1154) i instituiria a la catedral un capítol de canonges regulars (1154) segons l'esperit dels canonges de Sant Ruf d'Avinyó, en un procés cronològicament paral·lel al del bisbat de Tortosa, restaurat l'any 1148 i amb una canònica catedralícia regular de Sant Ruf d'Avinyó des del 1155.

Més enllà de la manca de testimonis litúrgics propis, es fa difícil d'imaginar que en aquest moment a Tarragona hom estigués per compilar un ordinari propi, més que més gran, per a la restauració del culte –si bé sembla que s'adoptà el vell sacramentari narbonès utilitzat al bisbat de Barcelona, que seria imprès els anys 1499 i 1550²³–, és evident que per a la celebració tant de la missa com de l'ofici diví hom se serví d'una diversitat de llibres litúrgics vells, copiats als segles X i XI,²⁴ uns procedents dels bisbats de Vic i de Barcelona i altres dels territoris de la Septimània i del Carcassès.²⁵

Aquesta diversitat i la manca d'una tradició litúrgica local fan sospitar que, en un moment que no podem precisar, hom confegís un ordinari, ja sigui a base d'adaptar un model preexistent, ja sigui combinant els diversos ordres locals més comuns. Pel què fa a l'època de la seva creació, resulta suggeridor –sense que poguem, però, treure'n conseqüències– el fragment manuscrit Tarragona, Arxiu Històric Arxidiocesà, Ms. 22/8 (descriu en

21. R. AMIET, «Le *Liber Misticus* de la chapelle de Combret, au diocèse d'Elne, XIe siècle», *Études Grégoriennes*, 20 (1981), p. 16-22.
22. M. S. GROS i PUJOL, «El col·lectari-ordinari de l'abadia de Santa Maria de La Grassa (París, BnF, ms. lat. 933)», a *Miscel·lània Litúrgica Catalana*, vol. 16, Barcelona, 2008, p. 204, 220.
23. M. S. GROS, *La liturgie Narbonnaise témoin d'un changement rapide des rites liturgiques, a Liturgie de l'église particulière et liturgie de l'église universelle*, Roma 1976, p. 140-141.
24. Només cal resseguir els fragments litúrgics descrits per J. JANINI i J. RICOMÀ, «Fragmentos Litúrgicos del Archivo Histórico Diocesano de Tarragona», *Analecta Sacra Tarraconensia*, 37 (1965), p. 217-230. Sobre el Ms. 22/1, vegeu A. M. MUNDÓ, «Un fragment molt antic de litúrgia romana a Catalunya», a *II Congrés Litúrgic de Montserrat*, vol. 3, Montserrat, 1967, p. 184; i pel que fa als Ms. 18/12, 21/3, 21/6 i 21/9, vegeu F. X. ALTÉS i AGUILÓ, «La tradició codicològica i litúrgica de l'homiliari carolingi de Luculentius a Catalunya. La recensió catalana: inventari i homilies recuperades», a *Miscel·lània Litúrgica Catalana*, vol. 18, Barcelona, 2010, p. 85-86 amb referència implícita a les p. 166-168.
25. Per exemple els Ms. 19/1, 19/2, 19/3, 20/1, 20/2 (J. GARRIGOSA i MASSANA, *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII*, Lleida, 2003, núm. 317, 318, 319, 321, 322; M. S. GROS i PUJOL, «Fragments d'un antfonari de l'ofici diví de Besiers (Tarragona, Arx. Hist. Arxid., Frag. 19/1)», a *Miscel·lània Litúrgica Catalana*, vol. 17, Barcelona, 2009, p. 47-81.

l'apèndix i), que aplega les meitats superiors de dos bifolis d'un manuscrit copiat a mitjan segle XII en les quals hi ha part de l'ordre baptismal per a les vigílies de Pasqua i de Pentecosta. L'amplada de la caixa d'escriptura (105 mm) d'aquests fragments i la reconstitució del text que hi manca, permet conjecturar que la llargada de la caixa d'escriptura seria d'uns 155/160 mm. Això palesa que el manuscrit al qual pertanyien aquests fragments era de format reduït, gairebé manual, i que les seves mides coincideixen, curiosament, amb les del supracitat *llibre místic* de Sant Guillem de Combrè (caixa d'escriptura: 152 x 109 mm). Tanmateix, tot i aquesta coincidència, resulta impossible determinar si aquests fragments, per a ús presbiteral, provenen d'un sacramentari, d'un *llibre místic*, o bé d'un ordinari sacramental. En tot cas a mitjan segle XIII ja existia un ordinari tarraconense, com ho testimonia el fragment manuscrit 24/1 de l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona. D'altra banda, la presència de determinades peces litúrgiques hispanogal·licanes en altres fragments manuscrits subsistents en l'ordinari tarraconense de l'any 1530 assegura el caràcter català de la seva tradició litúrgica.

LA TRADICIÓ MANUSCRITA DE L'ORDINARI TARRACONENSE

Els manuscrits i els fragments d'ordinaris sacramentals procedents dels bisbats catalans que ens han pervingut no són gaires, fins al punt que d'alguns bisbats (Barcelona, Lleida, Tarragona, Vic) no se'n conserva cap manuscrit medieval. Els més antics són el manuscrit 131 de l'Arxiu Capitular de Tortosa, que fou copiat a l'entorn de l'any 1200,²⁶ i el manuscrit Sant Cugat 73 de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, que podria haver estat copiat sobre un original de l'any 1218.²⁷

Aquesta mancança, força generalitzada arreu, sovint hom l'atribueix al major desgast manual que l'ordinari hauria patit respecte dels llibres per a la celebració de la missa i de l'ofici. La veritat és que fins i tot en són escassos els fragments conservats, malgrat que la majoria d'ells –val a dir-ho– han estat recuperats de volums en què foren reutilitzats com a cobertes, tot i la seva mida reduïda respecte dels altres llibres litúrgics.

Sigui com sigui, procedents del territori de l'arxidiòcesi de Tarragona, a l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona es conserven diversos fragments d'ordinaris sacramentals copiats entre els segles XIII i XV. En canvi, cal donar per desapareguts dos manuscrits que descrigué mossèn Josep Gudiol i Cunill en el seu treball inèdit titulat *L'arqueologia litúrgica de la Província eclesiàstica*

26. M. S. GROS, «L'antic *Ordinarium Sacramentorum* de la catedral de Tortosa (Tortosa, Arx. Cap. Ms. 131)», a *Miscel·lània Litúrgica Catalana*, vol. 8, Barcelona, 1997, p. 219-220.

27. M. S. GROS, «L'antic *Ordinarium Sacramentorum* de la catedral de Tortosa (Tortosa, Arx. Cap. Ms. 131)», a *Miscel·lània Litúrgica Catalana*, vol. 8, Barcelona, 1997, p. 216, nota 2; J. GARRIGOSA I MASSANA, *Els manuscrits musicals a Catalunya fins al segle XIII. L'evolució de la notació musical*, Lleida, 2003, p. 70, núm [20], el data en el trencall dels segles XIII-XIV.

Tarraconense, que obtingué el Premi Martorell l'any 1917 i que es conserva a la Biblioteca Episcopal de Vic. Es tracta d'un ordinari sencer, copiat al segle xv, i d'un volum de caràcter canonical, dels segles xv-xvi, que contenia alguns ordres sacramentals (cf. apèndix II).

D'altra banda, cal descartar el caràcter tarraconense d'un ordinari sacramental, copiat a principis del segle xvi, que fou posat a la venda per un antiquariat de Barcelona i que actualment és el manuscrit 4005 de la Biblioteca de Catalunya;²⁸ així com alertar de l'equívoc a què pot induir la qualificació genèrica d'«extracte del ritual Tarraconense»²⁹ donada al ritual nupcial del manuscrit 818 de la Biblioteca de l'Abadia de Montserrat.

A aquests fragments, cal afegir-hi l'ordre baptismal del supracitat Ms. 22/8, copiat a mitjan segle xii, i la persistent tradició manuscrita de l'ordre nupcial, vinculat, per raons pràctiques, a sacramentaris o a missals; pràctica que a Catalunya es remunta almenys al segon quart del segle x³⁰ i que previsqué fins a les primeres edicions dels diversos missals diocesans.³¹ En el nostre cas, aquesta tradició manuscrita la trobem expressada en dos fragments conservats a l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona. Es tracta del fragment de sacramentari Ms. 23/12, copiat al segle xvin, i del full de suplement per a un sacramentari o un missal representat pel Ms. 24/7, copiat al segle xiv.

En tots aquests fragments tarragonins, els ordres, sacramentals o no, que hi són representats pertanyen a una mateixa tradició litúrgica, bé que amb petites variants i, de vegades, amb abreujaments o remissions de caràcter pràctic. Tanmateix, tant si és tarragoní com si no ho és, crida l'atenció en el Ms. 24/9 la rúbrica de l'ordre baptismal que mana acomiadar els catecúmens fins al Dissabte Sant. Es tracta d'una rúbrica equivalent a la que clou el sisè escrutini prebaptismal de l'antic *Ordo Romanus XI*,³² que està a la base dels ordres baptismals catalans, i que resulta totalment arcaica en un manuscrit del segle xiv. Això ens remet, evidentment, a la compilació del model al qual pertany aquest ordinari, que assumí un ordre baptismal que conservava algun, o alguns, dels antics escritinis prebaptismals, tal com ho trobem també en l'antic ordre baptismal catalanonarbonès confegit a principis del segle ix.³³

28. Aquest manuscrit ofert per la Libreria Antiquaria Pro Libris, de Barcelona, en el seu *Boletín* núm. 14 (1960?), núm. 188, i làmina en color, és un ordinari del bisbat de Tortosa (F. X. ALTÉS I AGUILÓ, «Un antifoner de l'ofici segons el costum de la catedral de Vic i altres identifications de manuscrits litúrgics», a *Miscel·lània Litúrgica Catalana*, vol. 9, Barcelona, 2011, p. 244-248).

29. A. M. FRANQUESA, «El ritual Tarraconense», a *Litúrgica* 2, Montserrat, 1958, p. 268-269, en nota.

30. M. S. GROS, «Els fragments del sacramentari Vic, Museu Episcopal, Frag. I/8», a *Miscel·lània Litúrgica Catalana*, vol. 6, Barcelona, 1995, p. 165-175.

31. Vegeu-ho per exemple en l'edició facsimilar del *Missale Vicense 1496*. Edició a cura de F. X. ALTÉS I AGUILÓ, Barcelona, 2001, f. CXXV-CXXIV.

32. M. ANDRIEU, *Les Ordines Romani*, vol. 2, Lovaina, 1931, núm. 80-82.

33. M. S. GROS, «El antiguo ordo bautismal catalano-narbonense», *Hispania Sacra*, 28 (1975), p. 58, i 90-91.

A través del conjunt de fragments conservats, es pot resseguir, ni que sigui fragmentàriament, el contingut i la seqüència de l'ordinari medieval tarraconense:

Benedicció dominical de l'aigua: Ms. 24/4; 24/6 i 24/9.

Ordre del baptisme: Ms. 22/8; 24/4; 24/5; 24/6; 24/8 i 24/9.

Ordre nupcial: Ms. 23/12; 24/3; 24/7.

Ordre d'unció dels malats: Ms. 24/3; 24/4.

Ritus d'exequies i sepultura: Ms. 24/1; 24/2; 24/4.

L'ORDINARI TARRACONENSE DE L'ANY 1530

Passada una vintena d'anys des de l'edició del missal, del breviari, del diürnal i de l'ordinari (?) arxidiocesans impresos l'any 1499 per Joan Rosembach, el 7 de febrer del 1521 el Capítol catedralici de Tarragona, tot assumint la voluntat expressada per l'arquebisbe Pere de Cardona (1115-1530), acordà fer estampar a l'impressor Rosembach una nova edició del breviari i del diürnal tarraconenses, que no veurién tanmateix la llum fins als primers mesos de l'any 1523.

A més de l'edició del breviari i del diürnal arxidiocesans, l'arquebisbe Pere de Cardona degué projectar també una nova edició del missal, atès que els canonges, en la mateixa sessió de 7 de febrer del 1521, decidiren demanar a l'arquebisbe autorització per a comercialitzar una resta de missals de l'edició de 1499, que l'any 1502 quedaren en poder del Capítol.³⁴ No sabem si l'atorgament de l'aprovació per part de l'arquebisbe respongué simplement a una concessió perquè poguessin treure's del damunt les restes de l'edició de l'any 1499, o bé una manera de resoldre, temporalment, la manca de missals arxidiocesans i, així, exonerar-se d'emprendre'n la costosa reedició, tal com ho feren altres bisbats catalans (Barcelona, Lleida, Tortosa, Urgell) que, com Tarragona, havien imprès el seu missal diocesà durant els darrers anys del segle xv o el primer decenni del segle xvi, i que el reeditaren entre els anys 1521-1537. Un cas també excepcional és el del bisbat de Girona, que, tot i haver-ne contractat la reedició l'any 1526, no arribà fer-se.³⁵

La manca d'ordinaris sacramentals tarraconenses, en canvi, no pogué ser obviada; i, com altres bisbats catalans que reeditaren el seu (Barcelona, 1531; Lleida, 1532; Tortosa, 1524; Urgell, 1536),³⁶ la nova edició de l'ordinari tarraconense, promulgada per l'arquebisbe Pere de Cardona, veié la llum a

34. F. X. ALTÉS I AGUILÓ, «Noves dades sobre els breviaris de Tarragona impresos per Joan Rosembach», a *Miscel·lània Litúrgica Catalana*, vol. 5, Barcelona, 1994, p. 59-60.

35. E. MIRAMBELL I BELLOC, «Incidència ultrapirenaica en la producció del llibre gironí», *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, 29 (1987), p. 310-311, 317-319.

36. A. ODRIÓZOLA, *Catálogo de libros litúrgicos, españoles y portugueses, impresos en los siglos XV y XVI*, ed. J. Martín Abad y F. X. Altés i Aguiló, Pontevedra, 1996, núm. 488, 510, 543 i 544bis, respectivament.

Barcelona el 7 de febrer de l'any 1530, en el taller tipogràfic de l'impressor Joan Rosembach, duent, en vermell, aquest títol:

Ordinarium sacramentorum secundum ritum et consuetudinem sancte metropolis ecclesie Tarraconensis valde copiosum. Per expertos viros mandato illustrissimi ac reuerendissimi domini Petri de Cardona ipsius ecclesie Archiepiscopi bene ordinatum. Cum nonnullis operibus insertum. Sacerdotibus maxime curatis valde vtilissimum.

Ja, doncs, a la portada, el nou ordinari es presentava com un llibre molt complet (*valde copiosum*), especialment útil per als rectors, i amb l'edició diligentment revisada i corregida *per expertos viros* en la qual s'intercalaven diversos textos (*nonnullis operibus*). El colofó ho reiterava i, d'acord amb el costum, rubricava l'autoria tipogràfica del volum i la seva datació:

Explicit ordinarium de ministratione sacramentorum secundum ritum et consuetudinem sancte Metropolis ecclesie Tarraconensis maxima diligentia ordinatum et correctum cum nonnullis operibus utilissimis insertum. Impressum Barchinone per magistrum Johanem Rosembach alamanum die. vii. mensis february. Anni. M.D.xxx.

L'arquebisbe Pere de Cardona encara fou a temps de tenir a les mans aquesta nova edició de l'ordinari tarraconense; moriria a la vila d'Alcover (Alt Camp) el Dilluns Sant, 11 d'abril, d'aquell any 1530.³⁷ Per a l'impressor Joan Rosembach, fou també un dels últims llibres que veié sortir del seu obrador i el darrer dels nombrosos de caràcter litúrgic, atès que morí a Barcelona, on, el 5 de setembre de 1530, dictà el testament, que fou publicat el dia 7 de novembre.³⁸

CARACTERÍSTIQUES TIPOGRÀFIQUES

D'acord amb la tradició manuscrita i amb la funcionalitat manual d'aquest llibre, aquest ordinari fa aproximadament 215 x 155 mm. Està imprès sobre paper amb filigranes de mà i estrella (o creu?) i creu de terme, però també se n'estamparen alguns exemplars sobre pergamí. Els seus quaderns estan plegats en quart (4^a). Té en total 160 fulls: [2 f. s. n.] + i-clvii folis + [1 f. s. n.] que té el revers en blanc. El volum està format per vint-i-tres quaderns que duen les signatures tipogràfiques: []² a-f⁸ g-i⁴ k⁸ l⁴ m-q⁸ r⁴ f⁸ s-v⁸ x¹⁰. La foliació és en numeració romana i presenta alguns errors: xxxx (per xxx), xviii (per cviii), lxxvii (per lxxvi), lxxvi (per lxxvii), cxxxx (per cxxx) i cxliiii (per clv).

37. C. EUBEL, *Hierarchia Catholica medii aevi*, vol. 3, Münster, 1910, p. 328.

38. J. M. MADURELL MARIMON i J. RUBIÓ Y BALAGUER, *Documentos para la historia de la imprenta y librería en Barcelona (1474-1553)*, Barcelona, 1955, doc. 408.

Les planes tenen fonamentalment una caixa tipogràfica de 110 x 165/170 mm; algunes, però, són un xic més llargues i envaeixen el marge inferior, ja sigui per a poder dotar de lletra el darrer pentagrama de la plana (f. 105v, 119v, 123, 149v, 175 i 180), ja sigui per afegir-hi en cos tipogràfic menor el text d'una oració oblidada (f. 48v). També hi trobem un afegitó marginal a manera de postil·la (f. 41). El text hi ocupa 22 línies en les planes amb lletreria gòtica de cos gran, i 32/33 línies en les de cos menor.

La portada del llibre presenta el títol i l'escut xilogràfic de la seu metropolitana de Tarragona impresos en tinta vermella i emmarcats per quatre vinyetes xilogràfiques, a manera d'orla.³⁹ Aquestes quatre vinyetes, amb àngels, ja les troben utilitzades per Joan Rosembach en el taller que tingué al monestir de Montserrat durant els anys 1521-1524, concretament en el *Missale Benedictinum*, imprès vers l'any 1521, on emmarquen una xilografia montserratina que representa l'Anunciació a la Verge Maria,⁴⁰ i també en l'emmarcament de la portada del *Lectionarium Dominicale*, imprès l'any 1523.⁴¹ Posteriorment es retroben en el *Planct de la Verge Maria*, de Miquel Ortigues, imprès a Barcelona l'any 1528.⁴²

La contraportada l'omple un gravat xilogràfic del Crucificat amb els símbols dels quatre evangelistes, dintre de medallons, en els quatre angles. Es tracta d'una vella matriu xilogràfica del taller de Joan Rosembach, que ara mostra noves esquerdes, i que, a més, ha estat rebaixada lateralment mig centímetre per banda i complementada amb filets metàl·lics.⁴³ Aquest gravat, –testimoniati indirectament en l'únic exemplar conegut del quadernet d'Exorcismes del bisbat de Vic,⁴⁴ imprès vers 1508– el retrobem encara sencer en l'*Ordinarium Barcinonense* de l'any 1508, en el *Missale Parvum* de l'any 1509, i en el *Tractatus perutilis*

39. Reproduïda a mida en R. LYELL, *Early Book Illustration in Spanien*, Londres, 1926, p. 57; en canvi, no és una reproducció fotogràfica l'escut publicat per M. AGUILÓ I FUSTER, *Catálogo de obras en lengua catalana impresas desde 1474 hasta 1860*, Madrid, 1923, p. 87.

40. En el foli 12 dels preliminars i en el foli CCLXXV. Ha estat reproduït per A. M. ALBAREDA, «La impremta de Montserrat (segles XVè-XVIè)», *Analecta Montserratensia* 2 (1918), p. 140 i làmina VI; també per R. MIQUEL I PLANAS, *Bibliofilia*, vol. 2, Barcelona, 1915-1920, col. 510j.

41. A. M. ALBAREDA, «La impremta de Montserrat (segles XVè-XVIè)», *Analecta Montserratensia*, 2 (1918), p. 156.

42. Aquesta portada ha estat reproduïda a mida per R. MIQUEL I PLANAS, *Bibliofilia*, vol. 2, Barcelona, 1915-1920, col. 2a.

43. Vegeu el gravat original, lleugerament reduït, a R. MIQUEL I PLANAS, *Bibliofilia*, vol. 2, Barcelona, 1915-1920, col. 155-156, estampat en el *Missale Parvum* (1509-X-31) descrit per F. J. NORTON, *A descriptive catalogue of printing in Spain and Portugal 1501-1520*, Cambridge, 1978, núm. 109.

44. Vegeu la introducció al *Missale Vicense 1496*. Edició facsimilar reduïda a cura de F. X. ALTÉS I AGUILÓ, Barcelona, 2001, p. 3, nota 89.

de celebratione misse.⁴⁵ Aquesta xilografia, que en l'exemplar de l'*Ordinarium Tarraconense* conservat a la Biblioteca de Catalunya està tapat per un full de paper blanc enganxat, antigament, per tal de reforçar la portada, a la mort de l'impressor Joan Rosembach, passà a la calaixera tipogràfica del seu successor, Pere de Montpezat, que el reestamparia en l'ordre de la missa de casament inclòs en l'*Ordinarium* de Barcelona imprès l'any 1532.

En la resta de l'*Ordinarium Tarraconense* hi ha dues altres xilografies. Una representa el Calvari (114 x 75 mm) a l'inici del cànon de la missa per al ritu nupcial (f. XLIII), que es retroba en el *Missale Benedictinum* (f. 301) estampat a Montserrat per Rosembach vers l'any 1521.⁴⁶ L'altra, al final del volum, correspon a una de les marques tipogràfiques utilitzades per Joan Rosembach clou el colofó.⁴⁷

Per a la composició tipogràfica del llibre hom se serví, fonamentalment, de dues lletreries gòtiques de diferent cos –i puntualment d'una tercera– que trobem utilitzades en el taller de Joan Rosembach entre els anys 1522 i 1530 i que per això no consten en l'inventari de les lletreries utilitzades per Rosembach dreçat per Norton.⁴⁸ Els textos pròpiament litúrgics (oracions, antifones i textos bíblics), així com també la portada i els títols corrents del cap de plana, foren compostos amb una lletreria en 143/144 mm; en canvi, les rúbriques i els textos no litúrgics amb una altra de 98/99 mm. La tercera lletreria, utilitzada puntualment, pertany a un cos gran (circa 120/125 mm per a 10 línies) i només apareix en les paraules de la institució o consagració del cànon de la missa (f. 46v-47), tal com era costum de fer-ho en els missals.

La lletreria gòtica en 143/144 mm sembla la successora de la lletreria núm. 4 de Rosembach,⁴⁹ però ací presenta una «caixa bruta» o bé allargada fent recurs a les majúscules d'aquella lletreria tal com es pot constatar per exemple, però no únicament, en el santoral de les lletanies per a la benedicció de les fonts baptismals el Dissabte Sant (f. 12-13). Aquesta lletreria, la retrobem en les portades de Baltasar Sorio, *Super psalmum XXXIIIJ homelie decem*, Barcelona, 1522); de la *Vita Christi* catalana del pseudo-Bonaventura,

45. F. J. NORTON, *A descriptive catalogue of printing in Spain*, núm. 100, 108A i 109, respectivament.

46. Descrit per A. M. ALBAREDA, «La impremta de Montserrat (segles XVè-XVIè)», *Analecta Montserratensia* 2 (1918), p. 139, i reproduït per R. MIQUEL I PLANAS, *Bibliofilia*, vol. 2, Barcelona, 1915-1920, col. 606b.

47. Es tracta de la marca tipogràfica núm. 41 de F. VINDEL, *Escudos y marcas de impresores y librerías en España durante los siglos XV al XIX*, Madrid, 1942, p. 39. Reproducció, a mida, de la plana del colofó a R. LYELL, *Early Book Illustration in Spain*, Londres, 1926, p. 58.

48. F. J. NORTON, *A descriptive catalogue of printing in Spain and Portugal 1501-1520*, Cambridge, 1978, p. 40.

49. F. J. NORTON, *A descriptive catalogue of printing in Spain and Portugal 1501-1520*, Cambridge, 1978, p. 40.

Ordinarium sacramentorum se-
cundum ritum et consuetudinem scilicet
metropolis ecclesie Tarraconensis.
valde copiosum. Per expro-
viros mandato illustris ac reue-
rendissimi domini domini Petri de Car-
dona ipsius ecclesie Archiepiscopi be-
ne ordinatum. Cum nonnullis ope-
ribus insertum. Sacerdotibus ma-
xime curatis valde utilissimum.

Sepultura

dominus et illuxit nobis. **C**onstituite dies
solennem in condensis: usque ad cornu alta-
ris. **D**eus meus es tu et confitebor tibi: de-
us meus es tu et exaltabo te. **C**onfitebor tibi
quoniam exaudisti me: et factus es mihi in sa-
lutem. **C**onfitemini domino quoniam bo-
nus: quoniam in seculum misericordia eius.
Requiem eterna. **D**icto. ps. repetat. **A**nt.

Aperite illi portas iusticie et i grege sus-

in eas cōfitebor domi no.

Postea p̄seq̄t̄ put seq̄t̄ sup̄ tumulū: **S**z de seq̄ntib⁹ orōnib⁹
dicat̄ quo necesse fuerit cludēdo sēp cū duab⁹ ultimis. **T**i
bi dñe p̄mēdam⁹. **A**bsolute dñe etc.

Ryzel. **A**p̄el. **R**yzel. **P**r̄ nr̄. **V.** Et ne nos. **V.** **A**ntia ei⁹ i bōis de
morabit. **R.** Et semē ei⁹ hereditabit frā. **V.** **R**eq̄ez ei⁹. **V.** **R**eq̄
escat i pa. **V.** **D**ñe exau. **V.** **D**ñs vobiscū. **O**rem⁹. **O**ratio.

De⁹ ap̄d̄ quez mortuoz spūs vivit et in
quo electoz aīe d̄posito carnis onere

Rogam⁹ te do mine deus noster vt

suscipias aīas fidelium defunctorū: p q

b' sanguine tuū fudisti. **p.** Recordare q̄a

pulvis sum et homo: sicut fenū et flos

agri. **v.** Edificors et miserator in ste

domine. p. Recordare.

ExPLICIT ordinarium de ministratione
sacramētorum secūdum ritum et consue-
tudinē sancte Metropolis
ecclesie Tarracon. maxima dili-
gentia ordinatum et cor-
rectum cuz nonnullis
operib⁹ vtilissimis in-
sertū. Impressuz
Barchinone
per magi-
strum Johanez Rosembach ale-
manum die. vij. mēsis februarij.
Anni. M.D. xxx.

Barcelona, 1522;⁵⁰ de l'*Ordinarium sacramentorum Dertusense*, Barcelona, 1524,⁵¹ i del *Planct de la Verge Maria*, de Miquel Ortigues, imprès a Barcelona l'any 1528.⁵²

La lletreria gòtica en 98/99 mm, la retrobem com a cos de text en l'esmentada *Vita Christi*⁵³ i, puntualment, en el *Missale Benedictinum* (signatura ✚¹⁻⁸) imprès a Montserrat l'any 1521, i també en el *Missale Dertusense* (signatura ✚^{37v-8v}) estampat a Barcelona l'any 1524.

Els textos eucològics no musicals duen inicials llombardes per a dues línies de text, impreses en tinta vermella, així com lletrines llombardes, també impreses en vermell, en algunes cesures menors. També hi ha algunes caplletres historiades, impreses en negre. A l'inici del cànon (*Tē igitur*) de la missa per a la celebració del matrimoni (f. 44v), hi ha una gran T⁸ xilogràfica que fa la mateixa funció en l'ordinari del bisbat de Vic (f. 26 i 82v), imprès per Rosembach vers l'any 1508.⁵⁴

Les antifones musicades duen la lletra amb el corresponent tetragrama, amb notació musical quadrada estampada en negre sobre els tetragrames, que, prèviament, foren impresos en vermell. Val a dir que no són gaire abundoses i que només en trobem en els ritus de la benedicció de les fonts baptismals el Dissabte Sant (f. 16v-17v), en el d'enterrament (f. 102v-123) i en el de la benedicció del terme (f. 136-139v.). Els tetragrames fan 16 mm d'amplada, com en el *Missale Dertusense* ja esmentat. Les planes ocupades totalment per antifones musicades presenten sis tetragrames amb el text corresponent, encapçalat per caplletres allargades de tipus cantoral, impreses en vermell, però que són desiguals tant de mida com en la morfologia, i sovint no arriben a ocupar tota l'alçada del tetragrama. Algunes d'aquestes caplletres (f. 102v, 105v, 106v, 129v) pertanyen a una lletreria arcaica, similar a la utilitzada pel mateix impressor Rosembach, l'any 1502, en l'*Ordinarium sacramentorum Gerundense*.⁵⁵

50. Reproduïen aquesta portada R. MIQUEL I PLANAS, *Bibliofilia*, vol. 1, Barcelona, 1911-1914, col. 208c; J. P. R. LYELL, *Early Book Illustration in Spain*, London, 1926, p. 53; A. M. ALBAREDA, «La impremta de Montserrat (segles xvè-xviè)», *Analecta Montserratensia*, 2 (1918), p. 150, que el suposa imprès a Montserrat; A. M. ALBAREDA, *Bibliografia dels monjos de Montserrat (segle xvi)*, Montserrat, 1928, p. 195; F. VINDEL, *Manual gráfico-descriptivo del bibliófilo hispano-americano (1475-1850)*, vol. I, Madrid, 1930, núm. 343, un xic reduïda.

51. Reproduïda en B. BAYERRI, *Los códices medievales de la Catedral de Tortosa*, Barcelona, 1962, p. [344d]. Descriu per J. RUBIÓ, «La Biblioteca Capitular de Tortosa», *Butlletí de la Biblioteca de Catalunya*, 5 (1918-1919), p. 131; B. BAYERRI, *Los códices medievales de la Catedral de Tortosa*, Barcelona, 1962, p. 439-440.

52. La portada i el colofó d'aquest llibre han estat reproduïts per R. MIQUEL I PLANAS, *Bibliofilia*, vol. 2, Barcelona, 1915-1920, col. 2a-2b.

53. Reproducció de dues planes de text, lleugerament reduïdes, a A. M. ALBAREDA, «La impremta de Montserrat (segles xvè-xviè)», *Analecta Montserratensia*, 2 (1918), p. 152-153.

54. F. J. NORTON, *A descriptive catalogue of printing in Spain and Portugal 1501-1520*, Cambridge, 1978, núm. 103.

55. F. J. NORTON, *A descriptive catalogue of printing in Spain and Portugal 1501-1520*, Cambridge, 1978, núm. 448.

Tot això contrasta amb la cura que presenten les edicions musicals realitzades anteriorment per Joan Rosembach, i particularment amb el precedent immediat del processoner d'Urgell estampat l'any 1527.⁵⁶ Possiblement cal veure-hi l'empremta del seu successor, Pere de Montpezat, que, versemblantment, l'any 1530 ja en regia el taller⁵⁷ i que a la mort de Joan Rosembach reutilitzaria la major part del seu material tipogràfic.

A algunes solucions tipogràfiques matusseres ja esmentades, cal afegir-n'hi una d'especialment singular utilitzada per a esmenar l'error, en el foli cxv, de la composició i estampació, en color vermell, de dos tetragrames encapçalats amb la inicial I, en l'espai destinat als darrers versets del salm 117. A partir d'aquesta constatació, que he fet en els exemplars de la Biblioteca de Catalunya, de la Biblioteca de Montserrat i de l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona, és evident que els tetragrames hom els havia imprès prèviament al tiratge del text i de la notació musical, en tinta negra, i al retiratge de les rúbriques en tinta vermella. És una constatació interessant; doncs per tal d'aprofitar els fulls del quadern corresponent, estampats amb els tetragrames, i estalviar-se d'imprimir-ne de nous, hom optà per apedaçar els fulls tot enganxant sobre els tetragrames una cèdula de paper, de 110 x 50 mm, abans de procedir al tiratge definitiu del quadern, en negre, i al retiratge en vermell.

EXEMPLARS I BIBLIOGRAFIA

Mancats com estem de documentació relativa a l'edició d'aquest ordinari tarraconense, en parlar d'exemplars ens referim, exclusivament, als exemplars actualment conservats o bé a aquells altres que ens són coneguts a través de la bibliografia. Els exemplars actualment localitzables són aquests cinc:

1. Barcelona, Biblioteca de Catalunya, 10-II-51: exemplar mancat del darrer quadern; a la portada duu dos ex-libris manuscrits: *Collegii Barcinonensis Soc. Jesu* i *Es de la Biblioteca Publica Episcopal de Barcelona*.
2. Londres, British Library, C.62.d.16.
3. Madrid, Real Academia de la Historia: exemplar mancat dels darrers fulls.

56. *El Processoner de la Seu d'Urgell imprès l'any 1527*. Edició facsimilar monocroma amb introducció i índexs a cura de Francesc Xavier ALTÉS i AGUILÓ, Barcelona, 2007.

57. J. M. MADURELL MARIMON i J. RUBIÓ i BALAGUER, *Documentos para la historia de la imprenta y librería en Barcelona (1474-1553)*, Barcelona, 1955, p. 699, doc. 400.

4. Montserrat, Biblioteca de l'Abadia, Segle xvi, 8º.48 (*olim* xvi-13).
5. Tarragona, Arxiu Històric Arxidiocesà: exemplar mancat dels fulls [1-2] i dels folis iii, viii, xix, xxiii, xxiv, xxxi, ciii, cxiv i cxxxix. Enquadernació de l'època amb pell negra decorada amb gofrats a les tapes i al llom.

A més, hi ha tres altres exemplars dels quals se n'ha perdut el rastre: l'un és el que procedia de la biblioteca del Duc de Parma, que fou subhastada l'any 1932; l'altre és l'exemplar fragmentari que existia a l'antiga biblioteca particular Font de Rubinat, de Reus; i el tercer és un exemplar imprès sobre pergamí de la Biblioteca Pública Provincial de Palma de Mallorca, citat Marian Aguiló.

Bibliografia:

AGUILÓ I FUSTER, M. *Catálogo de obras en lengua catalana impresas desde 1474 hasta 1860*, Madrid, 1923, p. 44, núm. 73 i p. 87-90 núm. 123.

[Catàleg:] Ludwig Rosenhal's Antiquariat, Catalogue 111, núm. 1.779a.

[Catàleg:] Ludwig Rosenhal's Antiquariat, Catalogue 125: *Spanish Literature and History (xv-xvi th century)*, núm. 274.

[Catàleg:] Ludwig Rosenhal's Antiquariat, Katalog 150: *Bibliotheca Liturgica*, Pars I, núm. 554, continuà oferint el mateix exemplar –a més dels ordinaris núm. 455: Urgell, 1548; núm. 456-457: València, 1514; núm. 458: València, 1527– tot afirmant, en aquest darrer catàleg, que portava la notació musical escrita a mà (?) sobre els tetragrames impresos en vermell.

LYELL, J. P. R. *Early Book Illustration in Spanien*, Londres, 1926, p. 57-58.

[Subhasta:] *Livres de liturgie imprimés au xve et xvie siècles faisant partie de la bibliothèque de son altesse royale de duc Robert de Parme*, París-Milà, 1932, p. 117, núm. 256.

VINDEL, F. *Manual gráfico-descriptivo del bibliófilo hispano-americano*, vol. 6, Madrid, 1930, núm. 1995.

PALAU I DULCET, A. *Manual del librero hispanoamericano*, vol. 11, Barcelona, 1958, núm. 203521.

Librorum liturgicorum Cathalauniae s. ix ad xvi Bibliotheca abbatiae Montisserrati exhibitio, Montserrat, 1958, p. 13, núm. 36.

FRANQUESA, A. «El ritual Tarraconense», a *Liturgica* 2, Montserrat, 1958, p. 249-290, especialment p. 282 i 284.

FRANQUESA, A. «El ritual Tarraconense», *Liturgia*, 13 (1958), p. 193-204.

FRANQUESA, A. «Elementos visigóticos en el ritual Tarraconense del siglo XVI», *Hispania Sacra*, 11 (1958), p. 107-123.

FRANQUESA, A. «Particularismes catalans en els Rituals», a *II Congrés Litúrgic de Montserrat*, vol 3, Montserrat, 1967, p. 91-102.

GROS, M. S. «El antiguo ordo bautismal catalano-narbonense», *Hispania Sacra*, 28 (1975), p. 44.

MILLARES CARLO, A. «La imprenta en Barcelona en el siglo XVI», a *Historia de la imprenta hispana*, Madrid, 1982, p. 531, núm. 52.

ODRIOZOLA, A. *Catálogo de libros litúrgicos, españoles y portugueses, impresos en los siglos XV y XVI*. Ed. J. Martín Abad i F. X. Altés i Aguiló, Pontevedra, 1996, núm. 536. Suposa, erròniament, que l'exemplar anunciat per Rosenthal (Katalog 150) era imprès sobre vitel·la, mentre que de fet era l'enquadrernació la que era de pergamí.

SUSTAETA, J. M. «El manual valentino de los sacramentos», *Liturgia*, 13 (1958), p. 203-234.

BERNADÓ, M. «La música en els rituals catalans del segle XVI», a *I Congrés d'Història de l'Església Catalana. Dels orígens fins ara*, vol. 2, Solsona, 1993, p. 581-593.

CARACTERÍSTIQUES I CONTINGUT

Aquesta edició de l'ordinari sacramental de Tarragona estava destinada, possiblement sense pretendre-ho, a esdevenir, a Catalunya, la fita que assenyala la fi de les edicions dels ordinaris impresos per primera vegada en el trencall dels segles XV i XVI.

Mentre que aquelles eren simples publicacions, un xic revisades, dels ordinaris medievals manuscrits –tal com es pot comprovar en l'ordinari de Girona imprès l'any 1502⁵⁸ i, encara, en el de Tortosa de l'any 1524–, l'ordinari tarraconense de l'any 1530, d'acord amb el costum que havia començat a generalitzar-se, pretenia –ja ho hem vist– oferir un conjunt textual editat amb tota cura (*ordinatum et correctum*), molt complet (*valde copiosum*) i enriquit amb diversos textos intercalats (*nonnullis operibus utilissimis insertum*). La revisió comportà la multiplicació i l'explicitació de les rúbriques, mentre que els textos nous, que no es retroben en els ordinaris catalans anteriors, són introduccions i apèndixs en llatí, de caràcter teològic, jurídic i pastoral, als ordres sacramentals, així també com un *art de ben morir* en català.

El català, que ja era present en els ordinaris anteriors,⁵⁹ ací s'hi fa encara més patent en esdevenir l'única llengua vehicular en les catequesis, les

58. Cf. l'edició *Ordinari [ritual] de Girona 1502*, ed. J. M. MARQUÉS i F. FELIU, Girona, 2006.

59. A tall de mostra, vegeu-ho en alguns textos publicats: T. NOGUER, «Un text litúrgic en català», a *Miscel·lània en homenatge a Antoni Rubió i Lluch*, vol. 2, Barcelona, 1936, p. 456-462; J. TORNÉ i CUBELLS, «Un nou ordinari "secundum ritum Barchinone"», a *Miscel·lània Litúrgica*

monicions, les preguntes i els diàlegs, no estrictament sacramentals, entre els fidels i el sacerdot. Alguns d'aquests elements en els ordinaris anteriors sovint es presentaven en forma bilingüe (llatí-català), i alguna vegada fins i tot amb la recomanació d'utilitzar el llatí si el receptor del sagrament en sabia (*si autem patiens fuerit litteratus linguam latinam poterit interrogari*).⁶⁰

En canvi, pel que fa a la presència de peces amb notació musical, l'ordinari tarraconense segueix encara la praxi dels ordinaris antics i només duu musicades la benedicció de les fonts baptismals de la Vigília de Pasqua (f. 16v-17v) i algunes antífones i responsoris del ritu de sepultura (f. 102v-123) i de la benedicció del terme (f. 136-139v).

Pel que fa a l'estructura interna, aquest ordinari de 1530 està conformat per quatre seccions de materials rituals –corresponents als ordres dels sagraments, als sacramentals, a textos i monicions pastorals, i a benediccions i exorcismes– precedits per una introducció de caràcter teològic i moral sobre els sagraments titulada *Tres prohemiales doctrine curatum admodum necesarie* (f. 1-7v) que ja es troba en les edicions de l'ordinari sacramental de València impreses els anys 1514 i 1527.⁶¹

1. Els ordres sacramentals

El conjunt dels ordres sacramentals està encapçalat pel ritu de la benedicció i l'aspersió dominical de l'aigua beneïda (*Benedictio aque diebus dominicis*, f. viii) amb el qual s'iniciava la missa major dominical i festiva. Aquesta aigua beneïda servia per a les piques de l'entrada de les esglésies, per a les benediccions d'objectes, de les cases en entrar per a celebrar-hi algun sagrament, i per a aspergir els difunts en el ritu d'enterrament i de sepultura. Pel seu caràcter també dominical, a continuació hi ha la benedicció del pa de caritat o eulògia (*Benedictio panis diebus dominicis*, f. viii).

Els ritus baptismals hi comencen amb la benedicció de les fonts baptismals (*Benedictio fontis baptismalis*, f. xiv), que es feia en la missa de les Vigílies de Pasqua i de Pentecosta, i que assegurava la provisió d'aigua baptismal (amb infusió del sant crisma) per a la resta de l'any. Per raons pràctiques, i com era costum aleshores, l'ordinari presenta un ritual complet per al baptisme dels nois (*Baptismus masculorum*, f. xviii) i un altre per al baptisme de les noies (*Baptismus feminarum*, f. xxviii), atès que algunes oracions i exorcismes

Catalana, vol. 5, Barcelona, 1994, p. 175-188; *Ordinarium sacramentorum Barchinonense 1501*, edició facsimilar, Barcelona, 1991; *Ordinari [ritual] de Girona 1502*, ed. J. M. MARQUÉS i F. FELIU, Girona, 2006. Tot i que no va formar part de la Tarraconense, vegeu també el formulari de l'ordinari de Mallorca de l'any 1516 (G. SEGÚ i TROBAT, *El català en els rituals de sagraments de la diòcesi de Mallorca (1516-1847)*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1994, p. 57-78).

60. *Ordinari [ritual] de Girona 1502*, ed. J. M. MARQUÉS i F. FELIU, Girona, 2006, p. 93, núm. 191.

61. *Ordinarium de ministracione sacramentorum secundum consuetudinem alme metropolitane sedis Valentine*, València, Joan Jofré, 1514. Han estat adaptades i abreujades, amb el títol *Instructio* (sic) *sacramentorum* a l'*Ordinarium metropolitane sedis Valentie*, València, Jordi Costilla, 1527, f. 7v-11.

prebaptismals eren diferents, ja des de la segona meitat del segle VII. El baptisme dels nois s'acaba amb un ritu d'aspersió que també es troba en l'ordinari de Barcelona de 1501. Curiosament, no es preveu el baptisme d'urgència o clínic. El conjunt es clou amb uns *Casus occurrentes in baptismo* (f. xxxviii), que ja es retroben en l'ordinari de València de 1527, f. 66-68, en els quals s'esmenta Joan Gerson (f. xxxix).

L'ordre nupcial consta de dues parts diferents. Primer la celebració de les esposalles (*De sponsalibus*, f. xl), que es poden fer, si cal, per procurador. Després, la benedicció nupcial (*Ordo qualiter benedicantur nuptie*, f. xlii), –que no se celebra des de l'inici del temps quaresmal fins a les rogatives o lletanies de l'Ascensió– i que està constituïda per la benedicció de les arres, la imposició mútua dels anells i la missa de noces, en la qual els esposos, a l'ofertori, presenten ciris, pa i vi; després de la comunió es realitza el matrimoni i reben la benedicció nupcial i la velació. La missa nupcial pot ser votiva de l'Esperit Sant o bé de Santa Maria, i al final del volum de l'ordinari hi ha les corresponents *Orationes pro missa de nuptiis*, f. cliv-clviii. Moltes de les oracions i benediccions del ritu nupcial són de tradició hispanogal·licana⁶² i comunes als altres ordinaris catalans.⁶³ L'ordre per a les segones núpcies (*Ordo de secundis nuptiis*, f. lv), amb oracions diferents, però, de les que trobem en el fragment Ms. 24/7 de l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona. D'altra banda, en el fragment Ms. 23/12, abans d'iniciar la benedicció de les arres, la rúbrica prescriu al sacerdot oficiant que s'asseguri de la idoneïtat canònica dels contraents, sobre el consentiment matrimonial, i de la donació del dot (*requirat sacerdos si est nulla excommunicacio et si est consensus amborum requirat dotem*). Aquesta referència al dot resulta molt arcaica.⁶⁴

El ritu d'administració del sagrament de la penitència va encapçalat per la rúbrica *Regule de sacramento penitentie*, f. liv, que són unes indicacions pràctiques per al confessor, a les quals segueix la butlla *In cena Domini* sobre excomunionis pontificies i el catàleg dels pecats reservats a l'arquebisbe de Tarragona. Finalment, hi ha diverses fórmules per a l'absolució dels pecats.

El ritu de comunió (*Modus ministrandi Corpus Christi*, f. lxii) es preveu fora de la celebració de la missa i presenta quatre ordres: un per als seglars; un altre per als seglars malalts, prolix i amb interrogatoris en català; un de tercer per als sacerdots, i un darrer per als diaques i sotsdiaques malalts. Porta també indicacions rubricals sobre la comunió en temps d'interdicte, el Dijous Sant i per als condemnats a mort si la demanen.

62. M. S. GROS I PUJOL, «L'antic *Ordo nubentium* gal·licà i les seves adaptacions romano-franques d'època carolíngia», *Revista Catalana de Teologia*, 29 (2004), p. 75-88; J-B. MOLIN i P. MUTEEMBE, *Le rituel du mariage en France du XII au XVI siècle*, Paris, 1974, p. 224-236.

63. A. M. FRANQUESA, «El ritual Tarraconense», a *Liturgica* 2, Montserrat, 1958, p. 266-276.

64. Vegeu un cas similar i el rerefons jurídic a D. CODINA, «El ritual de matrimoni del ms. 142 del Seminari de Girona», a *II Congrès Litúrgic de Montserrat*, vol. 3, Montserrat, 1967, p. 223-228.

L'ordre d'unció dels malats (*Ordo sacramentum extreme unctionis*, f. LXXIII) també és llarg i inclou un interrogatori en català, sobre els articles de la fe catòlica. D'entre les seves peces eucològiques crida l'atenció l'antífona *Domine puer meus*, que precedeix les uncions i que en els ordinaris catalans només es troba en el de Girona de 1550, f. CIII.

2. Els sacramentals

A continuació de l'ordre d'unció trobem el ritu de recomanació de l'ànima de l'agonitzant i un llarg art de ben morir (*Ars bene moriendi*, f. LXXXIX) en català.

El ritu d'exèquies i de sepultura s'inicia a la casa del difunt i preveu almenys quatre estacions, amb el cant de responsoris i absoltes, durant la processó cap a l'església, on se celebra (si escau) la missa exequial pel difunt; a continuació es fa la processó cap al cementiri amb salms i oracions, per acabar amb la benedicció del sepulcre i amb una monició, en català, recomanant la pregària pel difunt que altres ordinaris situen a l'ofertori de la missa exequial. L'ordinari tarraconense inclou un ritu propi d'exèquies per als menors d'edat (*Ordo sepulture parvulorum*, f. CXIV). Finalment hi ha misses i altres sufragis (novena, cap d'any i aniversaris) pels difunts.

3. Textos i monicions pastorals en català

Es tracta d'un conjunt de textos destinats a ser proclamats pel rector en la missa dominical –d'ací ve el seu nom de *Preces dominicales*, f. CXXV– des de la trona, després de la lectura de l'evangelí de la missa. S'inicien amb una salutació i a continuació s'anuncia el santoral de la setmana entrant, les festes o dejunis, si fa al cas, amb els textos específics d'anunci de les festes assenyalades aplegades en el *Modus laudabilis et instructio curatis denunciandi populo festa sequentia*, f. CXXVIII. A continuació es feia la pregària universal, formada per catorze intencions, a peu dret, i es recitava la confessió general (*Jo pecador*) seguida de l'absolució. Després hom recomana les almoines i es fan els anuncis eclesiàstics oficials als quals, quatre vegades a l'any –habitualment per Nadal, Pasqua, Pentecosta i l'Assumpta (15 d'agost)–, s'hi afegeix la lectura d'un compendi de les principals Constitucions provincials Tarraconenses i de la constitució contra els retentors de delmes eclesiàstics. Aquesta constitució, *Quamvis cunctis christifidelibus*, havia estat publicada per l'arquebisbe Pere de Cardona en el Concili Provincial Tarraconense de l'any 1517-1518,⁶⁵ i era una actualització de la constitució *Cum ad prestationem decimarum*, promulgada l'any 1354 per l'arquebisbe

65. *Constitutionum Provincialium Tarraconensium libri quinque*, Tarragona, 1580, p. 171-174; *Constitutionum Provincialium Tarraconensium libri quinque*, Tarragona, 1593, p. 187-191.

66. *Constitutionum Provincialium Tarraconensium libri quinque*, Tarragona, 1580, p. 168-169; *Constitutionum Provincialium Tarraconensium libri quinque*, Tarragona, 1593, p. 183-184;

Sançó López de Ayerbe⁶⁶ i reiterada, l'any 1400, per l'arquebisbe Ènnec de Vallterra en la constitució *Licet in constitutione*.⁶⁷

El *Modus laudabilis et instructio curatis denunciandi populo festa sequentia*, f. cxxviii, es retroba en tots els ordinaris impresos, anteriors i posteriors, llevat del de Tortosa de 1524,⁶⁸ i perduraria, en els ambients rurals, fins als primers assaigs de reforma litúrgica del Concili Vaticà II.⁶⁹ El formulari de pregària universal (f. cxxv) respon a una primera versió, retocada a partir de 1548.⁷⁰

Pel que fa a les esmentades constitucions provincials de Tarragona, la versió que en duu el nostre ordinari es pot remuntar als anys 1420-1430 i fins i tot ser-ne anterior, atès que els ordinaris de Barcelona de 1501 [f. 129v-131v] i de 1532, f. lxxxiiiv, encara la publiquen com a manament de l'administrador vitalici del bisbat de Barcelona i patriarca d'Alexandria, Francesc Climent Sopera (1420-1430).⁷¹

La uniformitat d'aquests textos en els ordinaris deixa entreveure el seu caràcter oficial d'àmbit provincial, més que més quan el formulari per a la pregària universal de la missa dominical quan suposa la preterició dels formularis coetanis o preexistents.⁷²

4. *Benediccions i exorcismes*

Com en els altres ordinaris catalans anteriors al d'Urgell de l'any 1536, el capítol de benediccions i d'exorcismes de l'ordinari tarraconense resulta, no solament molt migrat, sinó quasi limitat a les necessitats agrícoles més peremptòries com són la meteorologia favorable (*Benedictio termini*, f. cxxxvi; *Modus expellendi nubes et tempestates*, f. cxliii) la preservació de les collites

J. TEJADA Y RAMIRO, *Colección de cánones y de todos los concilios de la Iglesia de España y de América*, vol. 6, Madrid, 1859, p. 75.

67. *Constitutionum Provincialium Tarraconensium libri quinque*, Tarragona, 1580, p. 169-170; *Constitutionum Provincialium Tarraconensium libri quinque*, Tarragona, 1593, p. 186-187;

J. TEJADA Y RAMIRO, *Colección de cánones y de todos los concilios de la Iglesia de España y de América*, vol. 6, Madrid, 1859, p. 98.

68. En els ordinaris de Barcelona 1501, [f. 125-129v]; Girona 1502, f. 87v; Vic 1509, f. xcviiv; Elna 1509, f. iiii [lxxxii]; Barcelona 1532, f. lxxvii-lxxviii; Urgell 1536; Vic 1547, f. cli; Urgell 1548, f. clvv-clxixv. Lleida 1567, f. ccxv-ccxv.

69. *Appendix Tarraconensis ad Rituale Romanum*, Pars Altera, Barcelona, 1934, p. (115-148).

70. F. X. ALTÉS I AGUILÓ, «Aportació a l'estudi de l'antiga pregària universal de la missa a Catalunya», a *Miscel·lània Litúrgica Catalana*, vol. 3, Barcelona, 1984, p. 67. Tot i que no va formar part de la Tarraconense, l'ordinari de Mallorca de l'any 1516 en duu un formulari pròxim (G. SEGUI I TROBAT, *El català en els rituals de sagraments de la diòcesi de Mallorca (1516-1847)*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1994, p. 71-75).

71. La retroben en la resta d'ordinaris: Vic 1509, f. ciiv; Barcelona, 1532, Urgell 1536 i Vic 1547, f. clv. Una nova versió ja figura en l'ordinari d'Urgell, 1548, f. clix; Tarragona 1550, f. cxiii; Girona 1550, f. clxiii, i altres de posteriors.

72. F. X. ALTÉS I AGUILÓ, «Aportació a l'estudi de l'antiga pregària universal de la missa a Catalunya», a *Miscel·lània Litúrgica Catalana*, vol. 3, Barcelona, 1984, p. 57-74.

(*Ordo ad benedicendum et exorcizandum fructos contra locustas, brucum et omne animal corrosivum*, f. CLIII) i de tota mena de fruits (*Benedictio generalis omnium fructuum*, f. CLV).

Per a les persones, l'ordinari només presenta dos exorcismes per a conjurar el pitjor dels enemics, el diable, en les persones posseïdes (*Ordo expellendi demones a corporibus obsessorum*, f. CXLVI) i en els matrimonis vinculats a un malefici diabòlic (*Tria consilia seu remedia pro coniugibus ligatis maleficio seu arte demonis*, f. CXLIII).

INFLUÈNCIA EN ELS ORDINARIS CATALANS

En els ordinaris catalans impresos fins a l'any 1567, hom hi palesa la influència, unes vegades directa, altres indirecta, de l'ordinari tarraconense de 1530, particularment en els ordinaris d'Urgell 1536, Vic 1547, Urgell 1548 i Girona 1550, i un xic en el de Lleida de 1567;⁷³ mentre que en el de Lleida de 1532, llevat de la inclusió de la constitució tarraconense contra els retentors de delmes eclesiàstics, s'hi aprecia la influència de l'ordinari de València de 1527, del qual n'ha manllevat almenys la *Instructio sacramentorum* (f. 1-6v) inicial i l'*Ordo ad sepeliendum corpuscula infantium* (f. 99).

Els elements que hom ha manllevat a l'ordinari de Tarragona de 1530 són els següents:

- Les *Tres prohemiales doctrine curatis admodum necessarie* (f. I-VIII): Urgell 1536 i Urgell 1548 (f. 184-189v), però als darrers folis de l'ordinari, com a apèndix; Vic 1547, f. XVII-XIX, dividida en parts com a introducció a alguns dels ordes sacramentals: baptisme (f. XIV), matrimoni (f. XXXVIII) i extremunció (f. LXXXIX); Girona 1550, f. 39-43v, al principi del volum com en l'ordinari de Tarragona 1530; Lleida 1567, f. CXXXV, amb el títol *De Sacramentis*
- Els *Cassus occurrentes in baptismo* (f. XXXVIII): Vic 1547, f. 16v-19v, amb petites omissions i amb els afegits que Tarragona 1530 (f. 38-39v) duu després de l'ordre baptismal; Urgell 1536 i 1548, f. 89; Girona 1550, f. 50-51v.
- Les *Regule de sacramento penitentie confessoribus et penitentibus valde necessarie* (f. LIV-LXI): Urgell 1548, però modificades i molt minucioses en els casos reservats al papa, als bisbes i als abats; Girona 1550, f. VII) copia servilment Urgell 1548, fins i tot en les postil·les marginals i en els errors en les rúbriques.
- L'*Ordo ministrandi Corpus Christi*, (f. LXXV-LXXII): Urgell 1536 i 1548 i Girona 1550 en copien els ritus de comunió als sacerdots, diaques i sotsdiaques malalts, l'administració en temps d'interdicte, el Dijous Sant, i als condemnats a mort que la demanen.

73. *Sacerdotale volumen quod Ordinarium Ilerdense dicitur*, Lleida, Pedro Robles, 1567.

- *L'Ars bene moriendi* (f. LXXXIX-CII): reproduït en Urgell 1536 i 1548, i Girona 1550, f. 111.
- *L'Officium albati*: reproduït en Urgell 1536 i 1548, i Girona 1550, f. CXI.
- *Modus expellendi nubes et tempestates* (f. CXLIII-CXLV): reproduït en Urgell 1536 i 1548, f. 161v-164; i Girona, 1550 f. 178v.
- *El Solemnis et communis modus expellendi nubes et tempestates* (f. CXLVv-CXLVI): reproduït en Urgell 1536 i 1548, f. 161v-164, i Girona 1550, f. 178v.
- *Els Tria consilia seu remedia pro coniugibus ligatis maleficio seu arte demonis* (f. CXLIV): reproduïts en Urgell 1536 i 1548 i Girona 1550, f. 206v.
- *L'Ordo ad benedicendum et exorcizandum fructus contra locustas brucum et omne animal corrosivum* (f. CLIII): reproduït en Urgell 1536 i Urgell 1548.
- *L'Ordo expellendi demones* (f. CXLVI): reproduït en Urgell 1536 i 1548, i Girona 1550 un xic abreujat.

Aquests manlleus a l'ordinari de Tarragona de 1530, solament han estat fets directament pels ordinaris d'Urgell 1536 i de Vic 1547. Fou a partir de l'edició d'Urgell 1548 que foren incorporats a l'ordinari de Girona de 1550, com –ja ho hem vist– es palesa en les *Regule de sacramento penitentie confessoribus et penitentibus valde necessarie* i també en el ritu de la *Reconciliatio ecclesie non consecrate*, en el qual la rúbrica indica: *His dictis intret in ecclesiam sacerdos, et genibus flexis ante altare dicat letaniam, ut supra in feria secunda letaniarum*. Com que Girona 1550 no preveu aquestes fèries de lletanies a les quals remetia l'ordinari d'Urgell 1548, suplí la llacuna inserint-hi les lletanies urgellenques d'una manera tant mecànica que hi inclogué fins i tot el títol corrent de la pàgina (*Feria II letaniarum*) de l'ordinari urgellenc, però oblidà d'inserir en les lletanies els sants típicament gironins, Feliu o Narcís, tot conservant els urgellencs Ermengol i Ot.

Al seu torn, l'ordinari d'Urgell 1548 influiria sobre el de Tarragona 1550, que és una reimpressió de l'ordinari de 1530 completada amb tres blocs de materials manllevats al d'Urgell 1548, començant per les variants literals afegides del títol.

El primer bloc és una sèrie de benediccions d'Urgell 1548 (f. 63v-69v): *Benedictio nove ecclesie. Reconciliatio ecclesie non consecrate*, en la qual ensopega amb la mateixa rúbrica que Girona 1550 (f. 137v), atès que Tarragona 1550 tampoc no duu les fèries de lletanies a les quals remet l'ordinari Urgell 1548. *Reconciliatio cimeterii ecclesie non consecrate. Cassus in quibus ecclesia polluta, vel cimiterium violatum reconciliari debent. Benedictio campane vel signi novi. Benedictio peregrinorum*.

El segon i el tercer blocs manllevats a Urgell 1548 (f. 90-95v) són, per una banda, els models per a la confecció de documents públics per part dels

rectors –deute, vendes d'heretats i de censals, àpoques, nomenament de procurador, arrendament, compromís, creació de patrimoni per a l'ordenació d'un clergue, capítols matrimonials i testament–, i, per altra banda, els models per a l'expedició de documents eclesiàstics (f. 182v-183v): certificats i testimonials de bona conducta, autorització a un sacerdot per a celebrar un casament, certificats de confessió, lletres citatòries o monitòries, lletres d'excomunió i edictes.

Al capdavant del recorregut que hem fet a través l'ordinari sacramental de Tarragona de 1530 i de les constatacions sobre la seva influència, podem entreveure l'arrelament d'aquest ordinari en la pròpia tradició litúrgica, d'encuny catalanonarbonès, rebuda a Tarragona arran de la seva restauració eclesiàstica al segle XII; però, alhora, també el seu paper de fita dins el marc de l'edició i el desenvolupament dels antics llibres litúrgics diocesans catalans vers el llibre sacramental cada cop més complet, i internament més ben organitzat, al qual l'ordinari tarraconense de 1530 aporta una voluntat didàctica amb la introducció de textos de caràcter teològic, canònic i moral sobre els sagraments. L'especificitat diocesana del ritual troba el seu complement eclesial en vells textos pastorals en llengua catalana, que, d'altra banda, són els únics volgudament comuns amb la resta d'ordinaris catalans. Fou aquesta sèrie de característiques, i no pas la condició de llibre ritual de l'arxidiòcesi metropolitana, la que en féu, especialment a través del copiós ordinari d'Urgell de 1548, un llibre litúrgic de referència a Catalunya.

APÈNDIX I

Fragments manuscrits d'ordres i d'ordinaris tarraconenses

1. Tarragona, Arxiu Històric Arxidiocesà, Ms. 22/8

Datació: Segle ^{xiii}med.

Tipologia: Sacramentari?; *llibre místic?*, ordinari sacramental?.

Descripció: Dues meitats superiors corresponents a 2 bifolis, seguits, pertanyents al mateix quadern, denominats A i B. Ara fan 100 x 150 mm d'amplada. Pautat amb punta seca per la cara de pell. Disposició de les cares del pergamí: < i <. Escripura en lletra carolina de transició a ratlla tirada, llevat de la lletania a triple columna, conformant una caixa d'escripura de 105 mm d'ample, de la qual només es conserven 13 línies de text. Tinta de color marró. Inicials en vermell. Rúbriques. Està força raspat i ennegrit.

Procedència: Desconeguda.

Contingut: Lectura seqüencial dels bifolis encartats.

f. 1: [*Ordre de baptisme:*] per custodiam mandatorum tuorum ad regenerationis gloria pervenire mereatur. Deus qui humani generis ita es conditor... gaudeant se recepisce per gratiam. Per. [*crida ✚ referida a l'oració afegida al marge en lletra menudíssima: Ingredere templum dei...*]. *Exorcismus salis*. Exorcizo te creatura salis in nomine dei Patris omnipotentis.... (ad tute)lam humani ge(neris) [... ...] /f. 1v/ *Hic pone sal in ore infantis dicendo illi*. In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Accipe salem sapientie, sit tibi propiciatus in vitam eternam amen. [... ...]/

f. 2: tuum ut decet similiter custodiad et hunc famulum, ille, et perducatur eum ad gratiam baptismi tui. Per. *Adiuracio*. Ergo maledicte diabole recognosce sententiam tuam... audeas violare. Per eum qui venturus est iudicare. [*rúbrica il·legible*] [... ...] /f. 2v/ liberacio suplicum, pax rogancium, vita credencium... regeneratione desiderad. *Hic sacerdos accipiat (...) dicens*. Accipe eum domine quia dignatus es dicere: petite et accipietis... tui muneris regna (percipiat). A(udi) maledicte(...) [... ...]/

f. 3: [lletania a triple columna] (...) Laurencii. Ora. (...) ... Omnes sancti orate pro nobis. Propicius esto ... Per crucem tuam. Libera. [... ...] /f. 3v/ regenerare et defensare digneris. Te rogamus audi nos... Ut regenerandis in Christo gratiam beate resurrectionis [... ...].

f. 4: tis et ad creandos novos populos quos tibi fons baptismatis parturit... impleatur effectu. Per dominum.... Per omnia secula seculorum... Vere dignum aeterne deus. Qui invisibilia potencia seculorum.... gracie tue dona non [... ...] /f. 4v/ Respice domine in faciem ecclesie tue et multiplica in ea regenerationes tuas... unigeniti tui gratiam de Spiritu Sancto. *Hic primum dividens aquam ita?* Quia hanc aquam regenerandis hominibus... Et quos aut sexus in corpore aut (...).//

Bibliografia: J. JANINI i J. RICHOMÈ, «Fragmentos Litúrgicos del Archivo Histórico Diocesano de Tarragona», *Analecta Sacra Tarraconensia*, 37 (1965), p. 226; J. JANINI, *Manuscritos litúrgicos de las bibliotecas de España*, vol. 2, Burgos, 1980, p. 223.

2. Tarragona, Arxiu Històric Arxidiocesà, Ms. 23/12

Datació: Segle XIV.

Tipologia: Sacramentari.

Descripció: Cinc fulls de pergamí: 2 bifolis i 1 full. El primer bifoli (f. 1-2) conserva els marges originals. El bifoli (f. 1-2) fa 285 x 210 mm, i els f. 3-5 fan, aproximadament, 230 x 190 mm. Pautat amb tinta. Disposició de les cares del pergamí; f. 1-2: <|>; f. 3: >; f. 4-5: <|>. Escriptura en lletra gòtica, a la ratlla tirada amb 25 línies, formant una caixa d'escriptura de 190 x 130 mm. Tinta marró. Inicials en blau i vermell. Rúbriques. Notació musical aquitana sobre línia vermella i marró, amb claus de fa i de do, i guió final. La seqüència de lectura ha de ser: fol. 1-2, 4-5, 3.

Procedència: Cobertes de tres volums de l'arxiu parroquial de les Piles: *Manual del Rt. Magí Pons, Rr. del any 1570 a 75; Manual del Rt. Magí Pons, Rr. 1564; Cort 1565.*

Contingut:

f. 1-1v: Misses de Dilluns Sant a Dijous Sant.

f. 2-2v: Fragment de l'*Exultet* musicat.

f. 3: *ORDO AD TRADENDUM ARRAS*

Primum requirat sacerdos si est nulla excommunicacio et si est consensus amorum, requirat dotem et sic diligenter sponset eos cum timore Domini, dicens: Dominus vobiscum. Oremus: Domine deus omnipotens qui in similitudinem... Alia. Benedic Domine has arras quas hodie... Hic tradunt sibi annulos: In nomine Patris et Filii... Deinde celebretur missa. Collecta. Exaudi nos omnipotens et misericors deus... Post communionem vero veniunt hii qui coniungendi sunt, accedant ad sacerdotem iuxta altare, et veniant pater pueri aut aliquociens de propinquis apprehendens ma/f. 3v/ num pueri, tradant sacerdoti, similiter quoque faciant et parentes puella. Et sacerdos coniungat eos

ad unum. Et statuat puellam ad latus sinistrum pueri. Deinde velet eos sacerdos, virum per scapulas et caput puellae, et ponat iugalem super humeros eorum dicentes: In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Postea hec, det super eos sacerdos hanc benedictionem dicens. Oremus. Propitiare domine supplicationibus nostris... VD... Qui potestate virtutis tue de nichilo... tua se expetit protec//

f. 4-5: Misses pels difunts; f. 5v: Perícopes de l'evangeli de sant Joan per a les misses de difunts.

Bibliografia: J. JANINI i J. RICOMÀ, «Fragmentos Litúrgicos del Archivo Histórico Diocesano de Tarragona», *Analecta SacraTarraconensia*, 37 (1965), p. 228.

3. Tarragona, Arxiu Històric Arxidiocesà, Ms. 24/1

Datació: Segle XIII.

Descripció: Un foli de pergamí, que era l'interior d'un quadern i que conserva originals part dels marges superior i exterior. El foli 1 té l'angle inferior recosit d'antic. Fa aproximadament 220 x 180 mm. Disposició de les cares del pergamí: > | <. Escriptura en lletra gòtica a ratlla tirada, amb 15 línies, formant una caixa d'escriptura de 170 x 110 mm. Tinta marró. Inicials en vermell i blau. Rúbriques.

Procedència: Cobertes d'un volum de l'arxiu parroquial de Passanant.

Contingut:

f. 1: [*Ritu de sepultura:*] dextera collocandum resuscitari faciat. *Oracio. Oremus.* Debitum humani corporis sepeliendi officium... *Oracio.* Deus qui iustis suplicationibus... /f. 1v/ *Oracio.* Temeritatis quidem est domine... Abrahe recipias et refrigerii /f. 2/ rore profundas coronandus. *Deinde revertantur ecclesiam dicendo.* Miserere. De profundis. Pater /f. 2v/ noster. *Oracio.* Fidelium deum omnium conditor et redemptor... *Psalmus David.* Domine ne in furore tuo... Convertere domine et eripe animam //

4. Tarragona, Arxiu Històric Arxidiocesà, Ms. 24/2

Datació: Segle XIV.

Descripció: Un bifoli de pergamí que conserva part dels marges originals força malmesos per la humitat. Fa 240 x 180 mm. Pautat amb llapis. Disposició de les cares del pergamí: < | >. Escriptura en lletra gòtica, a ratlla tirada, amb 14 línies de text, formant una caixa de 145 x 110 mm. Tinta marró. Inicials en vermell. Rúbriques.

Procedència: Desconeguda.

Contingut:

f. 1. [*Ritu de sepultura:*] (...) (Deus cui omnia) vivunt et cui non pereunt moriendo corpora nostra... tu pius et misericors ablue indulgendo. *Deinde introducatur corpus defuncti ecclesia dicendo tribus vicibus.* C<h>orus angelorum. Kyrie eleison, Christe eleison /f. 1v/ Kyrie. Pater noster. *Oratio.* Pio recordationis affectu commemorationem facimus... concessa venia plene indulgen //

f. 2: cinis cinerem tibi domino deo nostro audeat comendare sed quia terra suscepit... culpe, tu ei gracia sanctitatis indulge /f. 2v/ (...) indulge... coronandus. Tibi domine. Absolve quesumus. *Deinde revertantur ad ecclesiam dicendo psalmum L. Miserere mei deus... Oratio.*//

5. Tarragona, Arxiu Històric Arxidiocesà, Ms. 24/3

Datació: Segle XIV.

Descripció: Tres fulls de pergami amb els marges diversament retallats; un d'ells (f. 1) fins a afectar dues línies del text del cap. Actualment fan 160 x 125 mm, 230 x 115 mm i 230 x 130 mm, respectivament. Pautat amb ploma. Disposició de les cares del pergami: <, < i <. Escriptura en lletra gòtica, a ratlla tirada, amb 19 línies per plana, formant una caixa d'escriptura de 160 x 95 mm. Reclams al centre del marge inferior dels f. 2 i 3. Tinta marró. Inicials vermelles i blaves amb filigrana incipient. Rúbriques. Bell exemplar del qual formaven part els fragments del Ms. 24/6. La seqüència de lectura és: Ms. 24/6 + Ms. 24/3.

Procedència: Cobertes d'un volum de l'arxiu parroquial de l'Aleixar.

Contingut:

f. 1. [*Ordre de núpcies:*] sententia. Respice propicius [super] hanc^{as} famulam^{as} tua^{as}. ille [quam] maritali iungenda est... [...]/f. 1v/ sit^{int} probata^e... optatam perveniat senectutem. *Hic mutet vocem in modum legentis.* Omnipotentem deum, qui ad multiplicandam... caritate devic//

f. 2. [*Ordre d'unció dels malalts:*] vit Dominus Syon et videbitur [in] gloriam suam. Repexit... in generatione et generationem anni /f. 2v/ tui. Initio tu Domine terram fundasti... in seculum dirigetur. *Ant.* Domine puer meus iacet paralyticum... *Tunc ungat eius manus dicendo.* Per istam unctionem... *Ant.* Domine non sum dignus. *Psalmus.* De profundis clamavi ad te domine, domine exau//

f. 3: te redimat. Qui cum Patre (?). *Oratio.* Benedicat te deus celi, amen. Adiuvet te deus filius dei, amen... adiuvere et confortare dignetur. Qui in Trinitate. *Oratio.* Benedicat te deus pater, amen... tuam salvet. amen. Co[r tuum...] /f. 2v/ (... irr)adiet, sensum tuum dirigat... *Oratio.* Benedicat te deus pater qui in principio... *Oratio.* Deus omnipotens salvator et redemptor humani generis qui apostolis suis dedit potestatem ligandi//

6. Tarragona, Arxiu Històric Arxidiocesà, Ms. 24/4

Datació: Segle XV.

Descripció: Quatre folis de pergami, corresponents a dos bifolis. Fan 220 x 170 mm. Pautat amb tinta. Disposició de les cares del pergami: <|> i <|>. Escriptura en lletra gòtica, a ratlla tirada, amb 14 línies per plana formant una caixa d'escriptura de 140 x 105 mm. Tinta marró. Inicials en vermell i blau. Rúbriques.

Procedència: Cobertes de dos volums de l'arxiu parroquial de Mont-roig: *Manual de 1497* i *[Manual de] 1502-1504*.

Contingut:

f. 1: [*Benedicció dominical de l'aigua:*] hostiles nequitas potenter expugnas... adesse dignetur. Per. Ostende nobis domine misericordiam tuam. Et salutare tuum da nobis. *Oracio.* /f. 1v/ Exaudi nos domine sancte pater... aula dei...

INCIPIT ORDO AD CATHECUMINUM FACIENDUM

Primum interroget sacerdos paternos dicens. Quo nomine vocatur. Et dicat sacerdos. Hec est vita eterna ut cognoscat^{ti} unum et verum /f. 2/ expecta^{te} qui virginali partu est(...) *Sequitur exorcismus salis.* Exorcizo te creature in nomine dei... in nomine sancte trini /f. 2v/ tatis efficiaris sacramentum... in visceribus eorum... Benedic omnipotens deus hanc creaturam salis tua benedictione... omnibus accipientibus perfecta me//

f. 3: [*Ordre d'unció dels malalts:*] corpora vestra et membra vegetentur super hunc famulum tuum propicius respicere... perfecte reparetur. *Oratio.* Respice domine famulum tuum in infirmitate sui corporis... salvatum. Per. *Oratio.* Deus qui facture tue pio semper dominaris affectu inclina aurem /f. 3v/ aurem tuam supplicationibus nostris... Celestis gratie presta medicinam. Per. *Oratio.* Deus qui humano generis et salutis remedium... sentiat. *Oremus.* Virtutum celestium deus... languorem et omnem infir//

f. 4: [*Ritus d'exèquies i sepultura:*] (...) omnium peccatorum labe et in sinu amici tui Abraha amici tui tuis resuscitari facias. *Responsorium in introitu ecclesie.* Libera me domine de morta eterna in die... Kyrie eleyson. *Oratio.* /f. 4v/ Non intres in iudicium cum servo tuo... signaculo sancte Trinitatis. Per. Absolve. *Infra ecclesie.* Ne recorderis. Kyrie. *Oratio.*//

Bibliografia: M. S. GROS, «El antiguo ordo bautismal catalano-narbonense», *Hispania Sacra*, 28 (1975), p. 44, núm. 31.

7. Tarragona, Arxiu Històric Arxidiocesà, Ms. 24/5

Datació: Segle xiv.

Descripció: Un foli de pergamí afectat en el cap del full. Ara fa 215 x 175 mm. Disposició de les cares del pergamí: >. Pautat amb tinta. Escriptura en lletra gòtica, a línia tirada, amb 14 línies per plana, conformant una caixa d'escriptura de 150 x 110 mm. Tinta marró. Inicials en blau. Rúbriques.

Procedència: Desconeguda; féu de cobertes a un *Manual* (...).

Contingut:

f. 1: [*Ordre del baptisme:*] (E)xorcizo te creatura salis... accipientibus perfecta medicina /f. 1v/ per(...). Benedic omnipotens deus hanc creaturam salis... perfecta medicina permanens in visceribus eorum. In nomine domini... Qui venturus est. *Postea sacerdos accipiat de eodem sale*//

Bibliografia: M. S. GROS, «El antiguo ordo bautismal catalano-narbonense», *Hispania Sacra*, 28 (1975), p. 43, núm. 28.

8. Tarragona, Arxiu Històric Arxidiocesà, Ms. 24/6

Datació: Segle XIV.

Descripció: Dos fragments de fulls de pergamí amb els angles retallats fins a afectar el text; el f. 2, però, sembla que ha conservat els marges superior i inferior originaris; el f. 1 té retallats els quatre angles i fa aproximadament 210 x 125 mm, i el f. 2 té retallats dos angles i fa aproximadament 225 x 125 mm. Disposició de les cares del pergamí: < i >. Escriptura en lletra gòtica, a ratlla tirada, amb 19 línies per plana, formant una caixa d'escriptura de 155 x 100 mm. Tinta marró. Inicials vermelles i blaves amb filigrana. Rúbriques. Bell exemplar del qual formaven part els fragments del Ms. 24/3. La seqüència de lectura és: Ms. 24/6 + Ms. 24/3.

Procedència: Cobertes d'un volum de l'arxiu parroquial de l'Aleixar.

Contingut:

f. 1: exaudi oracionem meam. [...]. Dominus vobiscum. Exaudi nos domine sancte Pater omnipotens eterne deus... ...in hoc habitaculo.

INCIPIT ORDO AD BAPTISMUM

Quo nomine vocatur... Per omnia secula /f. 1v/ [... su]flet sacerdos terciò in faciem [...]. Recede... Effeta... Accipe signum crucis Christi tam in fronte quam in corde... de effici merearis^{mini}. Qui cum Patre... *Oremus.*//

f. 2: Ihesu Christi qui venturus est iudicare [...]. *Hiis expletis accipiat sacer[dos de] eodem sale et ponat in ore infan[is di]cens sicuti sequi[tur].* In nomine Patris... *Oratio.* Deus patrum nostrorum, deus universe conditor... ...promissionem tuam eterna premia//

Bibliografia: M. S. GROS, «El antiguo ordo bautismal catalano-narbonense», *Hispania Sacra*, 28 (1975), p. 43, núm. 29.

9. Tarragona, Arxiu Històric Arxidiocesà, Ms. 24/7

Datació: Segle XIV.

Tipologia: Darrers fulls d'un sacramentari o suplement d'un missal.

Meitat inferior d'un bifoli de pergamí que conserva els amples marges laterals i inferior originaris en el foli 2, i mancat del marge exterior en el foli 1 i de text en el cap d'ambdós fulls. Ara fa 225 x 210 mm. Disposició de les cares del pergamí: > | <. Escriptura en lletra gòtica a ratlla tirada. Només conserva 16 línies de text, formant una caixa d'escriptura de 135 mm d'amplada. Tinta marró. Inicials en vermell i blau. Rúbriques.

Procedència: Cobertes d'un volum de capítols matrimonials del segle XVIII de l'arxiu parroquial d'Alcover.

Contingut:

f. 1 [*Ordre nupcial:*] da in sobole sit probata... perveniat senectutem. *Hic mutet vocem in modum legentis.* *Oremus.* Omnipotentem deum qui ad multiplicandam ita benedictionem consequan[tur] /f. 1v/ [...]tis remanentibus, et dicat postcommuniones finiendo missam. *Postcommunio.* Quesumus omnipotens deus instituta providentie... *Finita missa revertatur ad eos, et*

discopertat eos, et faciat tenere per dexteram, et dicat hanc oracionem. Benedicat + vobis dominus nostri oris eloquio//.

f. 2: *per manum dexteram, et dicat sacerdos super eos.* In nomine Patris et Filii... Ambulate in pace. Amen.

BENEDICTIO AD SECUNDAS NUPTIAS

Benedic domine hos famulos tuos... optati fructus consequantur coniugii. *Post hec sequitur.* Omnipotentem deum. Ut supra. /f. 2v/ [...] (la resta del full en blanc).//

10. Tarragona, Arxiu Històric Arxidiocesà, Ms. 24/8

Datació: Segle xv.

Descripció: Un bifoli de pergamí, que era l'interior d'un quadern. El primer foli conserva els marges originaris, mentre que el segon té rosegat el marge exterior, afectant especialment l'angle inferior dret. Fa aproximadament 220 x 155 mm. Disposició de les cares del pergamí: <|>. Escriptura en lletra gòtica, a ratlla tirada, amb 15 línies per plana, formant una caixa d'escriptura de 145 x 100 mm. Tinta marró. Rúbriques.

Procedència: Cobertes d'un volum de l'arxiu parroquial de Figuerola: [*Manual de*] 1536.

Contingut:

f. 1: [*Ordre del baptisme:*] *Et mergatur tercio. Hic autem patrini acceperint infantem de manu sacerdotis, faciat sacerdos cruce de crismate in vertice infantis dicens: Deus omnipotentem pater... Tunc induat eum sacerdos vestem albam et dicat ut sequitur: Accipe vestem sanctam... Christi habeat vitam /f. 1v/ eternam. Amen. Deinde det ei cereum in manu infantis ita dicens: Accipe lampadem ardentem... habeas vitam eternam, et vivas in secula seculorum. Amen. Postea vestiatur infans, et dicat sacerdos oraciones sequentes ad solvendum infantem. Asperges me domine. Dominus /f. 2/ vobiscum. R/. Et cum spiritu tuo. Oremus. Exaudi nos domine sancte Pater... habitaculo dei. Dicatur tamen ante presentem oracionem(sic): Deus misereatur nostri... confiteantur [...] /f. 2v/ populi omnes terra dedit fructum suum. Benedicat nos... omnes fines terre. Asperges. Qu???. Benedicat tibi^{nos} dominus ex Sion... Christi servetur. Alia Oratio [Omnipotens sempiterne deus maie]statem tuam supplices deprecamur [...] dignis longevam tribuat sanit[atem...] spiritu tuo. *Sequentia*// [sancti evangelii secundum].*

Bibliografia: M. S. GROS, «El antiguo ordo bautismal catalano-narbonense», *Hispania Sacra*, 28 (1975), p. 44, núm. 30.

11. Tarragona, Arxiu Històric Arxidiocesà, Ms. 24/9

Datació: Segle xiv.

Descripció: Un bifoli de pergamí, un xic rosegat, que conserva els marges originals. Fa 220 x 160 mm. Pautat amb punta seca per la cara de carn. Disposició de les cares del pergamí: <|>. Escriptura en lletra gòtica, a

ratlla tirada, amb 17/18 línies per plana, formant una caixa d'escriptura de 135/140 x 110 mm. Tinta marró. Rúbriques. Espai en blanc per a les inicials, no pintades.

Procedència: Cobertes de l'arxiu parroquial del Vilosell: *Capitols Matrimonials 1546-1549.*

Contingut:

f. 1: [*Benedicció dominical de l'aigua:*] (D)eus qui ad salutem humani generis... invocationem tui /f. 1v/ nominis expetita ab omnibus sit impugnantibus defensa *Hic misceatur sal cum aqua. Commixtio salis et aque fiat pariter benedicta...* Spiritus sancti. *Benedictio salis et aque.* (P)resta quesumus domine tuam... suplices deprecamur ac petimus ut//

f. 2: [*Ordre del baptisme:*] *Super masculos et feminas dicatur.* (E)ternam ac iustissimam... baptismi tui per eum qui venturus est... *Hec revertatur ad propria prestolantes sanctum diem baptismatis sabbato sancto revertantur ad ecclesiam simul cum illis qui suscepturi sunt per sacerdote fonte baptismatis. Sequitur admonicio contra demone et dicitur super masculos et feminas et imposita super eos manu sine oracione et sine Dominus vobiscum sed dicat sacerdos.* (N)ec te latet Sathana inminere tibi penas, inminere /f. 2v/ inminere tibi tormenta... et perducatur te ad vitam eternam. Amen. *Sacerdos apprehendat manum dexteram infantis et vocet nomine//*

APÈNDIX II

Manuscripts desapareguts

La notícia i les descripcions, les devem al conservador del Museu Episcopal de Vic, mossèn Josep Gudiol i Conill, gràcies al manuscrit original del seu treball inèdit titulat *L'arqueologia litúrgica de la Província eclesiàstica Tarraconense*, que obtingué el Premi Martorell l'any 1917 i que es conserva a l'Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic.

Vol. 2, f. 189. [Títol factici:] *Ordinarium ecclesiasticum secundum consuetudinem Tarraconensi ecclesie*.

Manuscrit de la Biblioteca del Seminari de Barcelona, procedent de la llibreria Torres Amat. Un volum de 49 folis, de 20 x 15 centímetres, en lletra gòtica negra amb rúbriques y caplletres <en> blau y vermelló. Segle xv.

Foli 1: *Incipit ordinarium ecclesiasticum. Exorcismus salis*, ab ritu del Baptisme al Dissapte Sant. Foli 17: *Ordo qualiter nupcie consecrantur, primum sacerdos requirat dotem et si <est> consensu amborum deinde sponset eos*. Foli 21v: *Officium extremeunctionis. Cum infirmus pecierit extremam unctionem sacerdos cum oleo infirmorum et crucem et aquam benedictam*, etc. Foli 29: *Oratio ad cimbalum novum benedicendum*. Foli 29: *Incipit ordo defunctorum*. Foli 41: *Incipiunt septem psalmi penitentiales*. Despres del psalm *Dominus exaudi*, al foli 48, *Initium sancti evangelii secundum Johannem*. Foli 49: incomplet, final.

Vol. 2, f. 191. [Títol factici:] *Precationes ad Deum pro variis rebus quibus utitur alma Tarraconsensi ecclesia*.

Manuscrit del Arxiu Capitular de Tarragona, de 293 x 210 mm, en pergamí, escrit en negre, roig y blau. 80 folis. Segles xv-xvi.

Foli 1: *In dominicis diebus ad spartionem aque benedicte*. Segueix un aplech de cants processonals. Pàgina (sic) 110: *Preces pro variis*

rebus. Hi ha pel Papa, Bisbe o Rey malalt. Pàgina 119: Oracions per necessitats. Pàgina 136: *Modus ministrandi sacramentum Eucharistie canonicis infirmis*. Pàgina 145: Extremunció. Pàgina 176: Sepultura, acaba amb oracions pels difunts.

ORDINARIUM SACRAMENTORUM

TARRACONENSE

1530

I Ordinariū sacramentorū se-
cūdum ritū ⁊ cōsuetudinē scē
metropolis ecclie Tarracōn.
valde copiosum. Per expro-
viros madato illustri ac reue-
rēdissimi dñi/dñi Petri d. Lan-
dona ipsi⁹ ecclie Archiepi be-
ne ordinatū. Cū nōnullis ope-
rib⁹ insertū. Sacerdotib⁹ ma-
xime curatis valde vtilissimū.

Tabula foris operis.

Sub itaque conuenit hic ordinario edito secundum consuetudinem sancte metropolitane sedis Tarracon.	
De materijs et formis sacramentorum et alijs que diligenter scire debet sacerdos. a folio primo usque ad folium iiii. inclusive.	Forma absoluendi. lx Forma absoluendi ab excommunicatione minorum. lxi Forma absoluendi illum qui habet plenariam indulgentiam. lxj
De preparatione sacerdotis ad digne ministrandum sacramenta. folio. v.	Forma absoluendi in mortis articulo. lxij Ali' mod' absol. breuior. lxij
De his que tempore generalis interdicti de iure fieri possunt et de his que prohibentur fieri. vi	Mod' ministrandi corpus christi in ecclesia sanis corpore. lxij
Benedictio aqua diebus dominicis. viij	De his que aliquo impedimento non possunt recipere corpus christi sacramentaliter. lxij
Apersio aqua diebus dominicis. x	De tempore quo fideles debent communicare. lxij
Benedictio panis diebus dominicis. xi	De tempore quo forme consecrate debent renouari. lxij
Benedictio fontis. xj	Mod' ministrandi corpus christi laicis infirmis. lxij
Baptismus paruulorum. xvij	Mod' ministrandi corpus christi sacerdotibus infirmis. lxj
Baptismus feminarum. xvij	Mod' ministrandi corpus christi diachonis infirmis. lxj
Baptismus adultorum. xxvj	Mod' ministrandi corpus christi subdiachonis infirmis. lxij
Casus occurrentes in baptismo. xxviiij	Mod' ministrandi corpus christi infirmis re pe iterdicti. lxij
De sponsalibus quando uterque est presens. xl	Mod' ministrandi corpus christi in diebus ieiunij. lxij
De sponsalibus per procuratorem. xli	Mod' ministrandi corpus christi in diebus ieiunij. lxij
Benedictio nuptiarum. xliij	Mod' ministrandi corpus christi in diebus ieiunij. lxij
Missa propter nuptias. xliij	Mod' ministrandi corpus christi in diebus ieiunij. lxij
De secundis nuptiis. l	Mod' ministrandi corpus christi in diebus ieiunij. lxij
Regule valde necessarie circa sacramentum penitentie cum modo confitendi. li	Mod' ministrandi corpus christi in diebus ieiunij. lxij
Casus domino pape reservati. lvi	Mod' ministrandi corpus christi in diebus ieiunij. lxij
Casus domino archiepiscopo reservati. lvij	Mod' ministrandi corpus christi in diebus ieiunij. lxij
Modus seruandus circa absoluedum. lix	Mod' ministrandi corpus christi in diebus ieiunij. lxij

Tabula totius operis.

Extrema vinctio. lxxij
Aliqua notanda de extrema vinctio. lxxvij
Breuis modus vngendi infirmum. lxxvij
Oratio dicēda qñ infirmus stat in agonia. lxxvij
Prolo. i. arrē bñe mor. lxxix
De iuductione ad sacramētum penitentie. lxxix
De iuductione ad cōdēdū testamentū tpe debito. lxxix
De electioe suffragi. i. gñe. &c. xc
Qual. mis. sic poti⁹ eligē. &c. xc
An melior sit celebra. missarū annuat. vs. statiz. ppleda. &c. xcj
De his q̄ fieri dñt seu haberi in camera infirmi. xcj
De nō dāda nimia spe salutis corporalis infirmo. xcj
De exortatione ad verā penitentiam. xcj
De his que sunt expellēda a memoria infirmi. xcj
De societate psonarū ipsi infirmo procuranda. xcj
De his q̄ ad memoriā agonizantis debēt reduci. xcj
De his q̄ debēt fieri a circūstantib⁹ circa agonizantē. &c. xcj
Denūciatio mortis infirmo fienda. xcij
De exercitio suādo i agonia infirmi. a fol. xcij. vs. p ad. cij. xcij
Sepultura. cij

Testimoniū p defuncto. clx
Sepultura paruulorū. cxij
Missa pro defunctis. cxvij
De nouena. cxix
De capite anni. cxrij
De anniuersarijs. cxrij
De anniuersario generali p animab⁹ purgatorij. cxrij
ps. Bñdict⁹ ps. Laud. d. o. &c. cxrij
Bñt ima. psepl. puulo. &c. cxrij
Preces dominicales. cxrx
Ieiunia seruāda p diocesim Tarracon. cxrvij
De quattuor tpi⁹. cxrvij
De aduentu. cxrvij
Ista colē. p dio. tarra. &c. cxrvij
Modus nūciādi pplo festa precipua. cxrvij
Constitutiones denūciāde populo q̄ter i anno. cxrvij
Alia p̄litu. p dñm. cxrvij
Benedictio termini. cxrvij
Mod⁹ expel. nub. & tēp. &c. cxrvij
Ali⁹ mo. exp. nub. & tēp. &c. cxrvij
Mod⁹ expellēdi demones a corporib⁹ obsessorū. cxrvij
Mod⁹ bñdi. fruct⁹ ptra locū istas & oē aial. corosinū. &c. cxrvij
Tria remedia pro coniugib⁹ ligatis maleficio. clv
Bñdictio generalis ad omnia que volueris. clv
Oro spūscū & vginis marie & h̄mn⁹ agelic⁹ cū simbolo fidei p missa d nuptijs. clvi

¶ Sequuntur tres phemiales **fo. I.**
doctrine curatis admodū necessarie.

¶ Prima doctrina de his que diligēter sci-
re debet curatus siue sacerdos.

¶ Alia dominus per hieremias de ministris
ecclesie spōse sue ait. maledict⁹ q̄ facit op⁹
dei negligēter. Quod v̄buz precipue intel-
ligendum videt de negligētia q̄ prouenit
in ministris ecclesie et crassa vel supina igno-
rantia circa debitam sacramētoꝝ ministra-
tionē: ⁊ subditoꝝ instructionē. Quare de

his succincte agendum dutimus.

¶ Et primo aduertēdū. q̄ sacramētū ecclesie (vt ait Aug⁹ in
libro de corpore xpī) est illud p̄ quod sub regimēto rex visi-
biliū diuina virt⁹ secreti⁹ operat⁹ salutē. Ideo querēti qd est
sacramētū ecclesie: respōdere poterit q̄l⁹ sacerdos. q̄ sacramē-
tū ecclesie est signū sensibile gr̄az vel dei effectū gratuitū ex
institutione diuina efficaciter significās/ordinatū ad salu-
tem hoīs viatoris in qua diffinitione notat⁹ q̄ p̄ sacramētū
ecclesie distinguūt⁹ filij regni a filiis gehēne/ ⁊ manu ducūt⁹
ad spiritualia. Ideo dicitur signū sensibile. Dicitur etiam
gratiam. q̄ cui⁹libet digne suscipiēti aliq̄d ex septē sacramē-
tis ecclesie: datur gratia. per effectū etiā gratuitū intelligitur
realis presentia corporis ⁊ sanguinis xpī sub sacramēto eu-
charistie. dicitur efficaciter quia semp ex pactione seu institu-
tiōe dei assistētis sacramētali signo/efficietur seu sequet⁹ signi-
ficat⁹. s. gratia vel effectus dei gratuit⁹: nisi fiat impedimē-
tū aliunde. s. quādo nō est debita dispositio in recipiēte/ vel
debita intentio in ministro vel quādo non seruatur debita
materia vel debita forma.

¶ Secūdo aduertendū. q̄ deus gloriosus instituit in ecclesia
sua septem sacramenta. que per se vel apostolos suos fuerūt

promulgata: ut essent septem adiutoria observatoribus sue legis euangelice. in quibus sufficiens perfectio promissa fuit dari ad omnia necessaria pro observantia predicte legis. **Q**ui in baptismo efficitur multiplicatio fidelium per generationes spirituales. in confirmacione datur gratia corroborativa ad defensionem fidei catholice. In ordinis sacramento confertur gratia ad digne ministrandum circa corpus christi verum in altari: et circa corpus christi mysticum hoc est familiam christi augendo/instruendo/vel dirigendo ipsam in ministracione sacramentorum. In penitentia datur nova gratia ad reparationem peccatoris lapsi per peccatum. In eucharistia confertur digne suscipienti augmentum gratie ad spirituales nutritionem. In sacramento matrimonij datur digne suscipientibus gratia: ut grater suscipiatur proles: et diligenter enutriatur ad cultum diuinum augendum. In extrema unctione augetur gratia ad curationem venialium: et ad finalis egressus ab hac vita mortali debitam preparationem.

Tertio aduertendum. quod istorum septem sacramentorum tria prima. scilicet Baptismus. Confirmacio/et ordo non sunt reiterabilia. ex eo quia important tres dignitates non reiterabiles: et in quocumque ipsorum imprimitur character indelibilis. In baptismo enim recipimur in familiam christi. in confirmacione in militiam ipsius. in sacramento autem ordinis recipimur in prelacionem familie ipsius christi. Ad quasquidem dignitates/ratione characterum impressorum duz quis fuerit admissus non potest iterum recipi. Alia vero quattuor. scilicet penitentia. eucharistia. matrimonium/et extrema unctio/que in receptione ipsorum non imprimitur character: sed significant nutritionem. reconciliationem/procreationem. et finale preparationem: que possunt iterato fieri/sunt bene reiterabilia.

Quid est baptismus.

Quarto aduertendū. q̄ baptis̄m⁹ est ablutio hoīs viatoris aliquāter cōsentietis facta in aqua elemētari fluida ab alio simul abluēte ⁊ vba certa cū intētiōe debita pferēte/ ex institutiōe diuina efficaciter signās ab lutionē aīe apctō. Et q̄ diffinitioe patet: q̄ materia hui⁹ sacramēti est aq̄ elemētari fluida. *forma* autē est. Ego te baptizo. In noīe p̄ris ⁊ filij ⁊ spūs sancti amē. *Intentio* vō baptizātis debz esse q̄ intēdat facere qd̄ ecclia catholica intēdit facere. Sz si dubitatur d̄ aliquo an fuerit baptizatus: forma erit ista. si nō es baptizatus. *Ita*. Ego te baptizo. In noīe p̄ris ⁊c. Et ḡnaliter in oīb⁹ dubijs quātū ad materiā ⁊ formā sacramētoꝝ: tres maxime: seu regule sunt obfuāde. *Prima* est si possibilitas adest: via tutissima est eligēda. *Secunda* regula. si nō adest possibilitas vie tutissime: prima est tenēda. *Tercia* est. cessante ipossibilitate: caute est supplendū: qd̄ impossibilitas prohibebat.

¶ Quid est confirmatio.

Sacramētū cōfirmatiōis est vinctio hoīs viatoris aliquāter cōsentietis facta in frōte ī modū crucis ab ep̄o vngēte cū chrismate sacro ⁊ simul vba certa debita itētiōe pferēte/ signās efficaciter ex institutione diuina vncionē aīe p grām roborantē viatorē ad cōfitēdū cōstanter fidem christi. *Ubi* aīa certia eius est oleū oliuay mixtū cū balsamo p ep̄m b̄ndictū.

¶ Quia in cōfirmato requiritur puritas cōscientie signata p oleū: ⁊ odor bone fame signatus p balsamū. *forma* vero est. signo te signo crucis: pfirmo te chrismate salutis. In nomīe patris ⁊ filij ⁊ spūs sancti amē. *Cetera* requirantur in pōtis ficalib⁹ episcopoz qui sunt proprij ministri hui⁹ sacramēti.

¶ Quid est ordo.

Sacramētū ordinis est institutio alicuius in gradu eminente ecclie disponens habentem ad exequendum circa eucharistiam aliquod ministerium: facta ab episcopo

Prima doctrina.

cuz intēione debita/certa vba pferēte: et simul aliqua signa
visibilia apponente. in quibus ex institutione diuina efficacia
ter signat aliqua pminens gratia: qua ordinat? digne exequatur
dictū ministeriū. ¶ **Ma**z quattuor minores mediare
exercent aliquē actū circa eucharistiā: exercitando ad deuotionē
ipius eucharistie. videlicet **ostarius**. indignos hoīes phibēdo
ingredi ecclesiā et approximari bonis: ne distrahāt eos a deuotione.
Exorcista. expellēdo demones: ne deuotionē fidelium
diminuāt tentādo eos de sacramēto eucharistie. **Lector**.
docēdo et instruendo populū. vt ex maiori cognitione tāti ministerij
crescat deuotio ipsi. **Acolit**? vero illuminādo cereos in reuerentiā
tāti misterij. **Tres** aut maiores imediate exercent ministeriū
circa dictū sacramētū. vt puta. **Subdiaconus** materiam
eucharistie psecundā offerēdo. **Diaconus** sanguinē in calice
dispēsando. vt de scō laurentio legitur. nā antiquitus quādo
multitudo fidelium fuit multiplicata: et deuotio feruens erat ad
cotidie cōmunicādū sub vtrāq; specie: officiū diaconi erat
sanguinē in calice dispēsare cōmunicantib?. Sed hodie nō
exercet tale officiū erga populū. qz nō recipitur a laycis sub
specie vini. nec etiā est hodie talis deuotio. qz multi semel in
anno vir volūt cōmunicare. Ideo hodie circa eucharistiā
dispēsandā nō oportet i distinctis ordinib? tot ministros
assistere. ex quo patet qz legere eplā et euangelia nō sunt
pprii ac? pncipales ipsi? diaconi et subdiaconi. **Presbitero**
aut tā q in eminentiori gradu ecclie pstituto cōpetit potestas
pficiendi eucharistiā signata i traditione calicis et patene cū
hostijs facta ab epō: dicente sibi. Accipe potestātē celebrādi et
sibi etiā puenit potestas absoluēdi designata p impositionē man?
epi sup caput ei? dicētis. Accipe spūm sanctū et. Et hoc pformit
xpō summopōrifici qaplis in cena pculit potestātē pficiēdi: et post resurrectionē potestātē
absoluēdi: vt patet iōā. xx. cap. Cetera requirantur in pōtificis

libus episcoporum. qui huius sacramenti sunt proprii ministri.

¶ Quid est penitentia.

Sacramentum penitentie est absolutio hominis penitentis facta certis verbis cum debita intentione prolatis a sacerdote iurisdictionem habente ex institutione diuina efficaciter significantibus absolutionem anime a peccato. **Materia** ipsius est peccatum: vel homo in peccato mortali existens. **Forma** vero est. Ego te absoluo a peccatis tuis. In nomine patris et filii et spiritus sancti. Amen. ut infra dicitur.

¶ Quid est eucharistia.

Sacramentum eucharistie est signum ex institutione diuina veraciter signans corpus christi et sanguinem sub speciebus panis et vini realiter contineri post consecrationem factam a sacerdote certis verbis debita intentione prolatis. **In** qua diffinitione species panis et vini dicuntur sapor. quantitas et color que prius erant in pane vel vino et post consecrationem manent per se sine subiecto. quoniam non sit ibi panis nec vinum. **Materia** ipsius est panis triticeus: et vinum de racemis vitis. **Forma** vero consecrationis corporis christi est ista. **Hoc est enim corpus meum.** **Consecrationis autem sanguinis est ista.** **Hic est enim calix sanguinis mei: noui et eterni testamenti misterium fidei: qui pro vobis et pro multis effunditur in remissionem peccatorum.** **Et est notandum** quod sacerdos intendens facere quod facit ecclesia: debet distincte legere verba canonis a principio usque ad finem: et precipue verba consecrationis. **Nec est tutum** alicui reputare se penitus de scientia sua. **Sed securior est simplicitas.** ut scilicet intra se proponat proferre verba ea intentione qua christus instituit esse proferenda. ut que ex institutione christi sunt de forma: intendat proferre ut de forma. **Et que ad reuerentiam: ut ad reuerentiam.**

Prima doctrina.

Quid est sacramentum matrimonij.

Sacramentum matrimonij est exhibitio certorum signorum maris et femine signatum traditionem mutue potestatis corporum ad prolem debite procreandam. et institutione diuina efficaciter significans gratiam conferendam mutuo contrahentibus ad coniunctionem gratiosam et mutuam animorum. Et qua diffinitione patet quod effectus huius sacramenti sunt due gratie in animabus contrahentium. et hoc nisi sit ob ex peccati hinc et inde. Non enim sufficit ad gratiam suscipiendam in hoc sacramento quod contrahentes non sint ficti respectu sacramenti: sed oportet quod penituerint. quia hoc sacramentum non dat primam gratiam. et inde sequitur coniunctio et unio gratiosa animarum. Quare consulendum est volentibus contrahere ut prius peniteant ut istum effectum possint consequi. Huius sacramenti materia circa quam ministratur: est vir et femina non impediti: forma vero sunt aliqua verba vel signa sensibilia in quibus mutua translatio corporum maris et femine exprimitur pro usu perpetuo ad procreandam, plem ac debite et gratanter educandam si euenerit. ut latius suo loco videbitur.

Quid est sacramentum extreme unctionis.

Sacramentum extreme unctionis est unctio hominis infirmis penitentis cum oleo ab episcopo consecrato: facta a sacerdote in determinatis partibus corporis simul vngente et certa verba cum intentione debita proferente: ex institutione diuina efficaciter significans curationem finalem venialium. Materia est oleum ab episcopo consecratum sine mixture balsami. quia in illo qui in breui de via debet exire ad terminum sufficit conscientia pura signata per oleum. Requiritur tamen consecratio episcopalis. Nam communiter in sacramentis consistentibus in fieri seu in usu solum baptis-

mus non requirit materiam ab episcopo consecratam. quoniam christus tactu mundissime carnis sue quum voluit a Johanne baptizari totam aquam consecrauit hoc est in vsu istum dedicauit. Baptismus etiam est sacramentum necessitatis. Idcirco non requiritur specialis consecratio materie vt facilius haberi possit. *Forma* vero est ista. per istam sanctam unctionem: et suam piissimam misericordiam indulgeat tibi deus quicquid peccasti per visum. Et respondeatur a circumstantibus Amen. In qua forma omnia requisita sufficienter exprimuntur. Nam in verbo indulgeat exprimitur indulgentia seu remissio venialium: que est effectus intentus a ministrante et recipiente. Et quum dicitur per istam sanctam unctionem exprimitur medium ad talem effectum suscipiendum quod est sacramentum extreme unctionis. Quum dicitur misericordiam exprimitur misericors virtus diuina assistens tali sacramento. Ultimo dicitur a circumstantibus in persona infirmi. Amē hoc est ita fiat seu sequatur effectus talis in me.

Utrum quia in instructione subditorum lex dei ex ore sacerdotis declaranda est. Eamobrem breui sermone docere duximus primo in lege dei seruanda. que sunt decem precepta. Primum non habebis deos alienos. Secundum non assumes nomen dei in vanum. Tertium diem sabbati sanctifica. Quartum honora parentes tuos. Quintum non occides. Sextum non fornicaberis. Septimum non facies furum. Octauum non dices contra proximum tuum falsum testimonium. Nonum non desiderabis uxorem proximi tui. Decimum non concupisces rem proximi tui.

Credenda in lege dei sunt duodecim articuli fidei per duodecim apostolos ecclesie traditi. Nam petrus dixit in symbolo apostolorum Credo in deum patrem omnipotentem creatorem celi et terre. Andreas subiunxit Et in iesum christum

Prima doctrina.

stum eius vnicum dominum nostrum. Iacobus maior dicit. Qui conceptus est de spiritu sancto natus et maria virgine. Iohannes dicit. Passus sub pontio pilato. crucifixus mortuus et sepultus. Philipus subiunxit. Descendit ad inferos. Thomas ait. Tertia die resurrexit a mortuis. Bartholomeus dicit. Ascendit ad celos: sedet ad dexteraz dei patris omnipotentis. Matheus ait. Inde venturus est iudicare viuos et mortuos. Iacobus minor subiunxit. Credo in spiritum sanctum: sanctam ecclesiam catholicam sanctorum communionem. Simon ait. Remissionem peccatorum. Judas thadeus cecinit. Carnis resurrectionem. Mattheus ultimo dicit. Vitam eternam. Et omnes simul dixerunt. Amen.

Fugienda in lege dei sunt septem peccata mortalia: quorum primum est superbia. Secundum est inuidia. Tertium, gula. Quartum: auaricia. Quintum est ira. Sextum, est luxuria. Septimum, est pigritia.

Exercenda bene in lege dei sunt tres virtutes theologice: scilicet fides/spes/et charitas. et quattuor cardinales. scilicet iusticia. fortitudo. prudentia/et temperantia. Septem opera misericordie spiritualia. scilicet ignorantes docere. Errantibus consulere. Afflictos consolari. Belinquentes corrigere. offendētibus indulgere. honerosos supportare. et pro defunctis exorare. Et septem opera misericordie corporalia videlicet. Pascere esurientes. Potare scicientes. Vestire nudos. Hospitari peregrinos. Visicare infirmos. Redimere captiuos. et sepe lire mortuos. Quinq; sensus corporis. scilicet visus. auditus. gustus. odoratus. et tactus. Et septem dona spiritus sancti. videlicet sapientia. intellectus. consilium. fortitudo. scientia. pietas. et timor dei. Ultimo speranda in lege dei sunt. Vniuersalis in anima et corpore resurrectio. generale ac vltimum iudicium. mors eterna ab his qui mala egerunt. et vita eterna ab his qui bona egerunt. Juxta illud symboli. Arthana

fi. Qui bona egerunt: ibunt in vitam eternam: Qui vero mala: in ignem eternum. A quo misericors deus nos perpetuo preferuare dignetur. Amen.

¶ Secunda doctrina de preparatione sacerdotis ad digne ministrandum sacramenta.

Quia dominus per moysen dicit. Sacerdotes qui accedunt ad dominum sanctificentur scilicet mēte/ et corpore. ne percutiam eos. zelo charitatis impulsī. Admonem⁹ primo q̄ quādo sacerdos voluerit ministrare aliquod sacramentū: vel sacrum officiu⁹ vt minister ecclesie exercere: q̄ uius doleat seu interius peniteat de suis pctis: si oportunitatem habebit: prius actualiter confiteatur peccata sua/ anteq̄ accedat. quia nō tantū debet se reconciliare deo: sed etiā ipi ecclesie. vt digne recipiat seu ministret sacramēta ecclesiastice vnitatis. Unde sanctus doctor de ministro ecclesie/ cum probabili remorsu seu cōscientia de peccato mortali ad dñm accedere tenet. q̄ quādo cūq; talis exhibet se in aliquo actu vt ministrum ecclesie/ peccat mortaliter. ⁊ toties mortaliter peccat: quotiens huiusmodi actum facit. quia vt dicit Dionisius primo capitulo celestis hierarchie/ immūdis/ nec symbola/ hoc est sacramēta lia signa tāgere fas est. q̄ quādo tāgunt res sacras quasi suo officio vtentes peccant mortaliter. hec doctor sanctus. Sed si opportunitas non occurrat sibi: q̄ non habebit impromptu ydoneū confessorē: vel q̄ non poterit cessare a ministatione sine scādalo: vel q̄ imminet periculum mortis baptizandi vel ismī: et non poterit haberi alius ad ministrandū. tali in casu/ deposita cōscientia peccati mortalis/ cū cōtritione/ ⁊ volūate cōfiteri tēpore opportuno accedat ad ministrandum. q̄ in tali casu iuxta doctrinā

Secunda doctrina.

nam doctoris subtilis differre actualem oris confessionē: dū
habeatur in voluntate: nō excludit aliquē quin sit membrū
ecclesie militantis abile ad actus in quib⁹ mēbra comunicā/
¶ Admonemus scđo/ qđ sanctificētur ipsi sacerdotes in cor
pore induendo se superpellicio mūdo ⁊ stola. Benedicēdo
aquam diebus dominicis. audiēdo confessiones. ⁊ ministrā
do eucharistiam intra ecclesiam. absoluendo excommunicatos
ministrando sacramentum baptismi. recōciliando ecclesias/
vel cimiteriū. faciēdo offertoriū. adiuvādo ad celebrationem
episcopalem priuataz. sepeliendo pueros. portādo corp⁹ xpī
de altari ad sacrarium ⁊ ecōtra. recipiendo sacramētūz eucha
ristie. siue talis sacerdos fuerit sanus seu infirmus recipiēdo
extremam vnctionē. portādo sacras reliquias. expellendo de
mones ac rēpestates. **¶** In sequētib⁹ vō induat se suppel
licio/ stola/ ⁊ capa festinali. Videlz i oībus bñdictionib⁹. pces
sionibus. in receptiōe legati/ vel pprij epī. Regis ⁊ Regine.
In celebraciōe officiorū. cātādo orōnes. ministrando epō in
missa solēni. ⁊ aspgēdo aquā bñdictā dieb⁹ dñicis ante mis
saz. **¶** In dieb⁹ aut exeq̃az: ⁊ feria sexta scđā ad orōnes. Et
sabbato sancto vsq; ad p̃fessionē in missa exclusiue debēt se i
duere stola ⁊ capa nigris. **¶** Alij aut sacerdotes in officijs di
uinis et processionibus ornati superpellicio et missa nigra
stent in dictis officijs: ⁊ vadāt ad dictas p̃cessionēs cū matu
ritate/ honestate atq; silētio/ vt popul⁹ excites ad deuotionē:
⁊ ne ministeriū eorū vitupetur. Sic igit sacerdos pri⁹ iaz mē
te ⁊ corpore sc̃ificatus p̃stare debet sacramēta pp̃lo xp̃iano
absq; vlla demoratiōe. maxie si fuerit sacramēta necessitatis
sicut baptism⁹: ⁊ p̃fessio. ppter q̃ ministrāda non solū debet
dimittere comestione ⁊ dormitionē: ⁊ in terrūpere horas: sed
etiā cessare a missa si fuerit extra secretū. nisi tali casu alter sa
cerdos suppleat p eo. Qđ facere debet q̃libz sacerdos ex cha
ritate: q̃ exiētēs viculū p̃fectiōis q̃rit nō q̃ sua sūt ap̃lo testāte.

**Tertia doctrina de his que in ciuitate:
villa: aut loco tempore generalis inter-
dicti de iure fieri possunt: et de his que
prohibentur.**

Qum dñs p moysen deutero. vi. dicat iuste qd iustus
est exequens. Dicitur q tēpore generalis interdicti:
nedum missa conuēctualis/ sed etiam alie misse etiam q sint
anniuersariozū possunt celebrari/ et clerici diuersarū ecclesia-
ruz ibidez in ipsis conuenire/ et anniuersarium celebrare: ser-
uata tamen forma interdicti. scilz ianuis clausis/ voce sono-
ra/ et interdictis et excommunicatis expulsis. ¶ *P*reterea in fe-
stiuitatib⁹ natiuitatis domini/ resurrectionis/ pēthecostes/
assumptionis vginis: vt et expresse habet in cap. *Alma mater*
de sententia excoicationis lib. vi. Et in festo corporis christi
ex priuilegio possunt diuina officia celebrari tēpore inter di-
cti ianuis apertis/ et cāpanis cū sua solēnitare pulsatis/ ex-
coicatis tamē exclusis et interdictis admissis: et hoc a primis
vespīs dictarū festiuitatuz vsq; ad secūdas inclusiue. qz pple-
tozūz ianuis clausis dici debet voce sonora interdictis et exco-
municatis expulsis. In p̄dictis aut festiuitatib⁹ ecclesiasti-
ca sacramēta solū in casu necessitatis ministrari possunt.

¶ *D*icitur etiam tēpore potest legi in mensa et dari bñdictio/
et p̄dicari verbū dei/ et post p̄dicationē cōfessio generalis fieri
et absolutio et pulsari campana ad vocādum xpi fideles vt
veniāt ad p̄dicationē/ et pulsari cāpana a laycis p hostē-
ne reliquiaz/ vel aduentu alicuius p̄lati/ et p expellendis tē-
pestatib⁹/ et cōbustione ciuitatis/ ville seu loci. potest etiam
pulsari auemaria in p̄cipio noctis et in auroza si fuerit p̄sue-
tudo trib⁹ iectib⁹ batallī. Potest etiā baptis⁹ in debita
forma dari: dñtñ nō celebret officiū i ecclesia et admitti p̄pres

et commatres. Et vrgēte necessitate officiu debet cessare / et baptismus ministrari / qz est sacramentū necessitatis qz tali quoqz tēpore potest cōferri eucharistia siue comunio condēnatis ad mortē solēnitare assueta cuz cāpanella. Sed primo habita cautione ydonea a iudice vt non exequat eorū sententiam: vsqz finitis quattuor diebus post suscepcionē corporis christi. et hoc propter scandalum laycorum et reuerentiam tanti sacramenti. Et si iudex noluerit dare cautionem. **B**is cti damnati adorent et recognoscant creatorem suum: in celebratione misse: siue extra. Alijs sanis nō debet dari: etiaz qz sint clerici / nisi celebrēt ipsi missam. Et potest portari corpus christi ad infirmum pulsata campana tribus iectibus: etiam pulsando campanellam per viam: cum luminaribus et alijs insignijs assuetis: dicendo per viam canticum graduū vel septem psalmos / in via dūtaxat voce submissa / ne a sociantibus audiantur. Et in hoc standum est consuetudini ecclesie cathedralis. Et potest dari corpus christi patenter infirmo coram laycis / qui possunt ipsum aspicere / et adorare: et possunt recipi oblationes a laycis interdictis: non tamen stare in celebratione misse / nec diuini officij.

Possunt etiam matrimonia siue sponsalia contrahi etiaz per manus sacerdotis extra ecclesiam.

Et possunt tali tempore audiri confessiones laycorum: si tamē ipsi layci nō sint excommunicati. Et si excommunicati fuerint: in articulo mortis possunt audiri et absolui: etiam illi q aliquomodo fuerunt causa talis interdicti cum re incidentia semper memorata: et satisfactione prius facta. Et si non habuerint facultatem statim satisfaciendi: prestent aliquam ydoneam cautionez. scilicet pignora vel fidei iussores. Et si huiusmodi cautionem prestare nequeunt: iurent qz dum potuerint per se vel per alios satis facere laborabunt.

Potest insuper tali tempore curatus seu alius clericus leges

re euāgelia / 7 alias orationes infirmis: sicut 7 predicare. Et
isto tēpore absolutio particularis cōferri potest / 7 episcopus
die iouis sācro potest sanctū chrisma cōsecrare / ianuis tamē
clausis: sine pulsatione cāpanarum 7 alia solēnitare: sed legē
do omnia sub missa voce / ianuis clausis vt dictū est: ex cōmu-
nicatis 7 interdictis expulsis. vt in dicto capitulo. **Alma ma-**
ter habetur. Potest etiā paruulos 7 adultos confirmare. Et
potest ecclīastica sepultura dari oībus diebus quib⁹ officiū
solenniter decantatur / nisi tales dederint causam interdicti.
Etiam possunt recipi mortuaria 7 alie oblationes pro defū-
ctis: si mortui sunt penitentes. 7 orādum est pro eis in ecclīa
scilicet missas celebrādo / anniuersaria / 7 alia pia opera exera-
cendo / seruato semper interdicto: ianuis clausis / vt in dicto
capitulo. **Alma mater.** ¶ **E**t possunt etiaꝝ clerici simpliciter
consecrati tam qui cum vnica 7 virgine cōtraxerūt: et sunt iā
soluti: q̄ qui nō contraxerunt: dicto tēpore missas 7 alia di-
uina officia audire ex priuilegio. Alij vero non.
¶ **S**ed tēpore interdicti nō debet cōferri eucharistia mu-
lieribus pregnātib⁹ vel in partu existētib⁹. nec in trāctio-
bus bellum. nec ingredientibus mare. nec etiaꝝ obsessis ab
inimicis. Attamē si dicte mulieres pregnātes fuerint in tali
dispositione: q̄ in eaz partu timeatur de morte: tali casu de-
bet dari eucharistia. hoc dimittat discretiōi ministrātis. ¶ **S**ed
nō potest curatus introducere eaz in ecclīas post partū. ¶ **N**ec
potest eodeꝝ tēpore dari nec aspergi aqua benedicta pplo /
nec panis bñdictus. nec absolutio a maiori ex cōmunicatiōe
cum solēnitare: 7 cū orario siue stola in porta ecclesie. ¶ **N**ec dā-
da est benedictio candelarum / nec ramorum / nec calicis. nec
corporalium cum solēnitare / nec dari debet penitentia so-
lennis prima die quadragesime. nec possunt conferri in loco
interdicto ordines per episcopos. nec sacramentum extreme
vntionis detur clericis: nec sacerdotibus.

Tertia doctrina.

Nec potest dicto tempore dari benedictio nuptiarum: petentibus. nec etiam in dictis quinque festiuitatibus privilegiatis ministrari. **E**t si aliquis laycus obierit tpe interdicti: non debet sepeliri in cimiterio. nec curatus debet consulere vbi sit sepeliendus: nisi talis defunctus privilegium aut bullam habeat: quibus possit non obstare interdicto in cimiterio sepeliri. **I**deo aduertendum est quod si aliquis habuerit privilegium a romano pontifice / quod interdicti tempore possit diuini officijs interesse: et talis causam dederit interdicto huiusmodi: non admittatur. Preterea si aliquis habuerit privilegium / tenoris huiusmodi. Concedimus tibi ut valeas tempore interdicti auctoritate ordinaria positi audire diuina officia: et prefatum interdictum positum fuerit auctoritate prouinciali: etiam non admittatur ad predicta officia. **E**t si dixerit. Non obstante interdicto auctoritate prouinciali posito: et fuerit positum auctoritate apostolica: etiam non admittatur. nisi dixerit non obstante interdicto auctoritate apostolica interposito. **E**t hoc semper fiat cum decreto et consilio domini vicarii generalis. **I**deo curati ecclesiarum faciant ydoneam diligentiam: ut verissime sciatur qua auctoritate interdictum sit positum.

Incipit ordinariuz sacramētoꝝ fmi rituz
ap pbatū scē metropolē ecclie Tarracone.

Benedictio aque dieb⁹ dñicis.

Alexander prim⁹ papa ⁊ martyꝝ patrie
romanus cōstituit aque bñdictionez singu
lis dñicis diebus fiendam.

Et primo hora cōpetēti veniat sacerdos ad ecclesiam: rin
dutus suppellicio: ⁊ stola circa collū apposita: et habēs pre
paratum vasculū aqua et quinq; vel tria grana salis cū lu
mine faciat aquā bñdictam vt sequitur. v. *Adiuutorium no
strum in noīe dñi.* Qui fecit celū ⁊ terrā. *Q*stēde nobis
dñe misericordiam tuam. *E*t salutare tuū da nobis. v. *S*
acerdotes tui induantur iusticiā. *E*t sancti tui exultēt.
v. *D*ñe exaudi oracionē meā. *E*t clamor meus ad te ve
niat. v. *D*ñs vobiscū. *E*t cū spū tuo. *O*remus. *O*ratio:

Omnipotens sempeternus de⁹:
qui sacerdotibus tuis pre cete
ris tantā gratiam cōtulisti: vt
quicquid ab eis in tuo noīe di
gne perfecte q; agitur a te fieri
credatur quesumus immensam clemētiam
tuā: vt quod modo visitaturi sum⁹ visites:
quicqd bñdicturi sum⁹ benedicas sitq; ad
nostre humilitatis introitū sanctoꝝ tuorū

Benedictio aque. **fo. IX.**

Exorcismus salis.

Exorcizo te creatura aque: in noie dei pa-
tris omnipotentis. et in noie Iesu xpi fi-
lij eius domini nostri. et in virtute spiritus sancti ut
fias aqua exorcizata ad effuganda omne po-
testate inimici: et ipsum inimicum valeas erradi-
care et explatere cum angelis suis apostolicis.
Per virtutem eiusdem domini nostri Iesu
christi. Qui venturus est iudicare vivos et
mortuos et seculum per ignem. R. Amen.

Oremus.

Oratio.

Deus qui ad salutem humani generis
maxima queque sacramenta in aquarum
substantia condidisti: adesto propitius inuo-
cationibus nostris: et elemento huic multi-
modis purificationibus preparato: virtu-
tem tue benedictionis infunde: ut crea-
tura tua misterijs tuis serviens ad abijci-
dos demones morbosque pellendos: diuine
gratie sumat effectus: ut quicquid in domi-
bus vel in locis fidelium hec vnda respserit
careat omni immunditia. liberetur a noxa.

Benedictio aque.

non illicresideat spirit⁹ pestilens: nō aura
corrumpēs: discedant omnes insidie laten-
tis inimici. z si quid est q̄ aut icolumitati ha-
bitantiū inuider aut quieti: aspersione hui⁹
aque effugiat: vt salubritas p̄ iuuocationez
sancti tui noīs expetita: ab oībus sit impug-
nationib⁹ defenſa. ꝑ̄ dñm nr̄m iesuz xp̄z
filium tuum qui tecū viuit z regnat in vni-
tate spūs sancti de⁹. ꝑ oīa sc̄la sc̄loꝝ. Amen.

*Ibi mittatur sal in aquam in modū crucis * dicendo.*

Fiat hec cōmixtio salis pariter z aque
in noīe pa-^{*}tris z fi-^{*}lij et spiritus^{*}
sancti. Amen.

Sequitur postea.

Oremus.

Resta quesum⁹ dñe tuuz salubre reme-
dium sup hanc creaturā salis et aque:
vt vbicūqz intercesserit aīe z corporis pficiat
Alid sanitatem. ꝑ̄ xpm dñm.

*Domine exaudi orationem eam. Et clamor meus ad te.
Domine nobiscum. Et cum spiritu tuo. Oremus. Oratio.*

Deus inuicte vtutis auctor: z insupabi-
lis iperij rex atqz semp magnific⁹ triū-
phator: qui aduerſe dñationis vires repri-

De spſione aque diebus do. fo.X.

mis: q̄ inimici rugientis ſeuitiaz ſupas: q̄ ho-
ſtiles nequitias potenter expuñas: te dñe
tremētes ⁊ ſupplices deprecamur ac petim⁹:
vt hāc creaturā ſalis ⁊ aque dignāter acci-
pias. **Almē. benign⁹ illuſ. ⁊ tres Almē. pieta-**
tis tue more ſancti. ⁊ fices Amen. vt vbi cū-
q̄ fuerit aſpſa per inuocationē ſancti noīſ
tui oīs infeſtatio immūdi ſpūs abiſciaſ: ter-
rorq̄ venenoli ſerpētis ꝑculpellat: ⁊ preſen-
tia ſcti ſpūs nobis miām tuā poſcētib⁹ vbi-
q̄ a deſſe dignetur. Per dñm noſtrū ieſum
xp̄m. ſi. t. q. t. v. ⁊. r. i. vnitāte eiūſdem.

⁊. Bñs vobīſcuſ. ⁊. Et cū ſpū tuo. ⁊. Bñdicamus dño. ⁊.
Deo gratias. ⁊. Benedicite. ⁊. Dominus. Benedictio.

Benedictio dei oīpotentis pa-
triſ ⁊ ſi-
lii ⁊ ſpīrituſ ſancti deſcēdat ⁊ ma-
neat ſuper hāc creaturā ſalis ⁊ aque. **Almē.**

⁊ Predicta bñdictio aque ſit dieb⁹ dñicis: vt dictuſ eſt i ꝑ-
rochialib⁹ eccleſiis. Et eſecta aqua antiqua ponat de noua.

De aſperſione aque dieb⁹ dñicis.

⁊ ſſinīta tertia a ſacerdote celebraturo miſſam aſpergatur
aqua bñdicta altare maius genib⁹ ſlexis: incipiatur. **Añā.**

Benedictio aque diebus do.

Asperges me domine. Et psequatur chor. et iteris sacerdos aspergat altaria et derum populum. *Ana.*

Asperges me dñe ysopo et mūdabor. *p.* Lauabis me: et sup niuem de albaboz. *v.* Miserere mei deus: scdm magnam miām tuā. *v.* Gloria pri. Sicut erat. Et reperatur. *Aspges.* vel Lauabis me. Sed in dñica in passione et dñica palmarū nō dicat Gloria pri. sed reperat. *Aspges.* loco Gloria pri. Tempore paschali: hoc est a die pasche usq ad pēthe costes inclusiue dicitur. *An.* Uidi aquā egredientem de tēplo alatere dextro. *Alla. p.* Et oēs ad quos puenit aqua ista salui facti sunt et dicēt. alla alla. In die pasche. *v.* Hec dies quā fecit dñs: exultem et letemur in ea. *v.* Gloria. in diebus dñicis. *vs.* Dñe probasti me et cognouisti me: tu cognouisti sessionē meā et resurrectionē meā. *Gloria pri.* In die ascensionis. *v.* Dēs gētes plaudite manib: iubilare deo i voce exultationis. *Gloria pri.* Sicut erat. In die penthecostes. *v.* Confirma hoc deus quod operatus es in nobis: a templo tuo qd in hierusalē. *Gloria pri.* Sicut erat. In die trinitatis resumitur. *Ana.* Asperges me dñe. In die cinerū et letaniarū fiat vt ordinatū est in missali suis locis. ffinitis antiphonis supradictis modo predicto sacerdos qui aspergit aquam: ante gradum altaris itās dicat. *v.* Ostende nobis domine miām tuam. *R.* Et salutare tuū da nobis. *D.* Domine exaudi orationem meam. *R.* Et clamor meus ad te. *D.* Dñs vobiscum. *R.* Et cum spiritu tuo. *Oremus.* *Oratio.*

Exaudi nos dñe sancte: pater oīpotēs: eterne deus: et mittere digneris sanctū āgelū tuū de celis: q custodiat: foueat: ptegat: vīsitet et defēdat: oēs habitātes vel cōueniētes i hoc habitaculo. Per xp̄z. d. *Ame.*

Benedictio panis.

fo. XI.

In ecclesia & secretat adicat in hac aula dei. ¶ Nota q̄ in dñi
ca palmarū loco. v. Ostende nobis dñe. dicitur. v. Be ore leo
nis libera me dñe. R. Et acornibus vnicornium humilitatē
meam. In die sancto pasche. loco. v. Ostende nobis domi
ne. dicitur. v. Resurrexit dominus. alleluya. R. Sicut dixit
vobis. Alleluya. In die ascensionis loco. v. Ostende nobis
dicitur. v. Ascendens christus in altum. alla. R. Captiuam
duxit captiuitatē. alla alla. In die perhecostes loco. v. Ostē
de nobis dñe. dicitur. v. Veni sancte spiritus reple tuorum
corda fidelium. alla. R. Et tui amoris in eis ignē accēde. alla.
alla. In die natalis domini. loco. v. Ostēde nobis. dicitur. v.
Benedictus qui venit in nomine domini. R. Deus dominus
et illuxit nobis.

In qua bñdicta datur populo omnib⁹ diebus dñicis. In
festo natiuitatis dñi. Epiphanie. Cinerum. Letaniaz. Ascē
sionis. Transfigurationis dñi. Assumptionis. Natiuitatis.
Conceptionis beate Marie. Scti augustini. et sc̄re Thecle.
et Omnium sanctorum. Et in festo sancti vel sancte in cui⁹
honore dedicata est ecclesia. et quando fit processio.

¶ Benedictio panis dieb⁹ do.

¶ Sequitur benedictio panis que fieri debet dominicis die
bus in parochialibus ecclesijs. v. Adiutorium nostrum in
nomine domini. R. Qui fecit celum et terram. v. Sic nomē
domini benedictum. R. Ex hoc nunc et vsq; in seculum. v.
Domine exaudi orationem meam. R. Et clamor meus ad
te veniat. v. Dominus vobiscum. R. Et cum spiritu tuo.

Oramus. Oratio.

b iij

Benedictio fontis.

Benedic domine creaturam istam panis: sicut benedixisti quinqz panes in deserto: vt omnes gustantes ex eo tam corporis q̃ anime sanitatem recipiant. Per christum do. R. Amen.

Benedictio fontis.

Sequitur benedictio fontis baptismalis que fit sabbato sancto: et vigilia penthecostes. Post finitas prophetias et orationes: vt continetur in missali: deponatur cereus paschalis ante altare maius: deinde duo cantores capis ciricis induti in choro letaniam incipiant: sic q̃ qui libet versus ab ipsis cantatur et a toto choro repetatur. Cum autem letaniam inceperint in choro. Sacerdos cum ministris sine dalmaticis cum cruce et candelabris stet ante altare: et incipiat letaniam suauiter cū ministris: et postq̃ dixerit **Sācta maria ora pro nobis: genua flectētes: et sancta Thecla similiter:** eat ad fontes dicendo letaniam precedentibus cereo paschali: et cruce cum ceroferarijs. Cum peruentus fuerit ad fontes sic ordinētur. Ille q̃ crucem portat cū ceroferarijs sit i parte orientali versa facie ad occidentē. Sacerdos sit i parte occidentali ṽsa facie ad orientē: ita q̃ sit ṽsa facie ad crucē, et inter crucē et sacerdotē sint fontes. ad dextrā sacerdotis hoc est in parte meridionali sit diaconus respiciens aq̃ilonem. Et in sinistra sacerdotis hoc est in parte aq̃ilonari sit subdiaconus respiciens meridionalem partē. et ibi fiat sacerdos letaniam.

Prima Letania.

Kyrieleyson.

Christe audi nos.

Pater de celis deus **M**iserere nobis.

Sancta **M**aria.

Ora pro nobis.

Sancte **M**ichael.

or.

Sancte **I**oannes baptista.

or.

Sancte **P**etre.

or.

Sancte **P**aule.

or.

Sancte **A**ndrea.

or.

Sancte **M**athee.

or.

Sancte **S**tephane.

or.

Sancte **L**aurenti.

or.

Sancte **S**iluester.

Ora pro nob.

Sancte **G**regori.

or.

Sancta **M**aria madalena.

or.

Sancta **T**hecla.

or.

Omnes sancti.

or.

Secunda Letania.

Christeleyson.

Domi redemptor mundi deu. **M**isere. n.

Sancta dei genitrix.

or.

Benedictio fontis.

Sancte Gabriel. or.
Omnes sancti patriarche et sancti prophete. orat.
Sancte Iacobe. or.
Sancte Iohannes. or.
Sancte Thoma. ora pro nobis.
Sancte Luca. or.
Sancte Fructuose cum socijs tuis. orat.
Sancte Clemens. or.
Sancte Ylari. or.
Sancte Martine. or.
Sancta Eulalia. or.
Sancta Algatha. or.
Omnes sancti. **O**ra te pro nobis.

Tertia Letania.

Rexieleson.
Spiritus sancte deus miserere nobis.
Sancta Trinitas vnus deus miserere nobis.
Sancta Virgo virginum. ora pro n.
Sancte Raphael. or.
Omnes sancti angeli et archangeli dei. orate.
Omnes sancti beatorum spirituum ordi-
nes. **O**ra te pro nobis.

Benedictio fontis, fo. XIII.

ancte Iacobe. or.
ancte Philippe. or.
ancte Bartholomee. or.
ancte Simon. or.
ancte Thadee. or.
ancte Bathia. or.
ancte Darce. ora p nobis.
ancte Barnaba. or.
omnes sancti apostoli z euangeliste. orat.
omnes sancti discipuli dñi. orat.
omnes sancti Innocentes. orat.
ancte Vincenti. or.
ancti Iohānes z Paule. orate.
ancte Ambrosi. or.
ancte Augustine. or.
ancte Nicolae. or.
ancte Hieronime. or.
omnes sancti monachi z heremite. orat.
ancta Lucia. or.
ancta Agnes. or.
ancta Cecilia. or.
ancta Anna. or.

III. 01. Benedictio fontis

Omnes sancti. Orate pro no:
 Propitius esto. Parce nobis domine.
 Ab insidijs diaboli. Et libera nos dñe.
 Ab omni malo. Libera nos dñe.
 Per misteriũ sancte incarnationis tue. lib.
 Per sanctã natiuitatem tuam. libera nos.
 Per passionẽ et sc̃tã crucem tuam. li.
 Per mortem tuam. Libera nos domine.
 Per gloriosã resurrectionem tuam. lib.
 Per admirabilem ascensionem tuam lib.
 Per gratias sancti sp̃s paracleti. libe.
 Peccatores. Te rogamus audi nos.
 Ut pacem et concordiam nobis dones. te.
 Ut eccl̃iã tuã sc̃tã regere et defẽsare dig. te.
 Ut oēs grad⁹ eccl̃ie i sc̃titate p̃suare dig. f.
 Ut p̃ntificem nostrũ cum omnibus libi
 subiectis conseruare digneris. Te roga.
 Ut cathecuminis nostris sensum et in telle-
 ctum tribuas. Te rogamus au.
 Ut regenerandis in xp̃o gratias b̃tẽ resur-
 rectionis conferre digneris. Te rogamus.
 Fili dei. te ro. Agn⁹ dei q̃ tollis pctã mũ.

Benedictio fontis. fo. XIII.

di. Parce nob. do. Agn⁹ dei q tollis peccata mundi. Exaudi nos do. Agnus dei qui tollis peccata mūd. Dona nobis pacem.

Et finita letania sacerdos sup fontes incipiat sequentem benedictionem dicens.

Oramus. Q. ano.

O *Q*uēps sempiternē de⁹: adesto magne pietatis tue misterijs: adesto sacramētis et ad recreādos novos populos: quos tibi fōs baptismatis pturiūt: spīritū adoptionis emitte: ut qd nre hūilitatis gerendū est ministerio: tue v̄tutis impleat effectu. Per dñm. eiusdē. Sequitur p̄fatio alta voce. Per oīa secula sc̄loꝝ. *Almē. O n̄s vobiscū. Et cū spīritu tuo. Sursum corda. Habem⁹ ad dñm. Gratias agam⁹ dño deo n̄ro. Dignū iustū est. Vere dignū et iustū est equū et salutare: nos tibi sēp et vbiqz gr̄as agere: dñe sc̄tē: p̄r om̄ps: etne de⁹. Qui inuisibili potētia sacramētoꝝ tuoꝝ mirabilis oparis effectū. Et licz nos tātis mysterijs exequēdis sim⁹ i digni: tu tamen gr̄e tue dona nō delerens: etiā ad nostras preces aures tue pietatis is*

III. 2. 1. Benedictio

clina. Deus cuius spiritus super aquas inter ipsa mundi primordia ferebatur: ut iam tunc virtutem sanctificationis aquarum natura conciperet. Deus qui nascētis mundi crimina per aquas abluens: regenerationis species in ipsa diluuij effusione lignasti: ut vni⁹ cuiusdemqz elementi mysterio: et finis esset vitij et origo virtutibus. Respice domine in faciem ecclesie tue: et multiplica in ea regenerationes tuas qui gratie tue affluentis impetu letificas ciuitatem tuam: fontemqz baptismatis aperis toto orbe terrarum gentibus inuocadis ut tue maiestatis imperio: sumat vnigeniti tui gratiam de spiritu sancto.

Ihic diuidat aquam manu dextra in modum crucis. Qui hanc aquam regenerandis hominibus preparataz: archana sui luminis ad mixtionem fecundet: ut sanctificatione concepta ab immaculato diuini fontis utero: noua renataqz creatura progenies celestis emergat. Et quos aut sexus in corpore: aut etas discernit in tempore: omnes in

vnā piat grāz māf ifantie. Procul ergo hic
iubēte te dñe oīs spūs imūid⁹ abscedat. Pro
cul tota neq̄tia diaboli ce fraudis absistat. ni
hil huic loco habeat p̄trarie v̄tutis admir
tio: nō ifidiādo circūuolet: nō latēdo surri
piat: nō ificiēdo corrūpat. Ibi tagat aquaz
manu ⁊ p̄seq̄tur. Sit hec sc̄tā ⁊ inocēs crea
tura libera ab oī impugnationis icurlu: ⁊ to
ti⁹ neq̄tie purgata discessu. Sit fons viuus.
Alqua regenerās. Unda purificans. vt oēs
hoc lauacro salutifero diluendi: operāte
in eis sp̄ritu sancto: perfecte purgationis i
dulgentiam consequātur. Unde ben* di
co te creatura aque: per de* um viuū ⁊ ve
rū: per de* um sanctum: per deum qui te
in principio verbo separauit ab arida: cui⁹
sp̄ritus super te ferebatur qui te de fonte
padisi manare fecit. Ibi p̄ficiatur de aqua
cuz manu extra fōtes in quattuor ptes imo
dū crucis ad hanc figuram* ⁊ p̄seq̄tur.
Et in quattuor fluminibus totā terrā irri
gare precepit: qui te in deserto amaram sua

Benedictio fontis.

uitatem indita fecit esse potabilem: et sitienti populo de petra produxit. Bene ✠ dico te per iesuz xpm filium eius unicum dominum nostrum: qui te in chana galilee signo admirabili sua potentia conuertit in vinum. Qui pedibus super te ambulauit: et a Iohanne in iordane ipse baptizatus est. Qui te una cum sanguine de latere suo produxit: et discipulis suis iussit: ut credentes baptizarentur in te dicens. Ite docete omnes gentes: baptizantes eos in nomine patris et filii et spiritus sancti. Ibi mutet vocem quali lectionem legens. Ite nobis precepta seruantibus tu deus opus clemens adesto. tu benignus aspira. Ibi insufflet ter in fontem ita
Tu has simplices aquas tuo ore bene ✠ dicito. Ut preter naturalem emundationem quam lauandis possunt adhibere corporibus: sint etiam purificandis mentibus efficaces. Ibi ponit cereus in fontem et reddit ad primum locum. Descendat quod dicitur in hac plenitudine fontis virtus spiritus tui. Totamque huius aque substantiam regenerandi fecundet effectum. Ibi

trahatur cereus de fonte. Ihic oïum peccatorum macule deleatur. Ihic natura ad imaginem tuam condita: et ad honorem sui reformata principij: cunctis vetustatis scalaribus emundetur. Et omnis homo hoc sacramentum regenerationis ingressus: in vere innocentie nouam infantiam renascatur. Per dominum nostrum iesum christum filium tuum: qui venturus est iudicare uiuos et mortuos et seculum per ignem. Amen.

ffinita oratione sacerdos vel sacerdotes hauriant aquam et dent laicis. et curatus de aqua ista ponat in pilas et alia aqua non benedicatur in die sancto pasche et penthe. Et hoc faciant anteq̃m chrisma in fontibus effundatur. Quo facto Episcopus vel sacerdos effundat chrisma in fontem in modum crucis dicens.

Sancti ✠ ficetur ac fecundetur fons iste hoc salutifero chrismate renascetur ex eo. In nomine pa ✠ tris et filij et spiritus sancti Amen.

Ihic mittat de oleo sancto in fontes in modum crucis dicendo.

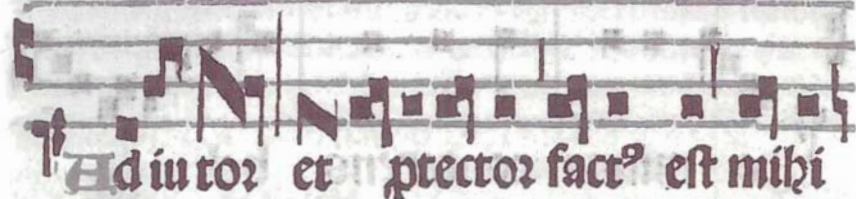
Coniunctio olei unctionis et chrisomatis. et aque baptismatis. In nomine pa ✠ tris et filij et spiritus sancti Amen.

Quibus expleis officians cum diacono alta voce incipiat responsorium. Cantemus domino ut infra et pulsentur cō

Benedictio.

pane. Et nota qd si in sabbato sancto non fuerit habitum
 chrisma nouum: tunc fiat baptismus cerei paschalis vt sup.
 dimissis benedictionibus ad chrisma pertinentibus: que in-
 ciunt. **Sanctificetur** Et tunc processio non vadat ad fon-
 tes in die pasche nec per hebdomadam sequentem. Et ea-
 dem hora qua prefatum chrisma habitum fuerit: de eo com-
 misceatur in sacris fontib? ac etia? de oleo sancto: dicendo
 benedictiones supradictas ad chrisma pertinentes. Et dein-
 de processio vadat ad fontes vt moris est.

Ante mus do mi no
 glo ri o se e nim
 ho no ri fi ca tus est equum et as-
 cen so rem pro ie cit

LIV. 02 Baptismus

Et sic cantando dictum. R. sacerdos cum ministris redeat ad sacrarium. et processio ad chorum. Si in vigilia per the non baptizatur ceres: sed loco ei imittitur vinum de alijs qui a sacristano vel quovis alio secundum ritum ecclesie porratur.

Sequitur doctrina de administratione sacramentorum. Et primo baptismi puulorum quod postea potest oírpe. sed tpe interdicti ministrari dicitur in ecclesia quando non celebrabit officium. Et si fuerit vrgēs necessitas sic quod timeatur de morte baptizandi: cesset officium: et fiat baptismus: qui est sacramentum necessitatis. Et primo sacerdos induatur superpellicio et stola: cum cereo accenso stet ante ostium ecclesie. et qui tenent paruulum stent extra. Et sacerdos interroget patrilinos dicens.

Que portauit hunc/ o dona: Et patrilini respondeant. Thome.

Si est femina require baptismum femine: Et pcedat ut illic. Sacerdos dicat. Es bategat. Et si dicunt quod sic dicat sacerdos. Eo ha non. Si si rñdeant quod non. Tunc dicat sacerdos. Eo hauras non. Respondeant primi. A. Et sacerdos interroget puerum dicens. A. quod demanas? R. primi. se de christo. Et sacerdos se de christo quod es loquet donara. R. Vida p durable. Et sacerdos dicat. A. Nec est autem vita eterna ut cognoscas unum deum: et quem misit Iesus christus filium suum: qui cum eodem patre viuit et regnat in unitate spiritus sancti deus. Per oia secula seculo. R. Amen. Hic sufflet sacerdos ter in vultum infantis modo sequenti dicendo.

Recede inunde spiritus in sancte trinitatis nomine ab hoc dei plasmate.

III. V. X. O. Baptismus

Hic ponat pollicem intinctum salina primo in aures secundo ad nares: tertio in os infantis dicendo.

Effeta quod est ad apire. **R.** Effeta. In odore suauitatis. **R.** Effeta. Tu aut effugare diabole: appropinquabit enim iudicium dei. **R.** Effeta. Postea sacerdos faciat signum crucis cum pollice in fronte et in pectore infantis dicens. **III.**

Accipe signum crucis christi tam in fronte quam in corde. Sume fidem celestium preceptorum serua diuina precepta: talem te exhibe moribus: ut templum dei effici merearis. Qui cum patre et spiritu sancto uiuit et regnat deus. Per omnia secula seculorum. Amen. Oremus. **O**ratio.

Omnipotens sempiternus deus pater domini nostri Iesu christi: respicere dignare super hunc famulum tuum. A. quem ad rudimenta fidei vocare dignatus es: omnes cecitates cordis ab eo expelle. disrumpere omnes laqueos sathane quibus fuerat colligatus. aperire ei domine iam nouam pietatis tue: ut signo sapientie tue ibutus omnium cupiditatum fetoribus careat: et ad suauem odorem preceptorum tuorum letetur tibi in ecclesia tua deserviat: et perficiat de die in diem: ut idoneus efficiatur accedere ad gratiam baptismi tui precepta medicina. Per eum.

In sequenti oratione quando dicitur eius signa. **X** mns: signetur corpus pueri a capite usque ad pedes: et a brachio dextro usque ad sinistrum.

Oremus. **O**ratio.

PReces nostras quas domine clementer exaudi et hunc electum tuum crucis domine cuius impressione eius signa **X** mus virtute custodi: ut magnitudinis glorie tue rudimenta seruans: per custodiam mandatorum tuorum ad regnationis glorie pervenire mereatur. **per christum.** **Oremus.** **oro.**

Deus qui humani generis ita es conditor: ut sis etiam reformator: propitiare populis adoptivis: et nouo testamento soboles nove plebis ascribe: ut filii promissionis quas non potuerunt assequi per naturam: gaudeant se recepisse per gratiam. **per christum dominum nostrum.**

Hic sacerdos apprehendat manum infantis dexteram et introducat eum in ecclesiam dicendo **in**.

TAgredere templum dei vivis exutus ab errore tenebrarum: et evasisse tibi laqueos mortis letus agnosce. habitet in senibus tuis omnipotens deus: qui humana membra disposuit: et habitaculum divini spiritus collocavit. **T**ime ergo iussa celestia: et adventum unigeniti salvatoris

Baptismus

nostri expecta: q̄ v̄ginali partu est edit⁹: et
sc̄i sp̄s infusione cōcept⁹: cui⁹ luce illumi-
naris: cui⁹ v̄tute firmaris: cui⁹ signo i frōte
✱ signaris. vt ad baptismi gratiā eo p̄stāte
puenire merearis. Qui viuit ⁊ regnat per
omnia secula seculorū. Amen.

Exorcismus salis. v. Adiutorium nostrū in nomine dñi. R.
Qui fecit celum ⁊ terrā. v. Sit nomē dñi benedictum. R. Et
hoc nunc et vsq̄ in seculum.

Exorcizo te creatura salis in noīe dei
pa ✱ tris oīpotētis: ⁊ in charitate do-
mini nr̄i iesu xp̄i ✱ et i v̄tute sp̄s ✱ sc̄i. Ex-
orcizo te p̄ deum ✱ viuuz: p̄ deū ✱ verū: p̄
deum ✱ sanctuz: p̄ deum qui te ad tutelam
humani generis p̄creauit: ⁊ populo veniē-
ti ad credulitatē p̄ seruos suos consecrari p̄-
cepit: vt in nomine sancte trinitatis efficiā-
ris salutare sacramētuz ad effugandū inimi-
cū. Proinde rogam⁹ te dñe de⁹ noster: vt
hāc creaturā salis sanctifi ✱ cando sancti ✱
fices. R. Amē. Bñdī ✱ cēdo bñ ✱ dicas. R.
Amē. Ut fiat oīb⁹ accipiētib⁹ p̄fecta medi-
cina: p̄ manens i r̄ viscerib⁹ eorū in noīe dñi

nri iesu xpi. Qui vetur^{us} est iudicare viuos et mortuos et iclz per ignē. R. Amen. Orem^{us}.

Bene^{dic} dic omps deus hanc creaturā salis tua bñdi^{ctio} ctiōe celesti i noie dñi nri iesu^{xpi}. Et in vtute scti^{spiritus} tui: ad effugādū inimicū. quā tu dñe sancti^{fica} cādo scti^{fices} Almē. Bene^{dic} dicēdo bñ^{dicas} Almē. fiatqz oib^{us} accipientib^{us} pfecta medicina pmanens in viscerib^{us} eoz in noie dñi nri iesu xpi. Qui veturus est iudicare viuos et mortuos et seculū pignem. Amen.

Et aspergat aqua bñdicta sup ipm sal. Deinde sacerdos accipiat de ipso sale: et ponat in ore vel lingua pueri signādo eū sē gno cru^{is} dicēs. In noie pñs et fi^{li} et spū scti amē. R.

Accipe sal sapiētie: vt ppiciat^{ur} sit tibi dñs iesus xps in vitā eternā. Almē. Orem^{us}. o. rō.

Deus patrū nostrorū: deus uniuerse conditor veritatis: te supplices exoramus vt hūnc famulū tuū. R. respice: re digneris propicius: et hoc primum pabulum salis gustante in non diutius esurire permittas: quominus cibo expleatur celesti: quatenus sit semper spiritu feruens: spe

Baptismus

gaudens: tuo semper nomini seruiens. Et
perduc eum dñe ad noue regenerationis
lauacrū: vt cū fidelib⁹ tuis pmissionū tuarū
eterna p̄mia cōsequi mereatur. Per chri-
stū dominum nostrum Amen.

Postea sacerdos signet puerū i fronte i ore ⁊ pectore dicēs.

Chrīstus ✱ vincit. Xps regnat ✱ Xps im-
perat ✱ Chīstus ab omni malo te defen-
dat. R. Amen. Deinde dicat. Oremus

Deus abraā: de⁹ isaac: ⁊ de⁹ iacob: de⁹
moysi famulo tuo i mōte sinay appa-
ruisti: ⁊ filios israel de terra egypti eduxisti:
deputās eis angelū pietatis tue: q̄ custodi-
ret eos die ac nocte. te q̄s dñe vt mittere di-
gner⁹ sanctū angelū tuū: q̄ similiter custodiat
⁊ hūc famulū tuū. R. ⁊ pducatur eū ad grāz
baptismi tui. Per chīstū dñm nr̄m. Amen.

Consequenter exorcizet seu adiuret demō vt recedat: ⁊ nō im-
pediat baptizandū venire ad grāz baptismi dicēdo absolute.

Exigo maledite diabole recognosce sē-
tēciā tuā: ⁊ da honorē deo viuo ⁊ vō.
da honorē iesu xpo filio ei⁹: ⁊ spūi sancto pa-
tracito: ⁊ recede ab hōc famulo dei. R. quē

hodie de^o ⁊ dñs noster iesus xps ad suā san-
ctā grāz ⁊ bñdictionē fontēqz baptīsmatis
vocare dignat^o est. Et hoc signū scē cru-
cis qđ nos frōtī eius dam^o: tu maledicte di-
abole nūq̄ audeas violare. ꝑper eundē dñz
nrm iesuz xpm q̄ vētur^o est iudicare viuos ⁊
mortuos ⁊ seclz p̄ ignē. Amē. Exem^o. Orō.

Deus īmortale p̄sidiū oīz postulātūz: li-
beratio supplicū: pax rogātūz: vita cre-
dentiū: resurrectio mortuoz: te īuoco dñe
sup hūnc famulūz tuūz. H. qui baptīsmi tui
donū petens, eternā cōsequi grātiā spīritua-
li regnātione desiderat. ꝑper xps d. n. Amē.

¶ Dic faceros tangat infantes euz offerēdo dicens.

Accipe eūz dñe: qz dignat^o es dicere peti-
te ⁊ accipietis: q̄rite ⁊ inuenietis: pullate ⁊
aperiet vobis. ꝑpetēti itaqz p̄miū porrige: ⁊
ianuam p̄ade pullanctī vt eternā celestis la-
uacri benedictionē cōsecutus: promissa tui
muneris regna percipiat. ꝑper te iesu xpe fi-
li dei viui: q̄ cū patre ⁊ spīritu sancto viuis ⁊
regnas deus ī secula seculorum. Amen.

Baptismus

Iterum exorcizetur seu adiuretur demō: vt discedat ⁊ nō impediat baptizādus renūciare sibi et seculo suo: ⁊ seruire deo. dicendo absolute.

Adi maledicte sathana adiurat⁹ p no
men eterni dei ⁊ saluatoris nr̄i ielu xpi
filij ei⁹ cū tua vict⁹ inuidia tremēs gemēs qz di
scede. Nihil tibi sit cōune cū sua dei iaz cele
stia cogitāte: renūciaturo tibi ac sclo tuo: ⁊
btā immortalitate victuro. Da igit̄ honorem
aduenienti spūi sancto: qui ex summa celi ar
ce descendēs: pturbatis fraudib⁹ tuis: diuī
no fonte purgatum pectus idest sctificatū
deo tēpluz ⁊ habitaculum perficiat: vt ab oī
bus penitus noxijs preteritoꝝ criminū libe
ratus seruus dei: gratias perenni deo refe
rāt semper: et benedicāt nomen eius sanz
ctum in secula seculorum. Amen.

Exorcizo te immunde spiritus. In noīe
pa tris ⁊ filij ⁊ spiritus sancti: vt ex eas
⁊ recedas ab hoc famulo dei. A. Ipse enim
tibi imperat maledicte dammate: qui pe
dibus super mare ambulauit: ⁊ petro mer
genti dexteram porrexit.

Ergo maledicte diabole recognosce ſe
tentiā tuā: ⁊ da honorem deo viuo ⁊
vero. da honore ielu chriſto filio ei⁹. ⁊ ſpūi
ſācto paracito ⁊ recede ab hōc famulo dei.
A. quem hodie deu⁹ ⁊ dñs noſter ieſus xp̄s
ad ſuam ſctām gratiā ⁊ benedictionē fon
tēq; baptiſmatis vocare dignat⁹ eſt. et hōc
ſignū ſctē crucis ✕ qđ nos frōti ei⁹ dam⁹
tu maledicte diabole nūq̄ audeas violare.
Iper eundem dominum noſtrum ieſu⁹ chri
ſtum qui v̄turus eſt iudicare viuos ⁊ mor
tuos ⁊ ſeculum per ignem. Amen.

Et cōſequenter dicat. v̄ Dñs vobiscū. R. Et cū ſpiritu tuo.
Sequētia ſancti euangelij ſcđm mattheum.
R. Glōria tibi domine.

In illo tempore Exultauit in ſpiritu ſctō
dominus ieſus ⁊ dixit. Conſiteor tibi do
mine pater celi ⁊ terre: qui abſcondiſti hec
a ſapientibus et prudentibus: ⁊ reuelāſti ea
paruulis. Ita pater: quoniam ſic fuit plac
tum ante te. Omnia mihi tradita ſunt a pa
tre meo. Et nemo nouit filium niſi pater:

neq; patrē q̄s nouit nisi fili⁹: ⁊ cui voluerit
fili⁹ reuelare. Venite ad me oēs qui labora-
tis ⁊ onerati estis: ⁊ ego reficiā vos. Tollite
iugum meū super vos: ⁊ discite a me q̄ mit-
tis sum ⁊ humilis corde. Et inuenietis requēz
animabus vestris. Iugum enim meum lūa-
ue est: et onus meum leue.

hic faciat crucem cū pollice i frōte ⁊ pectore infantis dicēs.
Per sancti euāgelij verbum possideas cele-
ste regnum. Amen.

*Quo facto: sacerdos put habet de consecratione distin. iiii. cap. Nos ante oia. cōmēdet puerū patrinis dicens eis moni-
tionem sequētem honorabiliter iuxta conditionem suam.*

Reuerents/o magnífichs//o honorables se-
nyors de padrins e padrinas: vo saltres qui
sou pares spirituals de aquest infant sou tē-
guts y obligats instruirlo quant sia en edat
de cōpendre en la sancta se catholica: ço es
en los dotze articles q̄ tenguts en lo credo
in deuz. los quals quiscū chrestia es obligat
saber creure e cōfessar. E ari mateix la ora-
cio dñical del pater noster. E p quāt no es
en edat pfeta ara en psona e lo q̄ d aq̄st di

reuenla forma seguēt. Symboluz fidei.

Credo in deū p̄ez oipotētez creatorē
celi ⁊ terre. ⁊ in iesuz xpm filiū ei⁹ vnī
cū dñz nrm. Qui p̄cept⁹ est de spū sancto. na
tus ex maria v̄gine. p̄passus sub p̄ocio pyla
to crucifix⁹ mortuus ⁊ sepult⁹. Descēdit ad
inferos tertia die resurrexit a mortuis. Ascē
dit ad celos: sedet ad dexterā dei patris oī
potentis. ḡnde v̄turus est iudicare viuos
⁊ mortuos. Credo in spiritū sanctū. Sāctā
eccliam catholicā. sanctorū cōmunionē. Re
missione peccatorū. Carnis resurrectionē.
Vitā eternā. Amē. *Oratio dominicalis.*

Pater noster: q̄es in celis: sanctificetur
nomē tuum. Adueniat regnuz tuuz.
fiat volūtas tua sicut in celo ⁊ in terra. p̄pa
nez n̄z quotidianū da nobis hodie. Et di
mitte nobis debita n̄ra. Sicut et nos dimit
timus debitoribus nostris. Et ne nos indu
cas in tentationez. Sed libera nos a malo.
Amē. v. Saluūz fac seruūz tuūz dñe. R. De⁹
me⁹ sperātez in te. v. Aditte ei dñe auxiliū

de sancto. R. Et de syon tuere eum. V. Nihil proficiat inimicus in eo. R. Et filius iniquitatis non apponat nocere ei. V. Esto ei domine turris fortitudinis. R. Al facie inimici. V. Domine exaudi orationem meam. R. Et clamor meus ad te veniat. V. Dominus vobiscum. R. Et cum spiritu tuo. Oremus Oratio.

Eternam ac iustissimam pietatem tuam deprecor domine sancte pater omnipotens: eterne deus luminis et veritatis auctor super hunc famulum tuum. Vt digneris eum illuminare lumine intelligentie tue. R. Amen. Munda eum et sanctifica. R. Amen. Da ei scientiam veram. R. Amen. Ut dignus efficiatur accedere ad gratiam baptismi tui. R. Amen. Teneat firmam spe. R. Amen. Consilium rectum. R. Amen. Doctrinam sanctam. R. Amen. Ut aptus sit ad recipiendam gratiam baptismi tui. Per christum dominum.

Postea sacerdos imponat manum super infantem dicens comminationem contra demonem ut sequitur.

Necte lateat sathana. R. primi. Necte te. Imminere tibi penas. R. Necte. Im

minere tibi tormēta. R. Necte. Imminere
tibi diem iudicij: diēqz supplicij sempiterni.
diem qui venturus est velut cliban⁹ ardēs
in quo tibi atqz vniuersis angelis tuis ppa
rat⁹ sempitern⁹ erit interit⁹. Et ideo p tua
neq̄tia dānate atqz dānāde: da honorē dō
vivo z vero: da honorē iesu xpo filio ei⁹: da
honorē spūi scō paracrito. in cuius noie at
qz vtute p̄cipio tibi q̄cūqz es immūde spūs
vtereas et recedas ab hoc famulo dei. A.
quez hodie de⁹ z dñs noster iesus xps ad
suaz sanctā grām z benedictionē: fontēqz
baptīsmatis dono vocare dignatus est. vt
fiat eius templuz per aquaz regeneratiōis
in remissionem peccatorum. In nomine
eiusdem domini nostri iesu christi: qui ven
turus est iudicare viuos z mortuos z seculū
per ignem. Amen.

hic expolietur infans: ita vt teneat caput discoopertū. et pe
ctus z scāpulas: Et patrinus portet eum ad fontes z inter
roget illum sacerdos dicens.

Com auras nom. R. patrini. A. Et sacere
dos vocando eum dicat. A.

Abascutorum.

Abrenūciās sathane: R. p̄rini. Abrenūcio.
A. Et sacerdos. Et oibus pompis eius: R.
Abrenuncio. Et sacerdos Et omnib⁹ ope-
ribus eius. R. Abrenuncio.

Hic sacerdos liniat puerum cū pollice oleo sancto in modus
crucis in pectore et inter scapulas vocādo eum dicens. **A.**
Et ego te linio * oleo salutis i xpo iesu dño
nro vt habeas vitā etnā. Amē. Et par tibi.

Et statim tergat cum bombice siue coto oleū quo fuerit lini-
tus: et interroget puerum.

Qd hauras nom: R. p̄rini. A. Et sacerdos.
A. Credis in deum patrem oipotentē crea-
tozem celī et terre R. patrini. Credo. Et sa-
cerdos Credis et in iesu xpo filiū eius vni-
cū dñm nostrum natum et passum: R. Credo.
Et sacerdos Credis et in spiritū sanctū:
sanctam ecclesiam catholicam: sanctorum
cōmunionem: remissionem peccatorū: car-
nis resurrectionem: et vitam eternam post
mortem: R. Credo.

Postea interroget sacerdos puerum dicens.

Com hauras nom. R. patrini. A. Et sacer-
dos. A. Vis baptizari: R. patrini. Volo.

Et sacerdos secundo. **A.** Vis baptizari? **R.** volo. Et sacerdos tertio. **A.** Vis baptizari? **R.** volo.

Et tunc omnes patrini et etiam sacerdos tangant puerum donec fuerit baptizatus. Et sacerdos assumens aquam de sacro fonte cum vasculo: Infundendo super puerum vocando cum nomine suo baptizet illum dicens.

A. Et ego te baptizo in nomine patris et filii et spiritus sancti. Amen.

Semper infundendo super puerum de prefata aqua donec forma verborum supradicta sit completa: et hoc absque ullo intervallo: sed continuo fiat. Et si dubitatur an puer sit baptizatus tunc baptizetur hoc modo.

A. Si non es baptizatus. Ego te baptizo in nomine patris et filii et spiritus sancti. Amen.

Quo facto: sacerdos liniat puerum chrismate in vertice capitis super cerebrum in modum crucis ✠ dicens.

D. Deus omnipotens pater domini nostri iesu xpi qui te regeneravit ex aqua et spiritu sancto: quiq; dedit tibi remissionem omnium peccatorum: ipse te liniat chrismate ✠ salutis. In christo iesu domino nostro in vitam eternam. Amen. Et pax tibi.

Hic sacerdos ffo chrismate pōat capidā i capite pueri dices.

A. Accipe vestem sanctā: vestem candidā

vestem nuptialem: quam perferas inuio-
lam: imaculatāq; custodias. vt ante tribu-
nal dñi nostri iesu xpi habeas vitā eternā.
Almen. Et pax tibi.

Hic tradat cerē accēsus in manu infantis dextera dicens. *Al.*

Accipe lampadem ardentem: irrephe-
bilēq; custodi baptismū tuū: vt cū venerit
dñs noster iesus xps ad iudiciū: possis ei oc-
currere i aula celesti: z habeas vitā eternā.
Almen. Et pax tibi.

Hic vestitur puer proprijs vestimētis: z redditur patrino: z
portat eū corā altari habētē capidā in capite z cerē accēsus
Et ibi sacerdos aspergens infantes z circūstantes aqua bñ-
dicta: procedat dicens. *Añā. Asperges me domine.* ps.

Deus misereatur nostri z benedicat
nobis: illuminet vultum suū sup nos
et misereatur nostri. **U**t cognoscamus i ter-
ra viam tuā: in oib; gentib; salutare tuum.
Confiteant tibi populi deus: cōfiteant ti-
bi populi oēs. **L**etetur et exultet gētes: qm̄
iudicas populos inequitate: et gētes i terra
dirigis. **C**ōfiteatur tibi ppli deus: cōfiteā-
tur tibi ppli oēs: terra dedit fructū suū. *Bñ.*

dicat nos de^s deus noster bñdicat nos de^s:
et metuant euz oēs fines terre. *Gliapri 7c.*

Ana. Asperges me dñe ysopo ⁊ mundabor: lauabis me ⁊ su-
per niuē de alba^{boz}. *v.* Ostendenobis domine misericordiā
tuam. *R.* Et salutare tu uz da nobis. *v.* Dñe exaudi oratio
nem. *R.* Et clamor meus adte veniat. *v.* Dñs vobiscum. *R.*
Et cum spiritu tuo. *Oremus.* *Oratio.*

Exaudi nos dñe scē: pater omnipotēs:
eterne deus: ⁊ mittere digneris sātuz
angelū tuum de celis: qui custodiat: foueat:
protegat: visitet ⁊ defendat: oēs habitātes
vel cōueniētes in hoc habitaculo. *Per xp̄z.*

In depositione albe.

Oremus.

Oratio.

De mine iesu xp̄e fili dei viui cuius boni
tate sumus redēpti: ⁊ grā sātissimoz
fonte mūdati: suscipe ppici^o deprecationē no-
straz: quam fundim⁹ ante conspectuz diui-
ne maiestatis tue p famulo^{is} tuo. *A.* q̄ hodie
suā alba^z deponit. *Ibi sacerdos exuat pue-
rum capita.* Et semper in tuis iustificationi-
b⁹ meditet^r die ac nocte: iugiter qz i hac qua
nunc est sc̄i^o fiatiōe pmaneat: ⁊ post psum-
mationē p̄sent^r vite: tibi bonoz oīz largito-
ri mereat^r coniungi. *Qui viuis et regnas 7c.*

Sequens oratio dicitur super adultos tantuz loco predicte:
in depositione albe. *Oremus.* *Oratio.* *d ij*

Baptismus

Domine iesu xpe redemptor mundi:
OBSfirma hunc famuluOS tuuOS: queOS tuo
noOSie signasti. tuoqOS corpore et saOSguine sacia
sti atqOS predemisti: ut scOSlOSpOSu plenOS existat de
pOScamur. et hoc sacramentuOS qOSd iOS nouitate vite
pOScepit: ita ad vsuOS salutis in desinenter obti
neat: ut ad remedium beatitudinis ex hoc
securus perueniat. Qui uiuis et reg.

Dominus vobiscuOS. R. Et cum spiritu tuo.

Initium sancti euangelij secundum Ioan
nem. R. Gloria tibi domine.

Hic sacerdos faciendo crucem in fronte/ore pueri et pectore
infantis dicat. Qui natus est de vOSgine succurrat tibi hodie
et in omni tempore. Amen.

In principio erat verbuOS: et verbum erat
apud deum: et deus erat verbum. Hoc
erat in pOSncipio apOSd deuOS. OOSia pOS ipOS facta suOSt:
et sine ipOSlo factuOS est nihil. Quod factuOS in ipOSlo
vita erat: et vita erat lux hoOSim: et lux in tene
bris lucet: et tenebre eaz noOS coOSpOSreenderuOSt.
Fuit hoOS missus a do: cui nomeOSn erat Ioanes.
Ihic venit in testimoniuOS: ut testimoniumpOS
hiberet de lumine: ut oOSs crederent pOS illuOS.

Nō erat ille lux: sed vt testimoniū phiberet
de lumie. Erat lux v̄a: q̄ illuminat omnē ho
minē veniētez in hūc mūdū. In mūdo erat:
et mūdus p̄ ipsuz factus est ⁊ mūdus eū non
cognouit. In pp̄ia venit: ⁊ sui eū nō recepe
rūt. Quotquot aut̄ receperūt eū dedit eis
potestatē filios dei fieri: his q̄ credūt i noīe
ei⁹. Qui nō ex sanguinib⁹: neq; ex voluntate
carnis neq; ex volūtate viri: sed ex deo natī
sunt. Et v̄bū caro factū est: ⁊ habitauit in no
bis. Et vidimus gl̄iaz ei⁹: gl̄iam quali vn̄i
ti a patre plenum gratie ⁊ veritatis.

Hic sacerdos signet pueruz signo crucis in fronte dicens.

Per sancti euangelij ver-
bum: possideas
celestē regnum. Amen.

Hic patrini offerāt eū cū suis oblationib⁹: ⁊ dicat sacerdos.
Centuplum accipias: ⁊ vitā eternā possi
deas in regnum dei. Amen.

Nota q̄ quauis antiquitus quando in erate adulta bap
tizabantur: ⁊ statim sub vtrāq; specie cōmunicabant: ⁊ fidē
christi ore confitebantur: propter gl̄iā seu dignitatē mu
neris id est corporis et sanguinis christi: ⁊ operis id est fidei
p̄fessionis: vt ait Ambrosius os baptizandi non tangebāt
luto vel saliuā. Adodo tamen cessante dicta causa secundū
laudabilem vsum ecclesie Tarracon. sacerdos sumit de salis

ua sua cum indice vel pollice: et tangit primo aures pueri: ut doctrina q̄ de ore altissimi fluxit: p̄ aures ei⁹ intret semel: in p̄sona xpi dicens. **Effeta** q̄d est adaperire. Et patrini in signum potētie obedientialis baptizandi ad suos creatores. **R.** **Effeta.** Deinde sacerdos simili modo tangit nares. ut odorem idest veritatem doctrine xpi a fetore per. tie falsitatis distinguere valeat: dicens. **In odore suauitatis.** **R.** patrini. **Effeta.** Postea tangit exemplo xpi os pueri: ut sugato demone aperiat̄ur ei sensus ad respōdēdū interrogātiōe articulis fidei dicens. **Tu autē effugare diabole ꝛc.** et r̄ndat̄ p̄rini. **Effeta.**

¶ Baptismus feminarum.

¶ **Mod⁹ baptizādi puellā.** Primo q̄ tenēt infantulā veniāt ante fores ecclie: et sacerdos p̄paratus ut supradictū est interroget patrilos dicens.

Que portau home/o dona. **R.** patrini. **Donna.** Et sacerdos dicat es batejada: Si dicūt q̄ sic dicat. **Q̄o ha nom?** Si autē dicunt q̄ nō. Tūc dicat sacerdos. **Q̄o haura nō?** **R.** p̄rini. **A.** Et sacerdos interroget puellā dicens. **A.** **Que demanes?** **R.** fe de christ. Et sacerdos. **la fe d̄ christ q̄ es lo quet donara?** **R.** —

Vida eterna Et sacerdos. **A.** **Nec est autē vita etna:** ut cognoscas vnū ⁊ vūz deū: ⁊ quez misit iesum xpi filiū suū. **Qui cū eodē p̄re viuit ⁊ regnat i vnitate sp̄s sc̄i de⁹ p̄ oīa sc̄la seculorū.** **Amen.**

¶ **Hic sacerdos ad expellendū demonem sufflet ter in faciem**

puelle tali modo dicens.

Recede immūde spūs ī scētrīnitatis noīe
ab hōc dei plasmate.

Postea sacerdos sumat de salīua sua cum pollice vel indice
et propter causas iā dictas: tāgat primo aures puellę dicēs.

Effeta qđ est ad aperīre. **E**ffeta. Et deīn
de limili modo tāgat nares dicēs. In odo
rez suauitatis. **E**ffeta. Tercio tāgat os di
cēs. Tu aut effugare diabole: apppinqua
bit em iudiciū dei. **E**ffeta.

Hic sacerdos signando puellā signo cru ✠ is in fronte et in
pectore dicat. **M.**

Accipe signū cru ✠ cis xpī taz in frōte q̄ in
cor ✠ de sumē fidē celestīū p̄ceptoz: sua di
uina p̄cepta: talez te eribē morib⁹: vt tēpluz
dei effici merearis. **I**per christū. Amen.

Deinde ponat manū sup caput puellę: et dicat. v. Dñs vobis
scum. **R.** Et cum spīritu tuo. **Oremus. Oratio.**

O Adps ēpīterne de⁹ pī dñi nī i ieluxpi
respicere dignare sup hāc famulā tuā.
A. quā ad rudimēta fidei vocare dignat⁹
es: oēs cecitatē cordis ab eā expelle. disrūpe
oēs laqōs sathane qđ⁹ suaert colligatā. apī
ei dñe ianuā pietat⁹ tue: vt signo sapiētīe tue
imbutē oīm cupiditatuz fetozibus careat:

IIIVXX.07 Baptismus

et ad suauē odorē p̄ceptorū tuorū letā tibi in
ecclia tua deseruiat: et p̄ficiat de die in diem:
ut idonea efficiat accedere ad grām bapti
smi tui p̄cepta medicina. Per eū dē xpm.

In sequenti orōnelqñ dicetur: eas signa ✱ m^o signetur puel
la a capite vsq; ad pedes et a dextro brachio vsq; ad sinistrū.

Oremus *Oratio.*

Preces nostras q̄s dñe clemēter exau
di: et hanc electaz tuaz. A. crucis dñice
cui⁹ imp̄ssione eas signa ✱ mus ut tute custo
di: ut magnitudinis glie tue rudimēta ser
uans. p̄ custodiaz mādatoz tuorū ad rege
nerationis gratiam peruenire mereatur.
Per christuz. *Oremus.* *Oratio.*

Deus q̄ humani generis ita es cōdi
tor: ut sis etia; reformator: p̄piciare
populis adoptiuis: et nouo testamēto sobo
lē noue plis ascribe: ut filij p̄missiōis quod
nō potuerūt assequi p̄ naturā: gaudeāt se re
cepisse per gratiam. Per dominum.

Deinde sacerdos accipiat puellam p̄ manum dextram: et in
tromittat eas in ecclesias dicens. A.

Ingredere tēplū dei viui exuta ab erro
re tenebrarū: et euasisse te laqueos morū

tis letā agnosce. habitet i sensib⁹ tuis om̃ps
deus: qui humana mēbra cōposuit: z habi-
taculū diuini spiritus collocauit. Time ergo
iussa celestia: z aduentū vnigeniti saluatoris
nostri expectā: q̃ virginali partu est editus:
z sancti spūs infusiōe cōceptus. cuius luce il-
luminaris: cuius virtute firmaris: cui⁹ ligno
in frōte lig^{ar}is: vt ad baptisimū grāz eo
p̃stāte puenire merearis. Qui viuūt z regnat
per omnia secula seculorum. Amen.

Exorcismus salis. v. Adiutorium nostrū in nomine domini.

R. Qui fecit celum et terram. S. Sit nomen dñi benedictus.

R. Ex hoc nunc et vsq; in seculum.

Exorcizo te creatura salis in noīe dei pa-
tris * omnipotentis: et in charitate
domini nostri iesu * christi: et in virtute spi-
ritus * sancti. Exorcizo te per deum * viuū:
per deum * verum: per deum * sanctum: p
deum qui te ad tutelam humani generis p
creauit: et populo venienti ad credulitatez
per seruos suos consecrari precepit: vt in no-
mine sancte trinitatis efficiaris salutare sa-
cramentum ad effugandum inimicum.

Baptismus

Proinde rogam⁹ te dñe de⁹ noster: vt hāc
creaturā salis sancti * ficādo scti * fices. R.
Almen. Bñ di * cēdo bñ di * cas. R. Almen.
Ut fiat oībus accipientib⁹ pfecta medicina:
permanens in vīcerib⁹ eorū in noīe dñi nrī
iesu xpī. Qui vētur⁹ est iudicare viuos ⁊ mor
tuos ⁊ seculū per ignem. R. Almen. Orem⁹.

Bene * dico mps de⁹ hāc creaturā sa
lis tua bñ dictione celesti: i noīe dñi nrī
iesu * xpī: ⁊ i vīture scti * spūs tui: ad effugā
dū inimicū quā tu dñe scti * ficādo scti * fi
ces. R. Almen. ⁊ bñ * dicēdo bñ * dicas. R.
Almē. fiatq; oīb⁹ accipiētib⁹ pfecta medici
na pmanēs i vīcerib⁹ eorū i noīe dñi nrī ie
su xpī. Qui vētur⁹ est iudicare viuos ⁊ mor
tuos ⁊ seculū per ignem. Almen.

Et aspergatur aqua bñdicta sup ipsū sal. Tūc accipiēs sacro
dos de eodē sale i ponat in os vel lingua puelle signādo eā si
gno cru * is dicēdo. In noīe pīs ⁊ fili⁹ ⁊ spūs scti. Almē. R.

Accipe sal sapiētie vt ppiciat⁹ sit tibi dñs ie
sus xps in vitā eternā. Almē. Postea dicat.

Oremus. Oratio.
Deus patrū nrōrū: deus vniuerse cōdi

tor vitatis: te supplices exoramus: vt hanc famulaz tuaz. **R.** respicere digneris ppici: et hoc primum pabulum salis gustatez non diutius esurire permittas: quominus cibo expleatur celesti: quatenus sit semper spiritu feruens: spe gaudens tuo semper nomini fuiens: et perduc eas domine ad noue regenerationis lauacrum: vt cum fidelibus tuis promissionum tuarum eterna premia consequi mereantur. **Iper xpm.**

Postea sacerdos signet puellam cum pollice in fronte/ore/et in pectore dicens. **M.**

Chriſtus vincit. Xps regnat. Xps imperat. Xps ab omni malo te defendat. Amen.

Et deinde dicat.

Oremus. Oratio.

Deus celi: deus terre: deus angelorum: deus archangelorum: deus patriarcharum: deus prophetarum: deus apostolorum: deus martyrum: deus confessorum: deus virginum: deus omnium bene viventium: deus cui omnis lingua confitetur: et omne genu flexit celestium terrestrium et infernorum: te inuoco sup hanc famulaz tuaz. **R.** vt perducere eas digneris ad gratiam baptismi tui. **Iper xpm.**

Consequenter exorcizet seu adiuretur demon: vt recedat et non impediat baptizanda venire ad gratiam baptismi dicendo ab solute.

Ergo maledicte diabole recognosce ſē
tentiam tuā: et da honorez deo viuo et
vero. da honorem ielu xpo filio eius et ſpū ſā
cto: et recede ab hac famula dei. **A.** quaz ho
die deus et dñs noster ielus xps ad luā ſctāz
grāz et bñdictionē fontēqz baptīſmatis vo
care dignatus eſt. Et hoc lignum ſctē cru
cis qđ nos frōti eius dam⁹: tu maledicte dia
bole nūq̃ audeas violare. **I**per eūdē dñz no
ſtrū ielum xpz qđ vcturus eſt iudicare viuos
et mortuos et lclm p ignē. **Almē. Orein⁹. oro.**

Deus immortale preſidiūz oīm poſtulā
tium: liberatio ſupplicum: pax rogan
tium: vita credentium: reſurrectio mortuo
rum: te inuoco dñe ſup hanc famulaz tuaz.
A. qđ baptīſmī tui donū petens: eternā pſeq̃
grāz ſpūali regnatiōe ſluderat. **I**per. x. **Almē**

Hic ſacerdos tangens puellam eam offerendo dicat.

Accipe eaz dñe: qđ dignat⁹ eſ dicere: petite
et accipiet⁹: q̃rite et iuenietis: pulſate et apiet⁹
vobis. petēti itaqz pmiū porrige: et ianua pā
de pullati: vt etnā celeſt⁹ lauacri bñdictionēz

benedictionez cōsecuta pmissa tui muneris
regna p̄cipiat. Per te iesu x̄pe fili dei viui q̄
cū patre ⁊ spiritu sc̄to viuis ⁊ regnas de⁹ in
secula seculorū. R. Almē. Alia coniuratio.

Adi maledicte sathana adiuratus per
nomen eterni dei ⁊ saluatoris n̄ri iesu
x̄pi filij ei⁹: cuz tua victus inuidia tremēs ge
mensq; discede. Nihil sit tibi cōmune cū ser
uā dei iam celestia cogitatē renūciaturā tibi
bi ac sc̄lo tuo: ⁊ beata immortalitate victura.
Da igitur honorē aduenienti sp̄ui sc̄to: q̄ ex
sūma celi arce descēdēs: pturbatis fraudib⁹
tuis: diuino fōte purgatū pect⁹ idest sc̄ifica
tū dō tēplū ⁊ habitaculū pficiat: ⁊ ab oib⁹ pe
nitus noxijs p̄torū criminū liberatā seruā
dei gr̄as perēni deo referat semp: ⁊ benedi
cat nomē sanctum eius in secula seculorum.
Almen. Oremus. Oratio.

Deus Abraā: deus Isaac: deus iacob:
deus q̄ trib⁹ israel de egiptia seruitu
te liberaſti: ⁊ p̄ moysen famulū tuū de custo
dia mandatorū tuorū in deserto monuiſti:

et susannā de falso crimine liberasti: te sup-
 plex de p̄cor dñe: vt liberēs ⁊ hāc famulā tuā
 H. ⁊ pducere eāz digneris ad grāz baptis-
 mi tui. ¶ Per xp̄z. Ergo maledicte diabole re-
 cognosce sententiā tuā: ⁊ da honorē deo vi-
 uo ⁊ vo: da honorē iesu xp̄o filio ei⁹ ⁊ spū sā-
 cto: ⁊ recede ab hāc famulā dei. H. quāz ho-
 die de⁹ ⁊ dñs noster iesus xp̄s ad suā scām
 grāz ⁊ bñdictionē fontēqz baptismatis vo-
 care dignat⁹ est. Et hoc signū sc̄tē cru ✠ cis
 qđ nos fr̄t̄ ei⁹ dān⁹: tu maledicte diabo-
 le nūq̄ audeas violare. ¶ Per eūdē dñz nr̄z ie-
 suz xp̄m q̄ v̄tur⁹ est iudicare viuos et mor-
 tuos ⁊ sc̄z p̄ ignē. Amen.

Exorcizo te in nūde spūs. p̄ pa ✠ trē: ⁊ fi-
 liū ✠ um: ⁊ sp̄ritū ✠ sanctū: vt teas ⁊ re-
 cedas ab hāc famulā dei. H. Ipse em̄ tibi im-
 perat maledicte dānate: q̄ ceco nato oculos
 aperuit: et quatrīduanum lazarum de mo-
 numento suscitauit.

Ergo maledicte diabole recognosce
 sententiā tuā: et da honorē deo

viuoz vero: da honorez iesuchristo filio ei⁹
et spūitui scō: ⁊ recede ab hac famula dei.
A. quāz hodie de⁹ ⁊ dominus ielus xps ad
suaz sanctā gratiaz ⁊ benedictionē fontēqz
baptismatis vocare dignat⁹ est. Et hoc sig-
nū sancte cru^{is} qd nos fronti eius da-
m⁹: tu maledicte diabole nūq̄ audeas vio-
lare. Per eūdē dominū nostrū iesuz xpm q̄
vēturus est iudicare viuos ⁊ mortuos ⁊ le-
culum per ignem. Amen.

Et consequenter dicat. Dñs vobiscū. R. Et cum spū tuo.
Sequentia sancti euangelij secundum mat-
theum. Gloria tibi domine. ca. xj.

In illo tpe. Exultauit in spū scō dñs ies⁹
⁊ dixit. Cōfiteor tibi dñe pater celi ⁊ tere:
q̄ abscondisti hec a sapiētib⁹ ⁊ prudētib⁹:
et reuelasti ea puulis. Ita pater qm̄ sic fuit
placitū ante te. Quia mihi tradita sunt a p̄e
meo. Et nemo nouit filiū nisi pater: neqz pa-
trem quis nouit nisi filius: ⁊ cui voluerit fi-
lius reuelare. Venite ad me omnes qui la-
boratis: et onerati estis: et ego reficiā vos.

Baptismus

Tollite iugū meū sup vos: ⁊ discite a me qz mittis sup ⁊ humilis corde. Et inuenietis requiez animabus vestris. Iugum enīz meū suauē est: ⁊ onus meūz leue.

Hic faciat cru* cē cū pollice i frōte ⁊ pectore infātule dicēs. **I**per sancti euāgelij verbum possideas celeste regnum. Amen.

Quo finito sacerdos vt habetur de cōsecratione. distin. iij. capi. **E**os ante omnia. **C**ōmēdet puellā patrinis ⁊ matris alas padrinas propter honestatē: dicens eis monitionem sequētē iuxta eorum conditionem.

Reuerents/ o magnificēs/ o honorables senyors de padrins e padrinas: voaltres qui sou pares spirituals de aquesta infanta lou tēguts p obligats iſtruirla quāt ſia en edat de cōpendre en la ſancta fe catholica: ço es en los dotze articles cōtēguts en lo **C**redo in deūz. los quals quiscū chrestia es obligat ſaber creure e cōfeſſar. **E** ari mateix la oració dñical del **I**pater noster. **E** p quāt no es en edat pſeta ara en plona e loch de aq̄t di reu en la forma ſequent. **S**ymbolum.

Credo in deūm patre z oīpotente z creatorē celi ⁊ terre. Et in ieſum xp̄z filium

eius vnicum dñm nr̃. Qui p̃cept⁹ est de sp̃i
ritu sc̃to. natus ex maria ṽgine. Passus sub
poncio pylato. crucifixus mortuus ⁊ sepul
tus. Descendit ad inferos: tertia die resurre
xit a mortuis. Ascēdit ad celos: sedet ad dex
teram dei p̃ris omnipotētis. Inde ventur⁹
est iudicare viuos ⁊ mortuos. Credo in sp̃i
ritum sanctū. Sanctam ecclesiaz catholicā.
sanctoruz cōmunionē. Remissionem pecca
torum. Carnis resurrectionem. Vitaz eter
nam. Amen. ¶ Oratio dominicalis.

Pater noster: qui es in celis: sanctifice
tur nomen tuum. Adueniat regnum
tuum. fiat voluntas tua sicut in celo ⁊ in ter
ra. Panem nostrū quotidianum da nobis
hodie. Et dimitte nobis debita nostra. Si
cut ⁊ nos dimittim⁹ debitorib⁹ nr̃is. Et ne
nos inducas in tentationē. Sed libera nos
a malo. Amē. v. Salua⁹ fac ācilla⁹ tua⁹ dñe.
R. De⁹ me⁹ sperante⁹ in te. v. Aditte ei dñe.
ariliū de sc̃to. R. Et de sp̃o tuere ea⁹. v. Nihil
pficiat inimic⁹ in ea⁹. R. Et filius iniquitatis

Baptismus

appōat nocere ei. *v.* Esto ei dñe turris fortitudinis. *R.* Et facie inimici. *v.* Dñe exaudi orōnes. *R.* Et clamor me⁹ ad te veniat. *v.* Dñs vobiscū. *R.* Et cū spū tuo. *Orem⁹. oīo.*

Eternam ac iustissimā pietatē tuā dep⁹ cor dñe sc̄tē: pater op̄s: eterne deus luminis ⁊ vitatis auctor sup hāc famulaz tuaz. *A.* vt digneris eaz illuminare lumie itelligētie tue. *Almē.* Mūda eaz ⁊ sc̄tīfica. *Almē.* Da ei sciētiaz verā. *Almē.* Ut digna efficiat̄ accedere ad gr̄az baptismi tui. *amē.* Teneat firmaz spē. *Almē.* Cōsiliū rectuz. *Amen.* Doctrinaz sanctaz. *Almē.* Ut apta sit ad p̄cipiēdam gr̄am baptismi tui. *Per xpm dñm.*

Postea sacerdos ponat manū suaz sup puellā dicens cōmīnationem contra demonem vt. sequitur.

Nec te lateat sathana. *Respōdeat.* Nec te imminere tibi penas. *R.* Nec te imminere tibi tormēta. *R.* Nec te imminere tibi diem iudicij: diēqz supplicij sēpiterni: diē q̄ vētur⁹ est velut cliban⁹ ardēs: in quo tibi atqz vniuersis āgelis tuis p̄parat⁹ sempiternus erit iterit⁹. Et ideo p tua neq̄tia dāna

te atq; dānande: da honorez deo viuo ⁊ ve
ro: da honore iesu xpo filio eius: da honore
spūi scō paracito. in cui⁹ noie atq; vtute p̄
cipio tibi q̄cunq; es ī munde spūs vt ereas ⁊
recedas ab hac famula dei. **A**quaz hodie
deus ⁊ dñs noster iesus xps ad suā sanctaz
grāz ⁊ bñ dictionē fontēq; baptismatis do
no vocare dignat⁹ est: vt fiat ei⁹ tēplū per a
quā regnationis in remissionē pctōrū. In
noie eiusdē dñi nrī iesu xpi. Qui v̄turus est
iudicare viuos ⁊ mortuos ⁊ sc̄l̄z p̄ ignē. amē

Hic erpolietur infancula: ita vt teneat caput discoopit⁹ et
pect⁹ ⁊ scapulas. Et p̄m⁹ porret eaz ad fontes: ⁊ ibi sacere
dos interroget illam dicēs. !

Quom hauras nō: R. patrini. **A.** Sacerdos
vocando eam dicat. **A.** Abrenūcias sathā
ne: R. Abrenūcio. Sacerdos Et oībus pō
pis eius. R. Abrenuncio. Sacerdos Et oī
bus operibus eius. R. Abrenuncio.

Hic sacerdos liniat puellam cum pollice de oleo scō in mo
dū cr̄is in pectore ⁊ inter scapulas vocādo eā dicēs. **A.**

Ego te linio ✠ oleo salut⁹ ī xpo iesu dño no
stro: vt habeas vitā etnā. Amē. Et par tibi,

Baptismus

Et statim tergat cum bombice siue coto oleum quo fuerit li-
nita et interroget puellam.

Quod hauras nō. **R.** patrini. **A.** Et sacerdos.

A. Credis in deum patrem omnipotentem
creatorem celi et terre? **R.** patrini. **E**redo.

Sacerdos. Credis et in iesum christum filium eius

unicum dominum nostrum natum et passum? **R.** **E**redo.

Sacerdos. Credis et in spiritum sanctum: sanctam

ecclesiam catholicam: sanctorum communione: re-

missionem peccatorum: carnis resurrectionem et vitam eternam post mortem? **R.** **E**redo

Postea interroget sacerdos puellam.

Quod hauras nomen. **R.** **A.** Sacerdos. **A.** Vis

baptizari? **R.** **V**olo. Et sacerdos secundo. **A.**

Vis baptizari? **R.** **V**olo. Et sacerdos tertio.

A. Vis baptizari? **R.** **V**olo.

Hi omnes patrini et etiam sacerdos tangant puellam donec

fuerit baptizata. Et sacerdos assumens aquam de sacro fon-

te cum vasculo: infundendo super puellam vocando eam no-

mine suo baptizet eam dicens. **A.**

Et ego te baptizo in nomine patris et filii et

spiritus sancti. Amen.

Semp infundendo de prefata aqua super puellam donec superadi-

cta forma verborum sit completa: hoc absque ullo intervallo sed con-

tinuo fiat. Et si dubitatur an puella sit baptizata tunc bap-

prizetur hoc modo.

Si non es baptizata. *R.* Ego te baptizo in nomine patris et filij et spiritus sancti. *Almē.*
Quo facto liniat puellam chrismate in vertice capitis super cerebrum in modum crucis dicens.

Deus omnipotens pater dñi nostri Iesu christi: q̄ te regeneravit ex aqua et spiritu sc̄to: quiq̄ dedit tibi remissionem omnium peccatorum: ipse te liniat chrismate salutis in christo iesu dño nostro in vitam eternam. *Almen.* Et pax tibi.

Hic ponat sacerdos terso chrismate capidam in capite puelle dicens. R.

Accepe vestem sanctam vestem candidaz: vestem nuptialem: quā perferas inuiolatā: immaculatāq̄ custodias: vt ante tribunal domini nostri iesu xpi habeas vitam eternam. *Almen.* Et pax tibi.

Hic sacerdos ponat cereum ardētem in manu dextera puelle dicens. R.

Accepe lāpadē ardētez: irrephensibilēq̄ custodi baptisimuz tuū: vt cū venerit dñs noster iesus xps ad iudiciū: possis ei occurrere in aula celesti: et habeas vitam eternam.

Baptismus

Amen. Et pax tibi.

Hic vestitur puella proprijs vestimentis et redditur patrino: et portet eam coram altari habentes capidas in capite cum cereo accenso. Et ibi sacerdos aspergens infantulam et circumstantes aqua benedicta pcedat. *Añs. Asperges me dñe. textus. in baptismo puuloy. fo. xxv. In depositione albe. Oremus. oro.*

Domine iesu xpe fili dei viui cuius bonitate sumus redempti et gratia sanctissimoque fonte mundati: suscipe propitius deprecationem nostram quam fundimus ante conspectum diuine maiestatis tue per famulam tuam. *Añ. q̄ hodie suam albam deponit.* Hic sacerdos exuat puellam capira. *Ut semper in tuis iustificationibus meditetur die ac nocte: iugiterque in hac qua nunc est sanctificatione permaneat et post consummationem presentis vite tibi bonorum omnium largitori mereatur coniungi. Qui viuus et regnas cum deo patre.*

Si fuerit adulta loco predictae orationis dicatur sequens oratio. In depositione albe. Oremus. Oratio.

Domine iesu xpe redemptor mundi confirma hanc famulam tuam: quam tuo nomine signasti: tuoque corpore et sanguine faciasti atque redemisti: ut sancto spiritu plena existat: deprecamur. et hoc sacramentum quod in nouitate vite precepit: ita ad vltimam salutem indefinenter obtineat. ut remedium

britudis ex hoc securi pueniat. Qui viuís z.
 Postea dicat sacerdos **Dñs** vobiscum. **R** Et cum spū tuo.
 Initiū sc̃i euāgelij sc̃d̃s Joānem. **R** Gloria tibi domine.
 Hic sacerdos faciēdo crucē in frōte z pectore puelle dicat.
 Qui nat⁹ est de ṽgine succurrat tibi hodie z in oī tpe. Amē.

In principio erat ṽbū z ṽbū erat ap̃d deū:
 z de⁹ erat ṽbū. Hoc erat ī principio apud
 deū. **O**ia p̃ ip̃z facta sunt: z line ip̃o factū est
 nihil. Qd factū est ī ip̃o vita erat: z vita erat
 lux hoīz: z lux in tenebris lucet: z tenebre eā
 nō cōphenderūt. fuit hō missus a deo: cui no
 mē erat Joānes. Hic venit ī testimoniū: vt
 testimoniū phiberet de lumine: vt oēs cre
 derēt p̃ illū. Hō erat ille lux: s̃ vt testimoniū
 phibere de lumie. Erat lux ṽa: q̃ illuminat
 oēm hoīez ueniētez in hūc mūdū. In mūdo
 erat: z mūd⁹ p̃ ip̃z fact⁹ ē z mūd⁹ eū nō co
 gnouit. In p̃pria venit: z sui eū nō recepit.
 Quotquot aut̃ receperūt eū d̃dit eis p̃tatez
 filios dī fieri: his q̃ credūt ī noīe ei⁹. Qui nō
 ex sanguinib⁹: neq̃ ex volūate carnis neq̃ ex
 volūate viri: s̃ ex deo nati sūt. Et ṽbū caro
 factū ē: z habitauit ī nob⁹. Et vidim⁹ gl̃iaz
 ei⁹: gl̃iaz q̃li vnigēiti a p̃re plenū gr̃e z vitāz.

Baptismus

Hic sacerdos signet puellam signo crucis in fronte dicens.

Per sancti euangelij verbum: possideas celeste regnum. Amen.

Hic pñi offerat puellā cū suis oblatiōib⁹. ⁊ dicat sacerdos.

Centuplum accipias: ⁊ vitam eternāz possideas in regnum dei. Amen.

¶ Modus baptizādi illū q̄ etatē: discretione: ⁊ loq̄az nobis p̄formen habet. P̄io dñ baptizād⁹ ante ostiū ecclie genib⁹ flexis coram sacerdote steterit: sacerdos iñterroget illum dicens.

Sou batejat. R. no. Et sacerdos. Com hau
reu nō. R. A. Et sacerdos. A. Que dmanau.
R. ille. Se d̄ christ. Sacerdos. La fe de christ:
q̄ es lo queus donara. R. ille. vida eterna.

Sacerdos tūc i p̄sētia oīz matunis ⁊ benignis vbi dicat. M.

¶ Benediue doleu vos de tots los peccats q̄
cōtra deu oīpotēt senyor/ e creador v̄re ha
ueu comes de aquella hora q̄ ringues sciē
tia p̄ aconeixer lo be/ e lo mal fins ala p̄sent
hora. R. Si pare sacerdos dicat. Demanau
mīa/ a ell senyor v̄re: cō tāt tēps sou stat des
uiat del camí real de padis: q̄ es la sancta fe
catholica xp̄iana sens la qual nengu creēt
en altra ley/ o secta se pot saluar. ⁊ p̄ ço vos

Baptismus. fo. XXXVII.

ara repudiau / e lançau de v're enteniment
voluntariamēt qual seuolley / o secta malua
da especialmēt la q̄ fins aci haueu tūguda
creguda e obseruada: **R.** Sipare. **Et sacer**
dos. Requeriu me de bō cor: q̄ yo aracō a
ministre de iesu ch̄rist saluador n're: e dela sã
cta mare esgleſia vos done lo sanct baptis
me: lo qual es porta de tots los altres sagra
mens. iurant / e pmetēt star tostēps en obe
diēcia de sancta mare esgleſia: e seruar tots
los manamēts per apoder a cōseguir la vi
da eterna: la qual vos dmanau: **R.** Adult.
Reuerent pare / e ministre de iesu ch̄rist e de
la sãcta esgleſia yo crech e loe tot ço / e quāt
la sãcta mare esgleſia creu: e vos arame ha
ueu dit: e vull me doneu lo sãt baptisme: sup
plicant a vostra reuerētia me vulla decla
rar que es la vida eterna.

*Quo dicto sacerdos eleuet baptizandum de terra per ma
num dexteram dicens ei.*

Hec est autē vita eterna: vt cognoscas vnū
et verum deum. et quē misit iesus xpm filiū
lium. Qui cum patre viuī et regnat in vni

De casib⁹ occurrētib⁹ i bap. XXXVIII.

Sequūtur casus occurrentes in baptismo.

Aduerte primo q^d vt habetur de conse. d. iiii. cap. de tri-
na immersione/baptismus aque potest dari non solū
vna vel trina immersione secundum diuersas ecclesiarum cō-
suetudines: sed etiam quia christus non expressit determina-
tum modum quando dicit baptizantes eos in nomine pae-
tris. ꝛc. potest dari baptismus aspergendo vel infundendo
aquam naturalem super puerum. Et sic vt creditur fecerunt
apostoli/ triamilia in die penthecostes baptizantes.

Et maxime hoc modo scilicet infundendo/vel aspergendo
dari debz baptismus in sequentibus casibus. ¶ **P**rimo quā-
do est consuetudo ecclesie sic baptizare. ¶ **S**ecundo quando
puer est propinquus morti: et non potest exp^{re}ctare trinaz im-
mersionez. et in tali casu sacerdos vel quicūq³ alter nō debet
facere sibi ꝓscientiā q^d tali aspersione vel infusione aque ac-
celeraret mortem puero. quia talis conscientia esset satis er-
ronea/ fatua/ et irrationabilis. Quare illa deposita si eueni-
ret: batizare debet aqua frigida/vel tepida qua sepius recrea-
tur puer. ¶ **T**ertio si puer propter teneritudinem non pote-
rit ferre immersionem. ¶ **Q**uarto si sacerdos fuerit debilis ꝛ
non poterit immergere puerum. ¶ **Q**uinto si aqua fuerit
modica: sicut legitur de sancto Romano/ qñ obtulit aquam
in viceolo beato Laurētio vt baptizaretur. ¶ **S**exto si puer
non fuerit perfecte natus. ¶ **S**ed si infantulus esset morti ꝓ-
pinquus: et aqua ꝑberi non posset propter fluminis vel ꝑu-
tei altitudinem: nullo modo projiciendus est. Sed in tali
casu si vas ad hauriendū ꝑberi non posset: pannus mittē-
dus esset in quo assumeretur aqua. etiam sciendū esset/
vt haberetur longitudo sufficiens ad tangendum aquam:
ex quo panno postea exprimeretur aqua. ꝛ sic aspersiōe vel in

IIIVXX De casibus occurrentibus.

fusione illius aque baptizaretur. Vel infans in fiscella vel calato positus cum forti fune ligato mittendus esset in aquam ut tangeretur aqua. dum tamen mittens proferat verba cum debita intentione. ¶ Si vero in partu apparuerit pars principalis. scilicet caput infantis: et imminere videretur periculum mortis antequam totus nasceretur: et non recipi posset an fuerit masculus vel femina: tunc baptizari debet cum intentione faciendi quod ecclesia ex institutione divina facere solet: sub huiusmodi tamen forma. *Creatura dei Ego te baptizo in nomine patris et filii et spiritus sancti. Amen.* Et si fuerit matrona seu matrina nesciens latinum informari debet per curatum vel alium qui in tali casu dicat. *Creatura de deo potestate enim non dei patris et filii et spiritus sancti. Amen.* Et deinde quando fuerit totus natus: et superveniat portari debet ad ecclesiam: ubi sollemniter fiant exorcismi et cathecismi: et noietur ut solet fieri. Sed non debet baptizari si sacerdos fuerit certus quod bene et cum debita forma fuerit iam baptizatus. sicut conversus ad iudaismum vel ad sectam mahometi post baptismum: deinde revertens ad ecclesiam: non debet rebaptizari. Sed sufficit quod de peccatis cōteratur: et ab episcopo reconcilietur. ¶ Sed si apparuerit pars minus principalis. scilicet manus vel pes: baptizari debet urgente predicta necessitate. quia ibi est tota anima licet non omnis sensus: sicut in capite. et si nasceretur postea vivus: esset ad maiorem cautelam sub conditione baptizandus: ut habetur extra de baptismo et eius effectu capitulo de quibus. Sed si nasceretur mortuus sepeliendus esset in terra benedicta: nam credendum est quod deus superplevit: quod impotentia impedivit. ¶ Ex quo patet quod in necessitate non est inconueniens quod una persona siue fuerit sacerdos siue non: prius baptizet: et postea ipse vel alter dicat. Exorcismos et cathecismos. ut in facie ecclesie sollemniter baptismus precedens et ut virtus inicii per baptismum iam expulsi: conpescatur: ne deinde possit ei nocere.

Potest etiam unus sacerdos pri⁹ exorcizare: et cathecizare: et necessitate urgente postea ali⁹ baptizare. **S**i vero dubitatur an cum debita forma sit baptizatus: tunc seruetur cautela que solet dari dicendo. **R.** Si non es baptizatus Ego te baptizo ut supra. Et sic debet fieri de pueris que exponuntur ianuis ecclesie/ aut inveniunt: quoniam non scit certe quod sunt baptizati. **S**ed si nascatur aliquod monstrum. scilicet habens duo capita vel duas spinas dorsum/ quale infracta legis fuisse natum: tali casu si tempus haberi posset sine periculo mortis ad discernendum si tale monstrum simpliciter sit una persona vel due: debet diligenter ab officiali et alijs doctis haberi consilium ante quam baptizetur. Et tunc habita certitudine quod fuerint ibi due persone: pars una pertinet ad unam personam pri⁹ baptizari debet perferendo formam in singulari: et postea aliam perferendo formam in singulari super utrumque. Si autem certitudo haberi non posset: debet baptizari in illis personis que principaliter pertinent ad unum cum forma in singulari: et secundo abluende sunt alie partes que non videntur principaliter pertinere ad unum. Et hoc cum forma que in dubijs dari solet. scilicet. Si non es baptizatus. etc. **S**i autem aliqua mulier grauida esset morti propinqua: et timeret de morte ipsius: in tali casu debet expectari mors eiusdem: et immediate post mortem debet scindi vel apiri: et infans baptizari aspersione aque vel quo melius potuerit fieri. Verum ea viuente nullomodo enim scidenda quous credatur eas morituras. **S**i vero aliqua mulier grauida fuerit morti predestinata: nullomodo debet erequi sententia donec peperit. sed post partum poterit erequi dicta sententia. **V**erumtamen si puer fuerit totaliter intra uterum ubi non potest baptizari aqua: quod remedium? Respondetur quod ecclesia nullum manifestat. Voluit namque de preteritis morbum peccati ecclesiastica sacramenta esse remedia his que noti sunt ecclesie. Eorum vero que non duntaxat in noticiis ecclesie venerunt/ remedia in sola potestate sua constituit: que non est alligata sacramentis. Quare iacobus cancellarius parisiensis presensuit quod parentes deuotius orationibus et bonis operibus filiis suis gratiam

De talibus occurrentibus.

impetrare uisuntur a deo: qui potens est in utero sanctifica-
re quos nouit ad natiuitatis ortum non peruenturos. licet de
hoc certitudine non habeamus. miseretur enim cui uult: et que
uult indurat. ¶ **A**duerte secundo quod quinque genera hominum
sunt qui non debent recipi ad patrimonios. **P**rimus genus est
abbas/abbatissa/monachus/et moniales. ut habetur. cxi. q.
prima. cap. Placuit consilium. et de consecratione distin. iiii. cap. non
licet. et cap. monachi. Alii vero religiosi videntur posse admit-
ti cum licentia sui superioris et vicarii generalis. **S**ecundum
genus est iudeus/sarracenus/et infidelis. quod non baptizatus
baptizandum non potest de fonte suscipere. ut habet de conse-
cracione distin. iiii. cap. in baptismo. **T**ertium genus est
quod decens est quod uir et uxor simul non leuent puerum vel puellam alio
cuius in baptismo. licet non inueniatur aliqua auctoritate pro-
hibitiui ut habetur. xxx. questi. iiii. cap. quod autem. quis in ne-
cessitate uterque propriam prolem baptizare possit: et postea red-
dere vel exhibere debitum matrimoniale. ut habetur. xxx. q. i.
cap. ad lumen. **Q**uartum genus est illi qui non sunt confir-
mati. ut habetur de consecratione distin. iiii. cap. in baptismo
Quintum genus est illi qui sunt excommunicati et interdicti
publice. quis in necessitate si non possit alius haberi/ baptis-
mus ab eis recipi possit. ut habetur. xliii. questi. i. cap. si quis.
¶ **A**ltimo aduerte: quod nullus presumere debet baptizare cum ve-
teri chrismate preterquam in mortis articulo. quia sine illo bene
potest prestari baptismus cum aqua naturali: et forma cum
debita intentione prolata. quia chrisma est ad ornatum sa-
cramenti/ et non de essentia materie. sed extrema unctio de-
bet fieri cum oleo ueteri si nouum non habeatur. quia oleum
infirmorum est materia de qua sacramentum extreme unctio-
nis ministratur. **D**e primo habetur. **D**e consecratione distin.
i. cap. Si quis de alio chrismate.

Sequitur forma ministrandi sacramentū
matrimonij seu desponsandē: quādo uterq; cōiunx est presēs.
Et anteq̃ desponsentur interroget sacerdos submissa voce
sponsū et sponsam: si sunt excommunicati: in quo casu nō pce
dat: nisi pri⁹ absolvāt ab illo a quo debēt absolui. Et postea
fiat sequēs monitio corā parētib⁹: amicis: ⁊ alijs assistētib⁹.

Thonorables senyors/e dones per la volun
tat de nostre senyor deu y dela humil ver
ge maria mare sua ab interuentio de algu
nes notables persones: es estat tractat y per
grā del spirit sanct recordat matrimoni en
tre en. **A.** fill de. **A.** d part vna. ⁊ dena. **A.** dō
zella filla den. **A.** de part altra los q̃ls son a
ci p̃sens. ⁊ p quāt ningū matrimoni en faç
de sctā mare iglesia se pot plumar p paulas
d p̃lēt: sens q̃ p̃mer no sien amō estats q̃ scu
ē la proçā p tres diuēges o festes colēts.
Tho veramēt q̃ tiguē licēcia d̃l señor Arche
bisbe o de son vicari g̃nal. ⁊ tenit la licēcia
d̃ira. ⁊ p̃tāt yo tenit d̃ira licēcia d̃l d̃it S^{or}. **A.**
vos amō este p primra: segōa: e t̃c̃era moni
ciōs: si nengu de vosaltres sab algū iustipe
dimēt p q̃ aquest matrimoni entre ells nos
dega fer: q̃ ara de p̃sent ho diga. **R.** Tot be.

De sponsalibus.

Et tunc sacerdos submissa voce interroget sponsum: et sponsam dicens.

**Al vos. A e a vos na. A plau vos q̄ aq̄est
matrimoni la face de volaltres?**

*Et si responen que si: Tunc iurēt p̄ sancta quattuor euange
lia manu sua dextera corporaliter tacta: q̄ dirā veritat de tot
lo que p̄ ell los sera demanar. Et primo interrogetur vir.*

**Si ha fet vot d entrar en religio/de suar ca
stedat:o p̄nēcia:o fer se capella. secūdo. Si
a pmes casarse ab altra dona. vltimoli deu
demanar. Si entre ells dos ha algū parētū
de consanguinitat: affinitat:o compadra
ge:o algun altre legitim impedimēt per lo
qual lo present matrimoni nos puga fer
entre ells dos.**

*Postea interrogetur mulier: eo modo quo vir fuit interroga
tus mutatis mutandis. Et aduertat sacerdos q̄ si aliquod
impedimentum inuētur fuerit nō ad vltiora procedat sine
cōsilio superioris. Et si inter eos nullum impedimentum in
uentum fuerit: tunc sacerdos statuatur puellam ad sinistram vi
ri: et manib⁹ eorū acceptis: faciāt q̄ sponsus volūtarie dicat.*

**Jo. A do mon cors a vos na. A reb lo v̄re
prenent vos en vera muller mia segons no
stre senyor deu omnipotent ha instituit:
los benauenturats apostols sanct Pere e**

sanct Pauhan manifestat: e nostra mare
esglesia sanctament pratica.

Beinde sacerdos faciat eos osculari dicendo. In nomine
patris et filij et spiritus sancti. Amen.

¶ forma ministrandi sacramentum matri
monij seu desponsandi per procuratorem habentē speciale mā
datum a suo principali absente. Et primo loquatur procura
tor ad puellam coram sacerdote dicens.

Na. A. En. A. principal meu vos saluda molt:
e tramet me a vos que p ell y en psona sua
ferme ab vos matrimoni.

Beinde sacerdos iam certificatus a dño vicario generali et
officiali de legitimo mandato: et speciali posse dicti procura
toris: faciat monitiones supradictas. Et postea acceptis a
sacerdote.

Jo. A. en psona den. **A.** principal meu done
lo cors deldit principal meu a vos na. **A.** e
aximateix en persona dl sobredit prenh lo
vñe prenēt vos en vera muller de aquell: le
gons nostre lenyor deu omnipotent ha in
stituit: los benauēturats apostols fact **¶** Pe
re / e sanct Pauhan manifestat: e nostra ma
re esglesia sanctamēt pratica. Et femina di
cat. **¶** yo. **A.** p medi de vos en. **A.** done mō
cors al dit en. **A.** principal vostre / e aximateix

Jo.
A. domō
cors a vos
ē. **A.** e reb
lo vñe pre
nent vos
en ver ma
rit meu se
gōs nre se
nyor deu
omipotent
rē. **¶** rē.

De sponsalibus

preench lo de aquell prenent al dit principal
vostre en ver marit meu: segons nostre se-
nyor deu omnipotent ha instituit: los ben-
aueturats apostols sanct Pere e sanct Pau
han manifestat e nostra mare esglesia sacra-
ment pratica.

Deinde faciat eos osculari vs̄. dictum est.

Mota q̄ in predicta forma matrimonij quuz dicitur vo-
done e reb̄. *Tangitur mutua translatio potestatis corpo-
ri que dicitur contractus: hoc est simul duaz volūtatuz tra-
ctus 7 quando dicitur prenent vos. Tangit m̄rimoniū qd̄
est indissolubile maris et femine vinculū pueniens ex tali cō-
tractu. Et qñ dicitur. segons. Tangitur int̄rio ad quam
volunt tale vīculū esse p̄cipaliter. s. ad multiplicationē plis
ad cultuz diuinū: sicut de⁹ instituit Genesis primo. Creauit
deus masculuz 7 feminā et ait crescete 7 multiplicamini fu-
it etiā post hois lapsum ad vitādā fornicationez iuxta illd̄
p̄ma cor̄thi. vii. Propter fornicationē unusq̄sq̄ habeat vxō-
rez. Quia forma vel eūalente ex parte vtriusq̄ cōtrahen-
tiuz p̄fecta: a v̄tute diuina assistente cōfertur ipsis gratia: nisi
ex parte ipsoz fuerit impedimētuz. Et sic matrimonijz dicit̄
sacrametuz. i. signū sensibile gratie inuisibilis.*

Et aduerte secundo q̄ spōsalia omni tēpore fieri possunt:
Et tempore interdicti non in ecclesia sed extra fieri debent.
Et sacerdos debet monere spōsuz 7 sponsam vt cōfiteātur
ante q̄ veniant ad benedictionem nuptialem: vt augmētuz
gratie suscipere valeant.

Benedictio nuptiarum. fo. XLII.

Incipit ordo qualiter benedicantur nuptie. Sed primum est sciendum: quod nuptie incipiunt celebrari in crastinum sancti Hilarii: et durant usque ad septuagesimam exclusive. Et ab octavis pasche usque ad letanias exclusive. Et a dominica trinitatis usque ad aduentum exclusive. unde habes versus **Coniugium prohibet aduentus: hilariusque relatur: Septuagena verat: quasimodoque relatur. Rogamen restat: concedit trina potestas.** Et consuetudine huius Tarraconensis ecclesie more utentium approbata: etiam ipsa die sancti Hilarii: et dominica de quasimodo: et dominica de trinitate: nuptie celebrantur. Ita quod dies qui in predictis versibus indicant prohibitionem: intelligantur prohibiti: et qui indicant permissionem: intelligantur concessi. Quando igitur nuptiarum benedictio fieri debet in duro sacerdote amictus alba et manipulo cum stola. veniant nubentes coram altari ad inferiorem videlicet gradum altaris: vir ad dexteram et mulier ad sinistram: et sacerdos requirat si est consensus eorum ad in vicem: et si sunt desponsati. Et si non sunt desponsati: desponsat eos. Deinde benedicat arras ut sequitur. **In nomine patris * et filii et spiritus sancti. Amen.**

Domine deus omnipotens qui in similitudinem sancti Connubij isaac cum rebecca per intercessionem arrarum famulo tuo Abrahe destinare iussisti: ut oblatione munerum: numerositas cresceret filiorum: quesumus omnipotentiam tuam: ut harum oblationem arrarum quas hic famulus tuus. **A dilecte sponse sue.**

Benedictio

A. offerre procurat: **scti** ✱ **ficatoz** accedas:
quatin⁹ tua bene ✱ dictione protecti: ac vi-
culo dilectionis cōnexi: gaudeāt se feliciter
cum tuis fidelibus mācipari. **Per dñz nrm.**

Alia benedictio Arraruz.

Oramus.

Bene ✱ dic domie has arras: quas ho-
die tradet famul⁹ tu⁹. **A.** in manu an-
cille tue. **A.** quēadmodū bñdixisti abrahāz
cum sarra: isaac cū rebecca: iacob cū rachel:
dona sup eos domine gratiā bene ✱ dictio-
nis: florescant sicut rosa in hierico plantata:
et dominum iesum timeant: et adorent: in
secula seculorum. **R. Amen.**

Hic accipiat vir tribus digitis anulum puelle de oblata: et
apprehendat manum eius dexteraz: et dicat. **In nomine pa-**
tris. Et ponat anulum in capite pollicis puelle. **Et fili.** Et
ponat anulum in capite secundi digiti. **Et spūs sancti Amē.**
Et ponat anulum in capite tertij digiti. **Et pax tecum.** Et
ponat in capite vltimi digiti. **Et anulus remaneat ibi in**
quarto digito. Similiter puella faciat viro suo. **Deinde cele-**
bretur missa de spiritu sancto: vel de beata maria: vel de quo-
uis alio. Et oratio de quo missa celebrabitur cum oratione
propria infra scripta dicantur sub vna conclusione. et tunc que-
re in missali. Vel dicantur missa propria infra scripta de nuptijs
et tunc nulla oportet facere commemorationes: nisi velis de
spiritu sancto vel de beata maria et sub vna cōclusionē ut di-
ctū est. **Quas cōmemorationes inuenies in fine ordinarij.**

Officiū nuptiar. fo. XLIII.

Officiū misse de nuptijs.

Dominus sit vobiscū: et ipse cōiūgat vos: q̄ miser⁹ est
duob⁹ vnicis: ⁊ nūc dñe fac eos pleni⁹ bñdicere te, v.
Beati oēs q̄ timēt dñz: q̄ ābulāt in vijs ei⁹. Gloria p̄ri.
Sicut erat. Et dicitur. Gloria in excelsis deo. Oratio.

Exaudi nos om̄ps ⁊ mīsericors de⁹: vt qđ
nrō mīstrat officio: tua bñdictiōe poti⁹ i
pleat. Per dñz. ⁊ cō eplē bñ Pauli apli ad co.

Ratres. Nescitis qm̄ cor⁹ rithios. i. ca. vi.
pora v̄ra mēbra sūt xpī: Tollēs ḡ mēbra
xpī: faciā mēbra meretrici: Ablit. An nescit⁹ qm̄
q̄ adheret meretrici: vnū corp⁹ efficiť: Erūt in
q̄t duo: i carne vna. Qui aut̄ adheret dño: vn⁹
spūs ē cū eo. Fugite fornicationē. Qđ pctūz qđ
fecerit hō: extra corp⁹ est Qui aut̄ fornicat⁹: i cor
p⁹ suū peccat. An nescit⁹ qm̄ mēbra v̄ra sūt tem
plū spūscti: q̄ i vob⁹ est: quē habetis a deo ⁊ nō
estis v̄ri: Empti ei estis p̄cio magno: glorifica
te ⁊ portate deū in corpore vestro.

Uxor tua sicut vitis habūdās: i laterib⁹ dom⁹ tue. v. Filij
tui sūt nouelle oliuaz i circuitu mēse tue. alla. v. Allicat vobis
auxilium de sancto: et de syon tueatur vos.

Secundum mattheum. xix. caplo.

In illo tpe. Accesserūt ad iesuz pharisei tētā
tes eū: ⁊ dicētes. Si h̄ homini dimittere vro

III. IX. Officium nuptiarum.

rez suā q̄cūq; ex cā: Qui r̄ndēs ait eis. Nō legi-
 sk̄ q; q̄ fecit hoīez ab initio: masculū z feminā fe-
 cit eos: Et dixit Prop̄ h̄ reliq̄t hō p̄rez z m̄rez:
 z adherēbit v̄rozi sue: z erūt duo in carne vna.
 Itaq; iā nō sūt duo: s; vna caro. Quos ergo de-
 p̄iūxit hō nō separet. *Offert.* In te sp̄aui dñe: dixi tu es
 de⁹ me⁹: i manib⁹ tuis t̄pa mea. *Mora q; sp̄s p̄rio z sp̄sa*
sc̄do debēt offerre ter. sc̄z lumen p̄anem et vinum. *Sacra.*

Suscipe q̄s dñe p̄ sacra cōnubij lege mun⁹ ob-
 latū: z cui⁹ largitor es muneris esto dispēlator.
Per. Post secretā dicat sequēs. *Orem⁹.* *Oro.*
 Descēdat q̄s dñe v̄t⁹ sp̄s scti sup̄ h̄c altare: vt
 hec munera tibi oblata b̄ndicēdo * b̄ndicat:
 Sc̄rificādo * sc̄rificet. Et sumētū corda dignā-
 ter * emūdet. *Per dñz. eiusdē.* *Prephatio.*

Per oīa sc̄la sc̄loz. *R.* Almē. Dñs vobiscū.
R. Et cū spū tuo. *Sursus corda.* *R.* Ihabe-
 m⁹ ad dñz. *Gr̄as agam⁹ dño deo n̄ro.* *R.* Di-
 gnū z iustū ē. Vere dignū z iustū ē: equū z salu-
 tare nos tibi sp̄ z vbiq; gr̄as agere: dñe sctē p̄
 ōps et̄ne de⁹. p̄ xp̄z dñz n̄z. *Per quē maiesta-
 tē tuā laudāt āgeli: adorāt dñatiōes: tremunt
 p̄tates. Elicelozq; v̄tutes: ac br̄a saphi socia*

Officium nuptiarum. fo. XLIIII.

exultatiōe ꝓcelebrāt. Cū q̄b⁹ ⁊ n̄ras voces:
vt admitti iubeas de ꝓcamur: supplici ꝓfes-
siōe dicētes, **Sāct⁹. Sāct⁹. Sāct⁹** dñs de⁹
sabaoth. **P**leni sūt celi ⁊ t̄ra gl̄ia tua: osāna
ī excelsis. **B**ñdict⁹ q̄ venit ī noīe dñi osan-
na ī excelsis.

E igitur clemētissime pa-
ter p̄ iesuz christum filiuz
tuū dñm nostrum suppli-
ces rogamus ⁊ petimus:
vti accepta habeas ⁊ bñ-
dicas hec ✠ dona: hec ✠
munera: hec sancta ✠ sa-
crificia illibata. In p̄mis
que tibi offerimus pro ecclia tua sancta ca-
tholica: quā pacificare: custodire: adūare: ⁊
regere digneris toto orbe terrarū: vna cum
famulo tuo papa nostro. A. ⁊ antistite n̄ro.
A. et rege nostro. A. et oībus orthodoxis:
atq; catholice ⁊ aplice fidei cultoribus.

Commemoratio pro viuis.

Memento dñe famulorū famularūq;
tuarū. A. ⁊. A. ⁊ oīz circūstantiū: atq;
oīm fidelīz xpianorū: quorū tibi fides cogni-
ta est: ⁊ nora dūotio: p quib⁹ tibi offerim⁹:
vel qui tibi offerunt hoc sacrificium laudis
p se suisq; oībus: p redēptione aīarū suarū: p
ipe salutē ⁊ icolumitatis sue: tibiq; reddūt

Officiū nuptiarū. fo. XLV.

vota sua etno deo viuo ⁊ vō. Infra actiōez.

Communicantes ⁊ memoriā venerantes. In primis gl'iose semp vginis marie genitricis dei ⁊ dñi nr̃i iesu xpi. Sz et beatorū ap'lorū ⁊ martirū tuorū Petri. Pauli. Andree. Jacobi. Joānis. Thome. Jacobi. Philippi. Bartholomei. Matthei. Simonis. et Thadei. Vini. Eleti. Clemētis. Sixti. Corneli. Cipriani. Laurentij. Chūslogoni. Joannis ⁊ Pauli. Cosme ⁊ Damiani. ⁊ oīz sanctorū tuorū: quorū meritis p'cibusq; cōcedas: vt in oībus p'tectionis tue muniamur auxilio. Per eundem xp̃m dominū nostrū.

Hinc igitur oblationē seruitutis nr̃e: sz ⁊ cuncte familie tue q̃sum' dñe vt placatus accipias. Diesq; nostros in tua pace disponas: atq; ab eterna damnatione nos eripiet in electorū tuorū iubeas grege numerari. Per christum dominum nostrum.

Quam oblationez tu deus in oībus q̃s be✱neditaz: asc✱riptaz: ra✱taz: rationabilem acceptabilemq; facere digneris:

ut nobis cor xpi et san xguis fiat dilectis-
simi filij tui domini nostri iesu christi.

Qui pridie q̄ pateret: accepit panē in
sctas: ac venerabiles man⁹ suas: ⁊ eleua-
t⁹ oculis icelū ad te deū p̄ez suū oipotētē: tibi
gras agēs: bñ x dixit: fregit: deditq; discipu-
lis suis dicēs. Accipite ⁊ māducate ex h oēs.

Hoc est enī cor p⁹ meū.

Simili modo postea q̄ cenatus est: acci-
piēs et hunc p̄clay calicē in sctas ac
venerabiles man⁹ suas: itē tibi gras agēs:
ben x dixit: deditq; discipulis suis dicens.
Accipite et bibite ex eo omnes.

Hic est enī calix sāgu-
nis mei: noui et eterni
testamēti: mysterium fi-
dei: q̄ p vobis ⁊ p mul-
tis effūdet̄ ī remissionē

peccatorum. Hec quotiescun-
q3 feceritis: in mei memoriā facietis.

Uade et memores dñe nos tui serui: h3 et
plebs tua sc̃ta eiusdē xp̃i filij tui dñi dī
nr̃i: tā b̃tē passiōis: nec nō et ab inferis resur-
rectiōis: sed et in celos gl̃iose ascēsiōis: offe-
rim⁹ p̃clare maiestati tue de tuis donis ac
datis: h̃o * st̃iā puraz: h̃o * st̃iā sc̃taz: h̃o *
st̃iā immaculatā: pa * nem sanctū vite eter-
ne: et ca * licem salutis perpetue:

Supra q̃ ppicio ac sereno vultu respice
re digner⁹: et accepta habere: sicuti acce-
pta habere dignat⁹ es mūera pueri tui iusti
Abel: et sacrificiū p̃iarche nr̃i Abrahę: et qđ
tibi obtulit summus sacerdos tuus melch̃i
sedech: sc̃ctuz sacrificiū: immaculatā hostiam.

Applice te rogam⁹ op̃s de⁹: iube hec
p̃ferri p̃ man⁹ sc̃ti āgeli tui in sublimē
altare tuū: ī cōspectu diuine maiestati⁹ tue. Et
quotquot ex hac altaris p̃ticipatiōe sacrosā-
ctū filij tui cor * p⁹ et sanguinē sūperim⁹: oī
bñ * dictiōe celesti et gr̃a repleamur. Per.

IIII. IX. Officium nuptiarum.

Commemoratio pro defunctis.

Memento etiam dñe famulorū famula
rūq; tuarū. R. 7. A. qui nos p̄cesserūt
cum signo fidei: et dormiūt in somno pacis.
Ipsīs et omnib⁹ in christo quiescentibus lo
cum refrigerij: lucis et pacis vt indulgeas
deprecamur. Per eundē xp̄m dñm nostrū.

Robis quoq; p̄cōribus famulis tuis
de multitudine miserationum tuarū
sperantibus: partem aliquā et societate do
nare digneris cum tuis sanctis apostolis et
martyribus. Joāne. Stephano. Matthia.
Barnaba. Ignatio. Alexandro. Marcelli
no. Petro. Thecla. Felicitate. Perpetua.
Agatha. Lucia. Agne. Cecilia. Anastasia: et
cum omnibus sanctis tuis. intra quorū nos
consortium: nō estimator meriti: sed venie
quesumus largitor admitte. Per xp̄m do. n.

Per quem hec omnia domine semper
bona creas. sancti * ficas. viuifi * cas.
bene * dicis et prestas nobis. Per ip * suz:
et cum ip * so: et in ip * so: est tibi deo

patri ✠ omnipotenti: in vnitate spūs ✠ sancti:
omnis honor et gloria.

Per omnia sc̃la seculorū. R. Amen. Ore
mus. Preceptis salutarib⁹ moniti: et
diuina institutiōe formati: audem⁹ dicere.

Pater noster qui es in celis: sanctificetur
nomen tuum. Adueniat regnū tuum. fiat
voluntas tua: sicut in celo ⁊ in terra. Panē
nostrum quotidianum da nobis hodie. Et
dimitte nobis debita nostra: sicut ⁊ nos di-
mittimus debitorib⁹ nr̃is. Et ne nos indu-
cas in tēptationē. R. Sed libera nos a malo.

Libera nos quesum⁹ domine ab om-
nibus malis preteritis presentib⁹ ⁊ fu-
turis: et intercedente beata et glorioſa sem-
per ṽgine dei genitrice maria: ⁊ beatis apo-
stolistuis. Petro ⁊ Paulo atq; Andrea: cū
oībus sanctis. da propici⁹ pacē in dieb⁹ nr̃is:
vt ope misericordie tue adiuti: ⁊ a peccato
simus semp liberi: ⁊ ab oī pturbatione securi.
Per eudē dñm nr̃z iesuz christū filiū tuū:
qui tecū viuit et regnat in vnitate sp̃it⁹

Officiū nuptiarum

sancti deus.

Per omnia secula seculorū. *R. Amen.*
*Pax do * mini sit * semper vobiscū.*
R. Et cum spiritu tuo. Agnus dei qui tollis
peccata mūdi: miserere nobis. Agnus dei
qui tollis pctā mūdi: miserere nobis. Agn⁹
dei q̄ tollis peccata mūdi: dona nobis pacē

Quando miscetur corpus in sanguine.

Oratio.

Ec sacrosctā cōmūtiō corporis et san-
guinis dñi nr̄i iesu xp̄i: fiat oib⁹ nobis
sumētib⁹ salus mētis ⁊ corporis: ⁊ ad vitaz
capescendā eternā p̄paratio salutaris. Per
eundem ch̄istūz dominum nostrum.

Anteq̄ sacerdos recipiat pacem.

Oratio.

Domine iesu xp̄e q̄ dixisti apl̄is tuis pa-
cē meā do vobis pacē meā relinquo vo
bis: ne respicias pctā mea: sed fidē eccl̄ie tue:
eāq̄ scōz volūtatē ⁊ tuā pacificare ⁊ coadu-
nare digneris.

Vel ista Oratio.

Domine iesu xp̄e fili dei viui: qui es
vera pax ⁊ vera p̄cordia: fac nos pa-
cificare in hac sancta hora.

Hic accipiat pacē sacerdos ⁊ det ministro. Postea dicat. ofo

Efficiū nuptiarū. fo. XLVIII.

Domine iesu xpe fili dei viui: q̄ ex volū-
tate p̄ris: coopante spū sc̄to: p̄ mortē
tuā mūdū viuificasti: libera me p̄ hoc sacrifici-
cū corpis et sanguis tui ab oib⁹ inq̄namētis
meis: et ab vniuersis pctis m̄is: et fac me tuis
obedire mādat⁹: et a te nūq̄ in p̄petuū sepa-
ri. Saluator mūdi salua nos q̄ cū eodē p̄re i
vnitate eiusdē spūs sc̄ti viuis et reg. *Oratio.*

O lux diuini amoris reple substātiā aīe
mee: exterminā vmbraz meaz phāta-
smata. et claritatib⁹ tuis sēp̄ternis circūda-
me. Da mihi letitiā verā p̄sentie tue: et i potē-
tia tua cōsua me. Alperi mihi portas iusticie:
vt p̄ eas ingressus ab oī labe peccati exut⁹: vi-
deam et gloriificē te deus meus.

Deinde pcutiens pecc⁹ suū dicat sacerdos ter.

Dñe nō sū dign⁹ vt itres sub tectū meū: h̄tā
tū dic vbo et sanabit anima mea.

Deinde sacerdos signans se cum corpore xpi dicat.

Corpus dñi mei iesu xpi custodiat me pec-
catorē: et p̄ducāt me ad vitā eternā. Amen.

Quando vult accipere calicem dicat.

Quid retribuā dño: p̄ oibus q̄ retribuit
mihi: Calicem salutaris accipiam:

Benedictio nuptiarum.

et nomen domini inuocabo.

Deinde signans secum calice dicat.

Sanguis dñi mei iesu xpi custodiat aia m
meam in vitam eternam. Amen.

Post receptionem corporis et sanguinis domini. Oratio.

Opus dñi nostri iesu xpi qđ ego indi-
gnus accepi. Et sanctus sanguis eius
quo potatus sum: inhereat vilerib⁹ meis:
et non veniat mihi ad iudiciu⁹ neq³ ad con-
dēnationem: sed ad salutem et redēptionē
anime mee: et animabus oīum fidelium vi-
uoz et defunctorum. Amen.

Comunio.

Ecce sic bñdicetur oīs homo qui tūmet dñm: et videas fi-
lios filioz tuoz pax super israel.

Postq̃ sacerdos cōmunicauerit: et dixerit cōmunionē: veniāt
hi q̃ cōiungēdi sunt ad sacerdotem: pater puelle vel aliq³ de
propinquis apprehēdēs puellam tradat eam sacerdoti. Si
militer fiat de viro. Et sacerdos cōiungat eos ad vnum: sta-
tuēs puellam ad latus sinistrū viri. Deinde velet eos genu
flectos in inferiōri gradu altaris: virum p̃ scapulas et caput
puelle et ponat iugale sup humeros eoz dicens. In nōie pa-
tris et filij et sp̃itus sancti. amen.

Accipite iugum dñi: iugū em̃ eius suauē est:
et onus eius leuē vt p̃sequi mereamini gra-
tiam imperpetuum. Amen.

Et postea sacerdos det benedictionem dicens. Oremus.

Propter dñe supplicatiōib⁹ nris: et iustitijs tuis qđ
ppagatiōez hūani gñris ordinasti benign⁹ assiste: vt
qđ te auctore iūgit: te auxiliāte fuet. Per do. i. v. sp̃us sancti de⁹.

Benedictio nuptiarum. Fo. XLIX.

Per omnia secula scilicet. R. Amen. Dominus
vobiscum. Et cum spiritu tuo. Sursum cor
da. R. Habemus ad dominum. Gratias agamus
domino deo nostro. R. Dignum et iustum est. Prefacio
Tere dignum et iustum est: equum et salutare.
nos tibi semper et ubique: gratias agere. Domine sancte:
pater omnipotens: eterne deus. Qui potestate virtu
tis tue de nihilo cuncta fecisti: quod dispositis uni
versitatis exordijs: homini ad imaginem dei
facto: ideo inseparabile mulieris adiuto
rium contulisti: ut femineo corpori de virili
dares carne principium: docens quod ex uno
placuisse institui: nunquamliceret dissingi. Deus
qui tam excellenti mysterio coniugalem copulam
consecrasti: ut christi et ecclesie tue sacramentum pre
signares in federe nuptiarum. Deus per quem mu
lier iungitur viro: et societas principaliter ordi
nata ea benedictione donatur: quam sola nec per
originalis peccati penam: nec per diluvium est ablata
sententiarum. Respice propitius super hanc famulam
tuam. Nam quam maritali iungenda consortio: tua se
expetit protectione muniri. Sit in ea iugum di

Benedictio nuptiarum.

lectiōis ⁊ pacis: fidelis ⁊ casta nubat in xpō
imitatrixq; sanctarū pmaneat feminarū.
Sit amabilis vt rachel viro: sapiēs vt rebe
ca: lōgeua ⁊ fidelis vt sarra. Nihil in ea exa
ctibus suis ille auctor puaricatiōis usurpet;
neca fidei mandatūq; pmaneat vni iuncta
thoro. Lōtractus illicitos fugiat: muniat in
firmitatē suā roboze discipline. Sit verecū
dia grauis pudore venerabilis: doctrinis
celestib⁹ erudita. Sit fecūda in sobole: sit p
bata ⁊ innocens: ⁊ ad beatorū requiē atq;
celestia regna pueniat. Et videat filios filio
rū suorū vīq; in tertiā ⁊ q̄rtā pgeniē: ⁊ ad
optatā perueniat senectutez. Per dominū.

Beinde dicatur sequens oratio quasi legendo lectionem.

Omnipotentez deuz q̄ ad multiplicā
dam humani generis prolez: bene
dictionis sue gratiā ⁊ dona largiri dignat⁹
est: fratres charissimi deprecemur: vt hos
famulos suos quos ad cōiugalem copulaz
ipse preelegit: ipse custodiat. Det eis sensus
pacificos: pares aīos: mores mutuos chari

tate deuictos: habeant quoq; optatas suo munere soboles: que sicut donū ipsi: ita ipsius bene. ✠ dictionē consequantur. vt hi famuli sui in oī eidē cordis hūilitate deseruiāt: a quo se redēptos ac ditatos esse nō dubitāt. Prestante dño iesu xpo: q̄ cū p̄re ⁊ spū sctō uiuit ⁊ reg. de⁹ p̄ oīa lclā scloꝝ. R. Amē

Hoc dicto remaneant nubentes coram altari ⁊ sacerdos reuertatur ad altare ⁊ finiat missam totaliter cuz Post comunione. Item missa est. et Placeat. Post comunio.

Quesum⁹ oꝓs de⁹ istituta puidētie tue pio amore comitare: vt quos legitima societate ꝓnecti: lōgeuapace custodias. p̄ d. ffinita missa ⁊ data benedictione sacerdos ī alba veniat ad nubētes: ⁊ dicat sup eos hāc bñdictionē. In nomine p̄ris ⁊ filij ⁊ sp̄itus sancti. Amen.

Bene. ✠ dicat vobis dñs noster ois eloquio: ⁊ cor vestrū synceri amoris copulet nexu perpetuo. R. Amen. Floreatis rerum presentiuꝝ copijs: fructificetis decēter in filijs: gaudeatis perenniter cū amicis. R. Amen. Tribuat vobis dñs dona perēnia: parentibus tēpora feliciter dilatata: et cunctis diebus gaudia sempiterna. R. Amen.

De primis nuptijs.

Postea dicat sacerdos.

In noīe patris * et filij z spū sancti. Amen.

Deus Abraaz. Et tēgat caput viri. De^o
Iaac. Et tēgat caput mulieris. De^o
Iacob. Et tēgat caput viri. Sit vobiscum: z
ipse vos cōiungat: impleatqz bñ dictionem
suam in vobis.

Postea reſat hoc idem incipēs a capite mulieris: z in eodē
finiens. Tertio faciat hoc idē incipiens a capite viri z in eo
dem finiens procedat sic per verba ſequentia.

Et videatis filios filiorū v̄orū: vſqz in ter
tiaz z quartā gñatione: et poſtea vitā eter
nam habeatis ſine fine. Aldiuuātē dño n̄ro
ieſu xp̄o. Qui cū p̄re z spū ſancto viuit z reg
nat de^o. p̄ oīa ſc̄la ſeculorum. R. Amen.

Hic diſcoop̄eriantur nubētes. Si cōicauerūt: iubeat eos ſa
cerdos abſtinere vſqz ad quartā noctem a pollutione. Et ſur
gens ſpōſus accipiat ſponſam p̄ manum dexterā: et dicat ſa
cerdos ſuper eos ſequentem benedictionem.

In nomīe patris * z filij z spū ſancti. Amē.
Ambulate in pace. Deu vos do la ſua gra
tia e benedictio. Amen.

¶ Sequitur ordo de ſecūdis nuptijs. Et eſt
aduertendum: qd antiquo tpe ſecunde nuptie. et etiam tertie

bñdicantur: s; postea ab ecclia pñbitur est: q; secūde nup-
 tie bñdicatur: immo pñbiter bñdicens secūdas nuptias: sus-
 pendi debet ab officio ⁊ beneficio: et mittendus est ad sedem
 aplicā. Igit qñ scde nuptie sunt scde tā expte viri quā mulie-
 ris: fiat vt inferius dicitur. Sed qñ sunt scde expte vni? tñ si
 ue: viri siue mulieris: tñc possunt bñdicti: maxie si hoc habet cō-
 suetudo loci. Et dicatur oīa vrs. dictū est. Si sūt scde nup-
 tie expte vtriusq;: s; tamē null? eoz fuit benedict? in primis
 nuptijs: possunt benedicti: ⁊ oīa fiant vrs. dictū est. Si vero
 ambo fuerūt benedicti in primis nuptijs: fiat vt sequitur.
 Benedicatur arre: ⁊ dicat illa oīo. **Benedic dñe has arras**
 tāū vrs. **De anulo** fiat id qđ post illā orationē ordinatur
 hora cōpetenti vt moris est veletur nubētes: nichil tamē di-
 cēdo: nec aliqua benedictio eis detur ante finem misse. Sed
 cōpleta missa: ⁊ dicta orōne placeat: vertat se sacerdos ad nu-
 bētes et dicat sequentes. **Saluos fac seruos tnos. R. Be-**
meus sperantes inte. V. Mitte eis auxiliū de sancto. R. Et
de syon tuere eos. V. Dñe exaudi orōnes meā. R. Et clamor
meus. V. Dñs vobiscū. R. Et cum spū tuo. Oratio. Oratio.

Omnipotēs sempiternē de⁹: miserere
 famulis tuis. ⁊ dirige eos secūdū tuā
 clementiam in viā salutis eterne: vt te do-
 nante tibi placita cupiant: ⁊ tota virtute pfi-
 ciant. Per xp̄m dominum nr̄m. **R. Amen.**

Deinde dicat sacerdos sequētes benedictionem.

Benedicat ⁊ custodiat vos oīpotēs ⁊ mise-
ricors dñs. Pa ✕ **ter ⁊ fi** ✕ **li⁹ ⁊ spūs** ✕ **sc̄t̄s.**
R. Amen. Et discooperiat eos dicens.

In nomine patris. et filii et spiritus sancti.
 R. Amen. Ambulate in pace. Deu vos do
 la sua gratia e benedictio. Amen.

Aduerte q̄ de iure ultra q̄ dictū est in regula de nuptijs:
 nuptie phibentur etiā tpe interdicti gñalis in quattuor fe
 stiuitatibus priuilegiatis: et in festo corporis xpi: q̄ si tali tē
 pore venerint: benedictio nuptialis nō potest prestari. Quis
 in predictis festiuitatib⁹ diuina officia audiri possint a lay
 cis non excommunicatis.

Sequuntur regule de sacramento penitē
 tie: cōfessorib⁹ et penitētib⁹ valde necessarie. Cum casibus
 dñi Pape: et dñi Archiep̄o reseruatis. necnō de modo absol
 uendi. etiā ab excommunicatiōe raz maiori q̄ minori.

Sacramentū penitētie est absolutio hoīs penitētis fa
 cta a sacerdote iurisdictionem habēte cū certis verbis de
 bita intētiōe plaris ex institutione diuina efficaciter signi
 ficanrib⁹ ab solutionem anime peccatis.

Verū tamen q̄ circa istud sacramentum a doctorib⁹ mul
 ta iam fuerunt dicta et declarata: de modo cōfitendi et peni
 tētium cōscientias diligenter et caute examinādi. Idcirco
 breuiter aliqua solū diximus aduertenda. Primo itaq̄ q̄
 penitētia est secunda tabula post naufragiū: attēdant sacer
 dotes vt moneāt populū q̄ si aliquis deliquerit mortaliter:
 recipiat penitentiam a pprio cōfessore: vel a cōfessorib⁹ q̄b⁹
 data est licētia audiēdi cōfessiōes. Et circa cōfessiōes ma
 ximaz curam habeant et cautelam. s. vt diligēter inquirat pec
 cata vsitata sigillatiz: inusitata vero nō nisi alōge p̄ circū
 stantiā aliquā. Sic tamē vt expertis: detur materia confiten

De penitentia. fo. LII.

di. Et sacerdotes quā debēt audire cōfessiones: locus sibi in ecclesia eligant cōuenientes: vt communiter ab omnib⁹ videātur. Extra ecclesiam vero nullus audiat cōfessiones: nisi in necessitate magna: aut infirmitate. Preterea sacerdotes in cōfessione audiēda vultū habeāt humiles ⁊ oculos p̄ terraz: nec facies respiciāt confitentū: maxime mulier⁹ causa debite honestatis. Et patienter audiant q̄ dixerint: in spū lenitatis eis cōpasciendo: nec admirentur de cōmissis quārcūq; turpib⁹: sed eis p̄posse suo psuadeant pluribus modis vt cōfiteantur integre. Aliter dicant eis nihil valere ad vitā eternam. Potest autē seruari mod⁹ sequens p̄ penitētes in p̄cessu confessionis vt de cōmissis perfectius recorderetur.

Ego reus ⁊ indign⁹ p̄ccōr. Cōfiteor deo oī potētī: gloriose beate Marię semp virgini: beatis aplis Petro ⁊ Paulo: ⁊ oībus sanctis. Et tibi pater q̄ peccaui p̄ superbiā / supbiendo frequenter de bonis adeo mihi collatis. Et de bonis natalibus: scilz pulchritudine / fortitudine / ingenio / subtilitate / abitudine / agilitate / voce / vt p̄ cātus melodiā ⁊ loquēle faciūdiā. De bonis acquisitis / ⁊ gratuitis / vt de sciētia / prudentia / audacia / largitate / magnanimitate. Quādoq; enim extimaui habere ame ipso bonū qđ habebā: ⁊ qñq; pro meis meritis. Et qñq; iactaui me hēre bonū qđ nō habebā et qñq; ceteris melioribus vel equalib⁹ despectis volui singulariter videri me sup alios extollēdo. alios despiciēdo / maioribus nō obediendo. De bonis operibus inauiter gloriando ⁊ ab eis laududari affectādo / ⁊ de malis factis etiā me iactādo. deum ⁊ sc̄tōs vt debui nō venerādo. Et p̄ ypocrisis iustū me simulādo vanaz leticiam habēdo / q̄ ignorabam p̄tinaciter / ⁊ qñq; falsa pueris affirmādo. Discordias cōtra primū suscitādo. Peccaui p̄ auaridaz: nimis affectādo bona tēporalia ⁊ trāsitoria: ⁊ nimis ponendo cor meū in eis. Si est clerici⁹: ⁊ i bñficijs ⁊ p̄motiōibus ecclesiasticis / ⁊ alijs diuicijs ⁊

De penitentia.

honoribus: et quibus in curri quādoq; rapacitatem vel per
me vel familiares vel socios meos. Et infructibus de alienis
arboribus recipiēdis. Si habet alia spalia vel p vsuram vel
als expumat. In curri etia; tenacitatē: q; nō fui misericors
erga xpianos: vt debui. pecunias et alias diuicias tēporales
nimis sollicitē pcuravi et in cōseruandis illis/ quodāmodo
eorum seruus me cōstitui: et sic peccatū idolatrie comisi. et
in hoc fidem et deum contēpsi. et proditiōē et cordis obdura
tione; in deū in hijs et similib; ac fraude; fallacia; siue du
plicitatē: piuria inq̄tudinē et violētias cōtra proximū co
misi. ¶ Peccaui p luxuriam: cū huiusmodi mor; et tēptatio
nes carnales: nolui nec sciui q̄q; refrenare nec repellere: ame
sicut debui. Immo quādoq; rērationē ipaz preueni: et nimia
moraz in ipsa cogitatione cōtrahi. ¶ frequēter delectationē
et cōsensu; prebui: et loca inhonestā et turpia in me ipso cōtra
ctavi. Si i alijs psonis: exprimat nō noīando psonam: led cō
ditionē. et cōtractando me ipsu; ad cōcupiscētiaz carnalem
excitavi. Si alias personas exprimat. In mulierib; nimis
cogitavi: et oculos in caute et imprudēter in ipsas in tece/ et
eaz species in corde nimis fixi cōcupiscēdo cuz numia et vehe
menti affectione si adesset oportunitas. mulieres solutas cō
cupiui: et sic fornicationem. Cōiugatas: et sic adulteriū: virgi
nes etiam cū pposito de domo paterna extrahendi: et sic stu
puz et raptū. sancrimoniales et deo sacratas/ et sic sacrilegiū:
cōsanguineas affines cōpaternitate et spiritali filiatione
cōiūctas/ et sic incestu; saltim voluntate comisi. Si de facto
in aliquo pdictoz exprimat de peccato qd est i nominabile
ptra nāq; qd q̄q; bestiale q̄q; sodomiticū est: nō expedit
multū ad specialia descendere ppter simplices s; sia liquo mo
do extra vas mulieris ad prolis gñationē deputatu;: et etiā
in ipso vase si modo bestiali vel per ipsaz mulierem absq; mē
bro viri: hominis fuerit seminis efusio effecta. aliter procura

ta: exprimat: qd ad pctm cōtra naturā ptinet. ex qbus mētis
 cessitatez 7 i. cōsiderationē. incōstātiāz/ p̄cipitationez/ amo
 rez propiū 7 in ordinatū: dei odiūz: p̄sentis seclī affectionez
 7 futuri orrorez 7 desperationez frequēter in curri. ¶ **P**ecca
 ui per iram. in multis motibus iracundie/ quos habui nec
 sciui eos refrenare nec repellere ame sic d̄bui/ 7 potui. immo
 nimis in iracūdiāz exarsi. 7 rancorem cōtra p̄ximū in aīo la
 tēter portauī. qñq; etiā in v̄ba cōtumeliosa 7 blasphemie cō
 tra deūz: brām v̄ginez/ 7 sc̄tōs 7 p̄ximos prumpti. nec p̄mos
 motus iracūdie cōp̄scui imo ip̄os in me sepius retinui 7 in
 ueteraui/ et qñq; t̄ps ad vindictā obseruaui 7 audaciā in or
 dinataz et faciei mutationē/ 7 imprudētiā incurrī. et in rī
 xam: mentis tumore: cōtumeliāz: clamorem: indignationem
 7 blasphemīā incidi. ¶ **P**eccaui p̄ gulā nimis comedendo/ et
 bibendo: plus sumēdo de cibo 7 potu q̄ indigerem. 7 cuiz ni
 mia auiditate 7 gulositate 7 voracitate: 7 qñq; poti⁹ ad vo
 luptatem q̄ ad necessitatē. Si incurrit vomitus ex his expri
 mat signāter si sit sacerdos: p̄pter reuerētiāz eucharistie: quā
 frequēter sumere debz vt tenet. Et qñq; horā debitas potissi
 me dieb⁹ seīnalib⁹ preueni. lauciora 7 delicatiora cibaria ni
 miuz affectaui/ exquisiui/ 7 p̄parari qñq; feci. 7 ea q̄ sumere
 habui sepe: nimis curiose et sollicite p̄curari: 7 p̄curari feci.
 et in nimia quācitate sumpsi 7 cū nimio estu desiderauī. ex
 quib⁹ ineptaz leticiāz: scurilitatē/ imūdiāz: multiloquz et
 mentis ebertudinē circa intelligentiāz in curri. ¶ **P**eccaui per
 inuidiā dolēdo 7 tristādo de bono p̄ximi 7 p̄spiratibus
 suis. De qbus gaudere debui: credens 7 cōsiderans eius p̄
 speritatem/ 7 exaltationē: meā esse deiectionem: cū tamē nō
 esset. frequenter etiā cogitās modos et vias ad impediēdum
 eius cōmodum 7 p̄motionē si posses. Si de facto impediuit
 exprimat. exaltaui 7 letatus sum frequēter in p̄ximi aduer
 sitatib⁹. De qb⁹ potius eidem cōdolere debui: credens qñq;

De penitentia.

ipsi? aduersitatē et diectiōez / meā eē exaltatiōez et directiōez
et i corde mō ei? ipedimēta: et adu'sitates et dāpna affectaui:
exq̄b? odiū p̄mi frequēter i curri. susurro fui / malū de p̄rio
dicēdo: q̄ i eo nō erat: nec sciebā v' credebā eē: et si erat: nō bo
no zelo s̄z poti? malicie cippo. i detractiōez etiā p̄mi erarſi d
ipsius fama et op̄ione bona: nequif detrahēdo in quātum
potui minuendo. **P**eccaui p̄ accidia: qz fui negligēs bona
opera incobare. Ad matutinum surgere / et dominū orare: et
orationi me ipsuz vt debui dedicare. ad missam audiendā et
alias horas signanter diebus dñicis et festiuis ire: et v̄bū dei
audire: et cū interfui predicationib? mētez nō apposui: nec eas
retinui / nec ope ad implēui vt debui: nec ad deuotionem vel
opera deuotionis et pietatis meditaui vt facere debui: loca
deuota et vbi scōz req̄escunt corpora: infirmos et carceri mā
cipatos: non visitaui. et si qñqz visitaui nō cū intentione et re
uerentia de bita hoc feci. nec alia pietatis et mie opera eterciui
vt debui. In ecclia dñi diuinū diceretur officiū attētus nō
fui. immo frequēter fabulas vanas et inordinatas immiscui
et dei seruitores in officio diuino turbaui. **S**i est clericus ho
ras canonicas negligēter et cū modica attētiōe et iteruptio
ne nimia qñqz recitauit. **S**i est sacerdos ad sacrificiū altaris
nō cuz tanta deuotione reuerētia et p̄parationē sicut debui
accessi: nec ipz vt debui frequentauit: ignauie et desidie me ipz
dedi exq̄bus maliciam et rancorem circa proximum. Pusil
lanimitatē et desperatione circa me ipsuz: torporez circa p̄e
cepta ad implēda: mētis vagacionez circa illicita frequenter
in curri. **P**eccaui qz p̄cepta de calogi vt debui non serua
ui / et contra primuz p̄ceptum qz deū nō colui sic debui. **S**i
peccatum in currit idolatrie quo quomō ponēdo spem suā
in creatura quam in deo debuit ponere exprimat. superſticiōsā
cōfidentiam qñqz habui plus q̄ debui. in sortilegijs diuina
tionibus incantationib? augurijs sompnijs astroz indicijs

De penitentia. fo. LIII.

in collectionib⁹ ⁊ ligaturis herbarum lignorum lapidum nominum caractere: in observationib⁹ dierum ⁊ temporum istrenuationib⁹ ⁊ similib⁹. ¶ Peccaui contra secundum preceptum quod falsis: dolose ⁊ superflue ⁊ absque necessitate per nomen dei ⁊ quicquid per membra christi ⁊ beate Marie ⁊ sanctorum contempnabiliter temere et indiscrete iuravi ⁊ blasphemavi. Si deieravi vel falsum testimonium propter aliquem tulit vel veritatem in iudicio celavit exprimat. ¶ Peccaui contra tertium preceptum quod diebus dominicis ⁊ festivijs ab opibus servilibus ⁊ marie a peccatis: aliudis coram spectaculis fabulis ociosis non abstinui ⁊ orationi deuotioni: ac bonis operibus non vacavi. ¶ Peccaui contra quartum preceptum: quod parentes meos tam carnales quam spirituales non honoravi ut debui: nec ipsis reuerentiam debitam exhibui. Si indigerunt ⁊ non ministravit eis necessaria dicat. Nec sententias excommunicationis: ⁊ interdictionis sancte matris ecclesie timui: nec seruavi ut debui. immo eas frequente precepisti. ¶ Peccaui contra quintum preceptum: quod multos saltim animo ⁊ voluntate ⁊ malo exemplo interfeci. Si manu precepto: consilio: auxilium interfecto: dando: fauore: defensione: ⁊ protectione exprimat. si in casu necessitatis extreme pauperibus vite necessaria non ministravit. ¶ Peccaui contra sextum preceptum dictum est in. cap. de luxuria. ¶ Peccaui contra septimum preceptum dictum est in. cap. de auaricia. ¶ Peccaui contra octauum preceptum dicendo multa mendacia contra primum ⁊ detractiones: et susurraciones: ⁊ multa verba duplicia: et ad decipiendum apta dixi. Si falsum testimonium contra aliquem tulit exprimat. ¶ Peccaui contra nonum ⁊ decimum precepta. bona primi: ⁊ uxorem frequenter concupiscendo cum voluntate indebita: et proposito inordinato. Peccaui in multis vanis: et varijs cogitationibus et inutilibus: et falsis iudicijs et presumptionibus: que habui de bonis hominibus: et bonis mulieribus. in multis vanis et ociosis verbis: inutilibus: et mendacibus et iocosis. Et in sensibus corporeis eos nimis ad illicita laxando nec

h ij

De penitentia.

eos sicut debui restringēdo. in multis etiā alijs pctis carnalib⁹ et etiam spūalib⁹ peccaui. d⁹ qbus nō recordor: multa bona potui facere q nō feci: multa mala feci: aqbus abstinere potui. de omnibus dico meam culpā/meam culpā/meā marnā culpā. Ideo precor glōsissimā virginē mariā/ et oēs sctos et sanctas dei/ et te pater orare pro me. et absoluerē me a pctis meis. ¶ Et attēdat penitēs q si aliqd pctm in ordie supra posito expressus est qd nō comisit. illd nō exprimat. nec de illo cōfiteatur sed pretermittat: et ad alia q cōmisit trāseat. qz humilitatis causa non est mētendū: immo accusando se mēdaciter tunc peccaret. Audita autem confessione: semper cōfessor interroget confitētem vt valeat abstinere ab oī pctō. Aliter em nō absoluat eū nec penitētiā iniungat. nec deī de cōtingat. Moneat em vt interiz agat quicqd boni potest. Si nō pponat de cetero cōfitens nō peccare: non est ei penitētia iniungēda. ¶ Et in iungēdis penitētijs caueat sacerdos q scdm qualitatem culpe: et possibilitatē cōfiteriū eis iungat. vt pro pctis spūalibus/ vt pote p superbia et similibus qbus directe deus offenditur orōnes et opera pietatis et humilitatis qbus deus placatur. Pro pctis vero carnalibus: ieiunia/ peregrinatiōes/ et abstinentias/ et flagellatiōes/ qb⁹ caro atterit. Pro pctis autē auaricie qb⁹ pxim⁹ ledit: restitutionem: si quē lserit: elemosinarū largitiones/ quibus proximū reficitur iniungat. Quia scdm qualitātē culpe debet esse quatitas penitētie. Alioquin que minus: requirētur ab eis. qz facilitas venie occasiones tribuit delinquendi. Nec sit in ponēdis penitētijs austerus qz melius est multos ad purgatoriū cū mīa ducere q paucos cū seueritate mittere ad infernū. Potest tñ et debz penitenti dicere quomodo multipliciter deū offendit: ppter qd multo grauiorez penā q sibi imponat meruit. si tamen bona opa in hoc mūdo multiplicauerit: extoro hoc satisfacere poterit. sin aut i purgatorio

De penitentia. fo. LV.

reſeruauit ſibi. **I**tem caueat cōfeſſor ne nimis prōptus ſit ad iudicādū qđ cūq; pctm̄ pro mortali. ne hoīes ſimplices in deſperationem ponat. ¶ Potest autē tradi talis regula ſcđm hoſti. qđ vbi cūq; aliquid cōmittitur in cōtempnū dei. ſicut in heresi: vel ecclie ſicut in rebelli ⁊ obſtinata inobedientia. vel in detrimentū pximi. ſicut in rapina vel in opprobriū ſui ſicut in fornicatiōe ⁊ ſimilib⁹: pctm̄ mortale poterit iudicare. **I**tem ſit ſacerdos diſcretus et cautus vt moze periti medici ſup infūdāt vinū ⁊ toleū vulneribus ſauciati: diligenter inq̄rens ⁊ peccatoris circūſtātiās ⁊ pcti: qbus prudēter intel ligat. quale debz illi p̄bere cōſiliū ⁊ cuiuſmodi remediū adhibere: diuerſis experimētis vtendo ad ſanandū egrotū. **I**tem querat et interroget de circūſtantijs cōcomitātib⁹ ⁊ allecti uis. Cōcomitantes autē ſunt vt qualitas criminis/ p̄ſona/ dignitas: officiū: etas: modus: quāritas: locus: tēpus: ⁊ p̄ſeuerantia. Allicientes vero ſunt ornāmenta mulierū ⁊ hoīm: electuaria calida et pocula: verba ⁊ cātica amatoria: ſiue alia artificia: queq; quis exercet ſcienter et ſtudioſe vt peccet. ¶ **I**tem in faciendis interrogationibus ſit cautus nam ſi videt penitētes diſcretū: parū vel nihil interroget: niſi in hīs in qbus cōiter ſcđm ſtatū vel dignitatem ſeu cōditionem officiū vel artificiū peccare potuit. Prout notat plene hoſt. in ſumma de pe. ⁊ re. c. cui cōſitēdū ſit. ſi vō videt penitentem ſimplicē ⁊ ydiotā: vel alſ verecūdia ductum peccata ſua celare: debz ſibi oſtendere dei miām: quomodo eſt parat⁹ ſibi dimittitē: ſi nil tegat in cōfeſſione. nec ipſas diuidat p̄feſſiones dicendo vni p̄tem ⁊ alteri alterā. nā ſi ſe detegat deus teget peccata ſua. ſi vero ſe tegat de⁹ deteget ea in iudicio corā tota celeſti curia: ⁊ corā amicis ⁊ inimicis. **I**tem pōt eū interrogare in genere de ſingulis pctis capitalibus dicens. fuiſti ſuperbus: ſi dicat ſic. in quo? ſine ſcit reſpōdere tūc deſcēdat ad ſpeciem caute tamē: potiffime in pctis carnis. ſic dicē

De penitentia.

do es virgo? si dicat non. es nec fuisti vtoratus? si dixit nō. ergo peccasti p luxuriā: tūc interroget de muliere cū qua peccauit cui? est cōditionis: si soluta si cōiugata &c. si cognouit eā modo naturali. si dicit q nō: p quē moduz ergo: ita q de ore suo extrahat modū. Item cōtingit tibi vnq pollucio p̄ter q cū muliere? si dicit nō: vltra nō procedat. si vō dicat sic. vigilando an dormiēdo? si dicat vigilādo. tūc inquirat diligenter: p quē moduz. vt plenius tractatur p hosti. in summa de pe. & re. c. que interrogacione s. ¶ Et moneant q ieiunēt q̄ dragesima. Et dies veneris & sabbati nō comedant carnes: nisi in infirmitate. statuta ieiunia obseruent: & festiuitates colendas colāt: decimas & primicias donēt. Ad ecclesiā libenter veniant. Et iura dñs suis itegre p̄soluāt: aliter grauiter peccarent. vt sic paulatim ad id qd facere debent inducātur. ¶ Item dicimus sacerdotib? q̄ maiora pctā referuent maioribus & discretiorib? in p̄fessione: sicut homicidia: sacrilegia: peccatum contranaturam: incestus. stupra monialium. vota fracta: iniectioes manuū in parētes: & huiusmodi. p̄iso tamē q pctā enormia si fuerit publicata: transmittāt huiusmodi penitētes penitentiario ep̄i. Et in die cineris ab ecclesia expellant: & in die sc̄to iouis introducātur secūduz q in ecclesijs cathedralib? dignoscit̄ obseruari. ¶ Item incēdarios. verberatores clericorū. vel religiosorū. si moniacos. q̄ portant arma sarracenis. hereticos credētes. fautores: receptores: defensores eorū. & fractores eccliarū oēs ep̄o transmittātur. In dubijs tñ sacerdotes semp cōsulāt ep̄m aut viros sapientes. quorū cōsilio certificati absoluāt securius vt licet. ¶ Item de furto: vsura: rapina: fraude sibi caueāt sacerdotes ne penitētiā iniūgant: nisi prius restituant quibus debēt. Quia nō dimittitur peccatū: nisi prius restituatur ablatū. Nec sacerdos aliq̄ missas quas inuērit celebrandas celebret: quoz nō sit debite honestatis: q̄ p illis tricētenaria vel annualia

Transumptū bulle. In ce. do. fo. LVI.

celebrēt. In cōfessione sibi caueāt sacerdotes ne requirāt noīa
p̄sonarū cū q̄bus peccauerūt p̄fitētes: s; circūstācias tātūmō
et q̄litates. Et null⁹ sacerdos ira vel odio/ aut metu mortis
in aliquo audeat reuelare cōfessionē ḡnāliter. qd̄ si fecerit: de
ponat. ¶ *Itē* qn̄ sacerdos audit cōfessionē infirmī: sibi peni
tenciāz innotescat: et nō iniūgat: nisi in pctō restitutiōis. S; *Secūdo*
dicat ei q̄ quū san⁹ fuerit ad ip̄s reuertat. Si vō obierit: ro
get deū p̄ eodē: ne sibi pareat laqueus transmigrātī. ¶ *Aduerte.* q̄ sacerdos nec curat⁹ nō pōt audire nec absoluerē
alienū parrochianū nisi de licētia alteri⁹ curati: v; dñi pape:
nisi in necessitate: et in cōtumacia dicti alteri⁹ curati. ac etiā
si penitēs deliquit i sua prochia: q; tūc de pctis p̄petratī ibi:
bñ pōt eū absoluerē. Et etiāz pōt in dicta necessitate p̄stare
extraneis oīa sacramēta necessitatī. Et etiā q̄libet sacerdos
vel religiosus rogat⁹ a p̄p̄lo dicta sacramēta p̄stare pōt in
absentia p̄p̄ij curati: et hoc absq; p̄iudicio prochie. ¶ *Tercio*
aduerte. q̄ nullus sacerdos aut curatus debet absoluerē ali
quē penitētem: p̄terq̄ i mortis articulo de casib⁹ dñi pape re
seruatis: q̄ p̄tinent in bulla q̄ legit in cena dñi: q̄ quidē casus
in oib⁹ indulgētijs reseruāt. que bulla est tenoris huiusmōdi.

Inocentius ep̄s seru⁹ seruorū dei ad p̄
petuā rei mēoriā. Cōsueuerūt rōani pōntifices p̄decesso
res n̄ri ad retinēduz puritatē religiōis xp̄iane: et ipsi⁹ vnitas
tem. que in cōiunctione mēbroz ad vnuz caput: xp̄m videlz
eiusq; vicariuz principaliter cōsistit. et sanctaz fideliuz socie
tatē ab offensiōe seruāda; arma iusticie p̄ ministeriū aposto
lar⁹ i p̄senti celebritate exercere. ¶ Nos igit̄ vetustū et solēnē
hunc morē sequētes. Excoīcam⁹ et anathematizamus ex po
te dei omnipotētis patris: et filij: et spiritus sancti: auctoritate
quoq; beatorū ap̄lorū petri et pauli. ac n̄ra: oēs hereticos ga
zaros: patarenos. paupes de lugduno: Arnaldistas: speros

Transumptum bulle.

piratas: passagerios: niclefistas: seu hussitas: fratres illos de opinionione nuncupatos. et quoslibet alios hereticos quocumque nomine censentur. ac omnes fautores: receptatores: defensores eorumdem. **Item** excommunicamus et anathematizamus omnes piratas: cursarios: et latrunculos maritimos. Et illos precipue: qui mare nostrum amorem argentario usque ad terracinam discurrere: et navigantes in illo depredari: mutilare. interficere: ac rebus et bonis suis spoliare hactenus presumpserunt et presumunt: ac omnes receptatores eorum: ac eis consilium dantes vel favorem. **Item** excommunicamus et anathematizamus omnes qui in terris suis nova pagina imponunt: vel prohibita exigunt. **Item** excommunicamus et anathematizamus omnes falsarios bullarum seu litterarum apostolicarum et supplicationum: gratiarum vel iusticiarum concernentium presumptum pontificem vel vicecancellarium seu gerentes vices eorum: aut officij vicecancellarij sancte romane ecclesie: de mandato eiusdem summi pontificis signatarum: aut sub nomine eiusdem summi pontificis seu vices cancellarij: aut gerentis officium predictorum signantes supplicationes easdem. **Item** excommunicamus et anathematizamus omnes illos qui equos. arma: ferrum: lignamina: et alia prohibita deferunt sarracenis: thurcis et alijs christi nominis inimicis quibus christiani nos oppugnant. **Item** excommunicamus et anathematizamus omnes impediētes seu inuadētes victualia seu alia ad usum romane curie necessaria adducētes: vel ne ad curiam ipsam adducantur vel deferantur impediunt seu perturbant. et qui talia faciunt vel defendunt: cuiuscumque fuerit ordinis: preeminencie: conditionis: et status: etiam si pontificali: regali: reginali: aut alia quavis ecclesiastica vel mundana pfulgeant dignitate. **Item** excommunicamus et anathematizamus omnes illos: qui ad sedem apostolicam venientes et recedentes ab eadem: necnon omnes illos qui iurisdictionem ordinariam vel delegatam aliquam non habentes in eadem curia morantes temeritate propria capiunt: spoliant: et detinent: aut exposito deliberato verberare: mutilare: vel in

terficere psumunt: et quod talia fieri faciunt seu mandant. ¶ Item cōicam? et anathematizam? oēs illos qui per se vel alium seu alios: qualiscumque personas ecclesiasticas vel seculares ad romanā curiam super earum causis et negociis recurrentes: illaque in eadem curia persecutores aut procuratores negociorum gestores. aduocatos vel procuratores ipsorum. vel etiā auditores seu iudices super dictis causis: seu negociis deputatos occasione causarum vel negociorum huiusmodi vberat: mutilat: vel occidunt: aut bonis spoliāt. ac illos qui ne lris et mandatis aplice sedis: et legatorum ac nuntiorum et iudicum delegatorum eiusdem gratia vel iusticiā cōcernentibus decretis super illis et re iudicata processibus executorialibus: non habito primo eorum beneplacito et assensu pareatur. ne ve tabelliones et notarii super huiusmodi litarum: et processuum executione instrumēta seu acta perficere/ aut perfecta parti cui? interest tradere sub grauissimis penis prohibere/ statuere/ seu mandare. qui in animarum suarum periculum se a nostra/ et tempore romani pontificis obediētia prinaciter subtrahere/ seu quomolibet recedere psumunt. qui ve iurisdictionē/ seu fructus ad ecclesiasticas personas pertinetes usurpāt vel rapiunt: et qui per se: vel alium: seu alios directe vel indirecte predicta erequi/ vel procurare: aut in eisdem consiliū/ auxiliū/ vel fauorē prestare nō verent: cuiuscumque peminētie/ dignitatis/ ordinis cōditionis: aut stat? fuerint: etiā si pontificali/ regali/ vel reginali/ vel quauis alia prefulgeāt dignitate. ¶ Item cōicam? et anathematizam? oēs mutilātes/ vulnerātes/ et interficiētes seu capiētes et detinētes/ seu depdātes romipetas et pegrinos ad vrbē causa deuotionis et pegrinatiōis accedētes: ac in ea morātes et recedētes ab ipsa: et in his dātes auxiliū/ cōsiliū/ vel fauorē. ¶ Item cōicam? et anathematizam? oēs illos qui per se/ vel alium/ seu alios/ directe vel indirecte: sub quocumque titulo vel colore occupāt: detinēt: vel hostili discurrūt seu inuadūt: aut occupare: detinere: vel discurrere hostili psumunt in totum seu in pte: almā vrbē regnū/ scilicet

Transumptum bulle.

cilie seu trimacie: insulas sardinie/ et corcice: terram citra farū:
 patrimonium beati petri in tuscia: ducatum spoletanum: comitatus
 venetiarum valentinum/ diem: ac sabinem: marchie anchōitane:
 masse trebarie: romādiolis: cāpanie: atque maritime. Prouin-
 cias: ac terras specialis commissiōis arnulfoꝝ. Ciuitates quo-
 que nābononiā/ ferrariā/ benauētuz/ perusū/ auinionē ci-
 uitatis castelli tudertuz/ et alias ciuitates: terras/ et loca vel
 iura a ipsaz ecclīaz expectātia et prinētia/ et adherentes/ ac
 fautores et defensores eoz/ seu in his dātes eisde auxiliuz/
 cōsiliū/ vel fauorē. Nō obstantib⁹ quibuscūque priuilegijs/ et in-
 dulgentijs/ ac lris apostolicis/ gñalib⁹ vel specialib⁹: eis/ vel
 eoz alicui/ vel aliquib⁹ cuiuscūque ordinis/ status vel cōditio-
 nis/ dignitatis vel preeminētie fuerit etiā si ut pmititur/ pō-
 tificali/ regali/ reginali/ seu quauis ecclesiastica vel mūdāna
 pfulgeant dignitate a pdicta sede sub quauis forma vel rea-
 noꝝ cōcessis q̄ excoicari aut anathematizari nō possint p
 lras apostolicas nō faciētes plenā et exp̄ssam/ ac de vbo ad v-
 buz de indulto huiusmodi: ac ordinib⁹/ locis nominib⁹ pro-
 prijs/ cognominib⁹/ ac dignitatibus eoz mentionē/ nec nō
 cōsuetudinibus et obseruatijs scriptis/ et nō scriptis/ et alijs
 cōtrarijs quibuscūque/ p q̄ cōtra huiusmodi nros pcessus/ ac
 sentētijs quomin⁹ includātur in eis se iuuare valeāt aut tue-
 ri. Et q̄ quoad hoc prorsus tollimus/ et oīno reuocamus. Et
 quibuscūque sentētijs nullus p aliū/ q̄ p romanū pōtificez:
 nisi dūtat in mortis articulo cōstituit⁹ absolui possit. Nec
 etiā tūc nisi de stando scē matris ecclie mādatis satisfaccio-
 ne vel sufficiēti cautiōe p̄stitis/ etiā preteru cōfessionaliuz seu
 quarūvis facultatū vbo/ lris/ aut quauis alia scriptura/ etiā
 in qua q̄ sola signatura sufficeret cōcesse/ et queuis deroga-
 toriaz derogatorijs/ fortiores/ efficaciores/ et insolite clausu-
 le inserte apparerent quibuscūque psonis/ cuiuscūque preeminētie/
 dignitatis/ cōditionis. aut status fuerit etiā si ut pmititur

pōtifficali/regali/reginali/vl quis alia p̄fulgeāt dignita-
te/religiosis ⁊ secularib⁹/verūsq; sexus/capitulis/collegijs.
cōuentibus/ordinibus etiam mendicantium et militiarum/
hospitalibus/confratrijs/et vniuersitatibus concessarum a
nobis vela predicta sede/et quas concedi comodolibet con-
tinget infuturum. ¶ Illos autem qui contra tenorem p̄-
sentium talibus vel alicui eorum seu aliquibus absolutionis
beneficium impendere de facto p̄sumserint: excommunica-
tionis/et anathematizationis sententia innodam⁹: etsq; p̄-
dicationis/lectionis/administrationis sacramentorum: et
audiendi confessiones officia interdiciamus. ¶ Predicantes
et declarantes a parte transgressoribus et contemptoribus p̄-
dictis nos grauius contra eos spiritualiter ⁊ temporaliter p̄-
ut expedire cognouerimus processuros. Et nihilominus q̄c-
quid egerint absoluen-do/vel alias nullius sit roboris vl mo-
menti. ¶ Et autem huiusmodi nostri processus ad comunē
omnium noticiam deducantur: cartas siue membranas pro-
cessus continentes eosdem in valuis basilicarum principis
apostolorum/⁊ sancti iohannis lateranensis de vrbe affigi seu
appendi faciemus. que processus ipsos suo quasi sonoro p̄-
conio/et patulo iudicio publicabū: vt ij quos processus hu-
iusmodi contingunt: quod ad ipsos nō peruenierint: aut ip̄os
ignorauerint: nullam possint excusationem pretendere: vel
ignorantiam allegare. quum non sit verisimile quoad ipsos
remanere incognitū: qđ tā patēter publicatur. ¶ Verum vt
p̄sentes littere: ac oīa ⁊ singula in eis contenta eo fiāt noto-
ra: quo iplerisq; ciuitatib⁹ ⁊ locis fueri t̄parefacta: venerabili
b⁹ frib⁹ p̄iarchis: primatib⁹/archiep̄is/c̄pis/⁊ locor̄ ordi-
narijs vbilib⁹ cōstitutis p̄ hec scripta cōmittim⁹: ⁊ tute sc̄tē
obediētie districte p̄cipiēdo mādamus: quatinus per se/
vel alium seu alios p̄sentes litteras postq̄ eas receperint:
seu earum noticiā habuerint/saltē semel in anno aut pluri⁹

Casus dñi Archiepo reservati.

es prout expedire viderint in ecclis suis: dñ maior in eis po-
puli multitudo ad diuina cōuenit: solēniter publicent: et
ad tpi fideliū mētes deducāt/nunciēt ⁊ declarēt. ¶ Nulli er-
go oīno hoīm liceat hanc paginā nre excoīcationis/anathe-
matizationis/denūtiationis/declarationis/reuocationis/un-
nodationis/interdicti/cōmissionis ⁊ mādati in fringere: vel
ei ausu temerario cōtrahere. Si quis autē hoc attētare psump-
serit: indignationē omnipotētis dei: ac beatorū petri ⁊ pauli
apostolorū ei⁹ nonent se incursum. **Bat** Rome apd sanctū
petrū Anno incarnationis dñice. **AD**.cccc.lxxxv. decimo ka-
lēdas aprilis: pontificatus nri anno scdo. ¶ **A**duerte quarto
q̄ sacerdos vel curat⁹ nō debet absoluerē aliquē de casibus
reservatis dñi Archiepiscopo seu epō: p̄terq̄ in mortis ar-
ticulo: nisi de licētia epī/ nisi talis penitēs habuerit indulgē-
tiā plenaria a dño papa. ¶ **C**asus autē reservati dño Archi-
epo Tarracōn. sunt sequentes.

¶ **P**rimo de participatib⁹ cū iudeis cōtra cōstitutiones pa-
pe **B**ndicti terij decimi. **D**e sacrilegijs in casu quo nō sapiat
heresiz. **D**e omī lapsu carnis. **D**e incestu. **D**e mutatione vo-
torū. dñ tamē nō vouerint solēniter accipiendo habitū ⁊ p̄fi-
tendo religiōē aliquā approbatā **D**e iure iurādo seu de
periurijs facta restitutione illi vel illis quorū inter sit. **D**e vsu
rarijs. facta restitutione eis a quibus receperit vel eorū heres-
dibus: als fiat vt Sancti doctores determinarunt. **D**e deci-
mis ⁊ p̄micijs. restitutione facta ecclie vel monasterio seu p-
sonis q̄b⁹ dicte decime ⁊ p̄micie debeāt: seu eorū successorib⁹.
De his q̄ pcurāt sibi abortiuū: vel in alijs psonis. Sed at-
tendatur ad bonā penitētiā. **D**e his q̄ enutriūt filiū alie-
num ⁊ dicūt esse propriū. dum tñ seruetur qd iura et sc̄ti pa-
tres ⁊ doctores dixerunt ⁊ ordinarunt circa hoc crimen. **I**te
de his q̄ recipiūt sacroz de sacro. vel sacrum de nō sacro. vel
nō sacrum de sacro. dum tamē satisfaciant ecclie aqua rapue

Modus seruandus fo. LIX.

runt: diripuerint: et extraierint res illas. *De his q̄ sunt blasphemantes deū. vel beatā yginem. vel alios sacros sanctos publice.* *De furto. facta debita restitutione.* *De rebus in certis vsq; ad quātitatē viginti solidorū. secundum q̄ habet cōstitutio.* *De abutētibus cōtra naturam.* *De omicidio a ca. su vel a fortuna. seruatis seruandis secūdum deum et suā bonam conscientia.* *Et de oppressorib; filiorū occultorū oīno.*
¶ *Aduerte quinto q̄ quādo aliquis baptizat: tūc admittitur seu ascribitur ad duo in ecclia dei: videlicet ad cetū seu cōmunionez fidelium: vt licite possit cū fidelib; mutuo orare: et ecclia pro ipso cū alijs orare. In sacramētis ministrādis seu recipiēdis cū fidelibus puenire: osculū pacis a fidelib; sumere: et multa alia exercere.* *¶* *Ascribitur scđo ad participationē sacramētorū: vt licite possit alia sacramēta p̄cipere / siue fuerit penitētia / siue alia sacramenta: nisi ex p̄te ipius fuerit impedimētum. Ita q̄ scđz p̄supponit p̄mū. q̄ in sacramētis p̄cipiendis etiā fideles comunicāt. Ideo talis iāz baptizat? / ab ecclia separari pōt duplr: vno modo tantū a participatione seu licita perceptione sacramētorū: et hoc fit p̄ excoīcationez minozē. q̄ sic separat a licita p̄ceptione sacramētorū: q̄ sic excoīcatus nec matrimonium nec alia sacramēta recipere pōt: quousq; sit solutus / et restitutus sacramētis a q̄bus p̄ excoīcationez fuit separatus. Unde est q̄ ligatus tali excoīcatione non potest in foro conscientie absolui: nisi prius a vinculo dicte excoīcationis fuerit solutus. Nō tamē sic excoīcatus separatur a participatione diuinorū. potest nāq; missam audire: osculū pacis in missa recipere: panē benedictū sumere: immo pax et panis benedictus propter hoc successerunt in ecclia dei: vt i digni ad sacramēta suscipiēda admittant ad ista.*
¶ *Secundo potest separari tā a p̄icipatione sacramētorū: q̄ a cōmunionē fidelium. et hoc fit p̄ excoīcationē maiorem siue a iure siue ab hōie latam. Unde dicitur si pro delictis a*

natpema q̄s efficiat: os/orare/vale/cōio/mēsa negatur. Et
hec pprie pro cōtumacia fertur. qz canō/vl statutū intelligit
monere q̄ q̄libz abſtineat ab eo ppter qd̄ excōicā. Ideo iu-
ra q̄ dicūt aliquēz poſſe p crimie excōicari: intelligēda ſunt ſi
nolit ſup illo ſe corrigere. p ſolo ergo crimine nō eſt q̄s excōi-
cand⁹/ ſi ſe corrigere velit. fertur ergo p offenſa quā ſequit cō-
tumacia in parendo vel veniendo. profertur etiam excomu-
nicatio quandoqz ſimpliciter/ ſine ſolemnitate/ quando iu-
dex dicit excommunico petrum. de ſententia excommunicationis
caplo. Si quem Quandoqz vero ſit cum ſolemnitate. vt ex-
tra de appellationibus caplo. Irreprehenſibilis. vbi dicitur.
Prelati ſuſpenſionis ſeu excommunicationis ſententia in ſub-
ditos niſi trina monitione precedente ferre non debent: niſi
ob talem culpam: que ſuo genere/ ſuſpenſionis vel excomu-
nicationis ſententiā inducat. ¶ Et hijs ergo pater q̄ excomū-
cat⁹ ſiue maiori ſiue minori excōmunicatiōe/ ē remot⁹ a partici-
patiōe licita ſacramētōz: ita q̄ taliter ligat⁹ nullū ſacramētū
pōt licite recipere. Ideo ſacerdos ſeu cōfeſſor debz imp̄mis di-
ligētē interrogare volētē cōfiteri ſi aliq̄ excōmunicatiōe fuerit
ligat⁹. ⁊ ſi dixerit q̄ nō: tūc ſeruet ſequēs mod⁹. Prio audita
de pctis ei⁹ cōfeſſiōe: ⁊ cōſciētie examinatiōe: corrigat d̄ offēſa
dei ſi in iuſticiā: et aietur fm̄ dei miāz: pōderādo offēſam fa-
ctā deo modo quo poterit: quū puidētie nre ſint incerte: nec
qualiter diuino iudicio noſtre ponderentur offēſe diſtincte
cognoſcamus. Poſtea arbitrio ſuo iniungatur penitentia ſa-
lutaris: quū omnes penitentie de peccatis oculcis in foro
conſcientie ſint arbitrarie: ⁊ ſecurius datur parua q̄ magna
quia melius eſt penitentem mittere in purgatorium cum par-
ua penitentia: q̄ cum magna non implenda: vel forte nō aſe
conſitendo mittere in infernum. vts̄. dictum eſt. Nam chri-
ſtus ſpōſe ecclie iā puidit cotidie ſpōſe ſue pro reſiduo pene
pro peccatis debite: multiplex remedium de theſauro paſſioz

nis sue: et meritorum gloriose virginis et apostolorum ac martyrum aliorumque sanctorum. Ultimo post inunctionem penitentis absoluat eum modo sequenti. **¶** Forma absoluendi.

Primo deprecative dicat. Misereatur tui omnipotens deus: et dimissis omnibus peccatis tuis perducatur te cum suis sanctis ad vitam eternam. Amen. Postea ministrer ei sacramentum penitentiae: quod est absolutio sacramentalis ut sequitur.

¶ Bo auctoritate omnipotentis dei: et eius apostolorum petri et pauli: et sancte matris ecclesie qua fungor te absoluo a peccatis tuis: et relaxo tibi de pena pro tuis peccatis debita tantum quantum a deo virtute clauum huius sacramenti tibi conceditur: et mihi permittitur. In nomine patris etc. Omnia bona que facies sunt tibi pro generali penitentia. vade in pace: et noli amplius peccare. **¶** Et nota quod in predicta absolutione non oportet dicere de omnibus quod ut habetur de penitentia dist. iij. cap. sunt plures. absolutio uero datur a deo de uno peccato: quin detur de omnibus. totum enim hominem sanauit in sabbato. Illis enim de lege ordinata esset aliquis simul filius regni per infusionem gratie sine qua peccatum non dimittitur: et filii perditionis ratione culpe peccatorum non dimissorum. Unum ergo peccatum non dimittit quo ad culpam: quin alia dimittantur in eodem: quousque pena pro uno peccato debita possit relaxari: alia pro alio peccato debita non relaxata. Nec etiam in prefata forma dici debet: vere contritus. Illam in absolutione sacramentali delent etiam peccata acta per gratiam virtute absolutionis sacramentalis postea collatam. Nec debet addi pericula illa etiam obliuiscuntur quoniam peccata oblita non delent virtute predictae absolutionis: quando homo post tenet profiteri illa si ad memoriam sibi reducerent. Quod non videret necessarium: si prius virtute prefate absolutionis de ipsis absolutus esset. Superflue etiam adderet pericula etiam a circumstantiis peccatorum: circumstantia ita autem est peccatum: aut non. Si sic: iam intelligitur in pericula a peccatis. Si non: tunc non cadit sub absolutione. Male itaque exprimitur illa pericula si et in quantum possunt.

Modus seruandus

et debeo: qz si nō potest: nō debet se ingerere ad audiendum.
Et si forte occurrerit aliquis casus sibi non ptinens: debz remittere ad superiorē. Talis igitur modus loquēdi dubitati uis nō est exprimendus: sed sufficit qz intētio cōfessoris sit bene regulata. Hoc est qz intēdat facere id qd ecclesia beneregulata vult ipz facere in ministratiōe talis sacramēti.

Manifestum est igitur qz predicta forma absolutoris sacramentalis satis bene cōplectitur particulas cōpetētes. Nam quū dicitur. Ego denotatur psona debiti ministri: qui est sacerdos ritte ordinatus. Quando dicitur Auctoritate oīpotētis dei exprimitur auctoritas institutoris sacramēti: et potētis iustificare. Quando dicitur eius ap̄lorum signātur per sone qz primo a xp̄o acceperunt potestātē absolūdi. Et quū dicitur: sancte matris ecclesie. denotatur vnde sacerdos accepit potestatem absolūdi in suscepiōe ordinis. Et quū dicitur qua fungor datur intelligi qz potestas illa q̄uis sit retēta in manu supioris: sibi tamē est cōmissa. Et cū dicitur te. notat psona penitēs qz absoluitur. Quuz autē dicitur Absoluo significatur absolutio spūitūalis p gratiā ipsi⁹ aīe. Et dicit de peccatis tuis. ad denotādum illud de quo fit absolutio. Et qn dicit relaxo. etc. denotat relaxatio seu dimissio spūalis potis pene pro peccatis debite: qz v̄tute clauū sacramēti remittitur. Quum autē additur. In noīe patris. etc. Notatur qz v̄tute fidei sanctissime trinitatis: et passionis xp̄i dñi nři ad hoc sacramentum puenitur. Non tamen est credendum qz hec vltima p̄ricula sit de necessitate ponenda: quēadmodū in forma baptismi ponitur. Nam illic ex determinatiōe xp̄i eam suis verbis exprīmētis de necessitate ponitur. Hic vero relinquitur arbitrio sacerdotis. Non enim xp̄s dicens. Qd cūqz ligaueritis super terraz: expressit dictā particulā. **S**i autem volens cōfiteri dixerit qz est excommunicatus ex cōicaione minor a iure: scilicet qz semel in anno nō est cōfessus:

vel qz notorius peccator: hoc est publicus vsurarius vel cōcubinarius: tūc qz sic existēs ligat⁹ nō potest licite recipere sacramētū penitētie: absoluatur prius/postq̄ absolui pōt a pprio sacerdote modo sequēti/ expmēdo causas qre fuerit excōicat⁹.

¶ Forma absoluendi ab excōicatione minoris.

Ego auctoritate qua fungor te absoluo a sententia excōicationis minoris quā incurristi: qz semel in āno cōfessus nō fuisti vel qz. *¶* Restituēdo te sacramētis sacrosancte matris ecclie: vt possis ea licite recipere. In noīe patris ⁊ filij et spūs sancti amen. Deinde audiaſ de pctis: ⁊ absoluatur sacramentaliter modo supradicto. *¶* Si vero dixerit q̄ est excōicatus maiori excōicatione a iure vel ab hoīe: aut suspēsus vlt notoria irregularitate irretitus: aut certe illa q̄ sedi aplice est reſeruata: vel minori ab hoīe excōicatiōe ligatus. tali incasū cōfessor mittat eum ad talē supiorē q̄ possit ipm absolvere. qz absolutio de pfatis censuris transcēdit simplicis sacerdotis potestātē de iure positiuo: quo etiā iure casus epales a sacerdotis potestate ablati sunt. Et postq̄ absolutus fuerit a supiore/audiaſ: ⁊ cōfessor dicat illi/ q̄ quis sit absolutus ab exteriori foro de excōicatione ⁊ alijs cēsuris: nihilominus tñ debet sacramentaliter confiteri causas excommunicationis. s. q̄ vberauit clericū: vel aliā causā. *¶* Nō enī sufficit quātuz ad illas causas illa publica cōfessio: qz ipa nō est sacramentalis ad quā obligat ius diuinū: etiā de illis causis postq̄ sint peccata mortalia. ⁊ postea absoluatur sacramentaliter forma supradicta. s. Ego auctoritate omnipotentis dei. ⁊c. *¶* Si autē dixerit se habere licētiā vel bullā a supiore: q̄ possit eligere cōfessores q̄ enī de pfatis cēsuris absoluat: tūc quis in foro publico nō sacramentali/ nulla forma publica fuerit necessaria: quū sufficiat illū q̄ potestātē iudiciariā habz absoluēdi significasse seu declarasse intētiōē suā qua voluit talē absolutus esse/ tñ ad terrore alioz maxime quuz publice fuit excōicat⁹/

Modus seruandus

sequens ordo debet observari in publica absolutioe ab excoicatione. **P**rimo querat si fuit excoicatus pro interesse alicuius si satisfecit tam de principali debito quam de expensis. **N**am aliter non debet absolui nisi prius consulat dominus officialis. **S**ecundo sumatur iuramentum ab absoluendo iniungendo sibi sub debito iuramento prestando: ne scienter de cetero veniat contra canonem. **N**am illi qui percucit clericum iniungi debet ne de cetero scienter in clericos seu religiosos manus mittat violentas et sic de alijs. Quis tale iuramentum non sit de substantia absolutionis: recipitur tamen a talibus ad maiorem cautelam ne de cetero talia presumat. **Q**uo iuramento accepto: sacerdos vel presbiter tenens baculum in manu dicat psalmum. **M**iserere mei deus usque ad finem cum gloria patris: et percuciendo excoicatum coram ipso genibus flexis positum leniter tamen super humeros: et intra aliqua penitentia arbitraria dicat. Kyrieleyson. Christus eleison. Kyrieleyson. Pater noster. Et ne nos. Saluum fac suum tuum domine. **R.** Beatus meus sperante in te. **A.** Dirte ei domine auxilium domine sancto. **R.** Et de syon tuere eum. **N**ihil proficiat inimicus in eo. **R.** Et filius iniquitatis non apponet nocere ei. **E**sto ei domine turris fortitudinis. **R.** A facie inimici. **D**omine exaudi orationem. **R.** Et clamor meus. **D**ominus vobiscum. **R.** Et cum spiritu tuo. **O**remus. **D**eus cui proprium est misereri semper et parcere: suscipe deprecationem nostram: et famulum tuum quem excoicationis cathena stringit: miseratione tue pietatis absoluat. Per christum dominum. Amen. **A**dveniat sacerdos qui mutet mutanda in predictis. et oratione si absoluet fuerit femina. vel fuerit plures. **P**ostea exprimens de nomine persone a quam auctas absoluendi sibi preceps dicat. **E**go auctas te. **M**ihi in hac parte commissa te absolvo a vinculo excoicationis maioris quam incurristi quia commisisti. **R**estituendo te sacrosanctae matris ecclesie sacramentis: et communioni fidelium. **I**n nomine patris et filii et spiritus sancti. Amen. **S**equitur absolutio quam aliquis habet plenariam indulgentiam ut absolvatur etiam de reservatis: et remittat ei tota pena pro peccatis debita.

Ego auctoritate oīpotentis dei: et ei⁹ apostolorū petri et pauli: et scē matris ecclie: et summi pōtificis. In qua sūgor: te absoluo a pccis tuis: q̄uis p absolutione aliquorū auctoritas summi pontificis esset p̄sulēda. et relaro tibi oēs penā pro tuis peccatis tibi hīc vī in purgatorio debitā sicut tibi cōcedit et mihi cōmittit. In noīe p̄ris. et c. vade in pace: et noli amplius peccare. ¶ Sequit absolutio fīda in mortis articulo: qn̄ aliq̄s exīstens excoīcatus nō habuerit indulgētiā. Primo interroget infirm⁹ si est excoīcat⁹ p̄ interesse alicuius et si dixerit q̄ sic: et nō satisfecerit tā de p̄cipali q̄ de expēsis: tūc petat sufficiens cautela d̄ satisfactiōe plenarie fīda p se vī heredes. Scdo dicat infirmo q̄ vultipz absolvere cū reicidētia seu p̄ditione q̄ si sup̄iterit: adhibebit diligētiā vt absolutionēz psequat ab eo a quo d̄z h̄re. Postea absoluat eū sic. Et ego auctate q̄ sūgor: te absoluo: a sentētia cuiuscūq̄ excoīcatiōis seu eccl̄iastice cēsūre/ restituēdo te sacrosctē m̄ris ecclie sacamētū et cōioni fidelīū. In noīe p. deinde sacramētū

Ego auctate oīpotētis dei: et ei⁹ aplōz. Absoluat eū sic. petri et pauli: et scē m̄ris ecclie q̄ sūgor: te absoluo a peccatis tuis: q̄uis p absolutionē aliquorū auctas sup̄ioris: et etiā summi pōtificis eēt p̄sulēda. et relaro tibi d̄ penā p pccis tuis d̄ bita tū quātū a dō v̄tute clauū hui⁹ sacramēti tibi p̄cedit et mihi p̄mittit. In noīe p. Quia bōa q̄ facies sint tibi p gñali penitētia. sta i pace et āpli⁹ noli peccare. ¶ Sequit breuīsmo d⁹ absoluēdi infirmū: qn̄ timef d̄ morte an̄ q̄ absoluat. Pamo dicat infirm⁹: vī ali⁹ p eo si amiserit loq̄lā: yo peccador: me p̄fesse a deu demanāt li hūilmēt remissio de mos peccatis: e a vos pare penitētia d̄ aq̄lis. Quo facto dicat sacerdos. Misereat tui op̄s de⁹. Et ego auctoritate ab eo mihi p̄cessa: et a b̄tō petro et paulo et a sc̄ā m̄re ecclia te absoluo a pccis tuis tā releruat q̄ nō refuat. In noīe p̄ris et c. Vel breuī dicat. Ego auctoritate oīpotētis dei te absoluo a pccis tuis. In noīe p̄ris et c.

Modus ministrandi.

¶ Sequitur modus ministrandi corpus xpi in ecclia sanis corpore. Et primo stēt laici genib⁹ fletis ante mēsam dñi corā corpore xpi et sacerdote. Et sacerdos induat suppellicio ⁊ stola. vel in alba si est i fine missę: interroget eos dicens.

Deuots christians recordau vos de alguna cosa que vullau dir en confessio?

¶ Si nūc haura algu q vulla recōciliar Apartat algūat dels altres: oyla lo preuere benignament. ⁊ donada penitētia y absolutio. Tomara al loch mateix ab los altres. ⁊ deuotament ab cōtricio los fara fer la cōfessio general: dient.

¶ Per que mes dignamēt pugau rebre aqst sanct sacramēt: fareu la p̄fessio general: diēt ari. yo peccador ⁊c.

¶ Et facta p̄fessioe gñali: ⁊ data absolutioe. dicat eis sacerdos.

En senyal de penitētia direu: Loada y beneyta sia la sancta e sagrada passio de Jesu christ saluador nostre.

¶ Quo facto sacerdos aperta custodia factaq; reuerentia: cum maxima veneratione accipiat vnam de hostijs cōsecratis manu dextra: et dicat.

Deuots chrestians cōtemplau aci deuotamēt lo senyor de tot lo mon. Vosaltres be creeu fermament que sots les species de aquesta forma consagrada plo preuere: es lo sacratissim cors dl redemptor nostre iesus.

corpus xpi sanis corde. **fo. LXIII:**

ari alt poderos y glorios cō en los cels. Se-
gons ell lo dijous dela cena en pñencia dels
seus apostols e dexeables marauellosamet
ordena. E reeu ho vosaltres ari: **R. Credo.**
E reeu fermament p aquest hauer remissio
de tots los peccats: y finalment lalutio en
la gloria eterna de paradís: **R. Credo.**

Ara digau deuotamet. Senyor yo no so di-
gne que vos entreu dis los meus cuberts
mas digau ho de paraula e sera feta lalua
la mia anima. En las vñas sagradas mans
Senyor comā la mia anima e lo meu cors.
Remut me haueu senyor vos qui sou deu d
veritat.

*Hic cōferat eis sacerdos corpus xpi signans cū eodem cor-
pore christi: vnicuiq; dicens.*

Corpus dñi nostri iesu christi custodiat te
peccatores: z pducate te in vitā etnā. **Amen.**

*Et accepto corpore xpi: scolaris tradat eis parum vini vel a-
que: ne aliqua reliquia de hostia cōsecrata in ore remaneat.*

*Hoc facto sacerdos dicat. v. Dñs vobiscū. R. Et cū spū tuo
v. Sequentia scā euageliū scdm lucam. R. Gloria tibi dñe.*

In illo tēpore. factū est aut quū loqretur
Iesus ad turbas. Extollēs vocē quedaz

Modus ministrandi corpus xpi

mulier de turba dixit illi. Beatus venter q̄ te
portauit: et vbera q̄ suxisti. Et ille dixit. Qui-
mo. Bñ q̄ audiunt vbu dei: et custodiunt illud.

Quo dicto dicat eis.

feu gracies anre senyor deu: com deuota-
ment haueu rebut aquest sanct sacramēt.
Suplicaulo queus done vida e salut: p que
aquesta vegada y moltes altres a honor y glo-
ria sua: y a saluatio bla vostra anima lo pu-
gau rebre.

Ultimo dicat eis.

Oferiula anima y lo cors a nostre senyor
deu. Centuplum accipias. &c.

Est tamē aduertendum: q̄ si oēs pfati non fuerit in dispo-
sitione ad recipiendū sacramētali corp⁹ xpi: tūc hi tales reco-
gnoscat et adorēt illud: vt sic recipiant spūali. Et i adoratione
fueſ mod⁹ vt infra d̄ laicis ifirmis: q̄ nō possūt recipere sacramē-
talit. **E**st etiā scdo notāduz q̄ p maiori declaratiōe: quo-
tpe xpi fideles teneātur semel in anno sacratissimū corp⁹ xpi
sumere: vt sine aliquo scrupulo cōsciētie circa tēpus debitum
cōicandi/accedere valeāt ad tātū sacramētuz: ponitur egre-
gia et singularis qdā declaratio facta p bone memorie papā
eugenii quartum illius decretalis **D**is vniusq̄ seruis que
declaratio est tenoris sequētis. **D**ilecto filio fratri iohanni
de capistrano ordinis minoꝝ de obseruātia regulari. **E**uge-
nius eps &c. **D**ilecte fili: fide digna relatione pcepimus in ci-
uitate lici non parua per hec tempora excitatā fuisse cōmo-
tionem de die debita perceptionis sacri corporis domini no-

fratresu xpi. Et qd p aliquos religiosos fuit affirmatū nō cōi
cantes actualr i die resurrectionis dñice mortāl peccare. etia
si in die iouis sancta: 7 alijs qbuscūq diebus infra annū plu
rics / 7 frequētib? vicibus cōicassent: qd pīs auribus est au
dire molestū. Recolim? als p quoddā breue nrm scripsisse ve
nerabili fratri nro epō licine q intelligebam? satisfactū esse /
si paulo ante vel paulo post diē resurrectionis q̄s cōicaret. Ad
ramur q postmodū cōtrouersia reuiterit. Sed inimicus hō
super seminauit zizaniam. Nos igit cupiētes purgatū tritici
cū in horreū dñi congregare: 7 inutilibus cōtentionib? finē
dare. Attēdentes iuxta doctrinā beati augustini q solent cir
cūstantie scripturaz illuminare substantiaz v̄itatis: 7 nō solū
adiacentia: sed etiā pcedentia 7 subsequētia verba sunt cō
sideranda prudentius. quū dicat Canon ecclesie. *Omnis*
utriusq̄ sexus fidelis saltē semel in anno confiteatur. Et infra
fra. Suscipiens reuerenter a dñino in pascha eucharistie sa
cramentum. Et sequitur: nisi de proprij sacerdotis p̄silio ob
aliquā rationābilē causaz ad tps ab eius p̄ceptione duxerit
abstinēduz. Dicimus expresse nō esse intētionis legislatoris
aias illa q̄are fidelīū sub culpa mortali: ad cōicādū precise in
die dñice resurrectionis: sed terminū statuissē ad pascha quū
dicat semel i anno. Et infra: admin? in pascha nisi 7c. Mēs
eniz magis q̄ verborz sonus est attendēda discrete. Intellis
gimus itaq̄ optimo iure satisfactū esse canonī si in ebaoma
da sancta: vel infra octauaz pasche resurrectionis dñice scd̄z
meliozem dispositionē conscientie: 7 aptiores mentis deuotio
nez fideles debita preparatione sanctū eucharistie sacramē
tum sumunt: 7 cū dño pascha celebratur ad salutes. Et hūc
sentētie volumus oēs acquiescere. quare deuotioni tue comit
timus: vt predicta vbi oportunū intelliges: populis nota fa
cias. Dat? Rome apud sanctum petrum sub anulo nostro
secreto. die. vij. iulij āno. m. cccc. xli. pōtificat? nri anno. xvi.

Modus ministrandi corpus xpi

Est etiam tertio aduertendum: qd vt habetur et laudabili constitutione facta p dñm Joannem Patriarcham Alexandrinum quodā Archiep̃s Tarraconeñ. incipiēte. **U**t p corporealem mundiciā &c. maximus honor altaribus exhibetur: & p̃cipue illi vbi sacratissimū corpus xpi in medio eiusdē cū magna diligentia & honestate sub claue reservatur & custoditur. Ita qd corporalia & lintheamina altaris & alia ornamēta: ac vestimēta sacerdotalia sepiissime abluantur ob reuerētiā iesu xpi & toti⁹ curie celestis: que cū eo presens est quotiēs missa ibi celebratur. Quare calices & ampulle vini & aque in ministerio altaris ordinate: debēt esse mūde & integre: vt sacerdos cū securitate matutinali officio / & prima dictis: possit cū deuotione accedere ad celebrāduz: vbi pp̃ia ples secū haberi p̃hibetur ppter scādalu. Debet etiā sacerdos seu curatus de octo in octo dieb⁹ renouare corpus xpi. ne in speciebus sui vetustate aliquid generetur ppter qd denotio sumētiuz minuitur: & horroz insumēdo causetur. Et si ecclia fuerit iterdicta: sacerdos clausisianus secrete celebret: & renouet eucharistiā: & formam vel formas prius reservatas diligenter recipiat.

Modus ministrandi corpus xpi laicis infirmis.

Sequitur modus quo ministrari debet corpus christi laicis infirmis. Primo sacerdos curat⁹ faciat pulsare capanaz vt moris est. deinde pulsetur capanella p ianuas ecclesie: vt xpi fideles cōgregētur ad sociandum corp⁹ xpi. Interim curatus abluat manus suas: et preparet se honeste ac reuerenter: indutus suppellicio mūdissimo: stola: et capa breui q̃ vulgo dicit mātera. & intrans sacrariuz cū magna reuerētia et deuotione accipiat custodiam seu vasculuz sacrum in quo reservari solet corpus xpi: in quo plures forme consecrate debēt esse: ne in redditu portetur custodia sine ali

qua forma. Egrediens itaq; curat? a sacrario dicat. ps. Lau-
date dñs oēs gētes. Alij aut sacerdotes ⁊ laici stēt cū lumina-
rijs deuore expectantes extra sacrariū. Deinde ordinentur p-
cessionaliter: vt portās cāpanellā pcedat pulsando p aliquas
pausas: semper coraz corpore xpi. Postea vadant laici cū lu-
minarijs. deinde sacerdotes bini ⁊ bini sequātur ordinatiz di-
centes cū deuotione voce sonora. **Canticū graduū vel officium beate Marie.** Curatus aut vel alius sacerdos portans
custodiam vadat inter extremos sacerdotes cū magna mo-
destia ⁊ maturitate: portās semp custodiā ante pectus suū
duabus manibus tenēdo: ob maiores securitatem ⁊ reueren-
tiaz tanti sacramēti. Portetur etiā absconsa seu laterna cum
lumine: ⁊ aqua benedicta cū ysopo. Et cum puenerit portās
custodiam ad domum infirmi dicat. **Añā. Pax huic domui
et oib⁹ habitāribus in ea: pax ingrediētib⁹ ⁊ egrediētib⁹ ps.**

Deus misereatur nrī: ⁊ bñdicat nobis illuminet vultū
suum sup nos et misereatur nrī. **Ut cognoscamus in
terra viam tuam: in omnibus gentibus salutare tuū. Con-
fiteantur tibi populi deus: confiteātur tibi populi omnes.
Et extentur et exultent gentes: qm iudicas populos in equita-
te ⁊ gētes i terra dirigit. Confiteātur tibi ppli de⁹: confiteātur
tibi ppli oēs: terra dedit fructū suū. Bñdicat nos de⁹ de⁹ nrī:
bñdicat nos de⁹: ⁊ metuant eū oēs fines terre. Gloria pfi. An.
Asperges me dñe ysopo: ⁊ mundabor: lauabis me: ⁊ super ni-
uem de alba bor. v. Ostende nobis dñe miaz tuam. R. Et sa-
lutare tuū da nobis. v. Dñe exaudi. R. Et clamor meus. v.
Dñs vobiscū. R. Et cūz spū tuo. **Oremus.****

Exaudi nos dñe sancte: pater omnipotēs: eterne deus: ⁊
mittere digneris sanctū angelum tuū de celis: q custodi-
at: foueat: pteget: visitet ⁊ defendat oēs habitātes: vel cō-
uenientes in hoc habitaculo. Per xpm do. R. Amē. **ffinira
orone.** Sacerdos cū benignitate: ⁊ voce clara dicat infirmo.

Modus ministrandi corpus xpi

De uot^o Chrestiaⁿ n^re seⁿhor sia ab vos. Lo se
nyor dⁱ tot lo mon q^us ha visitat p^{er} malaltia
corpal: a r^e ave a visitat vos p^{er} medecia sp^{iritu}al.
mes digna cosa fia q^{ue} vos fossen anat^{os} ala sua
scta esglesia: empo ell cō a m^{isericordi}as visita
la idispositio v^{ost}ra es volgut v^{ost}er a vos. dō au
li labors e gr^{atias}. Recordau vos dⁱ algua cosa
q^{ue} vullau dir e p^{ro}fessio: Si dicat q^{ue} sic: exclusis oib^{us} aus
cultet illū ⁊ absoluat. Et si dicat q^{ue} non: p^{ro}sequatur ut sequitur.
¶ Per q^{ue} mes dignamēt pugau rebre a q^{ui}st s^{an}ct
sagramēt fareu la p^{ro}fessio g^{en}eral dels peccats
v^{ost}erals: supplicat a n^re seⁿhor deu vos vulla p^{ro}
dōar los mortals. diēt ari. y o peccador me
p^{ro}fes a n^re seⁿhor deu: y ala gl^{ori}osa v^{ir}ge maria
e als b^{en}au^{er}aturats apostols s^{an}ct ¶ Pere y s^{an}ct
pau: e a tota la cort celestial: y a vos pare sp^{iritu}
ritual dⁱ tots los p^{ec}cat^{os} q^{ue} hefets: dits p^{ec}cat^{os}
mesos en obra e aiudats a metre: dⁱ la hora q^{ue}
nasq^{ue} fins ala dⁱara dⁱls quē recordē y nō re
cordē dⁱ tots me penit dⁱ bō cor y dⁱ bōa volū
tat: y clā merce y m^{isericordi}a a n^re seⁿhor deu: q^{ue} p^{ro} los
merits dⁱla sua sag^{ra}da mort e passio: los me
vulla p^{ro}dōar. diēt seⁿhor m^{isericordi}a es la culpa. m^{isericordi}a

sanis corpore.

fo. LXVI.

es la gran culpa. señor vdeu merce me ajau:
mos peccats me pdonau: q̄ yo penitmen.

Qua finita dicat sacerdos infirmo.

En señal d penitētia digau. v oada y bñpta
sia la sctā e sagda passio d iesu x̄st saluad nre.

Postea sacerdos absoluat eum dicens.

Misereat tui ops de⁹: ⁊ dimittat tibi oīa pctā tua: liberet te
ab oī malo: pfirmet te in ope bono: ⁊ pducatur te i vitā etnā.
Amē. Absolutionē ⁊ remissionē oīz pctōz tuoz: spaciū peni
tētie: emēdationē vite ⁊ cor penitēs p grāz spūscī tribuat ti
bi omnipotens ⁊ misericors deus. Amē.

Hic sacerdos ostendat crucem infirmo dicens.

Catholich e deuot xp̄ia stau atēt elo q̄us
introgare dels articles d la sctā fe catholica
ptenyēts ala hūanitat sacratissima d ihs sal
uador nre. Nos cō a v dader xp̄ia p̄fessareu
creure e tēir fermamēt aq̄lls. Ale' acila figu
ra e sēblāça d la sctissima va cre ✕ u: ē la q̄l lo
redēptor nre dū e señor ihū x̄st p̄ngue mort
e passio p nosaltres pecēdors. Nos eq̄l seuol
catholich xp̄ia dū eu fermamēt creure: q̄plo
peccat d l p̄ner hōe çoes nre pare. Adā tota
natā hūana essēt enuīa d perdicio etna: deu
lo pare molt piados hauēt nos misericor
dia: trames son vnigenit fill d l cel en terra:

Modus ministrandi corp^o xpi

pñet hūana carn elo v̄ginal v̄tre d̄la sacra
tissima v̄ge maria. E aço p obra d̄l sp̄it s̄act
en tal dia cōreplenta aq̄ll bñyt J̄orn d̄lcta
maria d̄març. E reeu ho vos ari: R. Eredo.

No resmenys deueu fermamēt creure q̄ en
la nit sancta de Nadal: J̄esus saluador n̄re
volgue naxer ver deu y ver hom del virgi
nal ventre dela lacratissima e immaculada
verge maria. y ella glorioſa ſenyoza eſſent
verge ans del part: ſon verge en lo part: y re
ſta verge ap̄res lo part. J̄ames perdent la
ſua v̄ginitat. E reeu ho vos ari: R. Eredo.

De lo ſemblant deueu creure be e ferma
ment: que lo redēptor n̄re J̄esus viſt tot lo
que de ell era eſcrit e prophetat: volūtaria
ment p n̄ra redemptio volgue pēdre mort
e paſſio en larbre dela ſancta vera cre ✠ u:
ſegons veheu ací figurat. E aço p tal dia cō
representa aquell beneyt iorn del diuēdres
ſanct. E reeu ho vos ari: R. Eredo.

Semblāment deueu fermament creure: q̄
eſtant lo ſeu ſanctiſſim cors clauat en larbre

de la sancta vera creu: la sua aia sanctissima
vnida abla diuinitat deualla als infer: de
hon trague edeliura las aias dels sacts pa
triarches e pphetes. e de tots aquells q ha
uien agut ferma fe y esperança en lo seu sanct
aduenimēt. E reu ho vos ari: R. Credo.

Eri mateix deuen creure: q iesus saluador
nostre lo tercer dia apres dela sua sagrada
mort y passio resuscita de mort a vida: p son
propi poder infinit ab cors glorificat imor
tal e impassible. E aço ental dia cō represen
ta aquell beneyt iorn del diumēge sanct de
pascha. E reu ho vos ari: R. Credo.

Mes deuen fermamēt creure: q al quarātē
dia apres dela sua gloriosa resurreccio goes
ental dia cō representa aquell beneyt iorn
dela ascensio. Iesus saluador nre ver deu y
ver hom p son propi poder en presència de
la sua sacratissima mare e dels seus benauē
turats apostols e dexeables acompanyat de
gran multitud angelical: sen puja alt en los
cels y seu ala dreta de deu lo pare: hon viu

Modus ministrandi corpus xpi

eregna deu glorios per tostēps. **Creu ho
vo ari: R. Credo.**

En alinēt deueu creure: q̄ al iorn deliuhī fi
nal iesus saluador nre vendra p iutjar los
bōs e los mals: prenēt cōpte e raho de tot
lo que fet aurē: als mals donar a las penas
infernals: e als bons la lua glia. en laqual p
sa misericordia nos vulla collocar. **Creu
ho vos ari: R. Credo.**

Dic sacerdos ostendat crucem infirmo dicens.

De uot chrestia creent tot lo que sancta ma
re esglelia creu: y essent obedient adaq̄lla:
ara en memoria de aquella vera creu hon
fon feta nra redēptio: adorareu ab molta
deuotio en aq̄sta figura nre saluador diēt a
ri. **Al dorte senyor y benehelchte: que per la
tua sacta creu: has remut amī peccador
y a tot lo mon.**

*Quo facto dicāt sacerdotes circumstantes si fuerint: vel ipse
curatus si est solus. Añā.*

**Nos autem gloriari oportet in cruce do
mini nostri Iesu christi: in quo est salus: vita
et resurrectio nostra. per quem salutati et**

laicis infirmis. **fo. LXVIII.**

liberati sumus.

Deinde dicat sacerdos.

Deuot christia: estau en d'sposicio q̄ sens pill
pugau rebre lo sanctissim cors de Jesu christ
saluador nostre:

Si dicat q̄ sic: dicat ei.

Per que mes dignamēt rebau tan alt saḡ-
ment: de bon cor p'donaue demanau per-
do als absents e presents: diēt ari. Senyors
e amats germans vous p'done q̄lleuol offē
la ami feta. e p amor d̄ Jesu christ vos p'gue
me p'doneu: el p'gueu aja misericordia d̄mi.

*Hic sacerdos lauet digitos suos: et accipiat reuerenter vnam
de hostijs consecratis et semper stando: capite tamē humilia-
to contemplando hostiam consecratam: dicat infirmo.*

Deuot christia veus aci lo sanctissim cors d̄
Jesu christ saluador y redemptor nostre tāt
alt y tant poderos com es en los cels.

No tant solament lo deueu mirar y contē-
plar ab los hulls corporals: mas encara ab
los hulls d̄ la pensa: crehent be y fermamēs
que aquest es verdader cors de Jesu christ.
Ereeu ho vos ari: **R. Credo.**

Modus ministrandi

Mes deueu fermamēt creure q̄ tota hora e
quāt lo p̄uere iust o peccador q̄ lia: vestit ab
les vestidures sacerdotals ab itēcio de pla-
gar: ha posat la hostia sobre lo altar: la q̄l
es del pa material q̄ nosaltres tots iorns p̄-
nen refectio corporal: dites e p̄ferids aque-
llas s̄actas e sagradas paraulas lesquals lo
n̄re mestre e redemptor ielus dix lo dijous
sanct dela cena cenāt ablos seus benauētu-
rats apostols e derebles instituīnt aq̄st s̄act
sagramēt: que p̄ v̄tut diuina aquell pa ma-
terial es transsubstanciat en verdader cors
de J̄suluchrist. **C**reeu ho vos ari: **R.** **C**redo.
Creeu vos que aquest es lo seño: de tot lo
mō: **R.** **C**redo. **C**reeu q̄ aquest sia via d̄ sal-
uacio als q̄ dignament lo reben o adoren:
R. **C**redo. **S**perau vos p̄ aquest hauer sal-
uacio: **R.** **S**i pare. **T**ūc dicat eis sacerdos.
Donchs ab aquera fe y creença yol vos lliu-
rare. **D**ireu ari deuotamēt. **S**enyor po no
so digne q̄ vos entreu dins los me⁹ cuberts
mas tant solament digau ho de paraula: e

sera feta salua lamia anima. En las vras pa-
ciosas mans lenyor coma la mia anima e lo
meu cors. Remut me haueu lenyor vos q̄
sou deu de veritat.

*hic conferat ei sacerdos qui magna maturitate corp⁹ xp̄i
signans eum cu eodē corpore chisti et dicat.*

Corpus domini nr̄i iesu xp̄i custodiat te pec-
catorē: et pducate te in vitā eternam. Amen.

*Et detur infirmo parum aque vt facilius transglutiat. et ni-
hil de dicto corpore chisti in ore remaneat.*

*Sed si infirmus nō fuerit in dispositione recipiendi corpus
chisti sacramentaliter ppter aliquod impedimentum: tunc
sacerdos dicat.* **V**enot xp̄ia adorareu donchs vostre crea-
dor e lenyor. e pregarem sa maiestat queus done cōualescen-
cia e disposicio: que prestamēt lo pugau rebze sacramētalmēt.
per maior augmēt d̄ gracia. *Quo dicto sacerdos sumat vna
de hostijs. coeclat is: et dicat in persona infirmi ore clauso ado-
rantis chistum.* **D**ia terra adoret te: et psallat tibi. *Respo-
deat sacerdotes circumstantes.* **E**t psalmū dicat homini tuo dñe.
Deinde dicat sacerdos. **D**ñs vobiscum. **E**t cum sp̄i-
tu tuo. *Sequētia sancti euangelij iedz luca.* **G**loria tibi dñe.

In illo tempore. Factum est autem cum
loqueretur Iesus ad turbas. Extollens
vocem quedam mulier de turba: dixit illi.
Beatus venter qui te portauit: et vbera q̄
suxisti. At ille dixit quinimo. Beati qui au-
diunt verbum dei: et custodiunt illud.

XIX. **Modus ministrandi**

Quo finito: faciat sacerdos offertorium dicens.

Deuot christia offeriu a nre seño: dula aja
elo cors. Centuplū accipias: et vitā eternā
possideas. *Almē.* *Quo facto dicat ei.*

Deuot chrestia donau gracies a nostrese-
nyo: deu: com vos ha donat temps pera
confessar e rebre lo seu precios cors. **Pla-**
cia ala sua diuina magestat q̄ sia tot allaho:
e gloria sua: e saluacio vostra. **Hajau** pasciē-
cia elo treball e affany en que sou posat: cō-
formant la volūtat vostra ab la volūtat di-
uina. **Voleu** si mester sera: q̄ aquell sanct sa-
gramēt dela extremavinctio vos sia donat:
legons la esglesia sancta als fels xp̄ians per
maior augment de gracia e remissio dels
peccats venials donar a costūa: **R.** Si pare.

Ultimo dicat sacerdos infirmo.

Doneu nostre seño: deu p̄ sa infinita mia
aquella sanitat de anima e d̄ cors q̄ desijau.

Quo dicto signet infirmum cum custodia dicens.

La gracia del pare ✠ **e del fill e del sanct**
sperit sia ab vos. **Almen.**

*Deinde redeant ad ecclesiam, sed egrediendo de camera infir-
mi dicat. ps. Nūc dimittis, etc. Postea. Quicumq; vult salu?*

esse etc. et aliquos ps. p. choros vsq; ad ianuā ecclie si op^o fue-
rit. Et intrando eccliam incipiat. *Añaz. Virgo dei thecla. p^a*
sequēdo vsq; ad altare. Et ibi hoc est corā altari dicat. v. Au-
diuit et letata est syō. R. Et exultauerūt filie iude. Orēm?

Indulgentiā nobis dñe bñā Thecla vgo
et martyr iplozet: q̄ tibi grā semp extitit:
et merito castitatis et tue p̄fessiōe vtutū. p. r.

Vel dicat añaz. cū p. totone alt^o scilicet vñ scilicet in cuius honore
ecclia p̄structa ē. Postea: ducit sacerdos ad illos q̄ a se
ciauerūt corp^o ep̄sc^o fuerit cū maturitate dicat.

Tots los qui haueu acompanyat lo sacratissim cors de ie-
suhrist: haueu complida vna delas set obras d̄ misericordia
Art mateix haueu gonyat. c. dies de perdo atorgats per pa-
pa Urba quart. E altres. c. dies atorgats per papa Adari
quint. e. lxx. dies atorgats per lo reuerendissim senyor Ar-
chabisc de Tarragona.

Tots los q̄ haueu portat lū los haueu gonyats doblata. E
molts altres ne haueu gonyats: atorgats per altres prelats
de s̄acta mare sgleſia. Placia a n̄re señor deu q̄ aq̄sts y molts
altres ne pugau gonyar allahor e gloria sua: e a saluacio de
las aias v̄ras. Per charitat vos placia dir la oñ del pater n̄r
ab la Ave maria p̄ la salut d̄ aq̄st bñ chrestia. p̄ q̄ trobeu qui
tal face p̄ vosaltres quāt mester sia.

Disignat populum suū custodia dicens
¶ a grā dī pare x̄e del fill e del sperit sanct
lia ab vosaltres e ab mi. Amen.

Postea redeñdo ad sacrariū lumie p̄cedere dicat. ps. *Hūc di-*
mittis etc. Et postea *Añaz. Sacrum p̄sum etc.* cum. vñ et
oratione de corpore ch̄isti.

Modus ministrandi corpus xpi

Modus ministrandi corpus xpi sacerdotibus infirmis.

Et primo induatur sacerdos infirmus suppellicio et stola modo presbyterali. Et omnia fiant ut supra in communione laicorum infirmorum vsq; ad orationem.

Exaudi nos domine sancte: pater omnipotens &c. Quia dicta curatus seu sacerdos portans corpus christi salutando sacerdotem infirmum clara voce et cum benignitate dicat ei.

Quam charissime frater. Nostra senex deu Iesu christi qui uisitat per malitia corporal graue a uisitat uos per medicina spiritual. Allegra uos esperant en la sua infinida misericordia. Donau uos gracies prenēt la malitia ab pasciencia: e fera diminutio oīa pena de uostres peccats.

Et postea dicat ei curatus: si uult aliqua cōfiteri. Si dixerit qd sic. Audiatur et absoluat. Si autem: faciat cōfessionē generalem uerbis latinis. Et petita indulgentia ac circumstantiis. et ab ipso infirmo eis data: ut digne recipiat corpus christi. Sacerdos portans custodiam ostendit illi signū crucis: dicens:

Quam charissime frater. Licet non sit predicandum sapienti: qd non peribit lex neq; fides a sacerdote. Sed ut circumstantes gaudeāt de tua credulitate: dicas nunc deuote. **Credo in deum patrem omnipotētem &c.**

sacerdotib⁹ infirmis. fo. LXXI.

Quo dicto adorando crucem infirmus dicat.

**Aldoramus te chris^{te} et benedicimus tibi:
quia per sanctam crucem tuam redemisti
mundum.**

Hic curatus cum circumstantibus respondeant.

**Nos autem gloriari oportet in cruce domi
ni nostri Jesu chris^{ti} in quo est salus vita et
resurrectio nostra: per quem saluati et libe
rati sumus.**

*Et requisita dispositione infirmi ad recipiendum corpus
chris^{ti} sacramentaliter sine periculo: Accipiat reuerenter cur
ratus vnam de hostijs consecratis et ostendat dicto infir
mo corpus chris^{ti} quod ipse sacerdos infirmus deuote con
templatur: recognoscendo ibi creatorem suum dicendo.*

**Domine non sum dignus vt in tres sub te
ctum meum: sed tantum dic vbo et sanabi
tur anima mea. Et misere mei quia creatu
ra tua sum.**

*Hic conferat sacerdos cum magna maturitate corpus chris^{ti}
infirmis: signans eum cum eodem corpore chris^{ti}: dicens.*

**Corpus domini nostri Jesu chris^{ti} custo
diat te peccatorem: et perducatur animam
tuam in vitam eternam Amen.**

*Deinde dicat curatus. v. Dominus vobiscum. R. Et cu^m spi
ritu tuo. Sequentia sancti euangelij secundum lucam. R.
Gloria tibi domine. In illo tempore. Factum est autē ita*

XXXI Modus ministrandi corpus xpi

pts. in cōione laicoꝝ infirmoꝝ. fo. lxx. Quo finito dicat.
Per euangelij verbū possideas celeste regnū. Et faciat offi-
torū: dicens. Centuplū accipias &c. Postea dicat infirmo.

Donau gracies a nostre senyor deu: cō vos
ha donat temps per a confessar e rebre lo
seu precios cors. Placia ala sua maiestat in
finida q̄ sia allahor e glia sua. e a saluacio de
la vostra aia. Preneu pasciēcia en lo treball
e affany en q̄ sou polat cōformāt vos ab la
voluntat diuina. Voleu si mester sera: q̄ lo
sagramēt dela extrema vncio vos sia do-
nat. segons la esglesia sancta acostuma do-
nar als fels xpians per maior augment de
gratia: e remissio dls peccats venials: &c. si.

Ultimo dicat sacerdos infirmo sequētia vel similia.

Doneu sn̄r e senyor p̄ la infinida misericor-
dia sanitat de aia y de cors com desijau.

*Et benedicēdo infirmū cū custodia: dicat. In noīe p̄ris x̄i
filij ⁊ spūs sancti. Amē. Et exeūdo de camera infirmi dicant
sacerdotes: in aīe ipe curat. Ps. Nūc dimittis. &c. Deinde re-
deūdo ad eccliam dicāt. Quicūq̄ vult saluū ēē &c. ⁊ aliquos
ps. Si op⁹ fuerit vlt⁹ ad ianuaz ecclie. Cetera psequatur vt
supra in cōione laicoꝝ infirmoꝝ. fo. lxx.*

Mod⁹ ministrādi corp⁹ xpi diachōis infirmis.

Primo induatur diachon⁹ infirm⁹ sup:

pellicio ⁊ stola mō diachōali. Et siāt oīa vrs. in cōione lai-
coꝝ infirmoꝝ. Excepto dūtazat q loco articuloꝝ fidei dicat.
Credo in deu ⁊c. Et faciat cōfessionē gñales verbis latinis.
Cetera alia vt dictū est fiant vrs. in dicta comunione.

God? ministrādi corp? xpī subdiaconis infirmis.

Primo induatur subdiachon^{us} infirm^{us} sup-
pellicio: ⁊ ponatur manipulus in eius brachio sinistro. Et
fiant oia q̄ cōione laicoꝝ ifirmoꝝ cōtinētur. Saluo q̄ dicit^{ur}
infirm^{us} faciat cōfessionem generalē verbis latinis.

Senora q̄ si oēs p̄fati p̄byteri infirmi: diachōi v̄l subdia-
choni nō fuerit in dispositiōe recipiendi corp⁹ xp̄i sacramen-
talr. Tūc hi tales recognoscāt ⁊ adorēt illd⁹ vt lic recipiant
spūali. Et i adoratiōe fuet mod⁹. s̄. p̄sentus in comunione
laicorum infirmorum. fo. lxxi.

Quod ministradi corp' xpi tēporē interdicti.

Tempore interdicti dñz ministrari corp⁹ xpī infirmis vniciqz mō suo vs̄. p̄tinet. P̄ter q̄ in orādo vel psallendo nihil alta voce legatur: sed tantū sacerdotes voce submissa itra se orēt. Et pōt dari corp⁹ xpī patenter infirmo corā laicis / q̄ possunt ip̄s aspicere. ⁊ adorare.

Quod? ministrādi corp? xp̄i i die iouis sc̄to ab hora q̄ fue
rit positū in monumēto: vsq; in sabbatū eleuato corpore xp̄i
q; deinde pōt etiā ministrari sanis.

In die iouis scđo ab hora q̄ fuerit positū cor
p̄ xpi i monumēto / vsq; in sabbatū eleuato corpe xpi mistra
infirmis cuiq; suo mō vtō. p̄tinet. Excepto q̄ nō pulset cam
pana magna i cāpanali. Sz tñ p̄ viā pulset cāpanella et nō
sepe: sz tñ semel vl̄ bis in vno quodq; vico: q̄ dies meroris. et
passiōis est. Et sic ppl̄s excitet ad terrore ⁊ dolore sui redēp
toris iesu xpi dñi nři / q̄ tali die pass⁹ ē asprimā morte i cruce.

Ordo vādicop^r rpi dānatis ad morteꝝ.

In hoc ordine ministrandi corpus Christi damnatis ad mortem temporalem si peccerint.

Seruetur per omnia ordo in comuniōe laicorum infirmorum supra contentus. Altamen sacerdos habeat prius idoneam cautionem a iudice, q^d nō exercebit sententiam contra eos vsq^{ue} sint finiti quattuor dies a receptione corporis rpi: et hoc ad evitandum scandalum laicor^{um}: et ob reuerentiam tanti sacramenti. Et si iudex noluerit dictam cautionē dare: illo tunc damnati p^{re}dicti recognoscant et reuerenter adorent creatorem suum in missa si celebrabit^{ur} vel in deportatione corporis rpi p^{er} sacerdotem proprium fieda. Et dicat sacerdos in p^{er}sona dicti damnati. *V. Dominus terra ador et te / et psallat tibi psalmum dicat homini tuo. Et miserere mei / q^{uia} creatura tua sum. Pro eo In manus tuas dñe: comendo spiritū meū. Cetera fiat vt supradictum est.*

¶ Sequitur ordo sacramenti extreme vinctio-
tionis. Primo sacerdos indutus superpellicio ⁊ stola faciat
de ferri oleū infirmoꝝ cū parua cruce coopta velo/p sacerdo
tē vel puez. ⁊ deferatur in dextera reuerēter. portetur etiā y so
pus cū aqua bñdicta: ⁊ laterna cum lumine: maxime si fue-
rit de nocte. Et ereuntes presbyteri de ecclesia dicant septem
psalmos penitenciales vt sequitur quousq; peruenerint ad
domum infirmi. *Añā Sana dñe. Psalm⁹.*

Dominene in furore tuo arguas me: neq; i ira
tua corripas me. *Miserere mei dñe qm̄ ifirm⁹
suz: sana me dñe qm̄ turbata sūt oīa ossa mea.*
Et aīa mea turbata ē valde: s; tu dñe vsq; quo.
Conuertere dñe ⁊ eripe aīaz meā: saluū me fac
propter mīaz tuā. Qm̄ nō est in morte q̄ memor sit tui: in in-
ferno aut̄ q̄s cōfitebit̄ tibi. Laboravi i gemitu meo: lauabo
p singlas noctes lectū meū: lachrimis mīs stratū meū rigabo
Turbatus est a furore ocul⁹ meus: inueteravi inter oēs inī-
micos meos. Discedite a me oēs qui opamini iniquitatez:
qm̄ exaudiuit dñs voces fletus mei. Exaudiuit dñs dep̄catio-
nez meā: dñs orationē meā suscepit. Erubescant ⁊ cōturbē-
tur vehemēter oēs inimici mei: conuertātur ⁊ erubescāt val-
de velociter. Gloria patri. Añā Sana me dñe qm̄ cōturbas-
ta sunt ossa mea. et aīa mea turbatu est valde. s; tu dñe cōuer-
tere ⁊ eripe aīaz meā. Añā. Erat qdā regulus. Psalmus.

Bati quoz remisse sunt inīqtates: et quoz recta sunt
peccata. Beatus vir cui nō imputauit dñs pctm̄: nec ē
in spū eius dolus. *Qm̄ tacui inueterauerūt ossa mea: dñ clā-*
marez tota die. Qm̄ die ac nocte grauata est sup me manus
tua: conuersus suz in erūna mea dñ cōfigitur spina. Delictū
meū cognitū tibi feci: et iniusticiāz meāz nō abscondi. Dixi
cōfitebor aduersus me iniusticiā meā dño: ⁊ tu remisisti im-

III XX L. Extrema vinctio.

ipietatē pcti mei. **P**ro hac orabit ad te ois scti: i tpe oportu
no. **U**eritatem i dilunio aquarū multarū: ad eū nō apprima
būt. **T**u es refugium meū a tribulatione q̄ circūdedit me: exul
tatio mea erue me a circūdātibus me. **I**ntellēctū tibi dabo
et iſtrua tēi via hac qua gradieris: firmabo sup te oculos me
os. **N**olite fieri sicut equ? et mul? q̄bus nō est intellēct?. **I**n
chamo et freno manillas eorū cōstringe: q̄ nō appropimāt ad
te. **M**ulta flagella pctōis: sperātes autē in dño mia circunda
bit. **E**tamini in dño et exultate iusti: et glāmini oēs recti cor
de. **G**loria p̄ri. **An.** Erat qdā regul? cui? fili? infirmabat ca
pharnaū. hic cū audisset q̄ iesus adueniret in galileā: roga
bat eū vt sanaret filiū ei?. **An.** Dñe descende. **Psalmus.**

Domine ne in furore tuo arguas me: neq; i ira tua cor
ripias me. **Q**m sagitte tue infixę sunt mihi: et p̄firmas
sti sup me manū tuā. **N**ō est sanitas in carne mea a facie ire
tue: nō est pax ossib? meis a facie pctōrū meorū. **Q**m iniq̄ra
tes mē sup gresse sunt caput meū: et sicut on? graue grauante
sunt sup me. **P**utruerūt et corrupte sunt cicatrices mee: a fa
cie insipientie mē. **M**iser fact? suz et curuat? suz vsq; in finē: to
ta die cōtristat? in grediebā. **Q**m lūbi mei impleti sunt illusio
nib?: et nō est sanitas in carne mea. **A**fflic? suz et humiliat?
suz nimis: rugiebā a gemitu cordis mei. **D**ñe an te omē desi
deriū meū: et gemit? me? ate nō est abscondit? **Q**uorū meū p̄tur
batū est i me dereliq̄d me vt? mā: et lumē oculorū meorū et ip̄s
nō est mecū. **A**mici mei et p̄rimi mei aduersus me app̄pinq̄
uerūt: et steterūt. **E**t q̄ iuxta me erāt delōge steterūt: et vi fas
ciabāt q̄ q̄rebāt aīas meā. **E**t q̄ inq̄rebāt mala mihi loquuti
sūt vanitates: et dolos rota die m̄dirabant. **E**go autē tāq̄ sur
d? nō audiebā: et sic mut? nō ap̄lēs os suū. **E**t fact? sū sic hō
nō audiēs: et nō habēs i ore suo redargutiōes. **Q**m in te dñe
sp̄aur: tu exaudies m̄ dñe de? me? **Q**uod dixi neq̄n sup gaudeāt
mihi inimici mei: et dñ cōmouēt pedes mei sup magna loquū

ti sunt. Qm̄ ego in flagella parat' suz: et dolor me' i' p'spectu
meo semp. Qm̄ iniquitatē meā annūciabo: et cogitabo p p'ctō
meo. Inimici aut' mei viuūt et cōfirmati sūt sup me: et multi
plicati sūt q̄ oderūt me iniqu'. Qui retribuūt mala p bonis de
trahēbāt mibi: qm̄ seq̄bar bōitatē. Ne dereliqs me: dñe de'
me' ne discesseris a me. Intēde i adiutoriū meū: dñe de' salu
tis me. Gloria p'ri. *An.* Dñe descēde vt sanes filiū meū prius
q̄ moriā. ait ei ies' vade fili' tu' viuūt. *An.* Cor p'tritū. ps.
Miserere mei de': scōz magnā miaz tuā. Et scōz multi
tudinē miserationū tuarū: dele iniquitatē meā. Ampli'
laua me ab iniquitate mea: et a p'ctō meo mūda me. Qm̄ iniqui
tates meā ego cognosco: et p'ctm̄ meū p'tra me est semp. Tūbi
solī peccauī et malū corāz te feci: vt iustificeris in f'monibus
tuis et vicas cū iudicaris. Ecce enī in iniquitatib' p'cep' sum:
et in p'ctis cōcepit me mater mea. Ecce enī veritatē dilexisti: in
certa et occulta sapiētie tue manifestasti mibi. Asperges me
me dñe y sopo et mūdabor: lauabis me et sup niuē dealbabor.
Auditui meo dabis gaudiū et leticiā: et exultabūt ossa hūilia
ta. Auerte faciē tuā a p'ctis meis: et oēs iniquitates meas dele.
Cor mūdū crea i me de': et spūz rectū inoua i viscerib' meis.
Ne p'icias me a faciē tua: et spūz sanctū tuū ne auferas a
me. Redde mibi leticiā salutaris tui: et in spū p'cipali cōfir
ma me. Docebo iniquos vias tuas: et ipij ad te p'uertern'. Li
bera me de sāguinib' de' de' salut' me: et exultabit lingua ma
iusticiā meā. Dñe labia mea apies: et os meū annūciabit lau
dē tuā. Qm̄ si voluisses sacrificiū dedissey: vtqz holocaustis
nō delectaberis. Sacrificiū deo spūs p'tribulat': cor p'tritū et
hūiliatū de' nō d'spicias. Benigne fac dñe i bōa volūtate tua
syō: vt edificent' muri hierlm. Tūc acceptabis sacrificiū iusti
cie oblatiōes et holocausta: tūc tponēt sup altare tuū vitulos.
Gloria p'ri. *An.* Cor p'tritū et hūiliatū de' ne despicias: s'z p
pter magnā miaz tuā misere mei de'. *An.* Dñe pue me'. ps.

Extrema vinctio.

Domine exaudi orationes meas: et clamor meus ad te veniat. Non auertas faciem tuam a me: in quacunque die tribulor inclina ad me aurem tuam. In quacunque die invocauero te: vel locis exaudi me. Quia defecerunt sicut fumus dies mei: et ossa mea sicut cinis aruerunt. Percussus sum ut fenestra et aruit cor meum: quia oblitus sum comedere panem meum. A voce gemitus mei: adhesit os meum carni mee. Similis factus sum pellicano solitudinis: et factus sum sicut nicticorax in domicilio. Vigilaui: et factus sum sicut passer solitarius in tecto. Tota die exprobrabant mihi inimici mei: et qui laudabant me aduersus me iurabant. Quia cineres tantum panem manducabas: et potum meum cum fletu miscebas. A facie ire indignationis tue: quia eleuas allisisti me. Dies mei sicut umbra declinauerunt: et ego sicut fenestra arui. Tu autem domine in eternum permanes: et memoriale tuum in generatione et generationem. Tu exurgens domine misereberis syon: quia tempus miserendi eius: quia venit tempus. Quando placuerunt suis tuis lapides eius: et terre eius miserebuntur. Et timebunt gentes nomen tuum domine: et omnes reges terre gloriari tua. Quia edificauit dominus syon: et videbis in gloria sua. Respexit in orationem humilium: et non spreuit preces eorum. Scribatur hec in generatione altera: et populus qui creabitur laudabit dominum. Quia prosperit de excelso sancto suo: dominus de celo in terram asperit. Et audiret gemitus compeditorum: ut solueret filios interceptorum. Ut annunciet in syon nomen domini: et laudem eius in hierusalem. In conueniendo populos in unum: et reges ut seruiant domino. Respondit ei in via virtutis sue: paucitate dierum meorum nuncia mihi. Reuoces me in dimidio dierum meorum: in generatione et generationibus anni tui. In initio tu domine terram fundasti: et opera manuum tuarum sunt celi. Ipsi peribunt tu autem permanes: et omnes sicut vestimentum veterascunt. Et sicut opertorium mutabis eos: et mutabuntur tu autem idem ipse es: et anni tui non deficient. Filii seruatorum tuorum habitabunt: et semine eorum in sanctis dirigetur. Gloria patri. An Domine puer meus iacet paraliticus in domo: et male torquetur. amen dico tibi ego veniam et curabo.

Extrema unctio. fo. LXXV.

eum. *Ana. Domine non sum dignus.* *Psalmus.*

DE profundis clamaui ad te dñe: dñe exaudi vocē meā.
DE iant aures tue intēdentes: i vocē dep̄cationis mee.
Si iniquitates obseruaueris dñe: dñe q̄s sustinebit. **Q**z ap̄d
 te pp̄ciatio est: 7 p̄pter legē tuā sustinuit te dñe. **S**ustinuit
 aia mea in v̄bo ei⁹: sperauit aia mea in dño. **E**c custodia ma
 rutina vsq; ad noctē: sp̄et israel in dño. **Q**z ap̄d dñm̄: 7 co
 piofa ap̄d euz redēptio. **E**t ipse redimet israel: ex oib⁹ iniqui
 tatib⁹ eius. *Gloria p̄ri.* *An.* **D**ñe nō suz dign⁹ vt itres sub te
 crū meū. s; tm̄ dic v̄bo: 7 sanabit⁹ puer me⁹. *an.* **C**ū sol aut. *ps.*

Domine exaudi orōnē meā aurib⁹ p̄cipe obsecratioēz
 meā: in v̄itate tua exaudi me in tua iusticia. **E**t nō in
 tres in iudiciū cū seruo tuo dñe: qz nō iustificabit in cōspectu
 tuo ois viuēs. **Q**z persecut⁹ est inimic⁹ aia⁹ meā: hūiliauit i
 terra vitā meā. **C**ollocauit me in obscuris sicut mortuos se
 culi: 7 anxiat⁹ est sup me spūs me⁹: in me turbatū est cor meū
Memor fui diez antiquoz: meditat⁹ suz in oib⁹ opib⁹ tuis
 et i factis manū tuaz meditabar. **E**xp̄andi man⁹ meas ad
 te: aia mea sicut terra sine aqua tibi. **V**elociter exaudi me
 dñe: defecit spūs me⁹. **N**on auertas faciē tuā a me: 7 similis
 ero descēdentibus in lacū. **A**uditā fac mihi mane miaz tuā:
 qz in te speraui. **N**otā fac mihi viā in qua ambulē: qz ad te
 lenaui aia⁹ meaz. **E**ripe me de inimicis meis dñe ad te cōfū
 gi: doce me facere volūtatē tuam: qz de⁹ me⁹ es tu. **S**pūs tu⁹
 bon⁹ deducet me in terrā rectā: p̄pter nomē tuū dñe viuifica
 uis me ieq̄tate tua. **E**duces de tribulatiōe aia⁹ meā: 7 i mīa
 tua disp̄des inimicos meos. **E**t p̄des oēs qui tribulāt aia⁹
 meaz: qm̄ ego seruus tuus suz. *Gloria p̄ri.* *7c.* *An.* **C**ū sol
 aut occidisset: oēs q̄ habebāt infirmos varijs lāgorib⁹ duces
 bant illos ad iesū 7 curabātur.

In introitu dom⁹ in qua iacet infirm⁹ dicat. *An.* **P**ax huic
 domui 7 oib⁹ habitantibus in ea. **P**ax ingredientibus et
 m̄ iij

Extrema unctio.

egredientibus.

Psalmus.

Deus misereatur nostri et benedicat nobis : illuminet vultum suum super nos et misereatur nostri. **U**t cognoscam⁹ in terra viam tuam : in omnibus gentibus salutare tuum. **C**onfiteantur tibi populi deus: confiteantur tibi populi omnes. **L**etentur et exultent gentes: quoniam iudicas populos in equitate: et gentes in terra dirigis. **C**onfiteantur tibi populi deus confiteantur tibi populi omnes: terra dedit fructum suum. **B**enedicat nos deus deus noster benedicat nos deus: et metuant eum omnes fines terre. **G**loria patri. **S**icut erat.

⁊. Ostende nobis domine misericordiam tuam. ⁊. Et salutare tuum da nobis. ⁊. Veni domine visitare nos in pace. ⁊. Ut letemur coram te corde perfecto. ⁊. Saluum fac seruum tuum domine. ⁊. Deus meus sperantem in te. ⁊. Aditte ei auxilium de sancto. ⁊. Et de syon tuere eum. ⁊. Nihil proficiat inimicus in eo. ⁊. Et filius iniquitatis non apponat nocere ei. ⁊. Esto ei domine turris fortitudinis. ⁊. A facie inimici. ⁊. Dñe exaudi orationem meam. ⁊. Et clamor meus ad te veniat. ⁊. Dñs vobiscū. ⁊. Et cū spiritu tuo. Oratio.

Exaudi nos domine sancte pater omnipotens eterne deus: et mittere dig-

Extrema vinctio. fo. LXXVI.

neris sanctum angelum tuum de celis: qui custodiat: foueat: protegat: visitet ⁊ defendat: oēs habitātes vñ pueniētes i hoc habitaculo. Per xp̄m d. Amen. Alia oratio.

Deus qui beatum petrum apostoluz misisti ad tabitam famulam tuam: vt eius precibus eam suscitaret a morte: exaudi nos q̄sum⁹. vt famulum tuum: quem in tuo nomine nra visitat fragilitas in hac domo languentem: ab omni dolore tua pietate in pristinam restaures sanitatem. Per dominum. Amen.

His dictis: curatus salutet infirmum per hunc modum qui sequitur.

Deuot⁹ christia nōste senyor deusia ab vos: donant vos complda sanitat en la anima y en lo cors. e molta pasciencia en vostra malaltia e treball. Deueu vos conformar ab la voluntat diuina: per que tot lo queus dona es per maior be vostre. E axi a conseguir eu gran merit e diminucio de pena: disposicio e facilitat pera obtenir la glia d padis.

177. **Extrema vntcio.**

La qual per sa infinida clemencia li placia donar vos. Aquestos venerables preueres e yo so aci per administrar vos aquest sanct sacrament dela extrema vntcio: per loql a coseguireu moltes gracies. y sanitat ela aia y en lo cors. puir lo rebau ab bona duocio. Be voleu queus sia donat. y axil demanau: **R.** Si mo senyer.

R. Recordau vos de alguns peccats que no ajau confessats:

Et si dixerit q̄ sic. Audiat & absoluat. Postea dicat ei sacerdos.
E per que mes dignamet rebau aqst sanct sacrament: fareu la confessio general dels peccats venials p que nostre senyor vos p dolos mortals: dient axi. yo peccador me confesa nostre senyor deu iesu crist y ala gloriosa verge **M**aria: e als benauenturats apostols sanct **P**ere y sanct **P**au: e a tota la cort celestial: y a vos pare spiritual. **D** tots los peccats q̄ he fets. dits. p̄fats. me los en obra e ajudats a metre dela hora q̄ nasqui fins ala de ara. Dels quem recorde

Extrema vinctio. fo. LXXVI

y no in recorden: de tots me penit debõ cor
y de bona voluntat: y clam merce e miseri-
cordia a mon senyor deu iesu christ que per
los merits de la sua sagrada mort y passio
los me vulla perdonar. Dient señor mia es
la culpa. mia es la gran culpa. Senyor ver
deu merce me ajau: nos peccats me perdo-
nau: que yo penit men.

Qua finita dicat ei curatus.

En senyal de penitētia digau. Loada y be-
neyta sia la sancta e sagrada passio de Jesu
christ saluador nostre.

Postea absoluat eum dicens.

Difereatur tui omnipotens deus: et
dimittat tibi omnia peccata tua: libe-
ret te ab omni malo: cōfirmet te in ope bo-
no: et perducatur te in vitam eternam. Amen.
Absolutionez et remissionem omniū pec-
catorum tuorum: spacium penitentie: emē-
dationem vite et cor penitens per gratiam
spiritus sancti tribuat tibi omnipotēs ⁊ mi-
sericors dominus. Amen.

Deinde: quia laboris in extremis aliquādo diabolico fran-

Extrema vinctio.

de potest deuiare a fide seu dubitare. vt possit iuuari a sacer-
dote vel a circumstantibus: sacerdos ad fugandum demones
et ad animandum infirmum ostendat crucem infirmo:
dicens.

Catholich e bon christia mirau deuota-
mente contemplau la figura dla sancta ve-
ra creu: enla qual nostre senyor deu Jhesu
christ prengue mort y passio per nostra re-
demptio. E confessau fermament creure:
y tenir los articles dela sancta fe catholica
pertampents ala sua sanctissima diuinitat.
y axi vos co a bon christia respodreu affi-
matiuament com de vos se partany.

Vos be creu fermament enla sanctissima
trinitat: pare e fill e sanct sperit tres perso-
nas que es hun sol deu: loqual ha creat lo
cel ela terra y rotas las coses visibles e inui-
sibles. R. Credo.

Creu fermament que la esglesia sancta ca-
tholicha ab los seus sancts sacraments re-
gida he illuminada per lo sperit sanct: ba-
sta ala saluacio de qualseuol christia pene-
dint se per peccador que sia. E rebent vos

Extrema vñctio. fo. LXXVIII.

Aquells dignament haureu la glorià de paradís: **R. Credo.**

Creeu que en aquera carn pròpia que ara teniu resuscitareu lo dia òl sup final: prenēt sentència de be ho de mal: segòs las obres que fetas aureu: **R. Credo.**

Creeu tot lo que la esglesia sancta te e confessà. **E** voleu viure y morir en la sancta fe catholichà com averdader e catholich cristià: **R. Credo.**

Denediū vos de totes les offenses e iniurries que haueu comeles contra deu omnipotent y lo proïsme: **R. Si mosenyer.**

Allargant vos nostre senyor senyor deu la vida: teniu ferm preposit de esmenar vos: **R. Si mosenyer.**

Derdonau de bon cor y de bona voluntat le iniuries queus son estadas fetas: **R. Si mosenyer.**

Ochs bon xpia en testimoni d v're creure: adorareu hūilmēt v're creador e redēptor:

III XXII. Extrema vinctio

besant ab deuocio aqueſta cre ✱ u: en me-
morie e honor de aquella hon pres mort y
passio: diēt. Ador te senyore benehesch te:
que p la tua sancta creu has remut am pecc
cador e a tot lo mon.

*Et adorata cruce: respondeant sacerdotes vel ipse curatus si
est solus: dicendo. Ana.*

Nos autem gloriari oportet in cruce domi-
ni nostri Iesu christi in quo est salus vita et
resurrectio nostra: per quem saluati et libe-
rati sumus.

Postea sacerdos inuncto pollice dextro de oleo infirmorum:
perungat omnes sensus corporis infirmi vel infirmæ in mo-
dum cru ✱ cis. Et statim tergat cum bombice siue coto.
Sed prius signando infirmum: dicat. In nomine patris ✱
et filij et spiritus sancti. Amen.

Et primo oculos:

Per istam sanctam vinctio ✱ nem et suam
piissimam misericordiam indulgeat tibi deus:
quicquid peccasti per visum. Per christum
dominum nostrum. Amen.

Ad aures.

Per istam sanctam vinctio ✱ nem et suam
piissimam misericordiam indulgeat tibi deus:

Extrema vntio. fo. LXXVIII.

Quicquid peccasti per auditum. Per xpm dñm nostrum. R. Amen.

Ad labia.

Per istaz sanctam vntio xñem et suam pijsimam misericordiā indulgeat tibi de⁹: quicquid peccasti per gustum. Per christuz dominum nostrum. R. Amen.

Ad nares.

**Per istaz lctām vntio xñem ⁊ suam pijsi-
maz miam indulgeat tibi deus: quicqd pec-
casti p odoratū. Per xpm dñz nrz. R. Amē.**

Ad manus.

**Per istam sanctaz vntio xñem ⁊ suā pijsi-
maz miam indulgeat tibi deus: quicqd pec-
casti per tactum manuum. Per christum
dominum nostrum. R. Amē.**

Ad pedes.

**Per istaz factaz vntio xñem ⁊ suam pijsi-
maz misericordiā indulgeat tibi deus: quic-
quid peccasti per incessum peduz. Per chri-
dominum nostrum. R. Amen.**

Ad pectus.

Extrema vinctio.

Per istā sanctā vinctio ✠ nē et suā piūssimā
mīaz indulgeat tibi de^o: q̄cquid peccasti p
ardorē libidinis siue per prauas cordis co
gitationes. Per christum dominum no
strum. Amen.

¶ facta vinctioe predicta curatus tergat manus suas cum
bombicesiue coro. Et dicat infirmo.

De uot christia^{na} er vos inuocarem la san
ctissima trinitat pare e fill e sanct sperit.

E posarihem per intercessora la sacratissi
ma e humil verge Maria e la gloriosa san
cta Theclapatrona nostra. e los benauen
turats apostols. euangelistes. martyrs. con
fessors. vergens e cōtenens. e finalmēt tots
los sancts e sanctes de padis. **E** per q̄o vos
quāt op̄reu nomenar aquells: ab molta de
uocio recomenau vos a ells: q̄ per meritis e
intercessio sua obtingau mīsericordia e re
missio de vostres peccats.

¶ Quo facto: legat letania p sacerdotē: 7 in quolibet v̄su respō
deant circūstantes. Ora p eo: vel pro ea si est femina. vt assue
cum est.

Bryieleyson. Chriſteleyſon. Bryieleyſon. Chriſte audinos Chriſte exaudinos. Pater de celis de^r: miſerere ei.

Fili redēptor mūdi deus miſerere ei.

Spiritus ſā^cte de^r miſerere ei.

Sctē trinitas vnus deus miſerere ei.

Sctā maria. ora.

Sctā dei gēitrix. ora.

Sancta virgo virginum. ora.

Sctē michael. ora.

Sctē gabriel. ora.

Sctē raphael. ora.

Oēs sancti angeli & archāgeli dei. ora.

Sctē ioannes baptista. ora.

Oēs ſcti patriarche et ſcti pphete. ora.

Sctē petre. ora p.

Sctē paule. ora.

Sctē andrea. ora.

Sctē ioānes. ora.

Sctē iacobe. ora.

Sctē philippe. ora.

Sancte bartholomee. ora.

Sctē mathee. ora.

Sctē thoma. ora p.

Sctē iacobe. ora p.

Sctē symon. ora p.

Sctē thadee. ora p.

Sctē mathia. ora.

Sctē barnaba. ora.

Sctē luca. ora p.

Sctē marce. ora.

Oēs ſcti apostoli et euāgeliste. ora.

Extrema unctio.

Sctē stephane. ora.	Sctē martine. ora.
Sctē line. ora.	Sctē nicolae. ora.
Sctē clete. ora.	Sctē hylari. ora.
Sctē clemēs. ora.	Sctē remigi. ora.
Sctē sirte. ora.	Sctē ambrosi. ora.
Sctē corneli. ora.	Sctē augustine ora.
Sctē cipriane. ora.	Sctē ruffe. ora.
Sctē laurenti. ora.	Sctē hierōyme ora.
Sctē vincenti. ora.	Sctē paule. ora.
Sctē ignasci. ora.	Sctē anthoni. ora.
Sctē fabiane. ora.	Sctē plarion. ora.
Sctē sebastiane. ora.	Sctē germane. ora.
Sctē tiburci. ora.	Sctē colūbane. ora.
Sctē valeriane. ora.	Sctē macari. ora.
Sctē maurici cū so-	Sctē benedicte. ora.
cijstuis. orat.	Oēs scrijpflores oī
Sctē dionisi cū so-	Sancta maria ma-
cijstuis. orat.	gdalene. ora.
Oēs sancti marty-	Sctā felicitas. ora.
res. orate p.	Sctā perpetua ora.
Sctē siluester. ora.	Sctā agatha. ora.
Sctē gregori. ora.	Sctā agnes. ora.

S ctā cecilia. ora.	O ēs sc̃tē ṽgines. or̃t.
S ctā lucia. ora p.	O mnes sc̃ti. or̃at.
S ctā fides. ora.	P ropicius esto. par
S ctā anastasia. ora.	ce ei domine.
S ctā eulalia. ora.	A b om̃i malo. libe
S ctā enfemia. ora.	ra eūm domine.
S ctā colūba. ora.	A gladio malig
S ctā scolastica ora.	no. libera.
S ctā petrōilla. or.	A peric̃lo mort̃. li.
S ctā margarita. o.	A morte p̃petua. li.
S ctā Thecla. ora.	A loco penay. lib.
S ctā praxedis. ora.	A p̃odere p̃ctōy. li.
S ctā xp̃ina. ora.	A mort̃ vinculis. li.
S ctā blandina. ora.	A tetra caligine. lib
P er anunciationem tuam.	libe.
P er natiuitatem tuam.	lib.
P er passionem et crucem tuam.	liber.
P er mortem tuam.	libera.
P er glorioſam resurrectionem tuam. lib.	
P er admirabilem ascensionem tuam. lib.	
P er gratiam sancti sp̃s paracleti.	lib.
I n die iudicij.	lib.

Extrema vinctio.

Per intercessionem omnium sanctorum. li.

Peccatores. te rogamus audi nos.

Ut iracundie tue flagella ab eo amoveas
te rogamus audi nos.

Ut spūm eius a loco angustie liberes. f.

Ut ab erroribus vniuersis eum absoluas.
te rogamus audi nos.

Ut cum fiducia diem iudicii voto gratulā-
tis expectet. te rogamus audi nos.

Ut eum in numero tibi placentium cense-
ri facias. te rogamus audi nos.

Ut eum a numero malorum discerni facias.
te rogamus audi nos.

Ut eum in regione viuorum eternis gau-
dis foueri iubeas. te rogamus audi nos.

Ut eum premia eterne vite adipisci facias.
te rogamus audi nos.

Ut eum a mortifero vastatore defendere.
digneris. te rogamus audi nos.

Fili dei. te rogamus audi nos.

Agnus dei qui tollis peccata mundi.
parce ei domine.

Extrema vinctio. fo. LXXXII.

Agnus dei qui tollis peccata mundi.
miserere ei.

Agnus dei qui tollis peccata mundi.
dona ei pacem.

Ibi aspergatur aqua super infirmum; dicendo.

Eyrieleyson. **C**hristeleyson. **E**yrieleyson.
Pater noster. Et ne nos. Saluum fac ler-
uum tuum domine. **R.** Deus meus sperante
inte. **V.** Adire ei auxilium de sancto. **R.** Et
de syon tuere eum. **V.** Esto ei domine turris
fortitudinis. **R.** A facie inimici. **V.** Nil pro-
ficiat inimicus in ei. **R.** Et filius iniquita-
tis non apponat nocere ei. **V.** Domine exau-
di orationem meam. **R.** Et clamor meus ad
te veniat. **V.** Dominus vobiscum. **R.** Et cum. **Oremus.**

Deus qui per apostolum tuum Jacobum loquutus
es dicens. Infirmum quis in vobis: indu-
cat presbyteros ecclesie: et orent super eum: ungen-
tes eum oleo sancto in nomine domini et oratio fidei salua-
bit infirmum. et in peccatis fuerit dimittent ei.
Quia qui redemptor noster per gratiam sancti
spiritus languore istius infirmi: et eius sana

Extrema vinctio.

vulnera: eiusq; dimitte peccata: atq; dolores cunctos cordis et corporis ab eo repelle: plenāq; ei interius exteriusq; sanitatem misericorditer redde: vt ope misericordie tue sanitati restitutus: ad pristina pietatis tue reparetur officia. *Per xp̄m. Orem⁹. oꝛo.*

Deus qui famulo tuo ezechie terquinos annos ad vitam donasti. ita et famulum tuum a lecto egritudinis tua potētia erigas ad salutē. *Per xp̄m. Orem⁹. oꝛo.*

Domine iesu xpe q̄ es saluator ⁊ redēptio nra: q̄ es v̄a sal⁹ ⁊ medicina: a quo omnis sanitas et medicamentum venit. q̄ apostoli tui voce nos instruis: vt lāguídos olei liquore tangentes: tuam postulemus misericordiā: respice ppitius super hūnc famulum tuum ab illa mirabili summitate celorum: vt quem langor cruciat ad exitum: ⁊ virium contractio iam pertrahit ad occasum: medela tue gratie restituat saluti castigatum. extingue in eo domine libidinem ⁊ febrium estus. dolorum. stimulos ac vicio:

rum obtere cruciatus eg. ritudinum et cupiditatum tormenta dissolue. superbie tumorem compesce. viscerum interna cordium et medullarum ac cogitationum sana discrimina. atque plagarum obducito cicatrices physicis. topicisque adesto periculis. veteres immensasque remoue passionis. opera carnis ac sanguinis maceriem compone. ac delictorum illi veniam propicius tribue. sicque illuz iugiter custodiat pietas tua. ut nec ad corruptionem aliquando sanitas: nec ad perditionem perducatur infirmitas. scilicet fiat ei hec olei perunctio sacra: morbi et languoris presentis expulsio: atque peccatorum omnium operata remissio. Saluator mundi qui cum patre et spiritu sancto vivis et. Oremus. Oratio.

Domine sancte: pater omnipotens: eterne deus: qui fragilitatem conditionis nostre infusa virtutis tue dignatione confirmas: ut salutaribus remedijs pietatis tue corpora nostra et membra vegetentur: super hunc famulum tuum propicius respice:

ut omni necessitate corporee infirmitatis
exclusa: gratia in eo pristina sanitatis perfe-
cte reparetur. Per christum dominum nos-
trum. Amen. **Oremus.** **Oratio.**

Domine qui facture tue semper pio
dominantis affectu. inclina aure tuaz
supplicationibus nostris. et famulum tuum
ex aduersa valitudine corporis laborantem
propicius respice. et visita in salutaris tuo ac
celestis gratie presta medicinam. Per xpm
dominum nostrum. Amen. **Oremus.** **Oro.**

Deus qui humano generi et salutis re-
medium: et vite eterne munera con-
tulisti. conserua famulo tuo tuarum dona
virtutum. et concede. ut medelam tuam non
solum in corpore: sed etiam in anima sentiat.
Per christum dominum nostrum. Amen.

Alia oratio. **Oremus.**

Virtutum celestium deus qui ab huma-
nis corporibus omnem languorem et
omnem infirmitatem precepti tui posteta-
te de pellis. adesto propicius huic famulo

tuo: vt fugatis infirmitatibus ⁊ viribus receptis: nomen sanctum tuum instaurata p^{er}tinus sanitate benedicat. Per christum dominum nostrum. Amen. Oremus. Oratio.

Domine sancte pater omnipotens eterne de^{us}: qui benedictionis tue gratiaz egris infundendo corporibus: facturam tuam multiplici pietate custodis: ad inuocationem tui nominis benignus assiste. vt hanc famulum tuum liberatum ab egritudine ⁊ saluti donatum dextera tua erigas. virtute confirmes. potestate tuearis. ecclesie tue sanctisque altaribus tuis cum omni desiderata prosperitate restituas. Per christum dominum nostrum. Amen. Oremus. Oratio.

Miserationem tuam domine supplices deprecamur: vt huic famulo tuo longo squallore penitentie macerato: miserationis tue veniam largiri digneris: vt nuptiali veste recepta ad regalem mensam vnde electus fuerat mereatur introire. Per christum dominum nostrum. Amen. Oremus. Oratio.

III. XXX. **Extrema vinctio.**

Propicietur dominus cunctis infirmitatibus tuis: et sanet omnes langores tuos, redimatque de interitu vitam tuam, et perficiat in omnibus bonis desiderium tuum, qui solus in trinitate perfecta vivit et regnat deus. Per omnia. f. **Orem.** **Oratio.**

Dominus iesus christus apud te sit ut te defendat. R. Amen. Intra te sit ut te reficiat. R. Amen. Circa te sit: ut te cōservet. R. Amen. Intra te sit: ut te reducat. R. Amen. Super te sit: ut te bñdicat. R. Amē. Prope te sit: ut te redimat. Qui cum patre et spiritu sancto vivit et regnat deus. Per omnia secula seculorum. Amen. **Orem.** oō

Bene * dicat te de^o celi. R. Amē. Adiuuet te christus filius dei. R. Amen. Corpus tuum in servitio suo custodiat: et cōservari faciat. R. Amen. Ad mentem tuam illuminet. R. Amen. Sensus tuum custodiat. R. Amen. Gratiā suā ad profectum anime tue in te augeat. R. Amen. Ab omni malo te liberet. R. Amē. Dexterā suā sancta te

defendat. Qui sanctos suos semper adiuvat. ipse te adiuuare et pfortare dignetur. Qui in trinitate perfecta uiuit et regnat deus. Per oia secula scloz. Amen. Benedictio.

Bene dicat te deus pater. R. Amen. Sa net te dei filius. R. Amen. Illu mi net te spūs sanctus. R. Amē. Cor tuum custodiat. et aiam tuam saluet. R. Amē. Cor tuū irradiet. R. Amē. Sensuz tuū dirigat. R. Amē. Et ad supernam uitā te pducatur. qui trinus et vnus uiuit et regnat deus in secula seculoz. Amen. Benedictio.

Bene dicat te deus pater qui in principio cuncta creauit. R. Amen. Bn dicat te ipsuz principuz qui de supernis sedibus ad nos redimēdos venit. R. Amen. Bene dicat te spīritus sanctus qui in specie columbe in iordanis flumine super christum requieuit. R. Amen. Ipse qz te sanctificet. et bene dicat. quem venturuz expectamus ad iudiciū. Iesus christus dominus noster. Qui uiuit et regnat deus. Per

omnia secula seculorum. Amen. **Oremus.** **O**ratio.

Deus omnipotens salutor et redemptor humani generis qui apostolis suis dedit ligandi atque soluendi potestatem, ipse te absoluerere dignetur a cunctis iniquitatibus tuis, et quantum in te fragilitati permittitur auxiliante ipso sis absolutus, ante faciem illius. Qui vivit et regnat deus in secula seculorum. Amen. Dicant omnes sacerdotes simul hanc orationem sequentes. **Oremus.**

Dominus iesus christus qui dixit discipulis suis: quodcumque ligaueritis super terram: erit ligatum et in celis, et quodcumque solueritis super terram erit solutum et in celis, de quorum numero (quamvis indignos) nos voluit esse ministros: pro te absoluat per ministerium nostrum ab omnibus peccatis tuis, quaecumque cogitatione: loquutione: et operatione negligenter egisti, atque a nexibus peccatorum tuorum absolutum, te perducere dignetur ad regna celorum. Qui vivit et regnat deus, per omnia secula seculorum. Amen.

Extrema unctio. fo. LXXXVI.

Postea dicatur sequens euangelium. *Domine. Dominus vobiscum.*
Et cum spiritu tuo.

Sequentia sancti euangelij secundum marcum. *Blessa tibi*

In illo tpe. Recubentibus undecim (dñe. Discipulis apparuit illis iesus: et exprobrauit incredulitatē illorū et duriciā cordis. Quibus q̄ viderāt euz surrexisse a mortuis nō crediderāt. Et dixit eis. Euntes in mūdūz vniuersū: p̄dicate euāgelīū oī creature. Qui crediderit et baptizatus fuerit: saluus erit. Qui vero nō crediderit: cōdēnabit. Signa autē eos q̄ crediderit: hec sequent. In noīe meo demonia eiſciēt. Et inguis loquētur nonis. serpētes tollēt. Et si mortifex quid biberit: nō eis nocebit. Sup egros man⁹ iponēt: et bene habebūt. Et dñs quidē iesus post q̄ locutus est eis: assumptus est in celūz: et sedet a dextris dei. Illi aut p̄fecti p̄dicauerūt vbiqz dño coopante: et f̄monē cōfirmāte sequentibus signis.

Dicto euāgelio dicat sacerdos.

Per euāgelij verbum possideas celeste regnūz. Amen.

Deinde faciat offertorium dicens infirmos.

.IVXXX. **Extrema vinctio.**

Offeriu la anima y lo cors a nostre senyor deu. **E**ntuplum accipias: et vitam eternā possideas. Amen. *Facto offertorio dicat ei sacerdos.*
De uot christia eu gracies a nostre senyor deu omnipotēt: qui us ha donat tēps e dispositio per acōfessar / cōbregar / e ara finalment per arebre lo sacramēt dela extrema vinctio. **E** per ço recordau vos de descarregar la vostra anima de present per vos sis pot fer. o sino: per vostres hereus manant los satisfir vostres dutes. **E** xi mateix conformant vos ab la voluntat diuina: protestau viure e morir en la sancta se catholica. **E** reēt tostēps tot ço e quant sancta mare es glelia creu: lan sant de vos totes altres fantasies e diaboliqs illusiōs. **E** daci auāt tot lo vře cor estiga ferm elapassio de iesu christ saluado: nře. pñent la hñil vge maria p aduocada: e lo glorios sãct miquel: e tots los sancts e sanctes de paradís. **E** lo nom de iesus sia tostemps en la vostra boca y en lo cor: dient. **I**esus saluame e ages merce demí.

Extrema unctio. fo. LXXXVII.

E plasent a deu haureu saluacio ela anima
p salut enlo cors. E nostre senyor deu vos
vulla aiudar com vos desijau. Amen.

*Quo dicto: petat curat' ab infirmo ubi voluerit eligere sua
sepulturam. Et hoc dicat coram assistentibus: ut evitentur
questiones. Et absoluat infirmus plenarie hoc est a pe
na et a culpa: si habuerit bullam: modo sequenti.*

Absolutio plenaria a pena et a culpa.
Auctoritate omnipotentis dei: et eius apo
stolorum Petri et Pauli: et sancte romane ec
clesie: ac summi pontificis domini nostri pa
pe. N. tibi concessa: mihiq; in hac parte com
missa. Ego te absoluo ab omni sententia cu
iuscuq; excommunicatiois seu ecclesiastice ce
sure (siquam incurristi) restituendo te sacro
sancte matris ecclesie sacramentis et vnita
ti fidelium. Item eadem auctoritate te ab
soluo a peccatis tuis confessis et oblitis. et a
transgressioe regule et statutorum. et in qua
tum clauis ecclesie se extendunt si ista vice
morieris absoluo te a peccatis tuis et penis
in purgatorio debitis ppter culpas et offen
sas quas contra deum: aiam tuam: et proxi

Extrema vñctio.

muz tuū cōmisisti: et (quantū mihi permittitur) restituo te illi puritati et innocentie in qua eras quando fuisti baptizatus. Si vero ista vice non morieris: reseruo tibi plenariam indulgentiam concessā a dicto domino papa pro ultimo mortis articulo. ut i ea cōmissione prefate idulgentie cōtinet. In nomine patris * et filij et spiritus sancti. Amen.

Allicua notanda de extrema vñctione.

Et aduerte primo qd sacerdos vngendo quēlibet sensum corporis debet dicere simul p dictā formam: q est oro depcātua. ex eo qz istud sacramētū solū cōfertur infirmis ppria vñcture destitutis et iam desinētibz esse de foro ecclesie. qui indigent pijs oronibz subleuari: et vt in manu soli dei requiescāt oronibz ministri ecclesie adiuuari. Vñctio qz in oī sacramētoz administratione dñz addi iuocatio trinitatis: et fieri signū crucis ppter gñalē regulā de cōsecratiōe distīn. v. vbi dicit: q oīa sacramēta signaculo crucis pficiunt. Ideo sacerdos signando prius infirmum: dicit. In nomine patris * et filij et c.

Nota secundo q multa possunt abbreviari per discretū sacerdotem: si causa exigerit. Unde aduerte q si infirmus steterit in tali dispositione: q timeatur ipsum mori ante vñctionē. Tunc primo facta confessione: de indulgentia plenaria absoluat si habuerit: modo p dicto. vel reqrat mod. s. in fine sacramēti penitentie. fo. lxij. Et postea de infirmoz oleo particulariter prius signando infirmum vngas oēs sensus corporis in modum crucis sub tali breui forma. In nomine patris * et filij et spiritus sancti. Amen. Per istā sanctā vñ-

Extrema vinctio. fo. LXXXVIII.

ctionē. et suaz piissimā miaz indulget tibi deus q̄cquid peccasti p v^o * suz. aud^o * tū. gu^o * stū. odora^o * rum. tactū * manū. incessū * pedū. ardorez libidinis * et prauas cordis cogitationes. Per xpm dñm nostrum. R. Amen. Et postea procede et dic oia alia: si tempus illi fuerit.

¶ Item nota q̄ si infirmus post primā: secundā: vel aliā vñctionē decesserit: tūc cesset ab vñctione. et dicat vñū. R. p̄ dea functi cū. et oratione cōpetentib⁹. Si vero sacerdos vñgēs aliquo casu dicefferit vel loquelā amiserit post p̄mā: secundā: vel alias vñctionē. Tunc alter sacerdos potest supplere alias vñctiones remanentes: et cōplere ministracionem dicti sacramenti. qz nō oportet itez vngere sensum vel sensus iam per aliuz vñctōs. sicut in simili casu nō oporteret sacerdotē pferre vba p̄secratiōis corporis xpi sup hostiā iā ab alio pri⁹ cōsecratā. nec i tali casu p̄salaras miltroz tollit vñtatē sacmēti. ¶ Itē nota q̄ sacerdotes vñgūtur in manib⁹ a parte extra qz intra man⁹ iā fuerāt vñcti susceptiōe ordis p̄sbyterat⁹ p̄ ep̄s. ¶ Sequis oro dz dici qñ infirm⁹ ē i agonia et d̄spat d̄ ei⁹ vita.

Rosificere anima de hoc mundo, in nomine dei * patris omnipotentis q̄ te creauit. in noīe iesu * xpi filij dei viui. q̄ p te passus est. in noīe spūs * scti q̄ i te effusus est. in noīe angeloz et archāgeloz. i noīe p̄ncipatū. in noīe dñationū. et oīz celestiū virtutū. in noīe cherubin et seraphin. in noīe patriarcharum et propheatrū. in nomine apostolorum et martyruz. in nomine confessorz et virginū. et oīm ecclē catholice graduum.

Extrema vinctio.

Hodie fratres est in pace locus eius. et habitatio eius in hierusalē celesti. Libera dñe aīam famli tui ex oībus periculis infernoꝝ. et de laqueis penarū. ⁊ ex oībus tribulationib⁹. Libera dñe aīam serui tui. sicut libera sti enoch. ⁊ heliam de cōmuni morte mūdi. Libera dñe aīam famuli tui. sicut libera sti loth de sodomis. ⁊ de flamma ignis. Libera dñe aīam serui tui. sicut libera sti moysen de manu pharaōis regis egipti. Libera domine aīam serui tui. sicut libera sti ysaac de hostia ⁊ de manu patris sui abraaz. Libera dñe aīaz serui tui. sicut libera sti iob de passionibus suis. Libera dñe aīaz serui tui. sicut libera sti danielē de lacu leonum. Libera domine aīam serui tui. sicut libera sti tres pue ros de camino ignis ardentis. et de manu regis iniqui. Libera domine animam fui tui. sicut libera sti dauid de manu saul regis. et de manu golie. Libera dñe aīaz serui tui. sicut libera sti theclan de tribus tormētis. sic liberare digneris aīam famuli tui. ⁊ tecū

Primā pars fo. LXXXIX.

**habitare in bonis celestibus cōcedas. Per
christum dominum nostrum. Amen.**

**Prologus in artē bene moriēdi
feliciter incipit.**

Quoniam omnis christi actio nostra
sit instructio: iuxta illud/ primo cepit facere:
postea docere. consentataneū durimus ar-
tē bene moriēdi ad instar mortis eiusdem re-
dēptoris: q̄ ars patris verissime asseritur/ in-
tres pres fore diuidēdas. quaz prima muni-
stris ecclesie ne circa curā morituri scandalū
paciantur: duodecim documenta secreto sermone intimabit.
iuxta doctrinā christi/ qui testāte gregorio preuidens ex pas-
sione sua discipuloz animos pturbādos: duodecim lōge añ
secreto assumptis dixit. *Ecce ascēdimus hierosolimam: ⁊ fili
hois tradetur.* ¶ *Secūda* denunciatio mortis nūcupabitur:
alludens angelice apparitioni ad exēdlū nrm xp̄o facte: de q̄
in beato luca sic legitur. Apparuit illi angelus decelo cōfor-
tans eū. ¶ *Tertia* deniqz erit exercitatio hois in agonia suā
da. innitendo illi dei ⁊ hois exercitationi de qua in psalmo
legit. *Cōtristatus suus in exercitatioe.* Et in luca. *Factus in
agonia prolixius orabat.*

**¶ Prima pars artis bene moriēdi cōtinēs
duodecim documenta.**

Primus documētū de inductioe ad sacramētū penitētie.

Quia rarissime aliquis etiāz inter de-
uotos ad mortē se disponit tempestiue vt oportet:

Prima pars

quum quilibet diuinius se victurū existimet: eamobrem quis
q̄ charitate ⁊ timore dei/zelos animarū mortis vnūquēq̄
proximorum egrotatē: aut in alio corporis v̄l aīe periculo
cōstitutum summo studio inducere debet: vt primo ⁊ p̄cipa
liter omnib⁹ postposit⁹ sciens sibi prouideat de salutifero pe
nitentie sacramento. diligenti examine peccata sua cum do
lore cordis confitendo. Juxta decretalē illam in qua summ⁹
pōtifer districte p̄cipit cuilibet medico corporis: ne alicui cō
ferat medicinam corpoream: priusq̄ ad spiritualem medicū
requirendum eundem moneat et inducat.

Scdm̄ documētum de inductione ad condendum testamē
mentum tempore debito.

Quicunq̄ testamētum condere voluerit: aut pro
se aut pro alijs suffragia ordinare: aut donationem ec
clesie vel pauperib⁹ facere: aut beneficia v̄l alia ad diuini cultus
augmētum istituere: monēdus est q̄ studeat se prius deo res
conciliare: ⁊ p̄ sacramētum penitentie a peccatis purgare. vt
sic gr̄a gratū faciēte iā recuperata: aliqd de p̄dict⁹ faciēdo/ cer
tus sit de augmēto gr̄e in hoc mundo: ⁊ de augmēto glorie in
alio. dato q̄ ordinata post mortē talis nō fiāt. ⁊ vltra hoc si
fient p̄ficient sibi ad remissionē pene purgatorij. **E**t si iam
fecerit testamētū: p̄sulēdū est sibi q̄ in extremis/ iā sacmētis
munit⁹ renouet p̄ ratificatē cōsensuz nī codicillo exp̄ssuz oīa
p̄ se ordinata ad diuinū cultū p̄cipalr. etiā q̄cunq̄ p̄ alios
ex sua p̄sona ordinādo. Sic em̄ si aliqua prius ordinasset ex
tra charitatē p̄ talē nouuz cōsensuz reputabuntur sibi/ ac si
de nouo fuissent ordinata. Patet igit. q̄ plus valet mortuo
ro si preordinat suffragia sibi impēdēda: q̄ si eadē eo nō ordi
natē ipenderent. nā si existēs in charitate ordinat: duo certus
cōsequit bona scilz augmētū gr̄e in hoc mūdo ⁊ glorie in alio
seculo q̄ nō p̄sequeret p̄ ordinationē v̄l executionē aliorū. So
lus em̄ eliciēs actū meritorij p̄sequitur essentialē p̄miū: ⁊ nul

lus alter. Consequetur etiā premium accidentale. hoc est remissionem pene purgatorij dūtamē executio fiat siue p existeres in charitate siue nō existentes in charitate.

Tertius documētum de electiōe suffragiorū in genere.

Si quis de quattuor generibus suffragiorū: q iuxta sententiaꝝ Gregorij ad bonifacium sunt sacerdotū oblatio. sanctorū oratio. carorum elemosina/ ac cognatorum ieiunij. solū vnū p se fidūz ordinare voluerit: consulēduz sibi videt q eligat eucharistie sacramētū. Patet primo q nullū opus tantum pdest p comunione charitatis quātūz misse sacramētū. eius nāqz fructū participāt oēs de ecclesia inter se/ et cū capite xpō charitatis vinculo vniri siue adhuc in terris fuerint viuentes: siue iaz beatitudinē adepti/ aut in via purgationis ad eam fuerint attēdentes. Patet secūdo q in hac oblatione misse/ et ad viuos et ad mortuos specialit̄ cōmissos/ et generaliter ad vnīuersos expressius dirigitur intētio nedū ipsius celebrantis: verū etiam vnīuersalis ecclesie: q in missa d̄ prefatis memoriaꝝ fieri instituit. vt patet in duplici memēto. Patet tertio qz ibi multiplex ratio vtilitatis reperiri potest. tū ex vi opis opantis/ siue fuerit testator tale op⁹ in grā ordinās. siue manumissor huiusmodi op⁹ fuerit pcurās. siue sacerdos tale op⁹ in grā faciēs. siue tota ecclesia spōsa xpī p nūciū sacerdotē suo dilecto spōso ipz representās. Tū ex vi oblationis scilz xpī itēz in memoriā sue bñdicte passionis oblatus ex vi opis opati. scilicet ex vi sacramenti: nedum in quantum instituti a xpō/ qd est comune oib⁹ sacramētis noue legis: verū et in quantum in hoc sacramento vere et realr cōtinet xp̄s sacerdos et sacrificiū pro nobis seipz p̄ri offerēs. Patet quarto qz supplicatio in officio misse facta ceteris oib⁹ est efficacior ex multis. p̄rio ex psonaz supplicatiū dignitate siue sit celebrās: siue celebrare facēs: seu tota ecclesia vnica sponsa xpī sine macula et ruga: cuius supplicatio repulsūz nō patit̄.

Prima pars

secundo et gñe supplicationis: habētis nescio quid energie idest v̄tutis vt ita loquar. in quātr̄a a xp̄o ⁊ eius sp̄sa p̄stitu-
ta extar. In hoc enim officio missę n̄hila sacerdote sua sp̄o-
te dictū sonat: s̄ v̄buz xp̄i in euangelio in cōsecratiōe. in dñi-
ca ofone/ decetero tñ v̄ba p̄ferūtur eccl̄ie. Quare salubre cō-
siliuz est v̄ba sacerdotes nō imiscere sua/ aut de suis aliquid
addere/ aut de īstitutis minuere: s̄ v̄ba xp̄i ⁊ eccl̄ie in p̄sona
eius integre/ solícite/ ⁊ deuotissime p̄sonare. quum totius ec-
cl̄ie deuotio in hoc officio colligi nutriri atq; auḡri debet: vt
bene declarat Scotus. viij. dist. quarti. q. prima.

Quartū documētuz ostendēs qualis missa potius sit eligē-
da. s. de Requiem aut de aliquo sancto.

SI quis autem scire voluerit quale officiū missę in suffra-
giū eligere debet. dicantur sibi quatuor. Primum q̄
et parte sacrificij idē valet defūcto quodcūq; officiū dicatur
siue de requiem: siue de aliquo sancto. quum sacrificiū quod
est precipuum in missa sit vnum in omnibus sacrificijs siue
missis. Secundum q̄ et parte orationum q̄ dicuntur in mis-
sa: officiū de Requiem videtur plus valere: quum ille ora-
tiones videantur efficaciores p̄ quas magis excitatur deuotio
⁊ intentio magis dirigitur ad eos pro quib⁹ oratur. Itaz
in tali officio de requiem laudes ⁊ orationes dicende exp̄sse
sonāt pro defunctis. Tertiū dictum q̄ et parte deuotiōis ex-
citande plus videtur valere officiū de dominica passione/
aut de dominica/ seu de aliquo sancto ad quem celebrans v̄l
missam dici procurans maxime habet deuotionē. similiter p̄-
pter intercessionem sancti de quo missa dicitur: ⁊ ad subuen-
tionem simpliciter implozatur. Quartum q̄ pensatis oib⁹/
saluo semper meliori iudicio: statuerem mihi tale officiū ce-
lebrandum: quale ex ordinatione ecclesie illo die celebrari cō-
tigerit: siue fuerit de dñica/ siue de aliquo sancto. additis tñ
orationibus seu collectis que solent dici in officio Requiem

concludendo cum omnibus seu collectis in officiis virginis gloriose vel alicuius alterius sancti iuxta deuotionem celebrantis vel ordinantis. Nam sic saluatur intentionis directio et deuotionis excitatio et cum hoc specialis valor videtur insurgere ex conformitate ad ordinationem ecclesie spiritus sancti dictamine gubernate: cum etiam erit plurimum sanctorum per circuitum anni subuectio.

Quintum documentum ostendens an melior sit celebratio missarum annuatim imperpetuum duratura: vel statim splenda.

Querenti an maiori premio sit dignus ordinans qui decem libere statim uno vel duobus diebus erogent in missis celebrandis: quam ille qui ex illis emerit decem solidos annui census perpetuo certo die in decem missas erogandos. **R**espondendum probabiliter videtur per quattuor dicta. **P**rimus quod si utrobique est eadem charitas: et idem voluntatis conatus: et cetera alia sint paria: idem erit meritum essentiale: et per consequens non dispar premium. Nam quantum ad istud voluntas per factum habetur. Quippe in hoc merito non magnitudo operis: sed affectus attenditur. patet de vidua mittente duo era in gazophilacium. quam a domino ceteris preferbatur maiora mittentibus. **S**ecundus quod si loquamur de premio accidentali: quod est liberatio a pena purgatorii: ex quo illa institutio imperpetuum fieri debet in maiorem dei cultum et primorum edificationem. videtur dicendum quod acceptatur a deo ut prius ad remissionem tante pene quantum soluerent statim exhibita. sicut passio christi prius contulit gratiam prioribus quam exhiberetur a christo: ex eo quod per eas ut prius patres salui facti sunt et iustificati: indignum enim videretur quod is qui inicit charitati quam non querit que sua sunt: sed iesu christi et primis proponens diuinus honores: proprio comodo sentiret ex hoc iacturam. **T**ertius obijciatur quod suffragium futurum ad pene liberationem non potest priusquam exhibeatur. quare fructuosius videtur instituere suffragia quam statim fiant: quam que post longa tempora expleantur. **S**icutur tertio quod dum sunt fundaciones perpetuorum suffra-

Prima pars

giorum iam totum simul exponitur a fundatore unde obligantur futuri ad suffragiorum opera et sic iam in actu ponitur fundatio futurorum in qua sicut in radice presentia sunt omnia suffragia futura. quippe iam facta unde in futurum fiant. Non igitur talia simpliciter sunt futura. quia licet non in se in radice tamen sunt presentia. **¶** Quarto dicitur quod et si aliquomodo minuitur remissio pene/ quia precise correspondet operi operato: tamen ex alia parte augetur per quanto institutio facta est ex maiore charitate: quod magis querens deum obliuiscitur commodum proprium. inde maior remissio pene correspondet tantae charitati instituentis suffragia perpetua propter diuinum cultum: quod corresponderet instituenti ex minori charitate quod simul actu forent exhibita.

¶ Sextum documentum de his quod debent fieri seu haberi in camera infirmi.

¶ Magis crucifigi debet ipsi presentari quod circa infirmos semper est habenda: vel etiam beate virginis aut alterius sancti/ quem pridem sanus venerabat. habeatur etiam ibi aqua benedicta/ qua infirmus et alij circum existentes frequenter aspergantur. Super etiam benedicta ibi debet haberi. ut sic demones compescantur fugere. Nam ibi plures demones inuisibiliter insidiantur/ iuxta illud quod in psalmo dicitur. In habitabunt et abscondet se: et calcaneum meum hoc est finem vite obseruabunt.

¶ Septimum documentum de non danda nimia spe salutis corporalis infirmo.

Nallatenus infirmo nimia spes corporalis salutis dari debet. Cuius tamen contrarium frequenter fieri solet a multis in periculis animarum etiam circa illos quod actu agonizant. eo quod nullus aliquid vult audire de morte/ quod est valde absurdum: et christiane religioni nimis contrarium. diabolicum namque videtur homini christiano morituro quod mortis et anime periculum ex humano timore ne conturbetur: abscondatur. Audiatur igitur ysaias propheta/ qui regem ezechiam egro-

tantez vsq; ad mortem: salubriter terruit dicēs. **D**ispone domui tue: quia moriens: et non viues. quum tamen mori non deberet. Sepe enim vt inquit cancellarius parisiensis/p vnā talem inanem et falsam consolationem: et fictam de sanitate corporis cōfidentia: certam incurrit infirmus dānatiōez.

Octauum documentum de exortatione ad veram penitentiam iuxta possibilitatem agonizantis.

Uniciq; infirmo ad mortis articulu deducto suadendum est q; secundum suam possibilitatem mentis ratione laboret ad penitentiam ordinatam seu veram. vt non obstantib; dolore et timore sibi in herentibus vtatur ratione in quantum poterit: et conetur habere displicentiam de peccatis suis voluntariam propter offensaz dei: et renitatur male inclinationi habitus et delectationi precedentium. et ne in desperationem mittatur: proponatur ei exempla penitentium. vt pote beati petri/magdalene/ et aliorum qui dei misericordia fuerunt adiuti.

Nonum documentum de his que a memoria infirmi sūt expellenda.

Nlli morienti/vxor/liberi/amici carnales: diuitie/et alia temporalia ad memoriam reduci debēt nisi quantum infirmi spiritualis sanitas id postulet et requirat. vt puta ad condendum testamentum: facere restitutionem: et alia huiusmodi ad secure moriendum necessaria. quare ne in memoriam ipsius infirmi predicta veniāt: tepestiue liberi/vxor: et amici carnales a camera sunt expellendi.

Decumum documentum de societate personarum ipsi infirmo procuranda.

Quæ circa infirmum agonizantem vocande sunt persone deuote et probabilis vite/ vt suis oronibus et meritis succurrant ei/ et adiuuēt ipm ad bñ moriēdū. Nā ad nr̄i exēplū iuxta crucē xp̄i p nobis moriētis stabāt mater eius/ et sor

roz matris eius maria cleophe / 7 maria magdalene. Unde si possibile foret: tota ciuitas deberet cōuenire festināter. qz iuxta doctrinā sapientis. Melius est ire ad domuz lucr?: q̄ ad domū nuptiaz. An viri religiosi 7 mulieres ppter sui stat? honestatē nō nisi ad moriētes currere debēt: 7 euz associare.

Undecimū documētū: ostendēs q̄ debēt reduci ad memoriam agonizantis si fuerit ei tēpus vel spaciū cōcessum. **S**i moriturus p̄lixm tēpus ad sui recollectionem cum loquela 7 vsu ratiōis habuerit: vt festina morte nō pue- niatur. Legende sunt a presentibus coraz eo passio domini: et orationes seu hystorie/ quibus pridem sanus magis dele- ctabatur. vlt recensenda sunt diuina p̄cepta: vt pfundius me- diteretur si quid inuenerit/ aut recordatus fuerit se cōtra ea ne- gligenter deliquisse. Si tamē vsuz loquendi iam pdiderit/ ha- bendo tamen sanam 7 integraz noticiā ad interrogationes sibi factas: vel orationes coram eo/ recitatas: monendus est/ vt aliquo alio signo exteriori: vel solo cordis consensu respō- deat. Hoc enim in tali casu sufficit ad iustificationes. iuxta il- lud apostoli dictum. Corde creditur ad iusticiā: ore autem confessio confert ad salutem. Diligentius tamen curandum est: vt interrogationes/ et protestationes fiant anteq̄ agoni- zans vsū loquendi 7 audiendi perdat. Nam tunc si respō- siones eius ad salutem sufficientes vise non fuerint: remediū circūstantes dare debent meliori modo quo potuerint. Ma- nifestando ei periculum damnationis quam incurreret stan- do in tali statu: vel recensendo ei passionem christi/ et exem- pla misericordie christi erga latronem/ magdalenam petrū/ et alios graues peccatores.

Duodecimū documētū ostendens q̄ debeāt a circūstā- ti? fieri. si agonizans iā amiserit vsū ratiōis 7 sensū.

Qum tota salus in fine consistat: vnusquisq̄ infirmus diligenter est admonendus/ vt ante amissionem vsus

artis bene moriendi. fo. XCIII.

rationis et sensuum provideat sibi de aliquib' socijs vel amicis deuotis seu fidelib' qui in extremis sibi fideliter assistant. et ad fidei constantiam/doloris patientiam/passionis xpi confidentiam/et orationis perseuerentiam diligenter incitent: et in amissione rationis et sensuum ut fideles procuratores in persona eius ad imitationem xpi cum astantibus stent. Et primo orent dicentes Kyrieleyson. xpeleyson. kyriel. Pater noster. Ave maria. et hoc tribus vicibus in honorem sanctissime trinitatis. Secundo clament apud misericordiam dei dicendo psalmum. De profundis clamaui. Tercio ploret interiori ploratu dicendo psalmus. Misere mei deus etc. Quarto commendat animam suo creatori dicendo psalmum. In te domine speraui usque in manus tuas domine. Quinto voluntarie acceptando mortem: tradat spiritum deo dicendo ps. Credidi propter quod locutus sum. Et si tempus erit: dicatur canticum graduum. et psalmi quos dixit xps in cruce. Deus deus meus. Dominus regit me. Domini est terra. Ad te domine leuaui. Iudica me domine. Dominus illuminatio mea. Ad te domine clamaui. Aferte domino. Exaltabo te domine. et In te domine speraui/ usque in manus tuas domine. Credo. Dicatur quoque Ave marie stella. per mulieres deuotas.

Secunda pars artis bene moriendi: que dicitur denunciatio mortis.

Qualitoch e bon christia/es cosa certissima que deu omnipotent: pare/e senyor nostre climentissim per diuersos modos/e malalties com a missatgers dela sua infinita voluntat a costuma cridar los seus fills ala sua eterna gloria: y pco ara com li placia collocar vos en la sua gloria: ha trames la present infirmitat vostra per auisar e mostrar vos lo cami general dela mort corporal per lo qual se muta ala gloria de paradys. Nos desconsolau recordat vos de sancte

Secunda pars

Pau q̄ desijaua érrar en aq̄st cami d̄la mort: p̄ ambar a viua
 re ab n̄re señoꝝ iesu ch̄rist. M̄ous altereu/recordat̄ vos quāt
 p̄ciosa e d̄ grā stima es dauāt lo d̄specte d̄la bōdar diuina la
 mort d̄ tots aq̄lls q̄ morē en v̄a fe y vnitar d̄ sc̄rā mare esgles
 sia. Cōsiderau be y mirau ab vlls d̄ p̄sa v̄dadera lo v̄re redē
 ptor iesus misericordios cap e capita de tots los catholichs
 xp̄iās q̄ p̄ n̄egū altre cami sino d̄la mort es pujat al seu et̄nal
 pare. Aq̄st dōchs es lo ḡnal cami p̄ la sameſa diuina p̄stituit a
 tots los homēs: p̄ lo q̄l ab grā plaer aq̄lla excellēt señoꝝa ma
 re d̄ deu y d̄ls peccadors aduocada: los ḡl̄osos martyrs/p̄fel
 soꝝs e tots los altres al v̄dader port d̄ padis aplegaren. e no
 sēs causa: p̄q̄ segōs diu lo ſauī mulloꝝ es lo dia d̄la mort/q̄ no
 d̄la neirēca. p̄q̄ lo dia q̄ naix la p̄ſoa: étra dis lo tenebros car
 cer e loch d̄ b̄a deig e grās pills e ſubjecte a grās penalitats e
 ifirmitats. lo dia ep̄o d̄lo mort ſe dōa ſi a totes les miſies e pe
 nalitats d̄l mō: y étra elo cami d̄la gl̄ia et̄na/deixāt e donāt
 ſi al triſt e miſable viure d̄l mō. Dōchs bō xp̄ia ara cō a bō
 fuēt e ſeel vaſſall d̄ n̄re redēptor acceptau la mort ab paciēcia:
 e p̄formāt vos ab la volūtat diuina digau. *fiat volūtas tua
 ſic̄i celo ⁊ in terra.* L̄axi fareu p̄ſent e ſacrifici d̄la vida v̄ſa a
 iesu x̄rist q̄ p̄ vos clauat éla dura creu'oferi la ſua a deu lo pare.
 ſoplicāt ab v̄ines lagries la ſua grā m̄ia q̄ p̄ meritis d̄la ſua
 mort e paſſio a be e catholicamēt morir vos diſpōga: e vulla
 acceptar la pena v̄ſa en remiſſio de v̄res peccats. L̄açau vos
 dōchs tot éles m̄as ſues crucificades e d̄lapiadosa mare ſua:
 los q̄ls éla p̄nt hoꝝa façē en vos lo q̄ v̄res forces h̄uanes obzar
 no podē: y p̄q̄ la vida v̄ſa en los ſeus braços en la creu ſteſos
 fenixca/ab grā dolor de v̄res peccats dieuli. *B̄ne nō itres in
 iudiciū cū ſuo tuo: q̄ nō iuſtificabit̄ i ſpectu tuo oīs viues.*
 E ſi lo malalt ſa jouē a ſolāt̄lo digual̄ a p̄s: ſeu dōchs mol
 tes ḡſes a v̄re creador cō vos dona mort ab tēps e diſpoſicio
 pa poder vos diſpōdre e apellar lo q̄ p̄uenſa en altre tēps no

artis bene moriendi. fo. XCIII.

porieu. e si ara no morieu porieu augmētā ē maiors peccats:
e a p̄s morir a mort sobrada: la q̄l es molt pillosa: en ari q̄ p te
mor d̄ pijoz/ vos deuen p̄tētar d̄l q̄ deu fa e pēdre p̄ milloz la
sua sc̄tissima electio e volūtat. car de vos es scrit ēlo libze d̄sa
uiesa p̄ lo saui. Aq̄st dū lo p̄rē dū lo vol yl arrapa d̄l mō p̄q̄ lo
pecar no li mude lo bō p̄posit e itēcio. Plaēt es p̄ cert a dū la
v̄ra aia. y p̄co vol traure? d̄l mig d̄les iniqtats: e portar vos
ala vida efna: la q̄l sens lo pas d̄la mort nos pot attēyer. Ep̄
co alegrāu vos: e feu gr̄es a deu d̄la mort q̄ es vida: eus por
ta a parad̄s: a bō faç a faç v̄cureu lo creador v̄re tres p̄sones e
vn sols deu/ ab tota la companya dels s̄ctes e s̄ctes. Be
neytra mort q̄us leua deles mis̄ies/ e pills de aq̄st mō portāt
vos ala v̄dadera vida: e naxēça d̄segura: e gl̄iosa vida. Ep̄q̄
pa rā gl̄iosa possessio v̄res peccats no ē pachen en la iouētut
v̄ra comesos: ab dolor d̄ aq̄ls direu al v̄re redēptor. *Beata
iunētutis mee: et ignorantias meas dñe ne memineris.*

Tertia pars d̄ exercicio seruādo iago nia infirm̄.

Qom sia cosa certa deuot xp̄ia segōs do
ctrina de sanct Gregori q̄ lo exercici e p̄tica d̄la vida e
mort de iesu x̄st es exēple n̄re pa be viure y morir/ diēt ell mas
teix p̄ sanct Joan. Exēple he donat a vosaltres: p̄q̄ d̄l modo
q̄ yo he fet vosaltres façau/ p̄ tāt vos bō xp̄ia p̄stituit ēla ho
ra d̄la mort: guiāt vos la fe: sp̄ça y charitat imitareu duotas
mēt lo exercici e p̄tica q̄ iesus saluador v̄re p̄ vos y nosaltres
volgue huar ēla sua mort. E primeramēt guiāt d̄la fe presta

Capitol p̄mer ēlo q̄l se mostra la prestacio q̄ Creu dient.
deu fer lo pacient acompanyat de ferma fe e creēça.

Si vos mō senyor tenit p̄ cert q̄ la v̄ra sc̄tissima aia p̄ sp̄al
p̄uilegi d̄ amor ab tota rectitut e p̄fectio d̄ sentimēs hauiā

Tertia pars

de sostenir tristícia fins al darrer pas dela mort. per donar a mi y a tots los altres exemple de prouidencia en lo principi de la acerbissima passio vostra / o part de la humanitat vostra volgues protestar a deu vostre pare diët. Pare etern. Si vis trāfer a me calicem istum. Verū tamen non mea: sed tua voluntas fiat. Perço yo ara acostantse lo pas dela mia mort. hon defalliran algū tant les forces del meu entendre: y augmētaran los combats y luyra del sperit maligne: perque los engās y malicies de aquell noure non puguen acompanyat de se y ferm pposit / preste a vos seño ara prostēps diët.

Senyor immēs / edeu meu / yo crech fermamēt ab cor pur y dreta intētio. e de boca plenament confesse tota la sancta fe catholica / e cō ha verdader chistia vull viure e morir en los articles de aqlla. de testāt e abomināt totes heretgies errors e supersticions que la catholica sglefia o testa e repua / alegrant me morir en la fe crestiana y en la vnitat e cōpanya de vřa sancta sglefia / penedint me de tots los meus peccats e deffalliments / hauent en mi grandissim dolor e desplaer de hauer comes aqlls. pñcipalamēt perq son offensa dela majestat amor e bondat vostra e ptra orde de vřa iusticia / desije p lo semblāt lo meu cor e pēsa esser illuminat / pço q recordāt me deles rātes offenses ptra la majestat vostra fetes / pugua fer special penitencia de aquelles. tenint ferm pposit de may cometre pus / ajudant me per merits de vostra mort e passio la vostra grattia a be continuar. E perdone de bon cor totes les offenses contra mi n paraula o per obra o per qual seuol altra via fetes: demanant per amor e reuerentia de vos mon senyor iesuchrist perdo a qual seuol persones las quals de paraula o en altre modo haja offes / volent fer restitucio de totes aquelles coses que so obligat restituir / renunciāt ara per tostemps a tots mos bens temporals haguts e per hauer si en altra manera la restitucio nos pogues fer. E si

peruētura loq̄ nūqua sia elo extrē dla mia mort: p̄ defallimēt
o flaquea/ p̄ illusio o tēptatio del malnat sperit yo deluāua
dela santa fe/ o dela mia penitēcia/ q̄ en si p̄teles coses p̄ mi p̄
posades: p̄tēste senyoz ara p̄ lauors e p̄ toltēps dauāt la vo
stra sanctissima majestat: dauant la gliosa verge maria mare
vra e aduocada mia: dauāt los sancts angels e altres sacts
e sanctes de padis: q̄ en aquesta sancta fe: en la plena e perfe
ta creēça e p̄fessio de aq̄lla: y en vera penitēcia vull humilmēt
star viure e morir. renūciāt al sperit maligne e cōtrastāt a aq̄ll
e no cōsentint a alguna cōtraria tēptatio de aquell: ans me
p̄ostre senyoz ara per toltēps als peus de vostra sobirana
bondat e clemencia: cōfessant la mia insufficiencia e poquea
de entenimēt/ com per mi mateix no sia bo pera res de bení
cosa de virtut/ o merit. E sens lo vostre adiutori e gratia yo
no poria hauer tātā fe ni penedimēt com seria mester/ ni mes
nys poria aturar en perfectio semblant ni stament d̄ gratia.
E perço eternal pare e senyoz a vos qui sou la font de tota
bondat. Recorrech yo fragil creatura vra supplicāt vos cara
ment/ q̄ ab tot yo fermamēt crega h̄im penida: empero la vo
stra gracia ami sotsuīgua en lo espantos pas de la mort. La
vostre misericordia sopleixqua ala mia flaquea. preualgua la
vra clemēcia al meu deffallimēt: pux q̄ sens vos algu no pot
bastar a vos. Ajudau me señoz p̄ q̄ milloz ajudar me pugua.
Procura q̄ vū fer lo paciēt ans depdre la paula: o sentimēt,
D Er que so en dubte p̄ la força dela mia greu malaltia/
o p̄ los meus peccats p̄dre la disposicio del entenimēt/
memoria e voluntat/ e no tenir cōtinuamēt aquelles fins al
darrer punt dela mia fi/ com les dites potencies dela anima
sien molt necessaries pera la p̄fessio dela sancta fe catholica/
ara de bona voluntat e consentiment elegerch faç e ordene
procuradors meus a totes aquelles p̄sones q̄ en tal cars en
toin de mi se trobaran. Bonant los special poder que en p̄

Tertia pars

sona mia e p mi digue e pessen tot lo q bõ chrestia en sèblât cars deu cõfessar e creure p salut de la sua anima/axicom es d manar misericordia/cõfessar la sancta fe.penedir/se/inuocar/protestar e recorrer a deu senyor e redemptor nre:hoc encara a la gloriosa verge maria humil mare sua e dels peccadors aduocada/als sancts angels e a tots los sancts e sanctes d paradis.**E** no sols les sobredites coses promet tenir per acceptes:mas encara done bastât poder a cascuna psona per si: e caramet pregue:que en aquell darrer punt q la mia anima se volra apartar del miserable cors:totes en semps o cascuna per si ab lo senyal dela sanctissima cr * eu pbatê/noguê e forment cõtrastê al enuejos enemich/armât se de aqlls armes mes que yo tinch p mi:ço es verdadera fe:penediment:esperança e gran cõfiança dela diuina grã.**E** pço de bõ coratorgue ede boca fermament confesse:q tot lo que p salut mia sera fet e raonat tinch per bo:ara per tostemps loant approuat e tenint ho p agradable/e axim plau.

Capitol segon enlo qual se mostra cõ se deu donar la figura de iesus crucificat al pacient pera que ab ferma se obtingua victoria contra lo mal spirit.

Segonamê enlo p̄sent exercici dla mort acõpāyat dfe p̄q pugau acõseguir victoria dl mal spit:pēdreu ara p̄ arma p̄pria la semblança dla vera cr * eu q iesu christ anāt a a morir p vos p̄regue e ab molta pena e fatigua porta sobre les sues p̄cioses spatles:e aço fareu dl modo q ell mateix vos guida diēt.**Q**ui vol apres de mi p lo camí dla mort v̄ir ala glia:negue simateix e p̄regua la creu sua e segueixcā.**M**egau dõchs ara a vos mateix foragitāt de vos tota manera d empaig q p̄raist puga fer al bē morir v̄re.e senyaladamêt deueu foragitar d vos la tristicia dla mort:p̄raistāt ala iclinació natural dl viure:p̄formāt la volūtat v̄ra ala ordiatio diuina:e a legrāt vos hoyr noues dla mort/puit es camí p ala vida et̄

artis bene moriēdi. fo.XCVI.

na: e ari p̄neu aq̄sta cr ✱ eu recorrēt a iesus crucificat ēla v̄a
 ✱ q̄s pot dir v̄ra e n̄ra: p̄q̄ alli fon la salut e medicina de n̄res
 greus malalties: de alli bzolla la font q̄ laua n̄res taq̄s: ē aq̄l
 la fonch lo rresor celestial q̄ fa richs los pob̄res peccadors: en
 aq̄lla fon lo rescat o p̄reu d̄ n̄ra redēptio e feta penitēcia d̄ls
 peccats n̄res. Teniu dōchs fermamēt ēles mās v̄res la figu
 ra d̄la v̄a ✱ cō a bādera e stā darr pa v̄cre lespit maligne. E
 p̄q̄ milloz vos mogau ab feruor d̄ cor y major deuocio/ abra
 çat al victoriosa arma d̄la ✱ d̄ueu saber q̄ lo redēptor n̄re no
 venit a cridar los iusts sino los pecadors. p̄ aq̄lls fon clauat
 e ari poden vos ara p̄siderarlo p̄ v̄res crīs e d̄lictes crucificat
 morit p̄ dellīurar vos d̄la efna mort/ e p̄ donar vos la vida e
 gl̄ia sua. mirau cō sta ab lo cap īclinat cridāt vos q̄ p̄rengau
 d̄ls merits d̄la sua passio sacratissima/ quidāt vos ala sua p̄
 ciosa carn e sanch p̄ faciar d̄plidamēt a vos e a tots los peni
 dēts peccadors d̄ ḡfes e merits: en la mostra q̄ a vos e a tots
 claramēt fa d̄l seu sagrat cors. p̄q̄ vesau q̄l mateix amor q̄l cō
 uida a morir p̄ vos: de p̄sent lo quida a p̄donar e remetre libe
 ralmēt v̄res injur̄ies/ toltēps q̄ p̄ vos hūilmēt e ab ferma spe
 rāça m̄ia li fa demanada. Les spatles ha clauat en la ✱ perq̄
 no cregau vulla girar vos la sua afable cara/ lo seu costat sa
 cratissim ha vbert p̄que vesau la porta p̄ laq̄l los peccadors
 cōuertits ēlo regne de m̄ia entrē. Les mās beneytes per vos
 ha foradades: perque sien liberals ē donar nos dōs e gracies
 infinides. Los preciosos peus en la dura ✱ ha clauat perque
 cregau q̄ fugir ni apartar se de vos la sua misericordia no cō
 senta. Clauau donchs ab lo clau dels peus lo vostre cor: per
 ferma perseverença y ab lo dela d̄reta ma v̄ra ferma creença:
 y ab lo dela ma sinistra tota vostra cōfiança: p̄q̄ ari clauat ab
 lo n̄re dolç redēptor: siau fet p̄cipāt d̄la sua sagda mort e pas
 sio. e p̄ço ara hūiliāt vos als seus peus: ab ferma creēça ado
 rareu lo v̄re redēptor demanant li m̄ia de vostres peccats: en

Tertia pars oratio

aq̄sta semblança dela ✠ diēt. Aïdor te senyore beneïch te q̄
p la tua sancta creu has remut ami peccador/e a tot lo mō.

Capítol terçer enlo qual se mōstra cō lo pacient o altre en
persona de aquell deu recorrer a deu primerament.

Qu' Ergeramen enlo dit exercici dela mort acōmpanyat de
ferma sperança imitant a iesus saluador nostre. qui en
quāt home p exemple nostre volgue clauat en la creu recorrer
a deu son pare de part dela humanitat dient. Deu meu/deu
meu/perq̄ has deixat la mia humanitat en tan grā afflictio.
E perço vos ara stāt en tal agonia dmanareu li socors diēt.
A tu deu meu e senyor eternal font de misericordia recorrer
vull yo humil factura tua: posant entre lo tet: iust e recte iubi
e la anima mia: la preciosa mort e passio del teu gl̄ios e molt
obedient fill iesus saluador meu. pque en altra manera yo co
nech esser mereixedor dela dānacio eterna. e seria en perill de
total pdicio si aq̄ll gl̄orios fill teu nos fos fet home p mi nat
y mort p los meus delictes: e per lo semblāt demane socors al
mateir gl̄orios fill teu qui ala dreta dela majestat tua seu ves
stit de nostra carn/amich ferma/pare he senyor meu. Lo qual
de continu fa p̄sent ala tua clemencia p mittigar la tua iusta
ira de aquelles cinch precioses nafres q̄ son cinch abūdants
fonts brollants tostēps aygua de misericordia pera mūdar
e purificar les taques e immundicies deles mies infectes cul
pes. E al sperit sanct deu ab molta sperança de tots los peni
dēts solador ab ferma sperança humilmēt suppliq̄: me vulla
a cōsolar inflammant la mia anima en amor de aq̄ll qui es
amor infinida. Placia donchs a tu deu eternal pare ensemps
ab lo teu fill e sperit sanct tres persones e vn deu acceptar la
mia p̄garia: e nom vulles jutgar segons los meus peccats:
dels quals ara me acuse per no esser acusat danāt lo teu iubi.
E yo men penit perque son offensa tua: e per no esser cōdēnat
dich la mia grā culpa: dmanāt la tua infunda misericordia:

artis bene moriendi. fo.XCVII.

p ab ferma speranza acomane en les tues mäs la mia aia: la qñ
es itada remuda ab la pñiosa säch dñ teu glños fill: qñ ab tu se
nyoz viu e regna en vñitat dñ säch spñt rostñps dñ vñdadery de
ifinida mia. vel loco stñ: dicat agonizäs ter. *Oronñ dñicälñ*
Pater nñ. Maxie si fuerit doctñ/vel decñ psalmos quos xpñs
in cruce dixit. vt in duodecimo documñto dictum est.

Alñ recorre ala verge maria lo paciñt. o altre en pñona sua.

A Pres acöpanyat de ferma speranza recorrer vull a vos
reyna de mia refugi e cöfiñça segura dels peccadors:
mes piadosa dñ tots los piadosos: mes poderosa e mes aco
stada ab deu: e ala sua maiestat mes accepta qñ tota pura crea
tura: läñant me als peus vñes/qñ p amor vñ de part mia tñs
gua tots los sancts de paradís/majorment qñ vos me cridañ
cö a mare mia: e de tots los peccadors diñt. Veniu mñ fill ab
gran pññça ami qñ so vñ mare qñ en mi es tota speranza de vi
da e virtut/passau e recorreu a mi peccadors pñidñts tots
los queñ dññau: e sereu pññts de bñdictiös e grñs. Ab grñ spe
rança vññch a vos: pññt tññch pñ cert que vñ fill en vos mare
eleta de aqñl: e nñra ha dñ posar la cadira iudicial pa iñtjar los
peccadors a volñtat vñra. perço vñ fill ple de charitat e amor
sedejñt la salut nñra: stant en la creu vos feu comanda de tots
nosaltres en persona de sanct Joan dient. *Deus* aquí lo poñ
ble xpñia fill vñ dñ qual vull que siañ mare. *Deus* aquí aquest
peccador lo qñl vull queus sia fill: e queus tñgua pñ marc: a vos
donchs qñ los braços vññts tñññ pa abraçar ami fill vñ: ab
paraules acceptes a vñra clemencia recorrech dient. *Adñ* òstra
re esse matrem: sumat pñ te pñces: qñ pro nobis natus tulit esse
tuus. Vull dir: senyora mostrau vos esser mare mia: car yo iñ
digne so: e per tal me tññch. mas vull me alegrar del pññilegi
que iesus saluador meu deu vñ fill me ha donat de tenir vos
pñ mare yo so hu del legat o comñda qñ per ell vos son feta al
peu dela creu. *Dñchs* sacratissima vñge de mia defensau ami

Tertia pars

fill v're en la hora d'la mia mort/ acceptāt lo meu spīt ab mīa:
 puit en les mās v'res e de iesus fill v're se ha d'fer lo meu iubi.
 senta d'ochs lo v're adiutor: e sia yo hu de aq̄ls qui en tal ne-
 cessitat senta la v'ra valença e desijat socors. Coneguen tots
 los malignes sperits q̄ vos senyora sou en lo meu adiutori. p
 ço que hasen temor: e sien forçats de fugir/ que nos atreueix
 quē veur cōtra mi. ans fugint cō a vengutsami no puguen
 noure: ni v'sar de sa enuesosa malícia. veniu d'ochs mare mia
 veniu sperāça mia eno vllau tardar: car en grā perill stich
 p la v'ra absència. Senta yo donchs la v'ra p'sència: e lo v're
 piados sguart ami nos amague: ans mire sempre la v'ra desi-
 jada cara a tots los pecadors molt gratiosa/ e fauorable. en
 les v'res mans plenes de mia/ e gracia ab ferma sperāça po-
 se tot mon esser. p q̄ ab lo vostre vnigenit fill per medi v're me
 sia recaptada grā e remissio dels meus crims e delictes/ p q̄
 pugua peruenir ala sua eterna glozia. *Vel dicatur āgelica sa-
 lutatio. Ave maria. vel hymnus. Ave maris stella.*

*Aci recorre lo pacient o altre en persona sua al archangel
 sanct Michael.*

Noelmenys vuull ab ferma sperança demanar fauor e
 socors a vos excellent e glorios princep d'la milicia an-
 gelica sanct Michael archāgel molt sanct e valeros caualler
 contra lesperit maligne. p que dauant lo molt alt e iustissim
 jutge de mi peccador siau aduocat. y poderosamēt defensor
 elo pas stret dela trista mort pugnāt p mi p'tra lucifer drach
 infernal/ e visio d'ls mals sperits. guardāt me tostēps dels la-
 ços e engās de aq̄ls: de modo q̄ pugau rebre la mia aia com
 hora sia: e ab tota seguretat portar aq̄lla al loch de refrigeri
 repos/ e de pau p'fera. *Vel dicat Sc're michael archangeles:*

Aci recorre lo paciēt: o altre en p'sona sua al angel custodi.

Alos angel glorios custodi p deu nostre senyor depu-
 tat a guardar e defendre la mia aia en q̄ singular des

uocio/e cōfiāça rīch segura:vull recorrer ēla p̄sent hora: sup-
plicāt no vullau desamparar la mia aia:per q̄ si en los menors
perills so cert me haueu guardat:fermamēt sp̄cre que ara en
aq̄st fortissim pas mostrareu la bōa amistat e v̄rut/enparāt/
delliurāt/e socorrēt ami seruēt e factura del creador v̄re/fins
tant que sia la mia anima en la celestial companyia ab repos-
collocada.¶ Vel dicat ōro a brō bernardo sic ordinata. Angele
qui meus es custos pietate superna:me tibi commissum serua/
defende/guberna.

¶ La recorre lo pacient:o altre en persona sua a tots los
sanctes e sanctes.

Alosaltres glōriosos sanctes/esanctes d̄la cītat d̄ pa-
radis ciutadans en aquesta necessitat mia vull inuo-
car p̄uix so cert queus alegrau d̄la mia bona p̄paracio/hius
plau molt/e ab feruor desijau la saluacio mia /socorreu me
dōchs per medi de vostres meritis:recaptant me gracia de fi-
nal conuersio:car si stant en aquest mon pregant a deu per
los peccadors:obtenieu gracies:quāt mes ara que sou en
paradis encesos en major charitat es de creure volreu: e po-
reu essent ab deu mes acostats obtenir majors gracies . no
vullau donchs cessar per mi afectadament pregar a deu om-
nipotent que vulla donar me poder pera v̄cer lo enemich de
natura humana: e ab tota victoria pugua acōseguir lo p̄mi
dela glōria en cōpanyia vostra.¶ Vel dicatur. Sancti dei om-
nes qui estis confortes¶ Vel dicatur Zetania: infirmus res-
pondeat Pregau per mi Et si non potest loqui respondeāt
circumstantes. Pregau per ell.

Capitol quart en loqual per lo angelraphael es con-
fortat lo pacient.

Quartament anīma deuota en lo mateix exercici dela
mort acceptaras ab gran plaer lo confort que per lo
angel raphael te se sera fet de pt de tots los s̄acts/puix Jhes?

per exemple teu volgue que del cel li apparegues l'angel con-
fortant aquell. Sta d'ochs ab ferma speranza atnent al q̄
diu p cōsolació tua/ cōfia anima deuota en la bondat e mīa
diuina. Car si haues comes tots los peccats del mon/ e ara
not recordassen pera cōfessarlos: en tal cas la sola vera con-
trició e dolor iteriōz de aq̄lls bastaria prou ala diuina bōdat
pera pdonar te aq̄lls/ mījançāt la font de mīa/ q̄ es la mort
e passio de iesus saluador teu: p la q̄l los teus d'fallimēts son
mūdats/ tenint ferm pposit de cōfessar los si podies. Car de
pēsar q̄ los peccats p grās/ e innumerables q̄ sien no podē so
brēpujar la mīa diuina: ni empachar aquella que no sia to-
stamps poderosa/ bastāt/ e prōta a deliurar e perdonar lo pe-
cador penidēt qui te spança en aq̄lla. Logita d'ochs e atnen-
que la mīa diuina es vna mar in cōprehensibile/ sens sons/
sens fi/ e sens terme. dela qual aygua viua de pietat dolça/ e
suau prōtamētes comunicada/ a tots los vers penidēts pa-
netejar les raques dels vicis/ e peccats de aq̄lls. Exēple tens
en lo sagrat euangeli del fill prodich. lo q̄l apries q̄ en vicis ha-
gues dissipada la part dels bens q̄ li pertenyia vègut en ex-
trema necessitat e miseria: cōfessant son d'fallimēt. acompa-
nyat de cōfiança e humilitat/ demana mīa a son pare. lo q̄l
vista la gran necessitat de son fill piadosamēt lo accepta ab
gran goig abraçāt lo/ celebrāt dela sua vèguda solēne festa.
Molt milloz ton pare celestial Jhesus saluador teu te abra-
çara p singulars donatius en la sua gloria. y a tots los an-
gels y sancts de paradís fara celebrar grā solēnitat y alegria
per tu fill seu qui anaues pduc p males obres: si ara ab dolor
de tos peccats y ferma sperança dius ala sua maiestat, pare/
yo he peccat grauissimamēt no so digne de nomenarme v're
fill. feu me digne q̄ sia vn dels mínims seruēs vostres. Grās
son encert los asseguramēts q̄ la bondat diuina te ha donat
pera conseguir venia de tos peccats p grans que sien si cōa

sideres los sancts sacraments de sancta mare sgleſia q̄ has
rebut/p los quals puit ab v̄dadera fe denocio/e penedimēt
ſien ſtats p tu rebuts:has acōſeguit ſens dubte remiſſio de
peccats p la gracia q̄ p aquells cō p veirells plens de aq̄lla/
la bondat infinida te ha donat. **G**ran mērida dix Caym
hauent mort ſon jerma Abel cō dix/que maior era la ſua ini
quitat que la mia/que de deu obtenir podia. Enles quals
folles e falſiſſimes paraules feu maior offensa a deu:q̄ no en
matar Abel ſon germa:car ſino hagues deſconfiat de venia:
pfeſſant ſon peccata deu e demanant li mia:ſens dubte libe
ralment haguera obres aq̄lla. **M**olt molt mes arimateix pe
ca judes enla deſespacio que no en v̄dre ſon ſenyor e mestre.
lo qual peccat p̄otamet li fora pdonat: ſi dela ſua clemēcia
no hagues deſcōfiat. **M**olt desplaui a deu oipotent los te
peccats: empo molt mes li desplauria q̄ tant los pōderafſes
y eſtimafſes:quels tingueſſes en mes q̄ no es la ſua mia infi
nida. **G**uardat dōchs de caure en ſemblāt error. Ans molt
mes infinidament ſtimāt la ſua mia:digues al teu ſaluador.
Jesus fill de deu viu haſes merce de mi peccador. **R**ecordat
dōchs coſtēps quāt es abūdant la diuina pietate clemencia:
e qui poria cōptar los grās e molts peccadors q̄ ſon en pa
radis collocats:los q̄ls liberalment ſon ſtats perdonats y p̄
los a merce p la bondat ſubirana. **C**erta coſa es q̄ de tals pe
ccadors ha fet lo ſenyor ſecretaris/e familiars ſeus molt aco
ſtats ala ſua maieſtat.car ſanct Pere/ſanct Pau/ſanct Ma
theu/e ſctā magdalena grās peccadors ſořen/e ara ſon molt
amats p n̄re ſenyor deu:e molt ſtimats enla ſua cort celeſtial.
Alḡſios ſāct pere deu omnipotēt aconiana les claus de pa
radis/perq̄ ell e los ſucceſſors papes ſien inclinats e liberals
en abſolre/e pdonar als peccadors:puit li plague eſſer pdo
nat de ſes offenses. **N**otoblides perlo ſemblāt del ſanct la
dre q̄ primer ſon peccador/y encara prop la ſua ſi penant

Tertia pars.

blasfemaua: nis penedia ni creya ni spaua enla mia diuina. Empo apres en vi instat e punt ans de morir se penedi/ere corregue ab molta cōfiāça a iesus crucificat diēt. Senyor recordet de mi quāt vēdras enlo teu regne.alqual iesus saluador teu comunicārl lo fruyt dela sua mort e passio: ab tota veritat li dix. Huy seras ab mi en paradís/o grā cōfort y grā alegría p als peccadors/o grā benignitat de senyor/o resposta de infinida mia. Digues li donchs ab molta deuocio e cōfiāça imitant al sanct ladre. Senyor recordau vos de mi. p q̄l mateix señor hoyz pugues/huy seras ab mi en paradís.

Capitol quint enlo qual se mostra cō lo paciēt: o altre en persona de aquell se retrau ala passio de iesu christ.

Quintamet puix iesus saluador nre ab molta charitat inclināt lo seu precios cap volgue donar la anima sua a deu son pare. Ara enlo exercici dela mort imitāt aquell/acōpanyat de amor e charitat/inclinaras per humilitat la voluntat tua que es cap de totes les potencies dela tua aia. Exaxi reputāt te pobre de propis meritis pera defensar te la iusticia diuina: transportat p dolorosa cōtēplacio y feruor de charitat al loch d mōtecaluari/plozaras cō la Magdalēa al li retret als peus de Jechrist crucificat dient. Senyor de infinida mia. Iniquitatem meam ego cognosco: et peccatū meum cōtra me est semper. Misere ergo mei deus secundum magnam misericordiam tuam: et secundum multitudinē miserationum tuarum dele iniquitatem meam. Per que yo essent seruent inutil/ e pobre de meritis: lo maior remey q tunch es recorrer als abundāntissims meritis dela passio vostra: que es special baronia de segur refugi als peccadors. E pergo si lo enemich de natura humana volent temtar me: deya/ que seria contra iusticia que tāt peccats com son los meus sens deguda penitencia me fossen perdonats: stich apparellat de sensant me respondre li/ que vostra preciosa mort e passio es

& tanta virtut y efficacia: q̄ si in finides vegades lo peccador
 perdonat tornaue peccar in finides vegades seria pres amer
 ce. Car milloz ha satisfet vostra passio per mos peccats: que
 no yo/encara q̄ tostēps fes penitencia en purgatori. Bōchs
 erubescant impij: et deducantur in infernum/ muta fiant la
 bia dolosa. Volent dir. Los sperits malignes senyor per la
 vostra misericordia confusos dins lo trist infern s'han bandes
 jats: per tal que ab sos engans contra mi cosa alguna alle
 gar no puguē. Car p lo peccat de superbia e vanagloria mia.
 vos senyor haueu satisfet del vostre cap sacratissimi deixāt ab
 molta violēcia arrancar los cabells comporāt pacientment
 colps/canyades/e batimens/y apres sufferit aquella cruder
 lissima corona de setanta dos spines penetrants. Per lo pec
 cat de la mia maligne enveja haueu satisfet vos senyor en la
 v̄ra sanctissima e diuinal cara rebēt ab molts iproperis e grā
 furia diuersos colps/buffets/e cruels ferides. dexant aximas
 teix p satisfet als desordenats delits dela mia vista embenar
 e velar vostres clarissims vlls/e la diuinal claredat de aquells
 per lo decorrimēt dela sanch copiosa que del vostre coronat
 e sangonos cap desflupia p la maior part era maculada e en
 fosquida. Yo inich peccador p la mia iniq̄ lēgua innumera
 bles peccats de blasfemies/iuramēts falsos cōtra vos mon
 senyor e lo meu prohilme he comesos inichs e falsissims testi
 monis en perjuhi de mon prohilme/e p difamar aquell/e la
 sua honra maliciosament he fets. Diuerses injurias/parau
 les ocioses/e iudicis temeraris cōtra mon prohilme he fets e
 dits. E vos benigne senyor volēt per mi satisfet al celestial pa
 re vostre haueu per mi supplicat/e com dauāt los inichs iura
 ges fosseu blasfemar/scarut/e falsament per los injusts acu
 sat e finalment per aquells a cruel mort injustamēt condena
 nar: humilment callas/e com a ouella māsuetra al sacrifici de
 la dura creu portar vos deixas. yo senyor ab la mia d'sordenas

da lengua los saborosos e delicats mējars ab molt delit gustaua: e los dejunis e abstinēcias ab molta força/ e cōtra ma volūtat seruaua: e moltes vegades sobrat del apetit desordenat dela gola aquells deitaua: e vos senyor q̄ sou tota tēp prāça p̄ esmenar la mia gran falta: molt souēt dejunas/ fany e set ab altres diuersos afany e fatiguas compostras: e finalment prengues p̄ lo dolç/ e saboros mejar e beure meu: aq̄lla amargua beuēda de fele vinagre: la qual stāt en la dura creu a vostra set fon donada p̄ purgar les mies antigues malalties. Per los tocamēts e males opacions deles mies mās/ ab rapinas e altres vanes cobdicies auaramēt guanyāt e retinint los bens temporals he peccat. E vos senyor cōpocitas p̄ mi esmenant lo meu defecte q̄ vostres precioses mans cruelmēt fossen streres e ligades. E ab ab forts e durissims claus fossen cruelment foradades/ e en la creu clauades les quals pera sempre serā vbertes: e liberals p̄ ami e a tots los penidēts peccadors. Molt vos he oftes senyor portant mala volūtat: hoy e rancor als meus prohibimes. tenint malicia e yra en lo meu cor. E vos senyor mansuet e benigne ab molta charitat volgues q̄ lo precios costat vostre ab cruel lançada fos vbert traueſſant e descobrint tot lo intrinsech del cor v̄re: d̄l q̄l copiosa s̄ache aygua mana pa fer aq̄ll p̄cios vnguēt dels sancts sacramēts curatius de nostres mortals ferides. Yo fragil peccador p̄ la fragilitat e flaquea d̄la misable carn/ en vanes ociositats e carnals d̄licts he maculada la mia aīa. E vos senyor p̄ mi tota vostra preciosa e delicatissima persona hauer deixat nafrar e ferir: q̄ en aq̄lla del cap fins als pe?loch algu de sanitat nos podia trabar tāt deſfigurada e de grans turmēts affligida la v̄ge carn vostra era. Per los me? passos v̄ans e desordenats mouiments/ no dirigint aquells ala via de saluacio sent degut seruey a vos senyor: he grauissimament peccat. E vos per mi esmenant los meus defectes/

no sols haueu satisfet anāt ab los peus tostēps descalços en
tre pedres e aspredats ab molta fatigua e treball: mas enca
ra tenieu aqlls afiros e clauats ab vn credulissim clau: e tāt
fort clauats mōstrāt q̄ no voleu fugir ni girar me les spatles.
Bonchs clementissim senyor ab viues lagrimes e displicen
cia de mos peccats affectadamēt vos supplique vullau cla
uar per cōpassio e dolor de v̄ra accerbissima passio la mia aia
ab vostres dolors e penes: per q̄ transformada per feruēt con
tēplacio alguna part de aquelles pugua tenir seguretat e re
fugi cert en la torre de vostra sanctissima creu: en la qual com
a posada e habitacio de princep sobre tots los princeps e mo
narqua general de tot lo vniuers atengua imunitat e priuile
gi de remissio de mos peccats grauissims. **O**brui me dōchs
senyor la porta dela mia vostra: puir quants ab feruor e hū
lilitat a vos recorren / en vos trobē retrera segura: e axi yo pec
dor inutil / at sia indigne ab tal cōfiança / tenint en vos fers
ma fe / ab amor e charitat encelsa a vos me comane / e en vo
stres mās p̄ mi clauades me lāce e pose / imitant a vos señor
q̄ en tal exercici cōstituit / segons la humanitat vostra ab vi
ues lagrimes e veu esforçada digues a deu v̄re pare. **I**n ma
nus tuas domine comendo spiritum meum.

Capitol sise en lo qual per charitat lo pacient es recoma
nat a deu crucificar.

Senament / puir en tan segur loch has fet electio de re
traurete / e en mās e poder de tan poderos senyor te has
posat / hoyras ab molta deuocio / com la charitat te recoma
na molt affectadamēt a Jhesus saluador teu en mans d̄l qual
te est posat. **A** vos senyor poderos e infinidament piados q̄
sou deu de bōdat in cōprensible: coman la anima de aquest
feruent vostre: laqual en cara que sia mort per al mon tempo
vixca eternalment ab vos en la vostra sancta glia. e placiens
senyor per la vostra infinida clemēcia perdonarli lo q̄ per la

fragilitat sua en la humana cōuersació ha comes en 'offensa
vra. **E** ja sia per la grā culpa haja diuerfes vegades peccat:
empero a vos senyor deu inmens pare e fill e sanct sperit en
vnitat de essencia fermamēt ha cōfessat/e en lo zel de aq̄sta s̄a
cta creença fermament ha perseverat: adorant/creent/e glo
rificāt de cor e de boca tal vnitat de essencia en trinitat de per
sones. **D** sobirà creador q̄ ab sola paraula haueu format to
tes les coses de no res: no mireu senyor los defallimēts seus
en q̄ p fragilitat hūana e suggestio d'inich Sathā es caygut.
sia li vberta la porta dels cels. **A**legrense dela sua venguda
tots los sancts āgels e ciutadāns gl̄iosos dela eterna benauē
turança. **A**culliu senyor la aia de aq̄st seruent v're/e factura q̄
tāt car vos costa. **P**reguē p aquella los gloriosos arch āgels:
los bñuēturats apostols los elets martyrs:e tots los sancts
e sanctes familiars dela vostra cort celestial. **E** finalment do
nau li senyor tal esforç/cōfiança/charitat e ferm proposit q̄
ab lo vostre adiutori puxa vencer tots sos enemichs e anar
a fruir la vostra eterna gloria e benauenturança. **A**mē.

Comiat de charitat e recomādatio de la anima.

Ues bonchs anima xpiana penidēt/e a cōpanyada de
charitat/apartāt te de aq̄st mō trist.deirant los ligācs
dela carn y les mūdanes miseries. **U**es a posschir la benauē
turada gloria en nom de deu * lo pare tot poderos.qui ta
creat a ymage/e semblāça sua. **E**n nom * del fill iesu xp̄st.
qui p tu ha soffert mort cruel per rēbzet de poder del diable.
Ues en nom del sperit * sanct q̄ en tu es stat p lum de grā.
Ues en nom dela reyna de paradís aduocada dls peccadors
mare purissima del fill de deu. **U**es en nō dels sancts angels
arch āgels.e de tots los sperits celestials. **U**es en nō de tots
los sancts patriches/prophetes:apostols:martyrs:p̄fessors:

vergens/e de tots los sancts y sanctes dela gloriosa patria
del cel/alli sia lo teu repos. la tua posada/la tua pau y bena-
uenturāça perdurable. **E** aço p meritis de iesus saluador teu
del qual es factura. perço que cō hajes paguat lo humanal
deute dela mort tornes al qui te ha fet del lim dela terra. vin-
gua al teu encōtre/e rebut. gloriosament lo resplendent estol
dels anjels: e los gloriosos collegis de tots los sancts y sã-
ctes del regne del cel te acompanyen/ y enlo si de abraam te
colloquen/ hon ab inesfable goig ab los iusts reposes. **E** sies
de gloria sadollada mirant e contemplant la diuinal beati-
fica essencia quels sancts frueixē. **B**elliuret donchs iesuchrist
consolador teu dels qui volen empachar lo teu cami/e por-
tet enlo deliros regne dela sua gloria e conegat cō a verdader
pastor enlo nōbre deles sues ouelles q̄ la sua gloriosa vida a
cruel mort liura per aquelles. **E**ll te absolgua * donāt te la
sua gracia de final conuersio. quet faça gracios e accepte das-
uant la su majestat y posseixques la eterna gloria e benauē-
turāça de paradís. **O** senyor deu misericordios/e font de to-
ta pietat reben la aia de aquest seruent v̄re/e delliuraulo axi
cō delliuras a nohe del diluui/ y a enoch y elies dela comu-
na mort/e a ysach del sacrifici que son pare volia fer dell. y a
loth de sodoma. delliuraulo senor axi cō delliuras a sanct pe-
re apostol dels ligams del carcer: axi senyor vullau deffer los
ligas e laços quel enemich pot fer li. **E** vos senyor infinit q̄
sou alpha e o/ principi enla creacio: medi enla redēcio/ siau li
fi enla saluacio sua: acollint la sua anima enlo collegi dels
sanctes de paradís: los quals frueixen dela eterna gloria e sens
fi loen/ glorifiquen e exalçen a vos senyor qui sou deu verda-
der e infinit regnant ab v̄re eternal pare/e ab lo sanct sperit
en vnirat de essencia per tots los segles. Amen.

Deo gratias.

Et primo induat securatus superpellicium: stolam: et capam
nigram ut moris est in unaquaque ecclesia. et deferat crucem: liber: et
aspersionum cum aqua benedicta. et ordinetur processionally. Et
exiundo de ecclesia incipiant submissa voce quasi legendo **C**an-
ticum graduum. prosequendo usque ad ianuam defuncti. Et
in fine cuiuslibet ps. dicatur. **R**equiem eternam dona eis do-
mine: et lux perpetua luceat eis. Et si necesse fuerit dicant ali-
quos alios. ps. quos voluerint. Et in loco ubi preparatum
fuerit corpus defuncti coram ipso incipiat sequens. **R.**

Subue nite sancti dei occurrite an-
geli suscipientes animam eius. Offerentes
eam in conspectu altissimi mei. Suscipiat
tempus quod creauit te et in sinu Abrahe age

Sepultura. fo. CIII.

li deducat te. p. Offerētes. Hirieleison.

Epel. kyriel. Pater noster. Et nē nos. v. A porta inferi. R.
Erue dñe. v. Requies eternaz. R. Et lux perpetua. Reque
scant i pa. R. Amen. Dñe exaudi. R. Et clamor. v. Do
minus vobiscum. R. Et cum spiritu tuo. Oremus. Oio.

Deus cui omnia viuunt ⁊ cui nō pereūt
moriendo corpora nra sed mutātur in
melius. te supplices deprecamur: vt suscipi
iubeas animam famuli tui. per manus scō
rū tuorū angelorū deducēdam in sinu amici
tui abrahe patriarche. resuscitādāqz i nouis
simo magni iudicij die. et q̄cqd vicioz fallē
te diabolo cōtraxit: tu pi⁹ ⁊ misicors abluē
indulgendo. Absolue ✱ dñe animā famu
li tui. ab omni vinculo delictorum. vt in re
surrectionis gloria inter sanctos et electos
tuos resuscitatus respiret. Per xpm do.

In recessu dom⁹ defūcti dū curat⁹ intonauerit añaz. Chor⁹
angelorū rātores psequant⁹ cātādo. ps. In exitu israel p pri
ma itatiōe scda ticia li suffecerit. Sicut p̄tinuēt de sequētib⁹.
ps. Misere mei de⁹. ps. Dñe ne i furore. i. ps. Depfundis.
sub eodem tono prosequendo donec perueniant ad ianuaz

III. 07 Sepultura.

ecclesie et ibi repetatur dicta añā coram defuncto. añā.

horus an ge lo rii.

Psalmus.

In exitu israel de egypto: domus iacob de populo bar-
 baro. **F**acta est iudea sanctificatio ei: israel potestas
 eius. **M**are vidit et fugit: iordanis conuersus est retrosum.
Montes exultauerunt ut arietes: et colles sicut agni ouium.
Quid est tibi mare quod fugisti: et tu iordanis quod conuersus es re-
 trosum? **M**ontes exultastis sicut arietes: et colles sicut agni ouium.
Facie domini mora est fra: a facie dei iacob. **Q**ui peruertit petram
 in stagna aquarum: et rupem in fontes aquarum. **N**on nobis domine non
 nobis: sed nomini tuo da gloriam. **S**uper misericordiam tuam et veritatem tuam: nequam
 dicant gentes ubi est deus eorum. **D**eus autem noster in celo: omnia quaecumque
 voluit fecit. **S**imulacra gentium arguentur et aurum: opera manus
 hominum. **O**s habent et non loquuntur: oculos habent et non videbunt. **Au-**
res habent et non audiunt: nares habent et non odorabunt. **M**anus
 habent et non palpabunt: pedes habent et non ambulabunt: non cla-
 mabunt in gutture suo. **S**imiles illis fiat qui faciunt ea: et omnes qui con-
 fidunt in eis. **D**omine israel spauit in domino: adiutor eorum et pector
 eorum est. **D**omine aaron spauit in domino: adiutor eorum et pector eo-
 rum est. **Q**ui timet dominum spauerunt in domino: adiutor eorum et pector
 eorum est. **D**ominus memor fuit nostri: et benedixit nobis. **B**enedixit do-
 mus israel: benedixit domui aaron. **B**enedixit omnibus qui timeant dominum:
 pusillis cum maioribus. **A**dijciat dominus super vos: super vos et super fi-
 lios vestros. **B**enedicti vos a domino: qui facit celum et terram. **C**elus celi
 domino: terram autem dedit filiis hominum. **N**on mortui laudabunt te domine:
 neque omnes qui descendunt in infernum. **S**ed nos qui viuimus benedicimus
 domino: ex hoc nunc et usque in seculum. **R**equiem eternam: dona ei domine.

Pro prima statione dicat: curatus ut sequitur.

Kyrieleyson. Xp̄leyson. kyrieleyso. Pater nr̄. *v.* Et ne nos.
R. Sed libera nos. *v.* In memoria eterna eric iustus. *R.* Ab
 audicione mala nō timebit. *v.* Dñe exaudi. *R.* Et clamor. *v.*
 Dñs vobiscum. *R.* Et cū sp̄itu tuo. *Oremus. Oratio.*

Elc dñe hāc cū seruo tuo mīam: vt fctō
 rū suorū i penis nō recipiat vicē: q̄ tuā
 in votis tenuit volūtātē: vt sicut eūz^{am} hic vā
 fides iunxit fidelīz turmis: ita illic eūz^{am} tua
 mīratio societ āgelicis choris. *Per xp̄m do.*

Absolue dñe vt. s.

Alia statio.

Kyriel. Xp̄el. Kyriel. Pater nr̄. *v.* Et ne nos. *v.* Ne tradas
 bestijs aīaz cōfiteāz tibi. *R.* Et aīas pauperū tuorū ne obli
 uiscaris in finem. *v.* Dñe exau. *R.* Et clamor. *v.* Dñs vobis
 cum. *R.* Et cū sp̄u tuo. *Oremus. Oratio.*

Suscipe domine aīaz famuli tui. quaz
 de ergastulo huius seculi vocare dig
 natus es: et libera eam de principibus tene
 brarum et de locis penarum: vt absoluta
 omnium vinculo peccatorum: quietis ac lu
 cis eterne beatitudine perfruatur: et inter
 sanctos et electos tuos in resurrectionis
 gloria resuscitari mereatur. *Per xp̄m. Ab
 solue domine. vt. s.*

Alia statio.

Kyrieleyson. Xp̄el. Kyriel. Pater nr̄. *v.* Et ne nos. *R.* Sz li.

Sepultura.

In memoria eterna erit iust⁹. *R.* Ab auditione mala nō
 timebit. *V.* Requiem eternā. *R.* Et lux perpetu. *V.* Requies
 cat in pace. *R.* Amen. *V.* Dñe exaudi orationē. *R.* Et clam.
V. Dominus vobiscum. *R.* Et cum spiritu tuo. *Orem⁹. o. rō.*

Deus vite dator et hūanorū corporū re
 parator. qui a peccatoribus exorari vo
 luisti. exaudi preces quas speciali deuotiōe
 pro aīa famuli tui. tibi lachrimabiliter fun
 dimus. vt liberare eam ab inferorū cruciati
 bus: et collocare inter agmina sanctorū tuo
 rum digneris. veste quoq; celesti et stola
 immortalitatis indui: et paradisi amenita
 te confoueri iubeas. *Absolue. vt s. fo. c. iij.*

Alia statio.

Kyrieleyson. Xpē. Kyrie. Pater noster. V. Et nē nos. R. S.
libera. V. Aīa eius in bonis demoretur. R. Et semen eius he
reditabit terram. V. Dñe exaudi orationē. R. Et clamor me⁹.
Dominus vobiscum. R. Et cum spiritu tuo. Orem⁹. o. rō.

Deus qui humanarū animarū eternus
 amator es: animā famuli tui quam
 dum in corpore maneret: vera tenuit fides
 ab omni cruciatu inferorū redde extorē.
 vt segregata ab infernalibus claustris: san
 ctorum tuorū mereatur adunari cōsortijs.
Per xpm. Absolue dñe. vt s.

Sepultura.

fo. cv.

Si opus fuerit iteretur de predictis stationibus. Et ante in-
nuam ecclesie reperatur sequens antia.

Finis predicta antiphona dicat ibidem ut sequitur.
Kyrieleyson. Xpel. Kyrieel. Paternr. v. Et ne nos. R. Sz li.
v. Requie eterna. R. Et lux. v. Rescāt in pace. R. Amē. v.
Dñe exau. R. Et cla. v. Dñs vobis. R. Et cū. Orem? o. o.

Non intres iudiciū cū fuo tuo dñe: qz
nullus apud te iustificabitur homo:
nisi per te omnium peccatorum tribuatur
remissio. nō ergo eūz tua iudicialis sentētia
premat: quēz tibi vera supplicatio fidei chri-
stiane cōmendat: sed gratia tua illi succurrē
te: mereatur euadere iudiciū vltiōis: qui
dū vineret insignitus est signaculo sancte
trinitatis. Ab solue domine. vt. s.

Intrando ecclesiam intonetur sequens. R.

Sepultura.

Liberame do mine de morte

eterna i di e illa tremēda. p. Quando

ce li mouēdi sūt z terra dū veneris iu

di care se culū per ignem. v. Dies illa di

esire calamitatis z miserie dies m̃gna

et amara valde, p. Quando ce,

Si opus fuerit dicantur R̃ia sequentia. *I. Deu mihi domie. Qui lazarus. vt infra i nouena. quousq; puenit corā altari*
B. yrieleyson. X̃pel. Kyriel. Pater noster. Et ne nos. v. In
memoria eterna erit iustus. R. Ab auditione mala nō times
bit. v. Dñe exaudi. R. Et cla. v. Dñs vobis. Orem. Oratio.

Deus cui propriū est misereri senper
 et parcere: ppiciare aīe famuli tui et
 oīa ei⁹ peccata dimitte: vt mort⁹ vīculis ab
 solutis: transire mereat ad vitā. *I. Per xpm.*

Hic dicatur missa pro defuncto si dicēda est. Et finita mis
sa dicatur sub missa voce quasi legendo coram funere.

B. yriel. X̃pel. Kyriel. Pater noster. Et ne nos. v. Regez eter.
R. Et lut per. v. Dñe exau. v. Dñs vobis. Orem. Oratio.

Incline dñe aurem tuaz ad preces ñras:
 quibus misericordiam tuaz supplices &
 precamur. vt aīam famuli tui quam de hoc
 seculo migrare iussisti: i pacis a lucis regiōe
 constituas: et sanctorum tuorum iubeas esse
 consortem. *I. Per xpm. R. Amen.*

Ad feminas.

Oremus. Oratio.

Oremus domine p tua pietate mise
 rere anime famle tue: z acōtagijs mor
 talitatis exutam: in eterne saluatiōis partē
 restitue. *I. Per xpm.*

Postea in eodem loco dicatur quod sequitur.

Erecorde ris pccā me a
 domine. p̄. Dū veneris iudicare
 se culū per ignem. Et ne in
 tres iūdi ci um cuz ser uo
 tu o. p̄. Dū ueneris.

Kyrieleyson. Xp̄e leyson. Kyrieley. Pater n̄r. Et ne nos.
 Apozta in feri. Erue. Dñe exaudi. Et clamor. Dominus vo. iscū. Et cum spiritu tuo. Oremus. Oīo.

O Bsecram⁹ miāz tuā opsetne de⁹: qui
 hoīez ad imaginē tuā creare dignat⁹
 es: vt spūz famlī tui quēz hodierna die reb⁹
 hūanis eximī z ad te accersiri iussisti: blāde z
 misericordiē suscipias: nō ei dñent ūbre mor-
 tī: nec tegat eūz cahos z caligo tenebray: sꝫ
 erut⁹ oīz criminū labe: z ī sinu amīcī tui abra-
 he p̄iarche collocat⁹. locū refrigerij z lucis
 se adeptūz gaudeat: z cū dies iudicij aduene-
 rit cū sc̄tis z electis tuis resuscitari mereat.
 Per xpm. Absolue dñe. vt. s̄.

Ihic intonet
 sacerdos lequētē añaz cū suo ps. z portet funus ad tumulū.

In paradīsum

Psalmus

A De dñe leuaui anīaz meā: de⁹ me⁹ ī
 te pfido nō erubescā. Neqz irrideant
 me īmīcī meī: eteī vnīuersi qui sustinēt te
 non confundentur. Confundantur oīes
 īnīqua agentes: superuacue. Quas tuas do-
 mine demonstra mīhī: z semitas tuas edoꝝ

Sépultura.

cem. **D**irige mē ī vitate tua ⁊ doce me: q̃ tu
es d̃s saluator me⁹: ⁊ te sustinui tota die. **R**e
mīscere mīfatiōib⁹ tuarū dñe: ⁊ mīarū tuarū
q̃ a sc̃lo sunt. **D**elicta iuuetutis mē: ⁊ ignorā
tias meas ne memieris. **S**c̃d̃z mīarū tuā me
mēto mei tu: ppter bonitatē tuā dñe. **O**ul
cis ⁊ rectus dominus: ppter hoc legē dabit
delinquētibus ī via. **D**iriget mansuetos
ī iudicio: docebit mītes vias suas. **U**niver
se vie dñi mīa et vītas: req̃rētib⁹ testamētūz
ei⁹ et testimōia ei⁹. **P**ropt̃ nomē tuū dñe
ppiciaberis pctō meo: multū est em̃. **Q**uis
est hō q̃ timet dñz: legē statuit ei ī via quā
elegit. **E**t īa eius ī bonis d̃morabit⁹: ⁊ semē
eius hereditabit terrā. **F**irmamētū est do
min⁹ timētibus eum: ⁊ testamentūz īplius
vt manifestetur illis. **O**culi mei semper ad
dñz: qm̃ īpe euellet de laqueo pedes meos.
Respice ī me ⁊ mīfere mī: q̃ vnīc⁹ ⁊ paup
sū ego. **T**ribulatiōes cord⁹ mei mltiplicate
sūt: d̃necessitatib⁹ mīs erue me. **V**ide hūili
tatē meā ⁊ laborē meū: ⁊ dimitte vnīuer⁹

sa dīcta mā. **R**espice inimicos mōs qm̄ mlti
plicati sūt: et odio iniquo oderūt me. **C**usto
di aīaz meā et erue me: nō erubescā qm̄ spa
uī ī te. **I**nnocētes et recti adheserūt mibi: qz
sustinuī te. **L**ibera de⁹ isrl̄: ex oib⁹ tribula
tiōib⁹ suis. **R**edezer. Et postea repetat tota. **A**īa.

I A paradīsum deducant te angeli
in tuo aduētu: suscīpīant te martyres:
et perducāt te ī ciuitatem sanctam
hierusalem.

Sepultura

Kyrieleyson. Xp̄eyleyson. Kyrieleyson. Pater noster. *v.* Et ne nos. *R.* Sed libera. *v.* Non intres in iudicium cum seruo tuo domine. *R.* Quia nullus apud te iustificabitur homo. *v.* Domine exaudi orationem meam. *R.* Et clamor meus ad te veniat. *v.* Dominus vobiscum. *R.* Et cum spiritu tuo.

Benedictio super tumulum.

Deus q̄ fundasti terrā ⁊ formasti celos:
q̄ oīa sydera statuta fixisti: qui captū
laqueo mortis hominem lauacri ablutiōe
reparas: qui sepultos abraam isaac ⁊ iacob
in spelunca duplici libro vite atq; totius glo
rie principes annotasti benedicendos: ita
bene ✕ dicere dignare hunc tumulū famu
li tui: vt hic eū requiescere facias: ⁊ in si
nu abrahe isaac ⁊ iacob collocare digneris.
qui p̄ dñm nr̄z iesū xp̄m filiū tuū deuictis la
queis inferorū: se suorūq; mēbra in se creden
tium iussisti resuscitare. Ihic aspergat aqua
benedicta lup tu ✕ mulū. Respice domine su
per hanc fabricā sepulture. descendat quesu
mus domine hic spiritus sanctus tuus: vt te
miserante sit ei in hoc loco quīeta dormitio
et tempore iudicij cum sanctis omnibus ve
ra resuscitatio te prestāte deus noster. Qui

**venturus es iudicare viuos et mortuos et
seculum per ignem. Amen.**

*Sequitur monitio. Et aduerte q si defunctus nulla recepit
sacramenta: vel aliqua eorum dimiserit. Tunc in dicta moni
tione curatus mutet mutanda.*

Ad monitio.

**yo de part de sancta mare sgleſia faç testi
moni ala anima de aquest del qual teniz
aci lo cors present: que ara en aquesta darre
ra malaltia: per la qual ha finits sos verres
dies ha demanats he rebuts abduocio los
lagraments de sctâ mare sgleſia: y perço es
fe y crehença nostra que es en via de salua
cio. E si peruentura p peccats oblidats o p
penitências no complidas era de tenguda
en les penes d purgatori: pregarẽ a nostre
senyor deu la vulla acollir en la sua sancta
gloria. y perço vos recoman per charitat
digau la oratio del pater noster ela Mue
maria: tantes vegades com poreu mêtres
que lo offici diuinal se fara. per que com me
ster sie trobeu qui tal face per vosaltres.**

**Kyrieleyson. Chriſteleyson. kyrieleyson. Pater noster. totũ
sub ſilencio. Hic aſpergatur aqua ſup funus et ſacerdos in
cipiat. Anaz ſequentẽ. ⁊ dũ dixerit ps. Cõfitemini ſepeliaſ.**

Sepultura

Aperite illi

Psalmus.

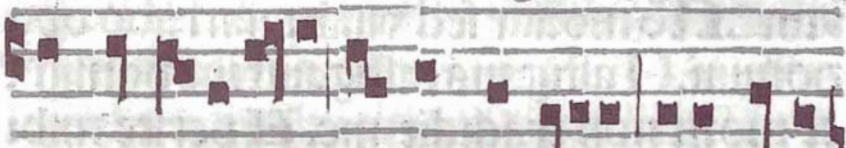
Confitemini domino quoniam bonus:
 quoniam in seculum misericordia eius.
Dicat nunc israel quoniam bonus: quoni-
 am in seculum misericordia eius. **D**icat nunc
 domus aaron quoniam bonus: quoniam
 in seculum misericordia eius. **D**icant nunc
 qui timeant dominum: quoniam in seculum
 misericordia eius. **D**e tribulatione inuo-
 caui dominum: et exaudiuit me in latitudi-
 ne dominus. **D**ominus mihi adiutor: non
 timebo quid faciat mihi homo. **D**ominus
 mihi adiutor: et ego despiciam inimicos meos.
Bonum est confidere in domino: quam confi-
 dere in homine. **B**onum est sperare in do-
 mino: quam sperare in principibus. **O**mnes ge-
 tes circuierunt me: et in nomine domini quia
 ultus sum in eos. **C**ircumdantes circun-
 dederunt me: et in nomine domini quia ul-

Sepultura fo. CX.

rus sum in eos. **C**ircumdederunt me sicut a
pes: et exarserunt sicut ignis in spinis: et in no
mine dñi q̄ vlt⁹ suz in eos. **I**mpulsus euer
sus suz vt caderē: et dñs suscepit me. **E**xorti
tudo mea et laus mea dñs: et fact⁹ est mihi i
salutē. **O** exultationis et salut⁹: in taber
naculis iustoz. **D**extera dñi fecit virtutez:
dextera dñi exaltauit me: dextera dñi fecit
vtutē. **N**ō moriar sed vivā: et narrabo opa
domini. **C**astigans castigavit me domin⁹:
et mortī non tradidit me. **A**perite mihi
portas iusticie et in gressus in eas cōfitebor
domino: hec porta domini iusti intrabūt i eā
Confitebor tibi quoniam exaudisti me: et
factus est mihi in salutem. **L**apidē quē re
probauerunt edificātes: hic factus est in ca
put anguli. **A**dñō factum est istud: et est mi
rabile in oculis nostris. **H**ec est dies quam
fecit dñs: exultemus et letemur in ea. **O** do
mine saluū me fac: o dñe bene p̄sperare: be
dictus qui venit in nomine domini. **B**ene
diximus vobis de domo domini: deus

Sepultura

dominus et illuxit nobis. **C**onstituite dies
solennem in condensis: usque ad cornu altaris.
Deus meus es tu et confitebor tibi: deus
meus es tu et exaltabo te. **C**onfitebor tibi
quoniam exaudisti me: et factus es mihi in sa-
lutem. **C**onfitemini domino quoniam bo-
nus: quoniam in seculum misericordia eius.
Requiem eterna. **D**icto. ps. reperat. **A**ntia.

Aperite illi portas iusticie et i gre sus

in eas cō fitebor domi no.

Postea pscq̃ put seq̃ sup tumulu: Sz de seq̃tib⁹ oronib⁹
dicat quor necesse fuerit ocludēdo sēp cū duab⁹ ultimis. s. **Ti**
bi dñe p̃mēdam⁹. ⁊ Absolve dñe ⁊c.

Ryacl. **Ep̃el.** **Ryziel.** **P̃r nr̃.** ⁊. **Et ne nos.** ⁊. **A**ia ei⁹ i bōis de
morabil. **R** **Et semē ei⁹ hereditabit frā.** ⁊. **R**eq̃ez ei⁹. ⁊. **R**eq̃
escat i pa. ⁊. **D**ñe exau. ⁊. **D**ñs vobiscū. **O**rem⁹. **O**ratio.

De⁹ apd̃ quez mortuoz spūs viuit ⁊ in
quo electoz aīe d̃posito carnis onere

plēa felicitate letāt. p̄sta supplicatib⁹ nob⁹: vt
anima famuli tui qui tēporali per corp⁹ vi
sionis huius luminis caruit visu: eterne lu
cis illius solatio potiatur. non eūz tormen
tum mortis attingat. non dolor orrēde vi
sionis afficiat. non penalis timor excruciet.
non reorum cathena constringat. sed con
cessa sibi delictorū omnium venia: beate q̄
tis consequatur gaudia repromissa. *Orō.*

T Domine pater omnipotens eterne
deus supplices exoramus pro spiritu
famuli tui: quez ab erroribus huius seculi
ad te accersiri precepisti: vt digneris ei da
re locum refrigerij et quietis. liceat ei trasi
re portas inferorum et vias tenebrarum.
maneat in mansionibus sanctorum et in lu
ce sancta: quaz olim abrahe promilisti et se
mini eius. nullam lesionem sustineat spirit⁹
eius: sed cū magnus ille dies resurrectiōis
ac remunerationis aduenerit / resuscitare
eum digneris vna cū sanctis et electis tuis:
deles eius delicta atqz peccata vsqz ad noz

Sepultura.

uissimum quadrantem: ut tecum immortalitatis uitā et regnum assequatur. *Oratio.*

O Remus fratres charissimi pro spiritu chari nostri quē dñs de laqueis hui⁹ seculi liberare dignat⁹ est: cui⁹ hodie corpusculuz sepulture tradit⁹: ut eū pietas diuina in sinu abrahe isaach ⁊ iacob collocare dignetur: ut cū dies iudicij aduenerit iter sanctos ⁊ electos suos eū in pte dexta collocandū resuscitari faciat. *Oratio.*

Deus qui iustis supplicatiōib⁹ semp p̃sto es: q̃ pia vota dignaris intueri: q̃ uniuersoz es p̃ditor ⁊ redēptor: da famulo tuo cui⁹ depositioni hodie officia hūanitat̃is exhibem⁹ cū sc̃tis atqz fidelibus tuis b̃ti muneris portionem. *Oratio.*

Dabitū hūani corporis sepeliēdi offm̃ fidelium more p̃lētēs: deū cui oīa uiuūt fidei delit̃ deprecamur: ut hoc corp⁹ chari nr̃i ano b̃ in fra sepultū: in ordie sc̃toꝝ suoz resuscitet: ⁊ ei⁹ spūz cū sc̃tis ac fidelib⁹ suis p̃gregari iubeat cū q̃b⁹ inenarrabili gl̃ia ⁊ p̃henni

felicitate perfrui mereatur.

Oratio.

Tu meritis quod est domine: ut homo hominem:
mortalis mortalem: cinis cinerem: tibi deo
et domino nostro audeat commendare. scilicet quia terra susci-
pit terram: et pulvis convertitur in pulverem: donec
omnis caro in suam redigatur originem. inde tuam de-
precissime patris quam lachrymabili pietate: ut animam
famuli tui quam de huius mundi voragine cenu-
lenta ducis ad patriam: abrahe amici tui sinu re-
cipias: et refrigerij rore perfundas. Sit ab estua-
tis gehenne trucidis incendio segregatus: et beatus
regei te donante coniunctus. et si qui illi sunt domine di-
gine cruciatibus culpe: tu ei gratia tue mitissime
lenitatis indulge. nec peccati recipiat vicem: quam tuam
in votis tenuit voluntatem: scilicet indulgentie tue pia
sentiat bonitatem. Cumque finito mundi ter-
mino supernum cunctis illuxerit regnum no-
vum homo: factorum omnium cetibus aggregatus: cum electis
resurgat in dexteram parte collocandus. Oratio.

Tibi domine commendamus animam
famuli tui: ut defunctus seculo tibi
vivat: et si qua pro fragilitate mundane

conuersationis peccata admisit: tu venia
misericordissime pietatē absterge. Per xpm.

Oremus.

Oratio.

Absolue domine animam famuli tui
et omnium fidelium defunctorum
ab oī vinculo delictorum: vt in resurrectionis
glia inter sanctos et electos tuos resuscita-
ti respirent. Per dñm nrm iesuz xpm filium
tuū: qui tecū viuit et regnat in vnitate spiri-
tus sancti deus. Per oia sc̃la sc̃lorum. **R. Amē.**
v. Dñs vobiscū. **R. Et cū spū tuo.** v. Requiescant in pace. **R.**
Amen. Dum redeunt ad ecclesiā dicat. ps. Misereere. vel. ps.
De profundis. et in fine dicatur. Requiem eternā. v. Requiescat
in pace. v. Dñe exaudi. v. Dñs vobiscū. **R. Et cū.** **Oremus.**

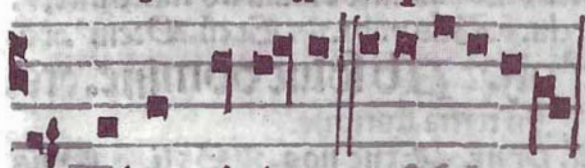
Fidelium deus omnium cōditor et re-
demptor: animab⁹ famulorum famula-
rumq; tuarum remissionez cunctorum tribue
peccatorum: vt indulgētiāz quā semp optaue-
runt: pijs supplicatiōib⁹ cōsequāt. Qui vi-
v. Dñs vobiscū. **R. Et cū spū.** v. Requiescat in pace. **R. Amē.**

I Sepultura paruulorum.

Incipit ordo sepulture paruulorum. Et pri-
mo curatus cū ceteris presbyteris vadant processionāliter di-
cendo. Canticum graduus. vt dictum est supra in alia sepul-

tura. Et cum pervenerint ad ianuam defuncti coram ipso dicatur sequens. **R.** Et si op' fuerit ceteris vis. i. alia sepultura. **R.** Libera me domine de morte eterna in die illa tremenda: p. Quando celi movendi sunt et terra: dum veneris iudicare seculum per ignem. **V.** Dies illa dies ire calamitatis et mulerie: dies magna et amara valde. p. Quando celi movendi sunt et terra. **H.** yrieleyson. **A.** peleyson. **Kyrieleyson.** Paternoster. Et ne nos. **R.** S3 libe. **V.** A porta inferi. **R.** Erue dñe aias eor. **V.** Dñe exau. **R.** Et cla. **V.** Dñs vobis. **R.** Et cū. **V.** Rem. **O.** ro

Fidelium deus oīz cōditor et redemptor: aīabus famulorum famularumq3 tuarum remissionē cunctorum tribue peccatorum: ut indulgentiam quaz semp optaverūt: pijs supplicationib⁹ consequantur. Absolve quesumus dñe animas oīm fidelium defunctorum ab omni vinculo delictorum: ut in resurrectionis gloria inter sanctos et electos tuos resuscitati respirent. **Per xpm.** Et in recessu dom⁹ incipiat sequens añā.

Hic accipiet.

Psalmus.

Hic accipiet. Et deinde dicat de ps. sequentibus quot necesse fuerint usq3 ad ianuam ecclesie.

Laudate pueri dñi: laudate nomē domini. Sit nomen dñi bñdictū: ex hoc nunc et usq3 in seculum. **A.** solis ortu usq3 ad

occasuz: laudabile nomē dñi. Excelsus sup
oēs gētes dñs: z sup celos gl'ia ei'. Quis sic
dñs de' n'r qui i altis habitat: z hūilia respi-
cit i celo z in terra. Suscitās a terra inopez:
z de stercore erigēs paupez. Ut collocet eū
cū p'ncipib': cū p'ncipib' ppli sui. Qui habi-
tare facit sterilē in domo: matrē filioz letā-
tez. Regez eternā dona eis dñe: z lux perpe-
ps. Bñdic' dñs de' isrl. ps. Laudate d. o. g. ps. Beati ima-
culati. p. infra. fo. Et si op' fuerit dicāt aliquos alios ps.

In prima statione.

Kyriel. Xpel. Kyriel. P'r n'r. Et ne nos. R. Sz li. v. Regez
eternā dona eis dñe. R. Et lux ppetua luceat eis. v. Dñe ex-
audi. R. Et cla. v. Dñs vobiscū. R. Et cū. Orem'. Oratio.
Fideliumz Absolue. sub vna p'dulōe v's.

In secunda statione.

Kyriel. Xpel. Kyriel. P'r n'r. v. Et ne nos. R. Sz li. v. In me-
morā et'na erūt iusti. R. Ab auditiōe mala nō timebunt. v.
Dñe exaudi. R. Et cla. v. Dñs vobi. R. Et cū. Orem'. Oro.
Fidelium de' o'z. z Absolue domine. v's.

In terna statione.

Kyriel. Xpel. Kyriel. P'r n'r. v. Et ne nos. R. Sz li. v. Quis
ascēdet in mōtē dñi. R. Innocēs manib' z mūdo corde. v.
Dñe exau. R. Et cla. v. Dñs vobis. R. Et cū. Orem'. Oro.
Fidelium deus. z Absolue domine. vt sup.
Si fuerint plures statiōes repetāt de predictis. Et ante lan-
nuam ecclie repetatur tota g'na. vt sequitur. Ana.

Dic accipiet benedictionē a domi

no et misericordiā a deo salutari suo:

quia hec est generatiō q̄ rē tū dñz:

*Et postea psequat ibidē qd sequit. Pyriel. Xpē K. Pyriel. P̄
nr. Et ne: R. Sz li. De aut p̄p̄t inocētiā suscepisti. R.
Et cōfirmasti me i d̄spectu tuo in efnū. Bñe exau. R. Et
cla. Bñs vobiscum. R. Et cū spiritu tuo. Orem. Oro.*

O Adps et mittissime de⁹: qui omnibus
puulis renatis baptisinate dū migrāt
a sc̄lo line vllis eoz merit⁹ vitā illico largir⁹
eternā: sicut aīaz hui⁹ puuli credim⁹ te fecis-
se: fac nos (q̄s dñe p̄tercessiōez br̄e marie v-
ginis: et oīz sc̄rōz tuoz) hic purificat⁹ tibi mē-
tib⁹ famulari: et paradiso br̄is puulis p̄niter
sociari. Absolve. vlt. Intra do ecclia:icipiat R.

bera in dñe: vs. et pscq̃ cū duob? R. f. Deu mihi dñe. Qui
lazaz. si op? fuerit: quousq; puenerint ante altare. Et cū ibi
fuerint dicat. Kyriel. Xpel. Kyriel. Pater nr̃. v. Et ne nos.
R. Sz li. v. Requiem etnā dōa eis dñe. R. Et lux p̃petua lu
ceat eis. v. Dñe exaudi. R. Et clamor. v. Dñs vobiscum. R.
Et cum spiritu tuo. Oremus. Oratio.

Propiciare dñe aīab? faml̃oz tuoz: vt
quos in fine isti? vite regñationis fon
te mūdasti: ad celestis regni beatitudinem
facias puenire. p̃per xpm̃. Ibi dicat missa si fuerit

dicēda. Qua finita dicatur sub missa voce quasi legendo.
Kyriel. Xpel. Kyriel. Pater nr̃. v. Et ne nos. R. Sz li. v. In
m̃oria etnā erūt iusti. R. Ab auditiōe mala nō timebūr. v.
Dñe exau. R. Et cla. v. Dñs vobis. R. Et cū. Orem? oro.

Hideliū deus oīum. et **A**bsolute q̃s. vs.
Cum portatur corpusculum ad tumalū incipiat Anaz.

Iuvenes et virgines. Psalmus.

Laudate dñz de celis: laudate eū in ex
cellis. Laudate eū oēs angeli ei?: lau
date eū oēs vtutes ei?. Laudate eū sol ⁊ lu
na: laudate eū oēs stelle ⁊ lumen. Laudate
eū celi celoz: ⁊ aque q̃ sup celos sunt laudēt

nomē dñi. **Q**ui ipse dixit et facta sunt: ipse mada-
uit et creata sunt. Statuit ea in eternū et in sc̃l̃z
seculi: p̃ceptū posuit et nō p̃teribit. Laudate
dñz de terra: drachones et oēs abissi. Ignis
grādo nix glacies spūs pcellaz: q̃ faciūt ṽbū
eius. **M**ōtes et oēs colles: ligna fructifera et
oēs cedri. **B**estie et vniuersa peccora: serpen-
tes et volucres pennate. **R**eges terre et oēs
ppli: p̃ncipes et oēs iudices terre. **I**uvenes
et ṽgines senes cū iuniorib⁹ laudēt nomen
dñi: q̃ exaltatū est nomē ei⁹ soli⁹. **Q**uōfessio
eius sup̃ celū et terrā: et exaltauit cornu ppli
sui. **H**ymn⁹ oib⁹ sanctis ei⁹: filiis isrl̃ poplō
Quāntate dño cā app̃p̃inquātī sibi. ps.
Canticū nouū: laus eius in eccl̃ia sc̃tōz. **D**e-
tef isrl̃ in eo q̃ fecit eū: et filie sp̃s exultēt in re-
ge suo. **L**audēt nomē ei⁹ in choro: ī tympa-
no et plalterio psallant ei. **Q**ui bñplacitū est
dño in pplō suo: et exaltabit māsuetos in sa-
lutē. **E**xultabūt sancti ī gl̃ia: letabunt in cu-
bilib⁹ suis. **E**xultatiōes dei ī gutture eoz:
et gladij ancipites en manib⁹ eoz. **A**d faciē

daꝝ vīdictā in nationib⁹: ā crepatiōes ⁊ in
pplis. ⁊ d alligādos reges eoꝝ in ꝓpedib⁹:
⁊ nobiles eoꝝ in manicis ferreis. Ut faciāt
in eis iudiciū ꝓscriptū: glia hec est oib⁹ sc̃tis

Laudate dñz in sc̃tis ei⁹: lauda (ei⁹ ps.
te eū in firmamēto ṽtutis ei⁹. **L**auda
te eū in ṽtutib⁹ eius: laudate sc̃dz multitudi
nez magnitudis eius. **L**audate eū in sono
tube: laudate eum in psalterio ⁊ cythara.
Laudate euz in tympano ⁊ choro: laudate
euz in cordis ⁊ organo. **L**audate eū in cym
balis bñ sonātib⁹: laudate in cymbalis iubi
lationis: oīs spūs laudet dñz. Requiez eīn.

Cuz ꝓꝓuentū fuerit ad cumulādicto ꝓa. repetat tota Añā.

Iuvenes et virgines senes cū iu

niorib⁹. **L**audate do minum.

Kyrieleyson. Aꝓeleyson. Kyrieleyso. Pater noster. *v.* Et ne
nos. *R.* Sed libera. *v.* A porta inferi. *R.* Erue dñe animas
eorꝝ. *v.* Domine exaudi orationem meā. *R.* Et clamor meus
ad te veniat. *v.* Dñs vobiscū. *R.* Et cum spū. *Oremus.* oro.

Fidelium deus omnium cōditor et re
dēptor: animabꝝ famuloꝝ famulazqꝝ
tuarꝝ remissionē cūctoꝝ tribue pctōꝝ: ut in
dulgētiarꝝ quā semp optauerūt pijs suppli
cationibus consequantur.

Hic aspergatur aqua benedicta sup tumulum et psequatur.

Respice dñe sup hāc fabricā sepulture:
descēdat q̄s dñe hic spū sanctꝝ tuꝝ: ut
te miserāte sit ei in hoc loco q̄eta dormitio.
et tempore iudiciꝝ cū scriis oibꝝ vera resusci
tatio: te pstante deus noster. Qui v̄turus
es iudicare viuos ⁊ mortuos: ⁊ seculum per
ignem. *R.* Amen.

*Hic aspergatur aqua sup funus ⁊ tumuletur: Et dicat sacer
dos submissa voce.*

Kyrieleyson. Aꝓeleyson. Kyrieleyson. Pater noster. sub silē
tio: et consequenter incipiat. Anas.

Tonitꝝ ascēdet

Psalmus

Domini est terra et plenitudo eius: orbis
 terrarum et universi qui habitant in eo. **Q**ui
 ipse super maria fundavit eum: et super flumina pre-
 paravit eum. **Q**uis ascendet in montes domini: aut
 quis stabit in loco sancto eius? **I**nnocens manibus et
 mundo corde: qui non accepit in vano animam suam
 nec iuravit dolo proprio suo. **H**ic accipiet ben-
 edictiones a domino: et misericordiam a deo salutari suo. **H**ec
 est generatio querentium eum: querentium faciem dei iac-
 ob. **A**t tollite portas principes vestras: et ele-
 vaminini porte eternales: et introibit rex glo-
 rie. **Q**uis est iste rex glorie: dominus fortis et potens
 dominus potens in prelio. **A**t tollite portas princi-
 pes vestras: et elevaminini porte eternales: et introi-
 bit rex glorie. **Q**uis est iste rex glorie: dominus virtutum
 ipse est rex glorie. **R**equies eternam dona eis
 domine: et lux perpetua luceat eis.

Post ps. repetatur tota. Ant. 1.

Quis ascendet in montem domini in anno

Hyrieley fō
 Xpeley f. Ky
 rieley son. Pr
 noſter. Et
 ne no. R. S
 lube. v. Sinio

cēs manib⁹ ⁊ mūdo corde.
 re parvulos venite ad me. R. Tali⁹ est enī regnū celoz. v.
 Dñe exaud. R. Et cla. v. Dñs vobis. R. Et cū. Qrem⁹. o. ro.

O Adps sempiternē deus sancte purita
 tis amator: qui aīaz huius parvuli ad
 regnū celoz hodie mīsericorditer vocare
 dignat⁹ es: concede nobis: ita mīsericordi
 agere: vt meritis tue sanctissime passionis:
 et intercessionē btē marie virginis: ⁊ oīz sā
 ctōz tuoz: in eodē regno nos cū oībus san
 ctis ⁊ electis tuis semp cōgaudere facias.

Et sub vna conclusionē prosequatur.

Fidelium de⁹ omnīū cōdītoz et redē
 ptōz: aīab⁹ famuloz famulazqz tuaz
 remissionē cūctoꝝ tribue pctōꝝ: vt indulgē
 tiam quā semp optauerūt pijs supplicatio
 nib⁹ cōsequatur. Absolve q̄s dñe aīas oīz
 fidelīū defunctōz ab oī vīculo delictōz: vt
 in resurrectionis gl̄ia īter sanctos et electos
 tuos resuscitati respirēt. Per dñz nřz iesū. r.

Missapro defunctis.

V. Dñs vobis. **R.** Et cū. Requescāt i pace. **R.** Amē. In red
ditu ad ecclesiam dicatur. ps. Misere mei. vel. ps. De pñs
dis. i. infine. Requiem eternam dona eis domine. **R.** Et lux p
petua luceat eis. **V.** Requescāt in pace. **R.** Amē. Dñe erau.
R. Et clamor. Dñs vobiscū. **R.** Et cum spū tuo. **Oratio.**
Fidelium deus ꝛc. et concludatur infine.
Qui viuis ꝛ regnas cum deo pꝛe in vnita
te spūs sancti de⁹. p oia scla sclorū. **R.** Amen.
V. Dñs vobis. **R.** Et cū spū. **V.** Requescant i pace. **R.** Amen.

Missap defunctis.

Efficiūm.

Requiem eternam dona eis domine: et lux perpetua
luceat eis. **V.** Tedecet hymnus deus in syon: et
tibi reddetur votum in hierusalem. Exaudi orationes
meas: ad te omnis caro veniat. Non dicitur. Gloria patri.
Sed repetatur officium. Requiem eternam.

Pro defuncto.

Oratio.

Inclina dñe aurem tua ꝛ ad preces nꝛas:
quib⁹ mīam tuā supplices deprecamur:
vt aīaz famuli tui quā de hoc seclō migrare
iussisti: in pacis ac lucis regione constituas:
ꝛ sanctorū tuorū iubeas esse pꝛortē. **Per do.**

Pro defuncta.

Oratio.

Quesumus dñe p tua pietate misere
re aīe famule tue: ꝛ acōtagijs mortalita
tis exuta: etne saluatiōis pꝛe restitue. **Per.**
Ꝛ cō libri apocalypsis bñ iōānis apli. xiiij. c.

Missa pro defunctis. fo. CXVIII.

In diebus illis. Audiuí vocem de celo dicēte mihi. Scribe: beati mortui q̄ in dño moriuntur. A modo iam dicit spirit⁹: vt requiescant a laboribus suis. Opera enim illorum: secuntur illos.

R.
Requiem eternam dona eis dñe: et lux p̄petua luceat eis. v.
Ab solue dñe aīas eorū ab oī vinculo delictorū. Si fuerit añt uersarium dicitur sequēs tract⁹. Dicit dñs xgo suz resurrectionis et vitā: q̄ credit in me: etiā si mortuus fuerit uiuet. v. Et oīs q̄ uiuit et credit in me: nō morietur in eternum. Alius tractus. De profundis clamauit ad te dñe: dñe exaudi vocē meā. v. Fiant aures tue intēdentes: in orōnē serui tui. v. Si iniquitates obseruaueris dñe: dñe quis sustinēbit.

Secundum Joannem. vi. ca.

In illo tpe. Dixit ies⁹ turb⁹ iudeorū. A mē iam dico vobis: nisi māducauerit carnē filij hoīs et biberit ei⁹ sanguinē: nō habebit vitā ī vobis. Qui māducat meā carnē et bibit meū sanguinē: habz vitā eternā. Et resuscitabo ego eū ī nouissimo die. Offertoriū.

Dñe iesu xpe rex glie libera aīas fidelīū defūctorū de penis īfernī: et de profundo lacu: libera eas de ore leōis: ne ab sorbeat eas tartar⁹: ne cadāt in obscura tenebrarū loca: s; signifer s̄a; ct⁹ michael rep̄set eas ī lucē sc̄arū. Quā oliz abrahe p̄misisti et semini ei⁹. v. Hostias et p̄ces tibi dñe offerim⁹: tu suscipe p̄ aīas istas: quāz hodie mēoriā agim⁹: fac eas dñe de morte trāsire ad vitā sc̄arū. Quā oliz abrahe p̄misisti et semini ei⁹.

Missa pro defunctis.

Pro defuncto.

Sacra.

Absolue q̄s domine aīaz famuli tui ab
oī vinculo delictorū: vt in resurrectione
nis gl̄ia inter sanctos et electos tuos resu-
scitati respiret. Per.

Pro defuncta.

Sacra.

His sacrificijs q̄s dñe aīa fam̄le tue ap̄ec-
catis oīb⁹ eruatur: sine q̄b⁹ a culpa ne-
mo liber extitit: vt p̄ hec pia placatiōis offi-
cia: p̄petuaz misericordiā cōsequatur. Per.

In missa pro defunctis dicitur. Pat dñi: vt moris est. s. ag-
nus dicitur vt sequitur. Agnus dei q̄ tollis pctā mūdi: dona
eis req̄em. Agn⁹ dei q̄ tollis pctā mūdi: dona eis req̄ez. Ag-
nus dei q̄ tollis pctā mūdi: dona eis req̄em sempiternaz. Et
nō accipit sacerdos pacē a corpore dñi: nec dat ministro: nec
dicit orationē q̄ dici debet qñ sumit par. Communio.

Lux eterna luceat eis dñe cū sanctis tuis in eternum: qz pius
es. Pro quorū cōmemoratione corpus xp̄i sumitur: dona eis
requiē sempiternam. Alia cōio. Absolue dñe aīas eorum ab
omni vinculo delictorū. Et in resurrectionis gl̄ia inter san-
ctos tuos resuscitati respirent. Requiem eternaz dona eis
dñe: et lux p̄petua luceat eis. Et in resurrectionis gloria.

Pro defuncto.

Post comunio.

Annue nobis dñe p̄ hoc sacrificium qd
lumpsum⁹: vt aīa famuli tui remissionē
qua semp optauit increas p̄cipere pctōz. p.

Pro defuncta.

Post cōio.

Missæ p defunctis Fo. CXVIII

Inueniat q̄s dñe aia famule tue lucis et
ne consortiū: cui⁹ perpetue misericordie
consecuta est sacramētum. *Per.* In fine missæ
loco. *Ite missa est. dicat. Requiescāt in pace. R. Amē.* Postea
dicat sacerdos. *Placeat.* Quia finita: nō dat bñdictionē.

*Nota q̄ in missa p defunctis ad introitū nō dicat. Gloria pa-
tri. Nec dicat. Gloria i excelsis deo. neq̄ alla. Neq̄ iube do. bñ
dicere. Nec bñdictio añ euangeliū. neq̄ euāgelio dicto oscu-
lat text⁹. neq̄ dñ. Credo. Aqua calici iponēda p sacrificio nō
bñdicat. Agnus dei. specialia habent. Pro. Dñe iesu xpe q̄
dixisti aplis. 7c. nō dicat. Pax nō dat. neq̄ missa finita pplo
bñdicat. s; dicto Placeat 7c. dimissis. Ite missa est: 7 bñdica-
mus dño: dicat. Requiescāt in pace. Alia oia dicūt 7 finiunt:
que 7 prout in ceteris missis dici et fieri cōlueunt.*

Pro patre et matre.

Oratio.

Deus q̄i nos patrem et matres hono-
rare precepisti: miserere clemēter ani-
mabus parentum nostrorum: 7 oia eorum
peccata dimitte: nosq̄ eos in eterne clarita-
tis gaudio fac videre. *Per.*

Sacra.

Suscipe sacrificiū q̄s dñe qđ tibi p aia
b⁹ parētū nr̄oꝝ offert: eisq̄ gaudiū sē-
piternū 7 locuz pacis tribue: nosq̄ felicitati
sanctoꝝ cū eis cōiūge. *Per.*

Post cōio.

Questis picipatio sacramēti q̄s domi-
ne aia b⁹ parētū nr̄oꝝ req̄ez 7 lucē obri-

In nouena.

neat perpetuam: nosq; cum illis gratia tua coronet
eterna. Per. Pro omnibus defunctis. Oratio.

Agdelium deus omnium conditor et re
deptor: animarum famulorum famularumq;
tuarum remissionem cunctorum tribue peccatorum: ut in
dulgentiis quam semper optauerunt pijs suppli
cationibus consequantur. Qui uiuis. Sacra.

Hostias domine quas tibi precamur famulorum
famularumq; tuarum offerimus propiciamur inter
de: ut quibus fidei christiane meritum contulisti:
dones et premium. Per. Post conuocatio.

Animabus quibus domine famulorum famularumq;
tuarum oratio perficiat supplicatum: ut eas et
a peccatis omnibus eruas: et tue redemptionis
facias esse participes. Qui uiuis.

De nouena.

In nouena alicuius defuncti fuerit ordo sequens. Prius dicatur
missa: quam finita ordinentur presbyteri processionales super tumulum cum
cruce: aqua benedicta et aspersio. et cantentur tria Kyrie. quam secutus cum suis

In prima absolutione. Kyrie. et orationibus.

Liberam me domine de morte

eterna ī dī e illa tremēda. **p.** Quando
 ce lī mouēdi sūt ⁊ terra: dū veneris iu
 di care se culū per ignem. **v.** Dies illa dī
 esire calamitatis ⁊ miserie: dies magna
 et amara valde. **p.** Quando ce.

R. yrieleyson. **A.** peleyson. **R.** yrieleyson. **P.** ater noster. **v.** Et ne
 nos. **R.** Sed libera. **v.** A porta inferi. **R.** Erue dñe. **v.** Dñe
 exaudi. **R.** Et cla. **v.** Dñs vobis. **R.** Et cū. **Orem.** **O.** ratio.

In nouena

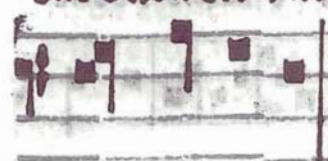
O Adps sempiterne des cui nunq sine
spe misericordie supplicatur: propiciare
anime famuli tui: vt quide hac vita in tui no
minis cōfessione decessit: sanctorum tuorum
numero facias aggregari. Per xpm dñm.

Pro secunda absolutione. R.

Deu mihi domine: quia peccavi ni
mis in vita mea: qd faciā miser vbi fugiā
nisi ad te de⁹ me⁹: miserere mei. p. Dñ
veneris in nouissimo die. p. Anima mea

turbata est valde: s; tu dñe succurre ei. p.

Byriel. Xpel. Kyriel. Pñ nr. Et
ne nos. R. Sz li. Requiem eter
nam. R. Et lux. v. Domine ex
audi orationē. R. Et clamor. v.
Dominus vobiscū. R. Et cu; s;
spiritu tuo. Oremus. Oro.

Dum veneris.

Deus cui propriuz est misereri semp
et parcere: propiciare anime famuli
tui. et omnia eius peccata dimitte: vt mor
tis vinculis absoluta transire mereatur ad
vitam. Per xpm dñm nostrum.

Pro tertia absolutione R.

Quia zap resuscitasti a mōumē

rofeti dñ. p. Tu e i domie dona re; q

em et locū indulgēti e. Qui vētur

es iudicare viuos ⁊ mortuos: et se

cu lū per ig nem. p. Tu ei do.

*Exiel. Xpel. Kyri. Pr. nr. Et ne. In mēoria etna. Ab
auditi. Dñe etau. Et. Dñs vobis. Et cū. Orem.*

Inclina dñe aurē tuā ad pces nras: qbus
miaz tuā supplices deprecamur: vt aiaz fa-
mli tui. quā d hoc sclo migre iussisti: pacē ac
lucē regiōe pstituas: ⁊ lctōz tuoz iubeas eē
psortē. Et pcludat cū duab⁹ sequētib⁹ sub v. ia pcludat.

Adeliū de⁹ oiz pctor et redeptor: aia
b⁹ famloz famlayqz tuay remissioēz
cūctoꝝ tribue pctōꝝ: vt idulgētiā quā semp
optauerūt pijs supplicatiōib⁹ cōsequatur.

De capite anni et anniuersarijs. f. o. CXXII.

Absolue q̄s dñe aiaz famli tui et oĩz fide
liũ defũctoꝝ ab oĩ viculo delictoꝝ: vt
in resurrectiõis glia iter sanctos et electos
tuos resuscitati respirēt. Per dñz nr̄z

¶ Dñs vobis. Et cū spū. Requiescāt in pace. Amen.
In redditu ad ecclesiaz dicat os. Misere mei. vels. De po
fūdis. et infine dicat. v. Reges eternā. Et lux pp. v. Reges
scāt in pace. Amē. v. Dñe exaudi. Et clamor. v. Dñs
vobiscum. Et cū. Quem? Orō. Fidelĩ de. et c. con
cludēdo. Qui viuīs et reg. et c. Dñs vobis. Et cū spū
¶ Requiescant in pace. Amen.

De capite anni.

In capite anni oĩa fiāt vt̄s. in nouena. Sz in vltima abso
lutione post orōnē. Inclina loco. Fidelĩ de. dicat ofo. Be
venie largitoꝝ cū orōne Ab solueꝝ infra i tertia absoluciōe
anniuersarioꝝ cōcludēdo. Per dñz nr̄m iesuz xp̄z. et c. Dñs
vobiscum. Et cū spū tuo. Requiescant in pace. Amēs

De anniuersarijs.

In anniuersarijs q̄ infra annũ celebrant. quādo sit pcessio
intra ecclesiaz vel extra seruet mod⁹ sequēs. Primo celebra
ta missa: p prima absolutione cāretur sequens. R.

Libera me dñe de morte et̄na i die illa tremēda. Quā celi mo
uēdi sunt et terra: dñ veneris iudicare sc̄s p ignē. Dies illa
dies ire calamitatis et miserie: dies magna et amara valde.
Quā celi. p̄riel. x̄pel. kyriel. P̄r nr̄. Et ne nos. Sz le.
A porta inferi. Erue dñe aias eoz. Dñe exaudi. Et
clamor. Dñs vobiscū. Et cū spū. Oremus. Oratio.

Deus indulgētiar dñe da famlis tuis quoz anniuers
ariũ depositiõis diē cōmemoram⁹: refrigerij sedē: q̄s

In anniuersarijs

tis beatitudines: et luminis claritate. **P. r.** In secunda absolutioe. **R.**
Deu mihi dñe qz peccavi nimis in vita mea: qd facias miser
vbi fugia nisi ad te de' me': misere mei. **Bñ veneris** i nouis
simo die. **V.** Aia mea turbata est valde sz tu dñe succurre ei. **P.**
Bñ veneris. **R.** yriel. **Xpel.** Kyriel. **Pñ nñ.** Et ne nos. **R.** Sz
libe. **V.** Requiem eternā dōa eis dñe. **R.** Et lux ppe. **V.** Bñe et
audi. **R.** Et cla. **V.** Bñs vobis. **R.** Et cū. **Orem.** **Oratio.**

Inclina dñe aurē tuā ad pces nñas: qb' miaz tuā suppli
ces depcamur: vt aias famloz tuoz q's de hoc sclo mi
gre iustit: i pacis ac lucis regiōe p'sticias: et scloz tuoz iua
beas esse cōsortes. Per xp̄s. **In tertia absolutioe. R.**

Qui lazaz resuscitasti a monumento fetidū: Tu eis dñe do
na requie: et locū indulgēcie. **V.** Qui vēturus es iudicare vi
uos et mortuos et sc̄s pignē. **P.** Tu eis dñe. **R.** yriel. **Xpel.** Ky
riel. **Pater nñ.** Et ne nos. **R.** Sz. li. **V.** In memoria etna erūt
iusti. **R.** Ab auditione. **Bñe exaudi.** **R.** Et cla. **V.** Bñs vo
biscū. **R.** Et cū spiritu tuo.

Bicant sequentes tres orones sub vna cōclusioe. Orem. **oro.**

Om̄ps sēpiternede' cui nūq sine spemie supplicat: po
picicare aias' famloz tuoz: vt q de hac vita i tui nois
p'sessioe decesserūt: sanctoz tuoz numero facias aggregari.
Deus venie largitor et hūane salutis auctor: q's clemē
tia tuā: vt nñe cōgregationis fratres cōfratres: ppin
quos familiares ac bñfactores nños q'er hoc sclo trāsierūt:
brā maria semp v̄gine intercedēte cū oib' sc̄tis: ad pperue bea
titudinis cōsortiū peruenire concedas.

Absolue q's dñe aias ois fidelū defūctoz ab oi viculo
delictoz: vt i resurrectionis glia inter sanctos et electos
tuos resuscitati respirēt. Per dñm nñm. **V.** Bñs vobiscū. **R.**
Et cū spū tuo. **V.** Requiescāt in pace. **R.** Amē.

Bum redeunt ad eccliaz oia fiant vs. in nouena.
Feria. ij. .v. .vi. .vii. post p'dictas tres absolutioes cātul sc̄q's. **R.**

Rogam⁹ te do mine deus noster vt

suscipias aīas fidelium defunctorū: p q

b' sanguinez tuū fudisti. p. Recordare q̄a

pulvis sum et homo: sicut fenū et flos

agri. b. agri. b. **B**enificors et miserator tu ste

 Byuck. Xpel. Kyricley.
 Pater noster. Etne no.
 Sed libe. Educ de
 carcere aias coꝝ. Ut
 cōfiteantur nomini tuo
 domine. p. Recordare. dñe. Dñe exaudi.

III. In anniuersarijs.

Et clamo. **D**ñs vobiscum. **R.** Et cū spī. **Oremus. O**ro.
Quē cui⁹ miseriatiōe aīe fidelīū reſcūt:
familis ⁊ faml'ab⁹ tuis oīb⁹ hic ⁊ vbi
q̄s i xpo q̄scētib⁹: da ppici⁹ veniā pctōꝝ: vt
acūtis reatib⁹ absoluti: tecū sine fine letent.
Absolute q̄s dñe. vrs. **C**cludēdo. p dñz vrs.
Deinde redeant ad ecclesiam vrs. dictū est.

De anniuersario gñali p animabus purgatorij.

Quando fit anniuersarium generale pro animabus purga
torij. dicta missa cantatur. In prima absolutione. **R.**

Libera mī dñe. ⁊ dī oro. **D**ps sēpitne de⁹ cui nūq̄ sine spe:
⁊ ⁊ dicat sub plralitate **C**cludēdo. **P**er xpm. vrs. In nouena

In secunda absolutione. **R.**

Beu mīhi dñe ⁊ cū oratione **I**nclina. ⁊ dicatur sub plu
ralitate concludendo **P**er xpm. vrs. In nouena.

In tertia absolutione. **R.**

Qui lazari resuscitasti. ⁊. **O**ro. **F**idelium cū **A**bsolute: sub
vna. **C**lusionē. **C**cludēdo. **P**er dñm. **P**ostea dicat. v. **D**ñs
vobiscum. **R.** **E**t cum spiritu tuo. **R**equiescāt in pace. **R.**
Amē. **E**t infine dicatur. ps **D**e pfundis. ⁊. **O**rone. **F**idelīū.

Pro episcopis ⁊ sacerdotibus.

Oro.

Deus q̄ inter apostolicos sacdotes sanctos tuos pōtē
ficāli vel sacerdotali fecisti dignitate vigere: p̄sta q̄s:
vt eoz quoq̄ ppetuo aggregētur p̄sortio. **P**er.

Pro sacerdotibus.

Oro.

Da nobis domine q̄s: vt aīas famuloꝝ tuoꝝ sacerdoꝝ
tum quas de hui⁹ seculi eduxisti laborioso certamine:
sanctorum tuoꝝ cetui tribuas esse cōsortes. **P**er.

Pro patre ⁊ matre.

Oramo.

Cōfitebor tibi domine

Cōfitebor tibi domine

ps dñs p sepultura puuloy. fo. CXXIII

Deus qui nos patrem ⁊ matrem ho-
norare precepisti: miserere clemēter
animabus parentum nostrorū: et oīa eorū
peccata dimitte: nolq; eos in eterne clarita-
tis gaudio fac videre. Per dominū ⁊c.

Sequentes ps: ponūtur hic p sepultura puuloy. ps.
Benedictus dominus deus israel: quia visitauit ⁊ fecit
redēptionē plebis sue. Et erit cornu salutis nobis:
in domo dauid pueri sui. Sicut locutus est per os sanctorū:
qui a seculo sunt prophetarum eius. Salutem ex inimicis
nostris: ⁊ de manu omnium qui oderūt nos. Ad faciendam
misericordiam cum patribus nostris: et memorari testamē-
ti sui sancti. Iurādum quod iurauit ad abraā p̄rem no-
strum: daturum se nobis. Et sine timore de manu inimicorū
nostrorū liberati: seruiamus illi. In sanctitate ⁊ iusticia co-
rā ipso: oīb; diebus n̄ris. Et tu puer ppheta altissimi voca-
beris: p̄rebis enim ante faciem dñi: parare vias eius. Ad dā-
dam scientiam salutis plebi eius: in remissionem peccatorū
eorū. Per viscera m̄ie dei nostri: in q̄bus visitauit nos oriens
ex alto. Illuminare his qui in tenebris ⁊ in umbra mortis sedēt:
ad dirigēdos pedes nostros in viam pacis. Requie eternā
dona eis dñe: ⁊ lux perpetua lucet eis.

Psalmus.

Laudate dominum omnes gentes: laudate eum omnes
populi. Quoniam cōfirmata est super nos misericor-
dia eius: et veritas domini manet in eternum. Requie. ps.
Beatī immaculati in via: q̄ ambulāt in lege dñi. Beatī
qui scrutantur testimonia eius: in toto corde exquisi-
runt eum. Non enim qui operātur iniquitatem: in vijs eius

ps. david p sepultura puulox. 88

ambulauerunt. **Q**uoniam mandasti: mandata tua custodiri nimis.
Quoniam cinam dirigantur vie mee: ad custodiendas iustificatiões
tuas. **Q**uoniam tunc non confundar: cum prosperero in omnibus mā
datis tuis. **C**onfitebor tibi in directione cordis: in eo quod
didici iudicia iusticie tue. **I**ustificatiões tuas custodiā: nō
me derelinquas usquequaque. Psalmus

In quo corrigit adolescētiōz viam suam: in custodiēdo
sermōnes tuos. **I**n toto corde meo exquisiui te: ne re
pellas me a mandatis tuis. **I**n corde meo abscondi eloquia
tua: ut nō peccem tibi. **B**enedictus es domine: doce me iusti
ficationes tuas. **I**n labijs meis pronūciaui: omnia iudicia
oris tui. **I**n via testimonioz tuorum delectatus sum: sicut in
omnibus diuitijs. **I**n mandatis tuis exercebor: et considera
bo vias tuas. **I**n iustificationibus tuis meditabor: nō ob
liuiscar sermones tuos. **R**equiem eternā dona eis domine:
et lux perpetua luceat eis.

Preces dñicales.

**Quãdo reuersus fueris de offertorio ver-
sus ad populum dicas.**

Vosaltres senyors e dones qui sou venguts a visitar aqst
sãct loch haueu guanyats molts pdôs e indulgències. Pla-
cia a nre senyor deu q̃ molts dies e molts anys los puguau
guanyar a laor de deu e a saluacio de les vres aies. E placia
a ell acceptar vres deuotes orons e offertes eus cõplecsa des
la sua beneyta gracia. Amen.

Tal dia sera la festa del gl'ios sanct. **M**a postol/ o martye
o cõfessor molt amar de nre Senyor deu/ e sic de alijs mura-
tis mutadis. De part de sancta mare e sglefia laus mã colre y
celebrar ari cõlo sãct dia de vuy: y molt milloz si millozar po-
reu: cessant a totes obres temporals obrant enlo spiritual.
Si tale festum habuerit **I**eiunium dicat vt sequit.

Tal dia primer vinet sera vigilia y dejuni del glorios sanct
Ma de part de scta mare sglefia lous man dejunar sots pena
de peccat morral ab viãdes coresimals arot fel xpia expiana q̃
de edat sia: sino tindreu iust impediment. E endema q̃ sera tal
dia sera la sua festa mãeus colre y celebrar: cõlo dia de vuy e
molt milloz si millozar poreu: cessant a totes obres tẽporals
obrãt enlo spiritual. Si vero dictũ festũ venerit in die do. di-
cat. E n tal dia ses posada q̃ sera colta y celebrada: segõs nra
mare sglefia ha ordenat de ella. Si aut tale festum nõ fuerit
colẽduz dicat. Aqsta festa no ha manamẽt de colre sancta ma-
re sglefia ne fara festa Vosaltres fareu lo q̃ haueu acostumat
de be fer.

En aquesta semana no ha mes festas ni dejunis q̃ vous

Preces dominicales.

haja a maniar ni vosaltres a colre. Tots iorns son bõs dies e bones festes paçlls e aqlls q̄ seruã los manamẽts de deu: e stan en stamẽt de grã. Placia a nre señoꝝ deu que nosaltres siam de aquells.

Euareu vos de peus e farẽ les pregaries acustumades de fer en sctã mare esglesia: o algunes de aqlls. posant p̄ intercessioꝝ la aduocada nra la sacratissima v̄ge maria: p̄ mentioꝝ la q̄l li placia nos vulla atorgar e cõsentir nres p̄garies: lo q̄ p̄ nre poch mererer acabar no poziem.

E primeramẽt p̄garẽ p̄ pau: q̄ nre señoꝝ q̄ es vera pau e cõcordia: nos vulla tramettre pau del cel en terra: a nosaltres e a tots los xp̄ians pau spiritual als aïes e pau corporal als corsos. perço que ab repos e tràquilitat pugã entendre en lo sen sanct seruey.

E mes p̄garez p̄ la terra sctã de pmissio: e pla ciutat sctã d̄ hierusalẽ en la q̄l nre senyoz deu jesu xp̄st volgue pẽdre passio e mort p̄ la redẽptio nra. Que nre senyoz deu la vulla traure de poder de infels: e la vulla tornar en poder de xp̄ians: p̄q̄ lo seu sanct nõ hi sia lohat millor: que no es ara.

E mes p̄garẽ p̄ la sctã sglesia romana. e plo nre sanct pare apostolic: e plos cardenals: archebisbes: bisbes: rectoris e vicaris: e per tots aquells qui tenen cura de animes. Que nostre senyoz deu los do seny e saber els faça gratia que puguẽ retre bon compte deles animes: que comanades los son.

E mes p̄garez p̄ lo señoꝝ rey darago: e plos altres senyozs temporals. Que nostre senyoz deu los do seny e saber força e poder de ben regir e gouernar en pau e en iusticia los pobles.

Preces dominicales. fo. CXXVI.

quí a comanats los son.e puguem donar bon compte deuât deu.

E mes pregarem per nosaltres qui aci som ajustats. *Que nostre senyor deu nos vulla conseruar e mantenir en sanitat pau e fraternitat p al seu sanct seruey e saluacio des nostres animas fins al dia dela nra fi.*

E mes pregarem per tots aquells qui stan en stament de gracia. *Que nostre senyor deu los vulla conseruar en aque lla fins al dia de lur fi.*

E mes per tots aquells qui estan en peccat mortaly en sta mient de damnacio. *Que nostre senyor deu per sa infinida misericordia los vulla illuminar: e tornar en stament de pe nitencia.e en aquella perseuerar fins a la lur fi.*

E mes pregarem per aquest sanct sacrament qui aci sta ap parellat de celebrar: o en tot altre loch se celebrara: per lo qual es feta memoria dela passio de iesuchrist. *Que placia a nos tre senyor deu de acceptar lo ha honor e reuerencia sua e a remissio de nostres peccats: e a saluacio deles animes que stan en purgatori.*

E mes pregarem per los peregrins qui van al sanct sepul chre. sanct Pere de Roma. a sanct Jaume de galicia: ho a qualseuol altre romiatge. *Que nre senyor deu los leix bē a nar e tornar en ses cases o patries segons son bon desig. E nosaltres hajam bona part del be que ells fan e dien: e ells del que nosaltres fem e diem.*

E mes pregarem per los bons nauegants chistians.

Preces dominicales.

Que nre senyor deu los vulla guardar d'l perill d'la mar: e d' les mäs dels infels e de altres costars: els faça venir a port saluador a ells e a sos bës segös son bon desig.

Emes pgarẽ plos catius xpïans q̃ stan en terra de infels e son en pill de renegar la sc̃a fe catholica. **Q**ue nre seño: los do ṽrut de paciẽcia: e fortaleça: els vulla deliurar de captiuitat e tornar entre sos amichs.

Encara pgarẽ p los esplets e fruyts q̃ son posats sobre la terra o si spera a posar. **Q**ue nre seño: deu los do plua e tẽps tẽprat: els guart de neula e mala tẽpestat. e q̃ puxen florir e granar: e venir en mäs daq̃lls q̃ y han treballat p q̃ puguen passar la vida: e pagar del mes e premicies: e fer sacrificise al moyne q̃ siẽ acceptables a nre senyor deu.

Emes pgarẽ p aq̃ll o aq̃lla q̃ ha portat lo pa d'charitat: lo q̃l vulgarmẽt es appellat pa beneyt. **Q**ue nre seño: li sia charitat en la aia e elo cors. **E** vosaltres cõ lo rebreu en nom de charitat direu la oño del Pater nre. e La aue maria.

E finalmẽt pgarẽ p les aies felmẽt defunctes: specialmẽt p les aies de nres pares e nres mares: e d' tots nostres ben factors: e p aquelles los corsos deles quals saben en aq̃st cemeteri. **Q**ue si algunes de aq̃lles son detegudes en les penes de purgatori: q̃ nre senyor deu p sa mia les ne vulla traure o relaxarlos de les penes en que stan.

E per tal q̃ nre seño: deu p sa clemẽcia e pietat nos atorch les gr̃es p nosaltres a ell demanades: dirẽ tots la oño d'l pater noster e la aue maria: diẽt axi. Pater nre. **Aue maria.**

E p quãt tot xpïa e xpïana es tẽgut cascun dia dir lo Credo in deũ: en lo qual son pteguns los dorze articles dela sc̃a fe catholica ab mi en samps direu ara de p̃sent. **Credo in deũ patrem. totum ad longum. r̃c.**

Preces dominicales. fo. CXXVII.

Fareu la cōfessio general plos peccats venials ptal q nre senyor deu vos pdo los mortals. Biēt los homēs. yo peccador. e les dones yo peccadora me confes rē.

Misereat vestri. rē. Absolutionē r remissionem. rē.

Si hi ha algu ho alguna q haja parlat o cōmunicat ab vedat o vedada deuet menor: pulq nou hagē fet en menyspreu de sancta mare sgleſia: yo de part de deu e del poder d sancta mare sgleſia amī comanat los absolch: ab q digan mētre la p sent missa se celebrara la oratio del Pater nī. e la Ave maria.

Los bacins y acaptes q acostumē de anar entre vosaltres tindreu p recomenats pq nre senyor deu se recor d vosaltres

Postea debet denūciare anūerſaria si fuerint. Deinde legat litteras vel cartellos si fuerint. Et finaliter dicat.

La gracia del pare e del fill e sanct sperit sia ab vosaltres e ab mi. Amen.

Et aduerte q si die dñico fuerit fctā pdicatio: sacdos añq dicat preces dñicales dicere debet. Deuots xpīans seu grēs a nre senyor deu del bon sermo haueu hoyt: placia ala diuina clemēcia q sia a saluacio d las anīmes vostres: y al Reuerēt q nostre senyor lon vulla premiar en la sua sancta gloria. Amē.

Aduerte ſecundo q curatus debet diligēter monere populū per se vel per alium: vt timeat deum creatorem suū: et mandata eius obseruet. et q obediat ecclesie seruādo eius precepta. q sunt confiteri semel in anno peccata sua: r recipere corpus chisti cum consilio tamen sui cōfessoris. soluere decimas. obſeruare ieiunia et festiuitates ab ecclesia precepta. Et ideo si aliquod festum habens ieiunium venerit feria. ij. moneat populum vt ieiunet sabbato precedente.

Ieiunia seruāda ⁊ festa colēda.

Ieiunia aut obseruāda p dioce. **Tarraconē.** neñ. sunt que secuntur.

Tota quadragesima: exceptis dieb⁹ dñicis: s; in eis vtimur cibis quadragesimalib⁹. Quattuor tēpora. ⁊ vtimur in eis cibis quadragesimalibus: sed in quattuor tēporibus Pēche costes: ieiunantes possunt vti ouis lacte ⁊ caseo. f. feria. ij. iij. et. iij. letaniaz. in feria. ij. et. iij. vti possunt ieiunantes ouis lacte ⁊ caseo. f. feria. iij. vtimur cibis quadragesimalibus: de abusu tamen hodie feria. iij. carnes comedimus: et non ieiunamus. Vigilia natiuitatis domini. Vigilia penthecostes: et vtimur cibis quadragesimalibus. Vigilia natiuitis scti Joannis baptiste. Vigilia sanctorum apostolorum Petri ⁊ Pauli. Vigilia sancti Jacobi apostoli. Vigilia sancti laurētij martyris. Vigilia assumptionis beate marie. Vigilia scti Bartholomei apostoli. Vigilia scti Mathie apli ⁊ euāgeliste. Vigilia sancte Thecle sub excommunicationis pena. Vigilia sanctorum apostolorum Simonis ⁊ iude. Vigilia omnium sanctorum. Vigilia sancti Andree apostoli. In vigilia scti Mathie apostoli ⁊ sancti Thome: de abusu nō ieiunamus.

De quattuor temporibus. f. feria. iij. vj. ⁊ sabbato proximo post feriam. iij. cinerum. post festum penthecostes. post festum sancte crucis mēis septembris. ⁊ post festum sancte Lucie quattuor tēpora celebrant.

De aduentu. Aduētus domini semp celebratur in dñica primiori festo scti Andree siue ante siue post. Et si dictū festū venerit in dñica: in eadē celebratur aduentus.

Festa vero colēda per totam diocesim **Tarraconē.** sunt que secuntur.

Festum circuncisionis dñi. Epiphānie. sancti Vincentij.

Festa precipua. fo. CXXVIII.

purificatiōis beate Marie. Mathie apli. Et in āno bissex-
tuli semp colit in scda die bissextri. Annūciatiōis beate Ma-
rie. f. feria. ij. et. iij. pasche. sc̃i Georgij vt p̃suetū est. sc̃i mar-
ci euāgeliste. Philippi et Jacobi. Inuētiōis sancte crucis.
Ascēsiōis dñi. f. feria. ij. pentecostes. f. feria. iij. Pērecostes vt
assuetū est. Corporis xpi. sancti Barnabe apli. vt assuetum
est. Natiuitatis sc̃i Joannis baptiste. Apostolorū Petri
et Pauli. sancte Marie magdalene. sc̃i Jacobi apli. Trās-
figuratiōis dñi. sc̃i Laurētij. Assumptiōis beate marie. sc̃i
Bartholomei apostoli. sancti Augustini episcopi. Natiui-
tatē beate marie. Mathie apostoli. sancte Thecle ṽginis. san-
cti Michaelis mensis septembris. sancti Francisci. Luce
euangeliste. apostolorum Simonis et Jude. Omnium
sanctorum. sancti Martini episcopi. sancti Andree apli. san-
cti Nicolai episcopi. Conceptiōis beate marie. Thome apo-
stoli. Natiuitatis domini. sancti Stephani prothomartyris
sancti Joannis euangeliste. Omnes dies dominici.
Et q̃libz parochia obseruet festiuitatē illi? sc̃i in cuius ho-
nore constituta est sua ecclesia. et illa festa adque seruāda po-
pulus se voto obligauit.

**Modus laudabilis et instructio curatis
denunciandi populo festa sequentia.**

Nadal.

**Tal dia primer vinent de part de sancta mare Iglesia man-
a tot chrestia q̃ de edat e disposicio sia: de dejunar la natiui-
tat del fill de deu.**

Festa precipua: 15 de Maio

● Tal dia apres: es la beneyta festa dela sancta natiuitat dl fill d deu. A quest dia vos ma tenir e colreati cō lo dia d pascha e cinquagesma: e millo? si millozar poden cessant totes fahenes temporals: e sabent les spirituals.

En la sancta nit de nadal: ço es en la mija nit lo saluador nostre jesu xhrist ver deu ver hom nasque del sagrat ventre d la humil vge maria: ella stant e romanet verge ab as del part en lo part: e apres del part. **E** aquest es vn dels artides dela sancta fe catholica: lo qual tot chrestia deu creure fermamet. **D**eueu venir tors deuotament a les matines e ales misses: e al depres dinar ales vespres. **E**n aquell dia se dien tres misses: p les qls son etefos tres stamets. ço es lestamet ab as dela ley: e lestamet fors la ley. e lestamet de gracia. **A**qlla missa ques diu pmera dell gall representa lestamet ab as dela ley en q torlo mon era en tenebres: p tal en aqlla missa se cata aqlla pfecia de isaies. gertiū populus q ambulabat i tenebris vidit lucē magnā. vol dir **L**o poble deles gets q anaua en tenebres: vehe vna lū molt grā. **L**a segona missa ques diu al jorn clar significa lestamet q fō fors la ley: elo ql stamet comēçarē les gets conexer e saber jesu xrist p les paules d la ley e dls pferes: e haviē pferat noticia d aqll. **E** p ço en aqlla missa se cata lo offici q comēça. **Z**ur fulgebit hodie sup nos ⁊c. que vol dir. **U**na lū resplādira huy sobre nosaltres. **L**a terça missa qs cata grā dia q es la missa maior. significa lesta mēt d grā en q som ara. **E** p ços cata en aqll offici. **P**uer natus est nobis ⁊ fili⁹ dat⁹ est nobis ⁊c. ço es **U**n ifant es nat: e vn fill nos es donat. **P**er q tot xpia e xpiana es tēgut e obligat d venir a sctā mare sglefia ables offerres e lūnaries: pus q deu nos ha donat lo fill. **E** la sacratissima vge maria dls seu viginal vetre nos ha pſentat fruyt p lo ql tots haure saluacio. **D**eue li retre labors e gracies: offerit li lo cors ql guar d mala tēptacio: e la aia q la apor a saluacio. e dls substācia q

festaprecipua. fo.CXXIX.

deu nos ha donada:supplicant lo q̄us en do axí cō sap q̄us es mester a sustentacio daquesta present vida.

De ninou.

¶ Tal dia sancta mare fa festa e solēnitat de la circūcisio del redemptor nre jesuxp̄st: laql̄ vulgarmēt es appellada ninou. Per tal dia cō aq̄st jesus saluador nre fonch portat al tēple segōs lo manamēt de la ley. E volgue esser circūcis p tres rahōs. ¶ La p̄mera: p dar cōpliment a la ley: segōs es scrit. *Non veni soluere legē: s; adimplere.* No so vēgut p trencar la ley: mas p cōplir aq̄lla. Perq̄ ell pres circūcisio e dellura a tots nosaltres q̄ no som tēguts al manamēt dela circūcisio: car en ell fon cōplit p tots los altres. ¶ La segona rahō: volgue esser circūcis p̄co q̄ los jueus no hagussen algua causa ni rahō p repuar lo o escusar se: allegats q̄ no hagues p̄sa circūcisio: e q̄ fes cōtra la ley. ¶ La terça rahō: volgue esser circūcis p ofondre aq̄lls maluats heretges q̄ affirmarē q̄ jesus no ha uia cors vertader hūanal: mas q̄ ha uia cors fantasma: e que no ha uia sanch ni carn vera. E p̄co ell escāpa sanch aq̄ll dia p mostrar q̄ lo seu cors era vtader hūanal. E p̄co aq̄sta sacta festa es appellada circūcisio. Aq̄st sanct dia tot fael xp̄ia deu despēdre elabor e seruey de deu. Deuen venir ala missa e ales vespres: car nre senyor segōs dir es volgue sanch escāpar per nosaltres. E vosaltres li deuen offerir e fer offerres e luminaries ab deuotes oraciōs. axicō be haueu acostumat e cetera.

Apparici.

¶ Tal dia sancta mare sglefia fa festa e solēnitat d apparici. En altre manera aq̄sta festa es appellada epiphania dñi. Aquest nō epiphania es nō grech. e vol tāt dir cō apparicio. En aq̄st sanct dia sc̄ra mare sglefia fa festa e solēnitat d q̄tre apparicions e manifestaciōs que nre senyor deu seu étal dia: o miracles que demostra al mon.

festā p̄cipua.

¶ Primerament en tal dia com aquest se manifesta als tres reys doñet quel vengueren adorar dun cap del mō en la ciu-
tat de bethleem: e li portarē grās dons e offerres. ço es or: en-
sens: e mirrha. **O**z ari com a rey molt gran. **E**nsens ari com
a sacerdot molt marauellos. **M**irrha per denotar que hom
era mortal: e deua morir en la creu per tot humanal linatge.

¶ Segonament per tal dia com aquest per successio de tēps
fon batejat per sanct iohan baptista en lo flum jorda.

¶ Tercament en tal dia per successio de tēps fon cōuidat a
les nocces de Architieli en cana de galilea: que era ari appelo-
lat. **E** feu aq̄ aquell grā miracle que feu tornar de aygua vi.

¶ Quartament per tal dia per successio de temps: fa dolla
cinch milia homens de cinch pans e de dos peços. **M**o entrē
gau empero q̄ aquests quatre miracles fes iesuchrist en vn
dia. **M**as p̄ successio d̄ tēps cascū miracle feu en semblança.

Dela purificacio.

Tal dia sancta mare sglefia fa festa e solennitat dela purifi-
cacio de la sacratissima verge maria: en altra manera es appe-
llada sancta maria canelera. **E**ra costum e manament en la
ley vella que tota dona que infantas e hagues infant mas-
cle que al quarante dia lo portassen al temple e aquell offeris-
sen a nostre señoŕ deu. **E** si hauria fembra: a cap de. lxxx. dies
la haguesen a portar al temple. **E**fferit si era dona rica vn
molto: e si era pobla que offeris vn parell de tortres: o. ij. pa-
rells colomins e tals dies eren appellats de purificacio.

¶ **E** com la sacratissima verge maria fos neta e pura: la sua

festa precipua. fo.CXXXX

virginitat en res no fos violada ni naftrada per lo concebiment ni per la natiuitat del seu glorios fill iesus: e la dita ley fos solament a les dones que concebien per a justamēt de home: e la verge maria hagues concebut lo seu glorios fill per obra del sperit sanct donchs no era obligada en aquella ley ni hania mester purificatio: com ella fos pura e neta sēs rota comparatio.

Perço es ordinatio d sancta mare sgleſia laqual tot chrestia deu seruar que aquest dia se faça festa e professio molt solemna per tots los chrestians: en memoria de aquella molt solemna professio que feu la immaculada verge maria portant lo seu glorios fill iesus. **E** tot chrestia deu portar lumen en les mans en significança que ioseph acompanyant la gloriosa verge maria portaua vn brando ences en la ma: **E** aquella sancta dona vidua anna profetissa per la sua sancrēdat hague conexença de iesuchrist que ere vengut per lo humanal linatge a rembre. e Simeon per lo semblant qui rostemps hauia sperat e desijar lo seu sagrat adueniment: pres lo en los seu braços e dix. **N**unc dimittis seruum tuum domine secundum 7c. Perque tots e totes deuen venir aqll dia a sancta mare sgleſia per lo mati: car la benedictio es laraga e la professio. **D**euen arī mareix offerir lo cors e la anima a nostre senyor deu e dels vostres bens: en significança e remembrança dela offera que la sacratissima verge maria feu ab son car fill iesus. segons haueu ben acostumat e milloz ho fareu et cetera.

Del diumenge abans de carnestolres.

Festa precipua.

Diúmège primer vinent es lo diúmège de carnestoltes. A qll diúmège totes les ordēs e tots los religiosos e algües bones plones deuotes de nre señor deu fan carnestoltes. En po sancta mare esglefia no mana ni cōstreny a les gēts fora religio: ni als religiosos: mas cascuna orde ha sa regla. you remeta vostra cōsciencia.

Del diumenge de carnestoltes.

Dimarts primer vinēt de pr de sctā mare esglefia vos man fer carnestoltes: ço es q dalliauāt no deuen mējar carn: ous ni formage: si donchs no era grā necessitat: hoc encara ab licēcia de son cōfessor o de son curat: e qlo cōtrari febia: peccaria mortalmēt. A qsta sancta quaresma significa a qlls quarāta dies q jesuchrist saluador nre dejuna en lo desert: donāt a nos saltres exēple q dejunē e façā penitencia de nostres peccats e deffalliments.

Diminimescres pumer vinēt q sera lo pmer dia de quaresma plo marí som tēguts e obligats de venir a sancta mare esglefia ab grā hūilitat: e recordacio de nra cōsciēcia e de nres peccats: cō siā d freuol natura e de terra formats. En memoria dela qll cosa: deuen pēdre cēdre en vres caps: la qll significa penitēcia. E pral diu lo puer. *Recognosce frater zc.*

Dominica in ramis palmarum.

Bona gēt tots los dias de aqsta semana sacta son plēs d misteris spirituals.

Et primeramēt lo glios sanct marheu fa testimōi huy q es diúmège de rās: dela passio del fill d deu e dela honor q li foh fet en hierusalē plo dia de huy: p induir a nosaltres a meior d uocio. **E** lo diluna lo glorios sanct johan nos fa mēcio dela dita receptio e honor feta aldit senyor. **E** cō la magdalena li escampa lo vnguent sobre lo cap en bethania. et com lazer menjaua e beua en lo cōut.

Festa principal. fo. CXXXI.

¶ Lo dimars e lo dimecres e lo diuendres lo glorios sancte march e sancte luche e sancte joan fan testimoni d'la passio del fill de deu. e en cascū son atorgats molts p'dōs e indulgēcies.

¶ Lo dimecres e lo dijo e lo diuēdres se acostumē de fer falsos: en ques posen. xv. cādeles enceses. los quals falsos signifiqūē los açors. flagells. vitupis. scopimēts: escarniments q̄ forē fets al redēptor n're jesurp'st. E comēça lo dimecres: p'ço cō en aq̄ll dia se comēça de tenir o de tractar la traycio de jesuchrist. e aximateix los altres dies fins q̄l haguere mort.

¶ Les. xv. cādeles si posen p'ço cō significūē los. xij. apostols e les tres maries. E axi cō les cādeles se apagan per cascun psalm q's diu: q̄ sō les maries d'l sēdema: axi los. xij. apostols e les tres maries p'derē la fe. car cō jesurp'st fō pres tots fugirē es escāparē. La vna cādela q̄ romā q̄ nos apagua: ans es amagada: significa la fe dela sacratissima vge maria: laq̄l romas en ella. **¶** Lo dijous n're seño: deu volgue rētar los pe' als apostols e als dexebls significāt hūilitat: laq̄l tots deuē hauer: puit ell q̄ era senyor la volguda hauer p'esser seruidor dels altres. **¶** Aximateix p'induir anosaltres a major de nouicio: volgue fer la cena: en la qual psagra lo seu p'cios cors. loq̄l leta a memoria de la sua sagrada passio. **¶** Aximateix aquests dies se acostuma donar lo salpas: ço es posar senyal p' los lindars deles portes. loq̄l senyal es sal q̄ significa sauieta car nosaltres deuē esser sauis e discrets p'foragitar e expellir ab la sal e aygua beneyta los mals sperits de le n'res cases e habitaciōs. Segōs quē hauez figura en laley de scriptura: q̄ cō lo rey pharao tingues pres e subjugat lo poble de isrl: nostre seño: deu dix a moyses axi cō a princep d'l poble: q̄ ell digues a cascūa casada: q̄ degues hauer vn anyel de vn any sen se nēguna macula e que aq̄ll degollassen. e de aq̄lla sanch posassen p'los lidars de les portes de cascūa casa: p'ço q̄ cō lāgel p'cutient passaria p'egipte en totes aquelles cases hō trobas

115. Festa precipua.

senyal: les q̄ls erē d̄l poble de isrl̄: noy entras. Mas entra en
totes les altres cases q̄ erē dels egipcians: e mata tots los pri
mogenits: ari de plones cō de besties: comēcāt a casa del rey
pharao. Aq̄st anyel d̄l q̄l lo poble d̄ israel feya la pascha loq̄l
matauē: significaua jesuxp̄st loq̄l nosaltres deuē rebre e fer
pascha. La sanch laq̄l posauē p̄ les portes: p̄ significatio de
la q̄l nosaltres posā la sal: significa lo escāpamēt d̄la fāch de
jesuxp̄st: laq̄l ell ha volguda posar e escāpar en los nostres
coratges. ¶ Lo diuēdres sanct nos gosa p̄sagrar lo p̄cios
cors d̄ jesuxp̄st: p̄q̄o cō aq̄ll dia ell pres mort e passio. mas es
reseruat lo dijo⁹ p̄lo diuēdres s̄act. E p̄q̄o es adorada la creu.
p̄q̄o cō aq̄ll dia tot xp̄ia deu ha uer en mēoria la sua sagrada
passio.

¶ Lo dijous e lo diuēdres e lo dissapte stan d̄spullats los al
tars en q̄s cōsagra lo cors p̄cios de jesu xp̄ist: en remissio d̄la
peccats d̄l poble. Aq̄o significa cō jesuxp̄st s̄igue d̄spullat en
la creu q̄ son sacrifici p̄ tota hūana natura. Encara mes en a
q̄sts tres dias nos toquē les cāpanas sino tenebres. Aq̄o
significa q̄ la paula de deu e sos misteris callarē. ¶ Encara
mes aq̄sts tres dies nos dona pau en significāça q̄ jesuxp̄st
son trahit en senyal de pau q̄o es p̄lo belamēt de judes.

¶ Les tenebres significuē les trayciōs e les maldes q̄ cōtra
jesuxp̄st forē publicades e manifestades: e tātost la paula de
deu e los seus actes cessarē. ¶ Lo dissapte sanct se beneix lo
ciri paschual en lo q̄l se posā cich grās de encēs: loq̄l curi es en
ces de foch beneixt. loq̄l significa jesuxp̄st q̄ en la b̄re d̄la creu
ha sofferidas cinch plagues. E ari cō lo foch illumia les cor
ses tenebroses: ari la sua sagrada diuinitat ha illuminada hūa
na natura. ¶ Arimateix se acostumē beneixt les fonts q̄ signi
ficā lo costāt de jesuxp̄st: del q̄l h̄isque sanch e aygua. Per la
aygua esta figurat lo sagrat baptisme en lo q̄l portā lo ciri: p̄
tāt q̄ aq̄ll sacramēt del baptisme sia cōformat p̄ jesuxp̄st q̄

festaprecipua. fo. CXXXII.

significa. E pço reclamā los sancts e les sanctes de paradís: perço q̄ sien en nostra ajuda e defensio.

¶ E despuis manaras lo sanct diuimege de pascha. **¶** De les letanies.

Bema q̄ sera diluns: e dimarts: e dimecres següents son les letanies: ço es dies d̄ dejunis e afflictions. Vulgarmēt apellades rogations. On deuen saber q̄ enlo temps de sanct gregori papa seideuēgue p̄ los peccats del poble grās tribulacions enla ciutat de Roma e enles sues encōtrades: ço es q̄ vèguerē tãtes lagostes q̄s menjarē tots los splers d̄ la terra. hoc encara vègue grā mortalitat enles p̄sones. Perq̄ lo dit papa ordena q̄ tot hō q̄ de edat e disposicio fos: d̄ junas tres dies areu: e q̄ fes penitēcia e afflictio: pço q̄ n̄re seño: deu ojs millor lurs oracions. E axi mateix ordena q̄ fessen en aq̄ts dies general professio: inuocant e cridant los sancts de paradís que fossen aduocats dauāt nostre senyor deu que aquē ftes tribulcions e mals los volgues reuelar. Elo terç torn de les letanies o professons entrāt enla ciutat sanct Gregori vee alt en vna torra del mur dela ciutat l'angel de deu qui tenia la spada trera tota sangonosa: e que la torcava e la stoja/ua. De que lo dit sanct pare hague connerença que aquelles mortaldats e pestilencies hagueren fi e cessāren. Pertāt ordena que aquests tres dies per tota chrestianitat fossen de junats: e fessen deuotes professons. Per que tots e totes son tenguts de tenir aquests tres dies. Empero es de costum q̄ lo dimarts nos dejuna e menja hom carn. Dimecres son dos dejunis: vn deles letanies: e altre de la ascencio de iesu christ.

Corpus christi.

festa precipua.

Dijous primer vinent sãcta mare sgleſia fa festa e solenitat del precios cors de jesuchrist. Deueu saber q̃ aq̃sta festa se deuia solenizar e celebrar en la setmana sctã: ço es lo dijous sanct dela cena: car en aq̃ll dia aq̃st sanct sagramẽt p̃ jesuxp̃st fon ordenat. Mas en aq̃lls dies sancta mare sgleſia es molt ocupada p̃ lo molt grã offici ques fa p̃ la passio d̃ jesuchrist. Per tãt papa bonifaci quart institui e mana q̃ feria quita. ço es lo dijous apres les octauas de cinquagesma: que son huy: de aq̃st sanct sagramẽt se fes grã festa e solenitar ab solẽna p̃fesso p̃ los lochs acostũats. **E** p̃q̃ ab maior deuotio p̃ tots los fels xp̃ians aq̃sta sancta festa sia solenizada e honrada lo dit sanct pare dona a tots los fels xp̃ians ver cõfessats e penidets los seguets p̃dõs e indulgẽcies: ço es als q̃ seran ales prieres vespres coes la vigilia d̃ la dita solenitar: cẽt dies de p̃do. **I**tem elõ dit sanct die ales maties: ala missa major e ales segones vespres: p̃ cascuna deles horas cent dies d̃ p̃do. **I**tem a prima: tertia: sexta: nona: e ales cõpletes: p̃ cascuna. xl. dies. **I**tem p̃ totes les octauas als q̃ seran en los dits diuials officis p̃ cascũ dia cent dies de perdo.

Constitutions prouincials de Tarragona q̃ sean de publicar quatre vegades en lany.

Aquestes son les constitutions prouincials les quals lo senyor Archabisbe de Tarragona mana a tots los curats q̃ las ligen en les sgleſies als faels xp̃ians en totes les quatre festes anyals e p̃cipals del any. coes a saber en la festiuitat de Nadal: en la festa de Paschua florida: e en la festa de cincogesma: e de sancta maria de agost.

Eço mana en virtut de sancta obediencia per tant q̄ tots los fets chrestians les hagen notories: e no puyan allegar ignorancia.

Item amonestā a tots los fets xp̄ians q̄ son de set anys en sus: ques cōfessen dues o tres vegades q̄scū any o almeys vna vegada en la sancta coresmia: e q̄ cōbreguē a pascha los q̄ serā de edat. e aq̄ll q̄ nou fara q̄ sia foragitat d̄la sgleſia: e lo offici diuinal q̄ cesse mētre ell y sia. e si ental p̄posir mor: q̄ no li sia dada ecclesiastica sepultura.

Item amonestā a tot xp̄ia q̄ sia de. xiiij. anys en sus en lo article d̄ la mort q̄ demā lo sanct sagrament dela extrema vnctio p̄ lo q̄l li son atorgades moltes gracies.

Item denūciam p̄ vedats tots aq̄lls q̄ lejamēt renegūē o blaffemē de deu o dela v̄ge maria mare sua publicamēt e son maleyts de deu de maledictio eternal.

Item p̄que tot matrimoni se deu fer en faç d̄ sancta mare sgleſia e no en lloch amagat car tots aquells q̄ en amagat se sposan son vedats: y aq̄lls quils esposen. car negu no deu esposar si no lo prop̄i curat o son locinēt.

Item amonestam a tots aq̄lls q̄ son esposats abses mulers: e no han aguda la missa dela b̄ndictio: com sia ordenacio de sancta mare sgleſia pequē mortalmēt: rātes quātes vegades se acosten p̄ copula carnal ab sa muller sols esposada fuis a tant agen cōplit son matrimoni segōs la ordinacio de sancta mare sgleſia.

Item denūciam p̄ vedats tots aq̄lls q̄ saben parētiu ni cōpadratge o altres impedimēts p̄ los quals se deu empachar lo matrimoni e nou dihen ab temps.

Ites denūciam p̄ vedats a tots aq̄lls e aquellas que fan fortillegijs ab mals arts çoes en corradors: cōiuradors: adeuinadors: ligadors e fertillers e semblāts malfactors.

Item denūciam p̄ vedats a tots aquells q̄ fan estatuts:

Constitutions.

ni altres ordinacions: ni venen cōtra la libertat ecclesiastica.
Item amonestā a tot chrestia e xpiana que sia tengut be
ellealmēt pagar lo delme ela promia de tots los fruyts q̄ deu
li donara sots pena de vet.

Item denūciam p̄ vedats atots aquells e aquellas q̄ no
paguē cōplidamēt los delmes e promicias: anniuersaris e al
tres coses pies: oy mētē ne fan negū frau ne barat sciēmēt.

Item amonestam q̄ negū chrestia clergue ni lech nogos
ballar ne fer nūgun ioch desonest dins la sglefia ni en lloch sa
grat sots pena de vet. E nral cas deu cessar lo offici diuinal.

Item denūciam p̄ vedats a tots aq̄lls qui fan sacramēts
falsos: ni leuē ni fan fals testimoni: e atots los quey cōsentē
e presten consell.

Item amonestā atots los marmessors y a tots aquells de
qualscuol estat o condicio sien q̄ ringuē administracio de cos
ses pies: que dins lany donē cōpte de lur administracio al au
ditor delas animes e aco sots pena de vet si ja no hauien li
cia del dit auditor.

Item amonestā ator xpia e xpiana que tots diumenges e
festes colents sia amissa e sermo fini ha: e q̄ nos partesca d̄la
missa fins la benedictio sia donada. E aquell o aq̄lla q̄ stara
tres diumenges q̄ no sera estat a missa: q̄ lo curat o vicari qui
sera lo foragite dela esglefia e quel publich p̄ vedat.

Item atots aq̄lls qui son vsures o logrers o reuenedors
que presten. xj. per xij. ellos qui semblāts barats fan denūcia
per vedats: e nols deu esse donada ecclesiastica sepultura.

Item amonestā ator merge xpia q̄ vse de son offici: que de
vna visita auāt no exercite res elo malalt: ans lo amonestē q̄
reba medicina spiritual. es a saber cōfessio/ ellos altres sagra
mēts. e aco sots pena de vet. e si lo tal merge es infel q̄ li sia a
cusada la pena que es ordenada per lo senyor Rey: la qual li
sia executada.

Item amonestā a tots los xp̄ians: que nēgu no gos pēdre medecines ordenades p̄ juhe? o p̄ moros puijs de chrestians ne pot hauer. *E* aço sots pena de ver.

Item amonestā a tot xp̄ia e xp̄iana: q̄ nogos allerar als fills d̄ juhe? ni d̄ moros: ni siē en los parts d̄ aq̄llas ni ē los dissaptes q̄ nols fassen foch: ni cuynat: ne fassen negūa altra fuitur: ni p̄ribuisquē ab ells. ni mēgē d̄ sō pa ni beguē d̄ son vi nela pastē. ni mēgē d̄ la carn degollada ni rebujada p̄ ells: ni siē en lurs esposalles e nocēs: ne acircūcidir los fills nelos fassen negūa honor ni fuitur en ses festes y cerimonies. *E* tot aço

Item amonestā a cascū xp̄ia e xp̄iana *(sots pena de ver.* q̄s guar de fer negū vot. e sil fa: q̄l faça ab grā deuocio e desli beracio. p̄ manera q̄ p̄stamēt lo cōplēca. eles doncs q̄ no fa cen vots sens licēcia de sos marits e de son curat.

Item amonestā q̄ negū p̄uere no reba en lo s̄act baptisme mes cōpares vltra los tres ordenats p̄ cōstitutio e aço absq̄s licētia.

Item amonestā a tot xp̄ia e xp̄iana puijs sia en edat d̄ discre cio: q̄ ap̄rēga lo *C*redo menor: e lo *P*arer noster. e tots aq̄lls qui nol volen ap̄rendre pequen mortalment.

Cōstitutio p̄tra recusantes soluere decias q̄ etiā d̄s publicari quater in āno vt infine cōtinetur.

Quod cōtra recusantes soluere decias ab oī fructu: aut eas defraudātes: possit ⁊ obeat p̄cedi: sic pōt p̄tra rap tores ⁊ inuatores rez aut p̄sonaz eccl̄iasticaz in oīz sacroz cō cilioz puīcialiū q̄cūq̄ p̄ria p̄suerudine nō obitāte. ⁊ q̄ p̄fesso res absoluere nō possint. ⁊ q̄ttuor tēporib⁹ anni publicari de beat p̄sens cōstitutio. Quāuis cūctis xp̄i fidelibus de vniuer sis frugib⁹ decias atq̄s p̄micias in signū veri imperij ⁊ vni uersalis dñij: ab ip̄a moysayce legis traditione a dñoc cni⁹ est

Constitutio

plenitudo orbis terrarum consecratis et destinatis itegre solui debere: sic et necessitate salutis inuicem. Idque per abraham sacris Isaac aut votis: dominica etiam vox per malachiam: ac etiam euangelium suum preceptis fieri oportere iubeant: atque ostendant. Nichilominus tamen quorundam puerorum hominum in tantum damnata processit ambitio: ut eas sue salutis immemores preteritis consuetudinibus: quam corruptela potius censenda est: in hoc casu nefario quodam sacrilegoque ausu: sacris sacerdotibus quorum cultus et sustentatio esse debent: denegare: occupare: et usurpare: ac penes se prinaciter detinere: et res domini violenter rapere atque inuadere: ipsamque dominum et creatorem in suis ministris impudenter offendere minime vereantur. Ingraue animarum suarum eundemque discrimen: ac plurimorum scandalum manifestum. Quod alius felix pieque memorie Leo papa decimus in suo sacro sacro moderniori concilio lateranensi. quod sit graue considerans: et diuini dignum aduersione iudicii attendens: animarumque salutis perisum more consulere volens: sacrorumque patrum et predecessorum suorum vestigijs inherendo: et constitutiones canonicas ab eisdem editas innouando: dictas decimas et primicias solui statuit: decreuit et ordinauit. Et nouissimis temporibus serenissimus atque inuictissimus. B. B. Carolus diuina fauente clemencia Imperator electus christianissimi nominis cultor: et illius imperii propagator: felicissimus et defensor acerrimus: per suam quandam aliam pragmaticam sanctionem nuper per eum editam motu proprio: et ex eius certa sciencia dicti. B. Leonis constitutionem huiusmodi approbavit. illamque sub magnis penis districte et inuiolabiliter obferuari voluit decreuit atque mandauit. prout in singulis constitutionibus de super emanatis plenius continetur. Cum igitur dicti iniquitatis filij decimas et primicias huiusmodi soluere recusantes diuo testante Ambrosio deum et dominum nostrum abnegare credantur: et veram propterea secundum eum confessionem facere non possint:

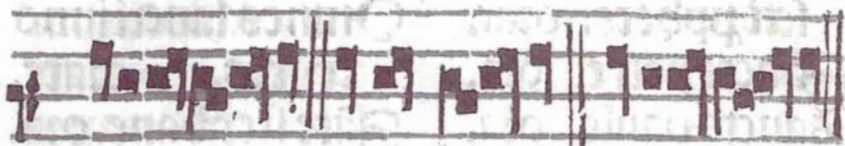
cum sacrilegij crimē comittāt: eterneq; dānationis incurrāt iudiciū. cōueniat huiusmodi pestiferi morbo de oportuno p uidere remedio: cū docēte experientia iuste p petis nris affli gamur dicente dño: qz mihi nō reddidistis decimas atq; pri mitias, idcirco infame atq; penuria maledicti estis. ⁊ maio res nri ideo copiis abūdabāt q; integre eas dño p soluebāt. modo aut qz eaz abscellit vsus: fisci successit apphēsiō: ⁊ dñi idignatio. Qui propter maleparta iuste q̄sita nobis auferri precepit. Quare nos Petrus de Cardona dei ⁊ aplice sedis grā Archiepiscopus Tarraconensis: Sacro nro pbante con cilio cupientes huiusmodi obuiare pctis: ⁊ ecclēsiar ⁊ subdito rum nostror vt tenemur indemnitati ac cōmoditati consue lere. cū hi qui dictas decimas atq; primitias de omni fructu p̄uaciter soluere recusant: aut eas quomodolib; d̄fraudāt: in peccato mortali ⁊ mora notoria existant. Statuimus edic toq; p̄pterea ⁊ hoc perpetuo valituro Sancimus si quādo alicui prouicie nre ordinario p summariaz quamcūq; info r mationē etiam ex eius officio extra iudicialr ⁊ parte etiā mē nime vocata habitā: cōstituerit aliquē laycuz vel etiam clericū aut alterius cuiusuis ordinis status aut cōditionis dignita tis aut p̄heminentie: dictas decimas atq; primitias ecclīis vel personis ecclīasticis ad quas eaz perceptio et exactio pri nebit ⁊ expectabit soluere recusare: eos oēs ⁊ singulos ⁊ eor quēlibet quotiens id cōstituerit: vt p̄fertur. statim moneat at q; requirat quaten⁹ infra tres dies immediate sequētes sub excommunicationis late sentētie pena: quā nos in eos ⁊ illas quomodolibet defraudātes: ex nūc put extūc et ecōtra in nō solutiōis euentū ferimus ⁊ p̄mulgam⁹: dictas decimas vel primitias solui debitas aut defraudatas: reiecta quacūq; cō traria cōsuetudine iuxta dicti lateranen. statuta concilij in tegralr soluant. et de eis prout tenentur: satisfacciant. als vero dicta tertia die ad vidēdum se incensuras et penas ac sacroz

Constitutio.

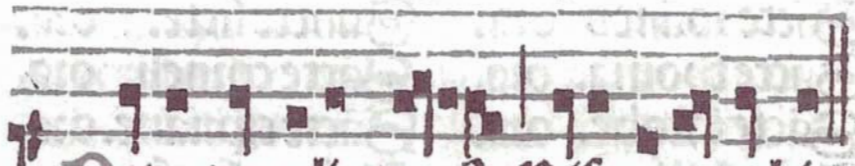
conciliorum Tarraconenſium de inuaſoribus occupatoribus et de
tentoribus rerum ſeu perſonarum eccleſiaſticarum declarari in
cidiffe compareant. que ſi diſtulerint contra eos et eorum fauto
res: conſiliatores: auxiliatores: et conſenſum preſtantes quos
cuq; uti veros et notorios bonorum eccleſiaſticorum occupato
res: detentores et raptores: ac ſacrorum canonum violato
res. ad declarationem et alia neceſſaria illico dictis tribus
diebus elapſis procedat. et in eorundem preſentia excommunica
torum a diuinis ubiq; omnino ceſſetur officijs. iuxta aliorum
ſacrorum noſtre prouincie conciliorum contra inuaſores cele
bratorum tenorem et formam. inhibentes vniuerſis et ſin
gulis dicte prouincie conſeſſoribus: eiſq; diſtricti in virtute
ſancte obedientie et ſub ſimilis excommunicationis etiam late
ſententie pena mandantes. cum non dimittatur peccatus niſi
prius reſtituatur ablatum: ne dictos excommunicatos in conſeſ
ſionibus priuatim aut publice audiant: neq; eis preterquam in
mortis articulo et ſatiſſactione premiſſa: ſi eam impedere po
tuerint abſolutionis beneficium impartiantur. Nos enim
ſublata aliter faciendi et iudicandi ſaculrate quacumq; irritum
prout eſt et inane quicquid in contrarium fieri contrigerit: de
cernimus et declaramus. Huiusmodiq; preſentem conſtitutio
nem in domini noſtri ieſu xpi natiuitate: et eius reſurreccionis:
et ſancti iohannis: et aſſumptionis beate marie virginis: feſti
uitatibus aſſeſtatutis annis ſingulis ſub eadem pena p^o or
dinarios et eccleſiarum rectores in ſingulis dioceſibus et ecc
leſijs publicari mandamus.

Benedictio termini. fo. CXXXVI.

Benedictio termini q̄ fieri debet in die
sancte crucis mensis maij. Primo qñ vadunt ad locū ubi be-
nedicendus est terminus: dicant per viam cantādo letaniā.
quousq; peruenerint ad locum.

Expie ley sō. Xpe ley sō. Expie ley son.
Christe audi nos. **C**hriste exaudi nos.

P ater de celis de ⁹ . M iserere nobis.	
F ili redēptor mūdi de ⁹ . m iserere nobis.	
S piritus sancte deus. m iserere nobis.	
S ancta trinitas vnus deus. m iserere nob.	
S ancta M aria.	S ācte gabriel. ora.
ora pro nobis.	S ācte raphael. ora
S ācta dei genitrix.	pro nobis.
ora pro nobis.	O mnes sancti ange
S ancta virgo virgi	li et archāgeli dei
num. ora p.	O rate p nobis.
S ācte michael. ora.	O ēs scti beatorū spi

Benedictio termini.

rituū ordies. orat.	euāgeliste. orat.
Sc̃te ioānes bap. or.	Oēs sancti discipuli
Oēs sc̃i p̃riarche et	domini. orate.
sc̃i pphete. orat.	Omnes sancti inno
Sancte petre. ora.	centes. orate.
Sancte paule. ora.	Sancte stephane. ora.
Sc̃te andrea. ora.	Sancte line. ora.
Sancte iacobe. ora.	Sancte clemēs. ora.
Sancte ioānes ora.	Sancte sirte. ora.
Sancte thoma. ora.	Sancte corneli. ora.
Sancte iacobe. ora.	Sancte cipriane. ora.
Sc̃te philippe. ora.	Sc̃te grisogōe. ora.
Sancte bartholo	Sancte ignasci. ora.
mee. ora.	Sancte laurēti. ora.
Sc̃te matthee. ora.	Sancte vincēti. ora.
Sancte symon. ora.	Sc̃te fructuose cū so
Sancte thadee. ora.	cijis tuis. orate.
Sancte mathia. ora.	Sc̃te fructuose cū so
Sc̃te barnaba. ora.	cijis tuis. interced.
Sancte luca. ora.	Sancte maurici cum
Sancte marce. ora.	socijs tuis. orate.
Oēs sc̃i apostoli et	Sancte dionisi cum

Benedictio termini. fo. CXXXVII.

Socijs tuis. orate.

Sancti iohannes et
paule. orate.

Sancti colma ⁊ da-
miane. orate.

Sancti iuste et pa-
stor. orate.

Sancte felix. ora.

Sc̃te cucuphas. ora

Sancte blasi. ora.

Sc̃te volusiae. ora.

Sacte georgij. ora.

Sacte narcisse. ora.

Sancte seueri. ora.

Omnes sancti mar-
tyres. orate.

Sc̃te siluester. ora.

Sancte leo. ora.

Sacte gregori. ora.

Sc̃te martialis ora.

Sc̃te hylari ora.

Sc̃te martine ora.

Sc̃te ambrosi ora.

Sc̃te augustine ora.

Sc̃te augustine inf.

Sc̃te hieronime or.

Sc̃te benedicta ora.

Sc̃te antoni ora.

Sc̃te dominice. ora.

Sc̃te francisce. ora.

Sancte maure. ora.

Sancte placide. ora

Sc̃te colubane. ora.

Sc̃te bernarde. or.

Sanctegidi. ora.

Omnes sancti p̃fesso-
res. orate.

Omnes sancti mo-
nachi ⁊ heremite or.

Sancta anna. ora.

Sancta maria ma-
gdalena. ora.

Sc̃ta thecla. ora.

Sancta thecla. inf.

Benedictio termini.

Sancta eulalia. ora.

Sācta felicitas. ora.

Sācta ppetua. ora.

Sācta agatha. ora.

Sācta lucia. ora.

Sancta agnes. ora.

Sancta cecilia. ora.

Sctā anastasia. ora.

Sctā scolastica. ora.

Sancta colūba. ora.

Sctā eugenia. ora.

Sctā margarita. ora.

Sctā catherina. ora.

Sctā vrsula cum so-

cijs tuis. orate p.

Sctā susanna. ora.

Sctā elisabeth. ora.

Sctā barbara. ora.

Sancta fides. ora.

Omnes sancte vir-

gines. orate p.

Omnes sancti. ora.

Propicius esto. Parce no bis domine.

Ab omni malo. li.

Ab insidijs diaboli. p.

Adānatione perpe-

tua. libera no.

Ab imminentibus

peccatorum nro

rūpericulis. lib.

Ab spū fornicationis

et superbie. libe.

Ab ira et odio et oī

mala volūtate. li.

Ab appetitu inanis

glorie. libera.

Ab immūdis cogi-

Benedictio termini. fo. CXXXVIII.

rationibus. li. **P**er misterium sancti in carnationis tue. li. **P**er passionem et sanctam crucem tuam. lib. **P**er mortem tuam. libera nos. **P**er gloriosam resurrectionem tuam. lib. **P**er admirabilem ascensionem tuam. lib. **P**er gratiam sancti spiritus paracliti. libera. **I**n die iudicii. lib. **P**eccatores. te rogamus. **U**t pacem et concordiam nobis dones. te roga. **U**t misericordia et pietas tua nos semper custodiat. te. **U**t spacium penitentiae et emendationis vite nobis dones. te. **U**t gratiam sancti spiritus cordibus nostris infundere digneris. te. **U**t mentes nostras ad celestia desideria erigas. te. **U**t regularibus disciplinis nos instruere digneris. te. **U**t aerem temperiem bonam nobis dones. te. **U**t pluviam congruentem nobis donare digneris. te. **U**t locum istum visitare et solari digneris. te. **U**t ecclesiam tuam sanctam regere et defendere digneris. te ro. **U**t dominus apostolicum et omnes gradus ecclesie in sancta religione conservare digneris. te rogamus audi nos. **U**t animas nostras et parvulum nostrorum

Benedictio termini.

ab eterna dānatione erīpias. ē.

Ut cunctum populum christianū precioso sanguīe tuo redēptū pleruare digneris. te.

Ut gentē paganā dextera tue potentie cōprimere digneris. te rogamus audi nos.

Ut cūctis fidelibus defunctis requiē eternam donare digneris. te rogamus.

Ut nos exaudire digneris. te rogamus.

Eili dei.

te rogamus audi nos.

Agnus dei qui tollis peccata mundi: parce nobī dñe. **A**gnus dei q tollis pctā mundi: exaudi nos domine. **A**gnus dei qui tollis peccata mundi: dona nobis pacem.

Et quando fuerint in loco vbi debet benedici terminus: cāctetur versus orientem. R.

E

Ece cru cez do mi ni al le

lu pa fu gi te partes ad v se vi

Benedictio terminis. fo. CXXXIX.

cit le o ſtri bu in da. Radix

dauid alle lu ya. v. Crux bene

dic ta in qua tri ſpha uit rex an

Quo finito ca
retur euāgelii.

Initiū san

ge lo rum. p. Radix. cti euange
lij ſecundum Joannem. Gloria tibi dñe.

In principio erat verbū: et vbuz erat apud
deum: et de' erat verbū. Hoc erat in prī
cipio apud deum. Quia p ipſuz facta ſunt: et ſi
ne ipſo factum eſt nihil. Quod factuz eſt: in
ipſo vita erat. Et vita erat lux hoīm. Et lux

Benedictio terminus.

in tenebris lucet: et tenebre eam non apprehenderunt. fuit homo missus a deo: cui nomen erat iohannes. ibi venit in testimonium: ut testimonium perhiberet de lumine: ut omnes crederet per illum. Non erat ille lux: sed ut testimonium perhiberet de lumine. Erat lux vera: quae illuminat omnes homines venientes in hunc mundum. In mundo erat: et mundus per ipsum factus est: et mundus eum non cognovit. In propria venit: et sui eum non receperunt. Quotquot autem receperunt eum: dedit eis potestatem filios dei fieri: his qui credunt in nomine eius. Qui non ex sanguine neque ex voluntate carnis: neque ex voluntate viri: sed ex deo nati sunt. Et verbum caro factum est: et habitavit in nobis. Et vidimus gloriam eius: gloriam quasi unigeniti a patre: plenum gratiae et veritatis.

Deinde cantetur. *Añã.*

Antem sanctam spontaneam honorem deo: et patrie liberationem.

Hoc signū crucis erit in celo. **R.** Cum dominus ad iudiciū
dum venerit. Et aspergatur aqua benedicta dicendo versū.
Domine exaudi orationem meam. **R.** Et clamor meus ad
te veniat. **V.** Dominus vobiscū. **R.** Et cū. **Oremus.** **Oro.**

Domine iesu chris te qui ī hūc mundū
propter nos peccatores de sinu pa-
tris in terram aduenisti: vt nos de peccato
Adam redimeres: exaudi domie deus no-
ster nos peccatores et indignos suos tuos:
et libera nos a terminos nostros de mala
tempestate et malignitate. Qui viuīs ⁊ reg-
nas cū eodē patre in vnitate spīritus sancti
deus. **Per omnia secula seculorū. R. Amen.**
Postea vertant se versus occidentem et cantetur. **R.** Ecce
crucem. vt supra. Postea legatur euangelium.

Secundum Mattheum. Gloria tibi dñe.

In illo tempore. Dixit iesus discipulis su-
is. Sicut fulgur exit ab oriente: et paret
vsq; in occidentē: ita erit et aduentus filiū
hominis. Ubicunq; fuerit corpus: illuc cō-
gregabuntur ⁊ aquile. Statim autem post
tribulationem dierum illorum sol obscura-
bitur: et luna non dabit lumen suum. Et
stelle cadent de celo: ⁊ virtutes celorū cōmo-

Benedictio terminū. **fo. CXLI.**

et infernoꝝ: libera dñe terminos istos ab il
lusione ⁊ psecutione diabolica: ⁊ nubes cuꝝ
grādine fac reuerti ī pluuiā bonā: ita vt ad
tuaz misericordiaz possim⁹ peruenire. Qui
viuis et regns cum eodē patre in vnitāte.

Postea vertant se versus aquilonem ⁊ cāctur. **R. Ecce crus
cem. vrs.** Et postea legatur euangelium:

Secundum lucam. Gloria tibi domine.

In illo tēpore. Dixit iesus discipulis suis.
Erunt signa in sole ⁊ luna ⁊ stellis: ⁊ ī ter
ris pressura gētūꝝ: pꝛe cōfusione sonit⁹ ma
ris ⁊ fluctuūꝝ. Al rescētib⁹ hoībus pꝛe timo
re ⁊ expectatione: que superueniēt vniuerso
orbi. Nā virtutes celoꝝ: mouebūtur. Et tūc
videbūt filiū hoīs veniēteꝝ in nube: cum po
testate magna ⁊ maiestate. His aut fieri in
cipientib⁹: respicite ⁊ leuate capita vꝛa: qm̃
appꝛiquat redēptio vꝛa. Et dixit illis simi
litudinem. Videte ficulneam et omnes ar
boꝝ: cum producunt iam ex se fructum: sci
tis qm̃ pꝛe est estas. Ita et vos cum videri
tis hec fieri: scitote qm̃ pꝛoꝛe est regnūꝝ dei.

Benedictio termini.

Amen dico vobis: quia nō preteribit generatio hec: donec omnia fiant. Cælum ⁊ terrā transibūt: verba autē meā non transient.
Postea cātel. Añā. Mētē sanctam. vs. postea dicit. v. Nos autē gloriari oportet. R. In cruce dñi nři iesurpt. Et aspgatur aqua bñdicta. v. Dñe erandi. R. Et clamor. v. Dñs vobiscum. R. Et cum spū tuo. Item. Oratio.

Omnipotēs sempiternē deus: qui mare rubrū partiri fecisti: ⁊ muros aq̄ ad dexterā ⁊ sinistrā stare fecisti: fac nubes conuerti in pluuiā congruētem: et tēpestas fugiat a terminis nostris: sicut fugit ros ante faciem solis. *Per d. Postea vertāt se vsus meridiē ⁊ cātel. R. Ecce crucē. vs. deinde legatur euāgelium. Secundum. Ad arcum. Gloria tibi domine.*

In illo tpe. Recūbentib⁹ vñdecim discipulis apparuit illis iesus: ⁊ exprobrauit in credulitatem illorum ⁊ duriciā cordis: quia his qui viderāt eū resurrexisse a mortuis: non crediderant. Et dixit eis. Euntes in mundum vniuersum: predicate euāgelium omni creature. Qui crediderit ⁊ baptizatus fuerit: saluus erit. Qui vero non crediderit: condēnabitur. Signa autē eos

Benedictio termini. fo. CXLII

qui crediderint: hec sequentur. In nomine meo demonia eiciēt. Vīguis loquētur novis: serpētes tollent. Et si mortiferum quid biberint: nō eis nocebit. Sup egros man⁹ imponēt: ⁊ bene habebūt. Et dñs quidem iesus post q̄ locutus est eis: assumptus est in celum: ⁊ sedet a dextris dei. Illi autē profecti p̄dicauerūt vbiq;: dñō cooperāte: ⁊ sermonem confirmāte sequentibus signis.

Deinde canetur Añā. *Ad* videntes sanctam. *vis.* Et postea dicatur. *v.* Per signum crucis de inimicis nostris. *R.* Libera nos de⁹ noster. *Incaspas* aqua bñdicta. *v.* Dñe exaudi. *R.* Et clamor. *v.* Domin⁹ vobiscū. *R.* Et cū. *Oratio.*

Domine iesu chris̄te saluator mundi fili dei viui: qui suscipis preces angelorū: per intercessionē beate marie virginis matris tue ⁊ omniū sanctorum exaudi nos: et libera nos a terminos nostros ab omī tribulatione ⁊ mala tēpestāte presentī: ⁊ angustia futura: ⁊ mitte nobis ī auxiliū sc̄os angelos tuos. *Michaelē. Gabrielē. raphaelē cū socijs eorū:* q̄ oēs diabolos ⁊ grādinē faciāt ire ad locū: vbi nullū dānum possint facere:

Benedictio termini.

et sancti spiritus grāz in cordib⁹ n^{ris} clemē-
ter infunde. Qui uiuis ⁊ regnas cū deo p^{re}
in vnitate eiusdem spiritus sancti deus.

Beide sacdos cū cruce signet t^{er}minū ad q^uatuor p^{ar}tes dicēdo.

Et b^en^edictio dei oīpotētis pa^{tr}is ⁊ fi^{li}i
⁊ sp^{iritu}s sancti descēdat sup nos ⁊ sup
fruct⁹ n^{ros}: ⁊ custodiat nos semp. Amen.

Postea redeūdo ad ecclesiam cōtinuetur letania a loco vbi
dimiserint. vel canet. Añā. Salue regna vel Regina celi. vel

Hymn⁹. Ad cenā agni Et cū fuerit in ecclia dicat sacerdos

⁊. Signare me laudare te v^{ir}go sacra ta allā. R. Da mihi v^{ir}tu-

tē contra hostes tuos. allā. allā. v. Audiuit ⁊ letata est syon.

allā. R. Et exultauerūt filie iude. allā. allā. v. A fulgure ⁊ tē-

pestate. allā. R. Libera nos de⁹ n^{ri}. allā. allā. v. D^{omi}ne exaudi.

R. Et clamor. v. D^{omi}ne vobiscū. R. Et cū spū. Orem⁹. oro.

Oncede nos fam^ulos tuos q^us d^{omi}ne de⁹

o^{mn}i p^{er}petua mētis ⁊ corp^{is} p^{ro}speritate gau-

dere: ⁊ gliola b^eatē marie semp v^{ir}ginis inter-

cessione: a p^{re}senti liberari tristitia et eterna

perfrui leticia.

Oratio.

Adulgētiā nobis d^{omi}ne b^eatā thecla v^{ir}go

⁊ marty^r: ploret: q^u tibi grata semp exti-

tit: ⁊ merito castitatis ⁊ tue p^{ro}fessiōe v^{ir}tutis.

Admo tua q^us d^{omi}ne sp^{iritu}ales neq^{ue}tie

repellātur: et aeriarum discedat ma-

Modus expellendi tēpest. fo. CXLIII.

**lignitatis tēpestatū ⁊ fulgurū: ⁊ nos sanctos
tuos ⁊ totā istā parrochiam ab omni aduer
sitate custodi. Per dominum.**

Item qꝫ loco p̄dicti. ⁊ **Audiuit.** ⁊ orōnis **Indulgēciam.** q̄
dicuntur p̄ sc̄a **Thecla.** Potest dici. v. cū orōne illiꝫ sancti vel
sancte in cuiꝫ honore ecclesia cōstructa est.

**Sequitur modus expellendi nubes et
tempestates.** Et primo sit preparatus sacerdos per confes
sionem si habuerit copiam cōfessoris: aut saltem cōtritus cū
preposito cōfiteendi qꝫ citius poterit. Item induat se suppel
licium ⁊ stolā. ⁊ habeat crucem ⁊ aquā b̄ndictā cū asplorio.
Et sit tēpus patitur ⁊ fuerint plures sacerdotes dicant offi
ciū defunctorū: aut psalteriū. ⁊ interim dū ipse ista pagit: aliꝫ
dicat dictū officiū. ⁊ dū dicitur vel finito ipo officio defun
ctorū: si tēpꝫ patitꝫ signans versus fulgetra ⁊ fulgura seu locū
vnde venit tēpestas dicat. **In nomīe paꝫtris ⁊ fiꝫ ⁊ sp̄s
ritus Sancti. Amē. Byziel. Xpel. Kyziel. Pater n̄r. Ave ma
ria. v. Dñs vobiscū. R. Et cū spū tuo.**

In principio erat verbus. Quo finito dicatur. R. ratio.

Omn̄s sempiternē deus parce metuētibꝫ: p̄pitiare sup
plicationibꝫ n̄ris: ⁊ fac cessare tonitrua: fulgura: ⁊ tem
pestates: vt noxiū imbrēs nubīū ⁊ pcellaz: i materiā trāseāt
laudis tue immense potestatis. Per xp̄m. **Alia orō. Oremꝫ.**

Domine iesu xp̄e: qꝫ flumē iordanis benedixisti: ⁊ in eo
baptizari voluisti: bñ ⁊ dicere digneris has nubes q̄s
video ante me positas: vt deficiāt ⁊ trāseant in aquā b̄ndictā
et fructuosas. Et tempestas pcul cadat in locis desertis: vbi
non noceat ch̄ristianis: nec fructibus: nec bladīs: vineis: ar
boribus: nec plantis. nec animalibus per sanctam virtutem

Mod' expellēdi tempestates.

tuam: et beate virginis marie: ac beate brigide et omnium sanctorum tuorum. Qui vivis.

Alia oratio. Oremus.

Domine iesu christe: qui manus tuas in cruce posuisti: et tuo sanguine precioso nos redemisti: et in flumine iordanis nos benedixisti: benedic istas nubes: et fac eas fundi et converti in aquam benedictam: ut propter peccata nostra et iniquitates nostras: non destruas fructus quos nobis dignatus es demonstrare vel de monstraturus: ad usum generis humani. Domine iesu christe digneris tu custodire istos fructus et populum istum: per virtutem ac signaculum: quod monstraturus es patri in ligno. Qui vivis. Deinde dicatur elevando crucem. *Añā. Ecce crucem* * domini nostri iesu christi: fugite partes aduersę: vicit leo de tribu iuda: radit dauid alla. christus * vincit. christus * regnat. christus * imperat. christus * natus. christus * passus. christus * qui a morte resurrexit: ipse ab omni malo nos defendat. Amen. *Adiuratio.*

Adiuro vos nubes et conitrua ac fulgura: per deum qui formauit celum et terram mare et omnia que in eis sunt. Ad iuro etiam vos tempestates: ut longe recedatis a finibus istis. Ad iuro vos per patrem et filium. et spiritum sanctum: ac per sanctam mariam matrem dei. per thronos et dominationes: principatus et potestates: et per virtutes celorum: per cherubim et seraphim: qui in celo clamant ante deum. Sanctus. Sanctus. Sanctus dominus deus sabaoth. Ad iuro vos nubes et tempestates: per omnia celestia et fundamenta terre. Ad iuro vos per nouem ordines angelorum: et per septem dona spiritus sancti. Ad iuro vos per natiuitatem domini nostri iesu christi: et per passionem eius et per suam sanctam resurrectionem: et per suam admirabilem ascensionem. et per gratiam sancti spiritus paracliti: quem misit suis discipulis. et per illum diem iudicii in quo venturus est iudicare vivos et mortuos et seculum per ignem. Ad iuro vos per duodecim apostolos: et per quattuor euangelistas. et per viginti quattuor seniores. et per centum quadraginta martyres. qui moro

Modus expellendi tēpest. fo. CXLIII

tui sunt pro xpo iesu. Et p illā cenā qnā de' fecit cū discipu-
lis suis. Et p oia altaria q sunt edificata in hoc mūdo in no-
mine dñi nr̄i iesu xpi: 7 ad laudē 7 gl̄iaz nois sui: vel ad lau-
dādū nomē sanctū suū. Adiuro vos p sanctā bugidā: 7 p s̄a-
ctū symeonē q accepit filiū dī i vlnis suis. Adiuro vosp illū
sctūz baptisimū: quē ies' cepit a ioāne baptista iflumie iorda-
nis. In noīe p̄ris 7 filij 7 spūs scti. amē. *Alia adiuratio.*

Adiuro te tēpestas mala vel valida p pa-
xrem 7 fili-
um 7 spm sanctū. Et p dignitatē p̄ris: 7 p dignitatē fi-
lij: 7 p dignitatē spūs scti. Et p charitatē p̄ris. 7 p charitatē fi-
lij. 7 p charitatē spūs scti. Et p oia q dñs nr̄ iesus xps ad lau-
dē 7 honozē nois sui creauit: vt pcul recedas a finibus istis:
vel in mare vel in montes desertos: vbi nunquā noceas nec
nocere possis. Et sicut separatū est celū a terra: dulce ab ama-
ro: inferius a superiori: infernus a paradiso: lux a tenebris:
sic fias remota: p hāc sanctissimā monitiōē a finibus istis:
7 ab oī labore nr̄o. Amen. *Alia adiuratio.*

Adiuro te tēpestas crudelissima: per sanctā vginē ma-
riā dei genitricē: 7 p castitatē 7 bonitatē suā. p clarita-
tē 7 misericordiam suam: per oia bona sua: vt scito recedas 7
fugias a finibus istis: et nō possis nocere fructibus: vineis
bladi: arborib': nec vllis bonis seu laboribus xpianoz. Per:
eum qui venturus est iudicare viuos. 7c. *Alia adiuratio:*

Adiuro te tēpestas seuissima cuiuscūqz nase sis: p sc̄az
crucē qua dñs nr̄ ies' xps pepēdit: 7 p lācēā qua vlnē-
ratus ē: 7 p clauos qb' cōfix' fuit: p sanguinē 7 aquā q dela-
tere ei' fluxerūt. ppter hūani generis redēptionem: vt quan-
tum separatur celum a terra: iustus ab iniusto. infernus a pa-
radiso sic tū fias remota ab his finib': p hāc sc̄az admōitio-
nē: etiā labore siue fructu mūdano: 7 vadas i fr̄az destrā siue
in mōtes lapidosos: aut i mare: vbi nullū dānū inferas labo-
rib' nr̄is: seu xpianoz. Per eū q vētur' est. *Ellocutio.*

Modus expellendi tempestates.

Circundet te de⁹ * pater. R. Amē. Destruat te * de⁹ fili⁹
R. Amen. Dissoluat te * deus spūsanct⁹. tempestas leuissis
ma. R. Amen.

O tempestas nubilosa xps * vincit. xps * regnat. xps * i
perat. xps te malam tempestatem destruat: vt nō noceas ali
quibus fructibus xpianorum. R. Amen. Postea fac crucez
ad quattuor partes et dic.

Domine iesu xpe: qui dixisti iudeis: quotidie apd vos
eram in templo docens et nō me tenuistis: libera nos
et hanc parrochiam de manibus inimicorum: et ab omnibus
tempestatibus: et malis nubibus atq; grādiue: et tradere eā
digneris sancto angelo tuo raphaeli: qui eam custodiat: pro
tegat: et defendat ab omni aduersitate et periculo: et omnes
habitantes in ea. Qui vivis et reg. Angele qui noster es cu
stos pietate superna: nos tibi pmissos scrua defende et guber
na. Amen. Postea dic.

In cōuertēdo dominus captiuitatem syon: facti sum⁹
sicut cōsolari. Tunc repletum est gaudio os nostrum
et lingua nostra exultatione. Tunc dicent inter gentes: mag
nificauit dominus facere cum eis. Magnificauit dominus
facere nobiscuz: facti sum⁹ letantes. Cōuerte dñe captiuita
tem nostram: sicut torrens in austro. Qui semināt in lachry
mis: in exultatione metēt. Cūtes ibant et flebant: mitten
tes semina sua. Venientes autem venient cum exultatione:
portātes manipulos suos. Gloria patri. Sicut erat in pn.
Pater nr. Credo in deū. Salue regina. v. Ora p nobis scia
dei genitrix. R. Et digni efficiamur pmissionib⁹ xpi. Pro.

Concede nos famulos tuos q̄s dñe de⁹: ppetua mētis et
corpis sanitatate gaudere: et glorioza bte marie sēp vgi
nis intercessiōe: a p̄senti liberari tristitia: et etna p̄fui leticia.

Deus q̄ bte brigide vginī tue inimi. Per do. Oratio
cos suos supare tribuisti: p̄sta nobis famlis tuis: vt p

Modus expellendi tēpest. fo. CXLV.

eius orōne atq; mēorīaz: ab oī tēpestare liberari mereamur.
Per xpm. *Beinde dicat. R. Ecce crucē dñi. vs. 7. Añā. Mē
tē scāz. vs. 7. añā. Bñe rex regū q̄ mōtes pōderas: 7 terram
palmo cōludis: exaudi nos in gemitibus nris. V. A fulgure 7
tēpestare. R. Libera nos de⁹ noster. Oremus. R. fo.*

Aomo tua q̄s dñe spirituales neq̄tie repellātur: 7 ae
riarum discedat malignitas tēpestatū et fulgurum: 7 nos fa
mulos tuos 7 totam istam parrochiam ab omni aduersitate
custodi. Per xpm. *Postea dicatur. Quattuor ex lignis cruc
dñi s̄ esse. pes crucis est cedr⁹: corp⁹ tenet alta cipressus: pal
ma manus rēdit: titulo letatur oliua. p crucis hoc signum fu
giat pcul omne malignus. V. Per signus crucis. Orem⁹ ofo.*

Omine iesu xpe de⁹ verus de deo vero: q̄ de celo descē
disti: 7 in sacratissimo beatissime 7 gl̄iosissime semp vir
ginis *M*arie matris tue vtero incarnari voluisti: 7 eadem
carnem pro redēptione hūani generis sumere dignatus es.
*E*t manus tuas in cruce p nobis posuisti. *E*t tuo preciosissi
mo sanguine nos redemisti: 7 a beato iōāne baptista in ior
danis flumine baptizari voluisti: 7 in cana galilee de aqua
vinum fecisti. *E*t in die gl̄iosissime ascētionis tue qñ ad ce
los ascēdisti: a nube suscipi voluisti: p intercessionem 7 meritū
cōceptiōis beatissime 7 gl̄iosissime v̄ginis *M*arie: 7 beatorū
angelorū: p̄iarcharū: pphetarū: ap̄lo 7 sctōrūq; martyrū tuorū.
ab don 7 senen. primi 7 feliciani. *L*irici 7 iulite: atq; beati gal
licani 7 aliorū martyrū. confessorū tuorū atq; sanctarū
virginū. *B*rigide 7 barbare 7 marthe hospite tue 7 ceterarū
virginū. bene * dic dñe nubem istam 7 conuertere eam in
aquam benedictam: sicut conuertisti aquam in vinum in ca
na galilee. *Q*ui viuīs et regnas. *S*ignando cum cruce dicat.
*E*cce crucem dñi alla. fugite partes aduersę. alleluya. vicit leo
de tribu iuda radix dauid. alla. *I*n nomine patris * et filij
et spiritus sancti. Amen.

Modus expellendi tēpestates

In Solēnis et cōmunis modus expellendi
nubes ⁊ tēpestates. Et primo curatus preparat⁹ ⁊ indutus
vts dictum est: faciat dici a sacerdotib⁹ officiū defunctor⁹: ⁊
iteris ipse stās versus partē vnde talis tēpesta videtur oriri
dicat. Adiutoriū nostrū ⁊c. muniēdo seipm signo cru * cis.
postea cū cruce signet illā partē dicēs. Ecce cru * ces dñi fu-
gite partes aduerse: vicit leo de tribu iuda: dicatur euageliū.
In p̄cipio erat v̄bū. Quo dicto fiat adiuratio mō seq̄nti.
Adjuro te maligne spūs cū horribili nubis aeris: vel aque
apparitiōe. In noie dei p̄ris * om̄ipotētis: ⁊ in noie iesu *
xp̄i filij ei⁹ dñi nr̄i: et in virtute spūs * sancti. vt fiat nobis
nubes rosida: aqua salutaris: aura serena p̄ mysteriū sc̄e ino-
carnationis filij dei: et per ei⁹ natiuitatē circūcisiōē/regum
apparitiōē: s̄acrū ieiuniū: salutiferā predicationē/acerbissī-
mam passionē ⁊ crucē: per gloriōsam resurrectionē: per admi-
bilē ascensionē: per benignum aduentū spūs sancti. Et per
finalem eiusdē xp̄isti aduentū: qui venturus est iudicare vi-
uos et mortuos ⁊ seculū per ignem. Quia adiuratione facta
dicat seq̄es. R. Saluos nos fac deus. p̄. Ne demergat nos
tēpesta aque. v̄. Viderunt te aque deus ⁊ timuerunt abissi.
p̄. Ne demergat nos. ⁊c. v̄. Illuxerūt coruscationes tue or-
bi terre. p̄. Vocem dederūt nubes. v̄. Post partum virgo ⁊c.
Patefacte sunt ianue celi. p̄. Xp̄isti martyri beato stephano:
v̄. Dñe exaudi. Dominus vobiscum. Oramus. Oratio.

Deus inuicte virtutis auctor: ⁊ insuperabilis imperij
rex ac semper magnificus triūphator: qui aduerse do-
minationis vires reprimis: qui inimici rugientis seuitiam
superas: qui hostiles nequitas potenter expugnas. Te dñe
tremētes ac supplices deprecamur ac petimus: vt has aeris/
nubes atq; aquarū caliginosas tēpestates: quas cōtra nos
imminere videm⁹ ⁊ suguenire. tuem⁹ benign⁹ * illustres:

Modus expellēdi demōes. CXLVI

pictatis tue more sancti ✠ fices: vt per inuocationē scīssimi nominis tui omīs infestatio maligni spiritus abijciatur: terrorq; venenosi serpentis procul pellatur. *Alia oratio.*

Deus qui de beate marie virginis vtero verbum tuum angelo nunciante carnem suscipere voluisti: presta supplicibus tuis: vt qui vere eā genitricem dei credimus: ei? apud te intercessionibus adiuuemur. *Alia oratio.*

DA nobis q̄s dñe imitari quod colimus: vt discam? inamicos diligere: q̄ ei? natalicia celebram? q̄ nouit etia? pro persecutoribus exorare dñm nostrum iesum xpm filium tuum: qui tecū uiuit ⁊ regnat in vnitāte spīritus sancti deus. Per omnia secula seculorū. Amen. Et dum cessauerit rēpetas: pro grarum actione dicatur. Te deum laudamus cū. v. Quis de? magn? sicut deus noster p. Tu es deus qui facis mirabilia. prout continet infra in fine expulsionis demonū cū trib? oronib? ibidē positis.

Incipit ordo expellēdi demones a corporibus obfessorum.

Et anteq̄ deueniatur ad pratican est primo aduertendū q̄ veratio hominis potest prouenire aliquando a demone extra corp? existēte ⁊ per solā applicationē virtutis motiue operāte circa corpus hominis mediāte melācolia naturali. vel ex aliquo casu fortuito proueniente: et tunc efficitur maniacus/stupēfact?/pēlatius/nimis tristis/perplexus querēs solitudinē in abscondito: in obscuritate: in taciturnitate: gemēs: suspirans: flens timore perterritus: nesciēs qd petat: aut quid velit: ac deniq; plurimū desolat? cui demon insidiat vt obsidat eum ei? corpus intrando nisi subueniatur ei precib? ⁊ meritis scōroz ⁊ alijs remedijs. vt sunt interrogatio secreta p sacerdotē fienda/ si amiserit aliquam rem valde charā: vel fecerit aliquod graue peccatum. ⁊ tūc cōfiteat ipm et a sacerdote cōsoletur. meditatio passiōis xpi. ⁊ deportatio

Modus expellendi demones.

crucis vel figure crucifiri: eiusque frequens osculatio. Item occupatio in orationibus deuotis/put sunt oratio dominica Pater noster. Salutatio angelica. Symbolum fidei. et hymnus. Ave maris stella. Brevis societas amicorum que cum eo loquatur/et ab huiusmodi cogitationibus eum diuertat. Preterea deferre ipsum in aliquem ortum seu locum delectabilem/in quo recreetur et delectetur visu floz et aliarum virtutum plantarum: et refocilletur fragranti odore ipsorum. **¶** Cupetur etiam in aliquo placida operatione manuali/circa quam intente distrahatur/a talibus illusionibus. **¶** Secundo modo potest provenire talis veratio a demone intra corpus existere. et huius verationis quattuor signa possunt haberi ex sacra scriptura. **¶** Primum est quando cum maris impetu et violentia contra voluntatem anime informantis illud corpus movetur huc vel illuc. ut habetur Luce. viij. de quodam qui ruptis viculis agebatur a demone in desertum. vel quando percussus in ignem vel aquam ut patet de quodam Marci. ix. et Matthei. xvij. vel quando percussus seipsum vel alium inordinat: ut patet Marci. v. Quia tunc demon est intra corpus eius hoc est intra ambitum superficie corporis/sive fuerit diffinitive in pedibus/brachijs vel aliqua alia parte corporis: vel est extra corpus operando circa tale corpus per solam applicationem virtutis motive. **¶** Secundum signum est quando operatur contra voluntatem anime informantis illud/aliqua fortia que excedunt vires unius hominis/ut rupte catenas/euadere a pluribus hominibus/ut patet Luce. viij. et Actuum. xvj. **¶** Tertium signum est quando contra voluntatem anime informantis facit obmutescere obsessum/ut patet Luce. xi. Erat iesus eiciens demonium et illud erat mutum. vel loqui plene et perfecte ydiomata eidem obsesso paucis ignota: aut in ydiomate proprio aliqua secreta occultata et difficilia que via naturali non possunt sciri. ut patet Matthei. viij. ubi dicebant iesu fili dei quid venisti ante tempus torquere nos. Et primo Regum. xxvij. de magis interfectis a saule que habebant phitones in ventre. et Actuum. xvj. De puella que diuinando magnam questionem prestabat dominis suis/et habebat

Modus expellendi tepest. fo. CXLVII.

phitonē. i. demonē in vētre / in quō vētre est pulmo q̄ est pri^o
cipale instrumētū ad formādū vocē. **Quartū signū est:** qñ
ptra volūtātē aīe informātis conātur nocere obseſſo ⁊ nō ex
pelli vt dictum est supra. **Luce. viij.** Et q̄b^o infer^o pri^o: q̄ spi
ritus q̄ ingrediunt^r hūana corpa ad p̄dicta opa faciēda nō
sunt aīe defunctorū dānatorū: immo sunt demones / q̄ tales
aīe si ibi p̄ modū motricis essent: nec facerent nec possent face
re supradicta opa cōtra volūtātē aīe q̄ vnitur illi corpori per
modū informātis ⁊ p̄ modū motricis. **Sequit^r scō** q̄ dmo,
nes dicentes se esse animas huius vel illius defuncti mēciunt^r
ad decipiendum hoīes / quare ad roborādū suūz mēda
tiūz faciūt obseſſos / habitare in sepulchris vel ab ipsis exire.
Aduertendū est scō q̄ spū in mūdo dat^r locus / veran
di / obſidēbi / vel possidēdi hūana corpa aliqñ ppter alicuius
peccati enormitatē. vt p̄z pri^o **Regū. xij.** De saule: ⁊ de iuda
Joānis. xij. cap. Aliqñ ad ostēdendū potestātē dei in expul
sione: vt p̄z **Marci pri^o.** vbi dicit^r **Que nā hec doctrīa noua**
quia in potestate spiritib^o imūdis impat^r ⁊ obediūt ei: Aliqñ
ad augmētū maioris meriti p̄ paciētiā ⁊ hūilitatē: vt patet
de paulo / q̄ dicit **Batus est mihi stimulus carnis angel^o sa**
thane q̄ me colaphizet. Aliqñ ad terrore in hoīb^o incutiēdū
vt caueant sibi a veratione qua post iudiciū a demonib^o tor
q̄bunt^r dānati / q̄ erit maior / q̄ aplior potestas ⁊ pmissio da
bit^r eis post iudiciū. aliqñ etiā occulto ⁊ iusto dei iudicio / nā
iudicia dei abissus multa / ⁊ tūc faciēti qd in se est / de^o aut p
se aut p̄ āgelū: vel p̄ximū p̄uidebit^r: vel dabit v̄tutis ⁊ paciē
tiē augmētū. **ex q̄b^o sequit^r** q̄ i primis sacdos vel exorcista d̄z
diligēter q̄rere secrete ⁊ iuestigare si talis obseſſus cōmiserit
aliqd graue pctm̄ / p̄ferti si ipe obseſſus habuerit aliq̄ lucida
interualla i q̄b^o fuerit sane mēt^r ⁊ sui iuris / q̄ tūc d̄z cōfiteri
seu penitere. **Tertio est aduertēdū** q̄ expulsio demonū ali
qñ pōt fieri p̄ ministrū pctōrē. vñ **marci. ix. ca.** iōāni dicēti. ma

Modus expellendi demones.

gister vidim? quēdā in noīe tuo pīciētes dmonia qnō seq̃
nos / 7 p̃hibuim? eū: iēsus respōdēs dixit. Nolite p̃hibere eū
q̃ facit ṽtutē in noīe meo aliqñ p̃ ministrū iustū. vt p̃ 3 d apo
stolis / 7 de paulo Actū. xvi. Qui dicit sp̃ui imūdo precipio
tibi in noīe iēsu exire ab eo. aliqñ p̃ nullū istoz p̃mittit saltē ci
to eijs: aut p̃pter incredulitatē obsessi ṽl parētū / p̃ 3 Marc. it.
ca. vbi d̃r q̃ p̃r obsessi post quā x̃ps dixit sibi. Si potes crede
re: oīa possibilia sūt credēti. Exclamās statim dixit cū lachri
mis. Credo dñe adiūua incredulitatē meā. aliqñ p̃pter creduli
tatē mīstri. vt p̃ 3 Matthei. xviij. ca. vbi x̃ps īrogatib? discip
plis. Quare nō potuerūt expellere d̃mōes: dixit p̃pter creduli
tatē ṽrāz. aliqñ etiā nō expellit ab isrl̃ vt exp̃l̃sio fiat imediate
a dō ṽl ab āgelo / q̃ oīnib? 7 ieiunijs d̃z īpetrari. vñ Matthei.
xviij. ca. d̃r. Hoc gen? d̃monioz nō eijsit nisi p̃ orōnē 7 ieiū
niū. ex q̃b? seq̃t q̃ ad expellēdū d̃mōes valēt p̃cipue ea q̃ x̃ps
tradidit discipulis 7 eccl̃ie sp̃ose sue: vt sūt doctrīa euāgelica: et
sacramēta / seu sacramētalīa q̃b? assistit ṽtus diuina 7 meritū
passiōis x̃pi. vt Marc. i. d̃r. Que nā est hec doctrīna noua /
q̃ in potestate spiritib? imūdis īperat: 7 obediunt ei? Unde
bonauētura in. 3. dist. xix. ar. i. q. 3. 7 doctor sanct? 3. parte. q.
xlii. ar. ij. ad scōz dicūt: q̃ pauciores vexātur 7 obsident a de
monib? post aduētū 7 passiōē x̃pi q̃ añ. q̃ sacramēta 7 sa
cramētalīa eccl̃ie 7 memoriā passiōis x̃pi p̃ osculationē crucis
fixi 7 ostēsiōē plurimū iuuāt ad dep̃mēdaz potestatē demo
nis. Quare īprimis d̃z p̃parari stola 7 crux: 7 si potuerit ha
beri de ligno vere crucis: 7 sacerdos seu exorcista d̃z confiteri
si fuerit sibi facultas et dispositio: vel saltē p̃teri 7 penitēre d̃
peccatis cōmissis: vt dignius possit p̃cedere ad expellēdūz de
monē: 7 sic p̃parat? iduat se superpellicio 7 stola: 7 procedat
modo sequēti. **E**t p̃mo b̃ndicat domū vel locū vbi mane
bit obsessus dicēs. Adutōrū n̄r̄z ī noīe dñi. p̃. Qui fecit
celū 7 terrā. p̃. Inuitūz sancti enangelij scōz iōānez. p̃. B̃lia

Mod' expellēdi demōes. fo. CXLVIII.

tibi dñe In principio erat verbū. quēat in baptismo pūlor
 ruz. Quo finito dicat sequēs. **R.** Bñdicat nos impiālis ma
 iestas. **p.** Protegat nos regal' diuinitas. **r.** Defendat nos im
 mēsa trinitas: dirigat nos infinita bonitas. **p.** Protegat nos
 regalis diuinitas. **Glia pñi.** Regalis diuinitas. **v.** Visita q's
 rē. **p.** Et oēs infidias inimici ab ea repelle. **v.** Dñe exaudi. **p.**
 Et clamor. **v.** Dominus vobiscū. **p.** Et cū. **Rem?** Oratio.

In trocat dñe iesu xpe merito passionis tue domū hanc
 cū nre hūilitatis ingressu eterna felicitas: diuina p'spi
 tas. serena leticia: charitas fructuosa: sanitas sempiterna: ab
 sit accessus demonū: assit angel' pacis. deserat domū hanc
 dānata discordia: et visiter locū hūc angeloz societas: vt ma
 gnificetur nomē tuū i cōsideratione mirabiliū delege tua. qz
 pi' et sanct' es: et pmanes cū pre et spūscō in scā scloz. amē.
 Qua orōne finita: exorcizās habes crucē in manu dicat. Ec
 ce crucē dñi: fugite ptes aduerse. vicit leo de tribu iuda radix
 dauid alla signādo cū dicta cruce quattuor anglos dicte do
 mus vel loci: et deinde aspgat euz locus aqua bñdicta.

Sequitur adiuratio demōis: vt loquat' nūq' itaq' dicat q's ē:
 et si est sol' et ad quid venit. Primo dicat. **Adiutoriu' nñz**
 rē. Sequētia scēi euāgelij scōz lucā. Gloria tibi domine.

In illo tpe. Misus ē angel' gabriel a deo i ciuitatē ga
 lilēe cui nomē nazareth ad vginē d'spōsatā viro cui nos
 mē erat ioseph de domo dauid et nomē vgis maria. Et i gres
 sus āgel' ad eā dicit. Ave grā plena dñs tecū: bñdicta tu in
 mulierib'. q' cū audisset turbata ē in fmoē ei' et cogitabat q's
 lis eēt ista saluatio. Et ait āgel' ei. Ne timeas maria iuenis
 sti enī grāz apd dñz. Ecce pāpies i vtero et paries filiū et vo
 cabis nomē eius iesus. Hic erit magn' et fili' altissimi vocā
 bis. et dabit illi dñs de' sedē dauid pñs ei' et regnabit in do
 mo iacob in eternū et regni ei' nō erit finis. Dixit aut' maria
 ad angeluz. Quomodo fiet istud qm virum non cognosco?

Modus expellendi.

Et respondens angelus dixit ei. Spiritus sanctus superueniet in te et virtus altissimi operabitur tibi. Ideoque et quod nascetur ex te sanctum/ vocabitur filius dei. Et ecce elisabeth cognata tua et ipsa concepit filium in senectute sua. Et hic mensis est scire illi qui vocatur sterilis: quia non erit impossibile apud deum omne verbum. Dixit autem maria. Ecce ancilla domini: fiat mihi secundum verbum tuum. Quo finito adiunxit enim ut sequitur. **A**diuro te immunde spiritus per deum vnum creatorem celi et terre qui fecit surdos audire et mutos loqui. ut me audias et mihi respondeas. si vero demoniacus omnino tacebit: mutus effectus tunc sacerdos audacter apponat ambos sacros polices manuum suarum in os demoniaci: et ambos indices ad nares: et ambos medios ad oculos: et ambos medicos ad tempora capitis: et ambos auriculares ad aures et insufflet in faciem eius dicendo. **E**fferte quod est adaperire et dicat tribus vicibus. dominus noster iesus christus qui in digito dei eiecit demoniacum mutum et surdum ipse tibi impat maledicte sathana ut loquaris et neminem infames et excas ab ista creatura dei ut loquatur clare et disticte laudes eius. et postea adiunxit enim ut dicat veritatem dicendo. **A**diuro te immunde spiritus per deum verum trinum et unum: et per eius verissima miracula: et verissimos articulos fidei: et per euangelicam veritatem: et veram lateris christi aperitionem et quo sanguis et aqua exiit ut mihi aperias veritatem. **A**diuro te immunde spiritus: per nomen proprium dei manifestatum moysi: quoniam sibi dictum fuit: ego sum qui sum. Et iudeis quoniam a christo dictum fuit eis antequam abraam fieret ego sum et a moysi dicente. **Q**ui est miser me ad vos. **A**diuro te per sanctissimum nomen iesu christi. cui flectitur omne genus celestium terrestrium et infernorum. **A**diuro te per virtuosum nomen beate virginis marie qui per salutem nostram genuit deum et hominem. ut mihi dicas quod nomen est tibi. **A**diuro te immunde spiritus: per aduentum domini iesu christi. qui propter nos homines et propter nostram salutem descendit de celis. Et in carnatus est de spiritu sancto ex maria virgine. Et homo factus est. **A**diuro te per admirabilem aduentum trium Regum ab oriente:

qui obtulerunt eidem domino aurum thrys et myrrham.
Adiuro te per aduētum illi? oīpotētis regis qui tuos prin-
 cipes portas inferni attollere fecit/ et eorū potētiam cōterens
 scrozu patrū aīas de inferni lacu eduxit. **A**diuro te immū-
 de spūs per smalē aduētum xpī ad iudiciū quādo vēturus est
 iudicare viuos et mortuos et seculū per ignē. vt dicas mihi
 ad quid venisti et quare in ista creatura dei intrasti et signum
 dei violare ausus fuisti. **A**diuro te immūde spūs. per illam
 prōptissimā ac humilē obediētiā beate virginis marie quā
 ostēdit respōdens beato archāgelo gabrieli. Ecce ancilla do-
 mini fiat mihi scdm. verbum tuum. Et per obediētiā cō-
 uersionē beati pauli quādo lumine diuino ad terrā vsq; pro-
 stratus continuo dixit. Domine quid me vis facere? Et per
 subitā sequelā beati matthei/ qui a xpō vocatus dimisso the-
 loneo statim sequutus est eū. vt subito genib? flexis hūiliter
 venias ante hoc signū crucis. Quib? dictis: exorcizans sepa-
 ret se aliquātulū ab obseho/ et quū venerit ante ipm dicat ei.
Maligne spīrit? dānate atq; dānande da honozē deo viuo
 et vero. et da honozē iesu xpō filio ei? et da honozē spūi sancto
 paraclito/ qui vēturus est iudicare viuos et mortuos et seculū
 per ignē. Amen. Postea dicatur sequēs. **R.** Eturgat deus et
 dissipetur inimici eius. **p.** Fugiant qui oderunt eum a facie
 eius. **v.** Sicut fluit cera a facie ignis: sic pereāt peccatores. **p.**
 Fugiāt. **rc.** **v.** Dñs flagellat et saluat. **p.** Beducit ad inferos
 et reducit. **v.** Dñe exaudi. **v.** Dñs vobiscū. **Oremus.** **O**ro.

Ne despicias omnipotēs deus nos famulos tuos con-
 tra afflictionē maligni spūs ad te clamātes: sed ppter
 gloriā nominis tui ab eodem spū male vexatis succurre pla-
 catus. Per dñm nostrū. **rc.** Et postea ne spūs malignus duz
 erit in corpore obseffi ei nocere valeat fiat sequens ligatio.
In primo ponatur ab exorcizante in collo obseffi stola in mo-
 dum crucis/ quo facto dicat **A**diutorium nostrum. vt supra.

Modus expellendi

Sequentia sancti euangelij scdm Lucam. Gloria tibi dñe:

In illo tpe. Descendit iesus in casarnu ciuitatē galilee: ibiqz docebat illos sabbatis. et stupebant in doctrina eius: quia in potestate erat sermo ipsi. Et in sinagoga erat homo habens demoniū immūdum. et exclamauit voce magna dicens. Sine. quid nobis et tibi iesu nazarene: venisti perdere nos? Scio te qd sis dei sanctus. Et increpauit illum dicēs. Obmutescet et exi ab illo. et quum proiecisset illud demoniū in medium: exijt ab illo: nihilqz illi nocuit. Et fact⁹ est pauor in omnibus: et colloquebātur adinuicem dicētes. Quod est hoc verbū quia in potestate ⁊ virtute imperat im-
mundis spiritibus: ⁊ creūt: et diuulgabatur fama de illo in omnē locum regionis. Quo facto: liget eum cū his verbis.

Ligo te maligne spūs: per incarnationē inefabilē iesu xpī que est vinculum indisolubile humane reparationis: ne huic creature dei noceas. Ligo te maligne spūs virtute iesu xpī qd a virgine gloriosa pānis ⁊ fascia humiliter voluit in carne in-
uolui atqz stringi. Ligo te maligne spūs: virtute iesu xpī qd in captione ⁊ in flagellatione ad asperumā colūnaz ⁊ in depor-
tatione ad crucē voluit p nobis ligari. Ligo te maligne spūs virtute iesu xpī qui in cruce pendens potestātē tuam ligauit. Ligo te maligne spūs virtute vinculozū beati Petri aposto-
rum principis: et aliozū sanctorū et sanctarū qui pro fide xpī experti fuere. Ligo te maligne spūs: per illam charitatē toti⁹
cune celestis que est omnibus sanctis vinculū perfectionis.

Ligo te maligne spūs: per illam mirabilem resurrectionem que in ultimo iudicio virtute diuina erit idisolubiliter vnio
animarū suis corporib⁹. Ligo te maligne spūs: p cathenas
igneas infernales qbus virtute diuina cū tuis socijs imppe-
tuū detineris ⁊ ligaris. Quo facto: dicat sequēs resposōm.

Angelus domini apprehēdit demonium: et religaui-
t illud in desertum. p. Ne amplius noceret. Angelus

domini apprehendit serpentem antiquum: et religauit eum per annos mille. *p. Ne amplius noceret. v. Veniat illi laqueus quem ignorat. p. Et captio quam abscondit apprehendat eum. v. Domine exaudi. s. Dominus vobiscum. Oremus.* *Oratio.*

Domine iesu christe pastor bone/ qui propter nos peccatores sanguinem tuum in ara crucis fudisti: ut antiqui hostis ligares potestatem. te supplices exoramus: ut hunc malignum spiritum ligare: constringere: atque confundere digneris: ne preualeat aduersus hunc famulum tuum quem ad ymaginem tuam creare voluisti. Qui uiuis et regnas cum deo patre in unitate spiritus sancti deus. Per omnia secula seculorum. Amen.

Deinde postquam fuerit ligatus: signetur oēs partes corporis ipsius oppressi sigillati signo crucis: ne in egressu spiritus maligni fiat aliquod inuoluntarium ipsi oppresso. Et ipse dicat: Adiutorium. x. nrm. tc. vrs. Et postea dicat euangelium matthei 16. Sequētia sancti euangelij fm mattheum. B'ia tibi dñe.

Quam natus esset iesus in bethleem iude: in diebus herodis regis: ecce magi ab oriente uenerunt hierosolimam dicentes: Ubi est qui natus est rex iudeorum? Audimus enim stellam eius in oriente: et uenimus cum muneribus adorare eum. Audiens autem herodes rex turbatus est: et omnis hierosolyma cum illo. Et congregans omnes principes sacerdotum et scribas populi sciscitabatur ab eis ubi christus nasceretur. Et illi dixerunt ei. In bethleem iude. Sic enim scriptum est per prophetam. Et tu bethleem terra iuda nequaquam minima es in principibus iuda. Ex te enim exiet dux: qui regat populum meum israel. Tunc herodes clamauit vocatis magis: diligenter didiscit ab eis tempus stelle que apparuit eis. Et mittens eos in bethleem dixit. Ite et interrogate diligenter de puero: et quem inueneritis renunciate mihi: ut et ego ueniens adorem eum. Qui quum audissent regem abierunt. Et ecce stella quam uiderant in oriente antecedebat eos: usque dum ueniens staret supra ubi erat puer.

Modus expellendi

Videntes autem stellam magi: gaudi sunt gaudio magno valde. Et intrantes domum: inuenerunt puerum cum maria matre eius. Et proci dentes adorauerunt eum. Et apertis thesauris suis: obtulerunt ei munera: aurum thus: et myrrham. Et responso accepto in somnis ne rediret ad herodem: per aliam viam reuersi sunt in regionem suam. Quo finito signetur primo in capite/dicendo. Per signum sancte crucis de inimicis eius libera eum domine. Et sic fiat per omnes partes corporis sigillatim. Quo facto: dicatur sequens. R. Ecce crucis signum quo nos corpus istud signauimus. p. Tu maledicte diabole nunquam audeas violare. v. Hoc crucis signum expellit omne malignum. p. Tu maledicte diabole. r. Admirabile certe lignum. Per quod diabolus est victus et mundus redemptus. v. Domine exaudi. v. Dominus vobiscum. Oramus. Oratio.

Obscramus te domine iesu christe: ut virtute passionis tue quam in ligno crucis sustinuisti: digneris hunc famulum tuum defendere ab omni diabolica vexatione in capite/brachijs/pedibus et alijs sui corporis partibus/ quas in nomine tuo signo crucis signauimus. Qui viuas et regnas cum patre et spiritu sancto deus. Per omnia secula seculorum. Amen. His oibus pactis: expellata corpore obsessi in abissibus inferni modo sequenti. Adiutorium nostrum ut supra. Sequentia sancti euangelij secundum marcum. Gloria tibi domine.

In illo tempore. Iesus cum duodecim discipulis apparuit illis iesus: et exprobrauit incredulitatem illorum et duriciam cordis: quia his qui viderant eum resurrexisse a mortuis non crediderant. Et dixit eis. Eunt in mundum vniuersum: predicare euangelium omni creature. Qui crediderit et baptizatus fuerit: saluus erit. Qui vero non crediderit: condemnabitur. Signa autem eos qui crediderint: hec sequentur. In nomine meo demonia eiciet/linguis loquentur nouis: serpentes tollent. Et si mortiferum quid biberint: non eis nocebit. Super egros manus imponet et bene habebunt. Et dominus quidem iesus postquam locutus est eis

assumptus est in celum: et sedet a dextris dei. Illi autem profecti
predicauerunt ubique domino coopante et sermonem confirmate: sequen-
tibus signis. **Quo finito dicat.** kyriel. xpe. kyriel. **Pater noster.**
Et ne nos. Saluum fac seruum tuum domine. **Pater.** De me spante in
te. **Credo in deum.** Carnis resurrectionem. **Nihil proficiat inimi-**
cus in eo. **Et filius iniquitatis non apponat nocere ei.** **Qui**
cumque vult saluum esse etc. **Esto ei domine turris fortitudinis.** **A**
facie inimici. **Domine exaudi.** **Domine vobiscum.** **Oratio.**

Omnipotens et misericors deus salus eterna et credendum medicina:
exaudi nos per famulo tuo humiliter precantes: et da ei ver-
ram humilitatem veramque penitentiam et virtutem: fac eum relin-
quere vanas pompas diaboli et angelorum eius: et eum liberare digneris
a diabolica potestate: sicut liberaisti adam de inferno. petrum de
carcere. paulum de viculis. susannam de falso crimine. luciam delu-
panari: qui iussisti palitum tollere grabatum suum et ambulare. lazaro
de monumento surgere. israeliticum populum per medium maris rubri
transire: ionam de ventre ceti: tres pueros de camino ignis libe-
rasti. danielis de lacu leonum: david regem de gladio maligno.
Mariam magdalenam de septem demonibus eripuisti. ita domine libe-
rare digneris hunc famulum tuum. **Ab antiquis persecutiombus:** et a ve-
rarietate huius maligni spiritus. **Qui vivit.** etc. **Postea exorcizet.** **ut**
discedat. **Exorcizo te spiritus dānate atque dānāde.** **In nomine dei**
*** patris omnipotentis: et nomine iesu * christi filii eius et in virtute spiritus**
*** sancti.** **ut recedas ab hoc famulo dei.** **Ab ubicunque latites:** ipse
enim tibi imputat maledicte diabole: qui te de supernis celis in aerem ca-
liginosum quasi fulgur cadere precepit. ipse tibi imputat maledicte
dānate: qui te retrosum abire iussit. **Ergo maledicte diabole re-**
cognosce sententiam tuam: da honorem deo vivo et vero: da honorem
iesu christo filio eius: et spiritui sancto pacifico: et recede ab hoc famulo dei.
per hoc signum sancte crucis quod nos frater tuus dāmus exi foras mali-
gne spiritus et da locum spiritui sancto advenienti: et ne presumas in eo am-
plius habitare. **Exorcizo te dānate atque dānāde per iesum christum**

Modus expellendi.

verū deū ⁊ hoīem: q̄ in isaac fuit imolatus. in ioseph venūda-
tus: in imāgie occisus: in hoīe crucifix⁹: de v̄gine nat⁹: in p̄se-
pio reclinat⁹: a ioāne i iordane baptizat⁹: q̄ in deserto ieiuna-
uit. q̄ siccis pedib⁹ supra mare ābulauit: ⁊ petro mergēti dex-
terā porrerit: q̄ ceco nato oculos apuit: ⁊ quatrīduanū lazāz
a monumēto suscitauit. Ergo maledicte dānate recognosce
v̄tutē passiōis ei⁹ dē hoīs ⁊ dei: ⁊ recede ab hoc famulo dei:
ipse em̄ tibi impat q̄ p nobis fuit a iudeis capt⁹: ill⁹: flagel-
lat⁹: alapis cess⁹: spinis coronat⁹: crucifix⁹: felle potat⁹: lācea
transfix⁹: mortuus: ac sepult⁹. Effugare ergo dānate ab hac
creatura dei. ip̄e em̄ tibi impat q̄ ad inferos descēdit. Tertia
die surrexit: ⁊ ad celos gl̄iosus ascēdit vbi seder in dextera pa-
tris. Inde vētur iudicare viuos ⁊ mortuos ⁊ seculū p ignē.
Exorcizo te dānate atq; dānande per humilitatē sanctis-
sime virginis marie: per ineffabilem dignitatē maternitatis
quam sua purissima virginitate a deo cōsequi meruit: ⁊ per
eius sanctissimā vitam quam semper cum maximis meritis
in mundo duxit: et per copiosissima merita omnium celestīū
spīrituum/patriarcharū/prophetarū/apostolorū/quattuor
euāgelistarum/martyrū/confessorum/virginum/ ⁊ omniū
electorū dei: vt recedas ab hoc famulo dei ⁊ ampli⁹ nō reuer-
taris: nec aliquē ex socijs tuis venire permittas nec facias:
sed sempiternū chaos sit inter ipsum ⁊ te cuz socijs tuis. Et
sicut de⁹ separauit celū a terra/mare ab arida/lucem a tene-
bris. v̄ritatē a mendatio/dulce ab amaro. sic separet de⁹ te
ab illo: vt non possis amplius ei appropinquare: neq; nocere
per te vel p socios tuos: nec eū subcūbere seu vincere possis/
nec eum fornicare seu spumare de die vel denocte facias/nec
ei illudas seu fantasticas reuelationes aut suggestiones infe-
ras quum dormierit vel comederit/biberit/ambulauerit/re-
quieuerit/seu aliquid aliud operatus fuerit: nec cōtra ipsum
aliquid mali pte vel per sociū tuū machinari audeas: nec

molestes: quod precipio tibi dānate per iesum xpm filium dei
vivi. qui vēm⁹ est. *rc.* Qua expulsiōe facta remoueat stol
la qua fuerat ligat⁹ obsessus. et simul dicat Ave maris stella.
et qui fuerat obsessus moneat vt dicat sepius iacobus. *Cres*
do in deū. ⁊ Pater n^r. et Ave maria. Et postea in gratiarum
actionē dicatur Te deū laudam⁹ totū. Quo finito dicatur
sequētes. *⁊ Quis de⁹ magn⁹ sicut deus noster. ⁊ Tu es de⁹*
qui facis mirabilia. ⁊ Ignē sui amoris. ⁊ Accedat deus in
cordibus nostris. ⁊ Signare me laudarete virgo sacra. ⁊
Da mihi virtutem contra hostes tuos. Oramus. Oratio.

Omnipotēs sempiternē deus: qui dedisti famulis tuis
in cōfessione vere fidei eterne trinitatis gloriā agnos
cere et in potentia maiestatis adorare vnitatē: quesumus vt
eiusdē fidei firmitate ab oib⁹ semp muiamur aduersis. *Pro.*

Deus qui corda fidelium sanctis pūs illustratione do
cuisti: da nobis in eodem spiritu recta sapere: et de ei⁹
semper consolatione gaudere. *Oratio.*

Omnipotens sempiternē deus qui gloriose virginis
marie corpus et animā: vt dignum filij tui habitacu
lum effici mereretur/ spiritus sancto cooperante preparasti: da
vt cuius cōmemoratione letamur: eius pia intercessione/ ab
instantibus malis/ ⁊ a periculis cūctis: et a morte subitanea
atq; perpetua liberemur. Per eundem xpm. Et postea sacer
dos dicat illi qui fuerat obsessus Ecce fili mi sanus fact⁹ es
per gratiam dei et dñi nōstri iesu xpi: vade in pace et ampli⁹
noli peccare ne deterius tibi aliquid contingat. et signet eū
dicendo In nomine xpatris ⁊ filij ⁊ spūs sancti. Amen.

Et aduerte qd si aliquo occulto dei iudicio tale gen⁹ demo
nioz p aliquē ministrū expelli nō potest: recurratur ad deu
p oronib⁹ et ieiunijs: vt ab ipso imēdiate expellat: iuxta illud
Matthēi. xviij. hoc gen⁹ demonioz non ejicitur nisi p oratio
nē et ieiuniū. et ideo cōsulēdum est in tali casu qd ducatur ad

Modus expellendi

ecclesiam: et quum ibi erit dicat euangelium *Marci. ix. cap. sic.*
In illo tpe. Dicebat iesus ad turbas. qd inter vos con-
queritis? Et respondens vnus de turba dixit. Magister
attulit filium meum ad te habentem spiritum mutum: qui ubique eum ap-
prehendit allidit illum: et spumat et stridet dentibus? et arescit: et dixi
discipulis tuis ut eicerent eum et non potuerunt. Qui respondens eis
dixit: o generatio incredula quod diu apud vos ero: quod diu vos pa-
ciar? afferte illum ad me. et attulerunt eum et quum uisisset eum: statim
spiritus conturbauit eum. Et clisus in terra volutabat spumans: et
interrogauit patrem eius. Quantum temporis est et quo ei hoc acci-
dit? At ille ait. Ab infantia: et frequenter eum in ignem et in aquam
misi ut eum perderet. Sed si quod potes: adiuua nos miserum nostrum.
Iesus autem ait illi. si potes credere: omnia possibilia sunt credenti.
Et continuo exclamans pater pueri cum lachrymis aiebat: credo
domine adiuua incredulitatem meam. Et quum uidisset iesus concurre-
ntem turbam: comminatus est spiritum immundo dicens illi. Surde et mute spi-
ritus? Ego tibi precipio exi ab eo: ne amplius introeas in eum. Et
clamans et multum discerpens eum: exiit ab eo: et factus est sicut mor-
tuus. Ita ut multi dicerent quia mortuus est. Iesus autem tenens
manum eius eleuauit eum et surrexit: et quum introisset in domum: di-
scipuli eius secreto interrogabant eum. Quare nos non potuimus
eicere eum? Et dixit illis: hoc genus in nullo potest exire nisi in oro-
ne et ieiunio. Quo finito: celebraret per sacerdotes sequentes missam
dicendo in fine cuiuslibet missae vnus de predictis euangelij. videlicet mis-
sa de trinitate: de annuntiatione: de cantu galli: de circuncisione:
de epiphania: de purificatione: de resurrectione: de ascensione:
et de spiritu sancto. Quibus finitis dicat a beatis sacerdotibus se-
quentes psalmi. Qui habitat in adiutorio: qui est. lxxx. Domine quod
multiplicati sunt qui tribulant me: qui est. liij. Beatus in nomine tuo
saluum me fac: qui est. liij. Misere mei deus quoniam contulcauit me
homo. Misere mei deus miserere mei quoniam in te confidit anima
mea. Eripe me de inimicis meis deus meus. Beatus in adiu-

Modus expellendi locustas. fo. CLIII

totum meum intende. Deus deus meus respice in me. Dominus regit me et nihil mihi deerit. Homini est terra. Iudica me deus et discerne. Domini illuminatio mea. In te domine speravi.

Quibus dictis dicat letania / qua finita dicat ofo sequens.
Domine sancte pater omnipotens eterne deus ne permittas perire hanc creaturam ad imaginem tuam factam: sed concede ei spacium penitendi: ut ante diem et in die erit mortis sue per veram penitentiam tibi placere valeat. Per dominum.

Ordo ad benedicendum et exorcizandum fructus contra locustas huiusmodi et omne animal corrosivum.

Primo sacerdos qui missam celebraverit pro expellenda variatione legerit et fructum accipiat stolam cum capa et scolariis precedat cum cruce et alij clerici processionally accedant: et in loco compertum seu ad benedictiones dedicato versus orationem dicat sacerdos sequentem orationem. **Oratio.**

Domine deus omnipotens creator et conservator generis humani qui in tempore tribulationis peccata dimittis his qui invocant te et misericordiam facis: maiestatem tuam in afflictione bruciarum et locustarum exorantibus aures tue pietatis accomoda propter nominis tui gloriam et honorem. Per dominum nostrum. Postea genibus flexis incipiat sacerdos letaniam et ceteri clerici respondeant.

B eatissime. epel. lyriel.	S ancta maria. ora pro nobis.
epel. audi nos.	S ancta dei genitrix. or.
P ater de celis deus. Adi.	S ancta virgo virginum. or.
serere nobis.	S ancte michael. or.
E gli redemptor mundi deus. Adi.	S ancte gabriel. or.
Adi. serere nobis.	S ancte raphael. or.
S piritus sancte deus. Adi.	O mnes sancti angeli et archangeli dei. orate pro:
serere nobis.	O mnes sancti beatorum spirituum ordines. orate p.
S ancta trinitas unus deus.	
Adi. serere nobis.	

Exorcizatio contra

Sacte ioānes baptista. orz Omnes sancti patriarche et prophete. orate pro. Sancte petre. orz Sancte paule. orz Sancte andrea orz Oēs sancti apostoli et euā- liste. orate pro. Oēs sc̄i discipuli dñi. oraf. Oēs sancti in oc̄etes. orate. Sancte stephane. orz Sancte vincenti. orz Sancte sebastiane. orz Sācti abdo 7 sennē. orate. Oēs sancti martyres. orate Sancte siluester. orz Sancte gregori. orz Sancte hieronymē. orz Sancte augustine. orz Omnes sancti pontifices et doctores. orate pro Sancte paule. orz Sancte anthoni. orz Sancte egidi. orz	Sancte vincenti. orz Oēs sc̄i cōfessores. orate Omnes sancti monachi et heremite. orate p. Sancta anna. orz Sc̄a maria magdalena. orz Sancta thecla. orz Sancta martha. orz Sancta barbara. orz Sancta lucia. orz Sancta elisabeth. orz Oēs sc̄e v̄gines dei. orate Omnes sancte vidue 7 con- tinentes. orate pro. Oēs sancti 7 sc̄e dei. orate. Propicius esto. Parce no- bis domine. Propicius esto. Exaudi. n. d. Ab om̄i malo. Zi. nos dñe. Ab insidijs diaboli. Zibe- ra nos domine. A fulgure 7 tempestate. Zi- bera nos domine. Peccatores. te ro. audi nos.
--	---

Post leraniā dicat sacerdos sequentem orationem.

O clementissime deus quum sis magnus et om̄ipotens
tuam potētiam demonstrando per sanctos tuos mi-
rabilia quotidie operaris: ideo tanq̄ serui inutiles confugi-
entes ad intercessionem gloriose virginis marie filij tui ge-
nitricis 7 om̄iū sanctorū: qui semper te dominum domina-
tū in trono sedētem laudant: quesumus vt noxiam trā-
quilatē 7 fructuum abūndantiā multiplicatis intercessoris

bus largiatis. Per dominum nostrum. ⁊c.

Adjuratio.

Postea clericus eleuet se et dicat:

Deuum viuum et immortalē *per deū verū *per
deū sanctū *precipio vobis vt recedatis a terminis
hui⁹ ville ⁊ nihil mali faciatis. *R. Amē.* Per mysteriū sancte
incarnationis iesu xpi ac per eius natiuitatem precipio vo-
bis vt redatis a terminis seu possessionib⁹ huius ville: et eis
nihil mali faciatis. *R. Amen.* Per hoc signū sancte crucis *
eiusdē domini nostri iesu xpi qui passus est pro salute nostra:
et a mortuis resurrexit: ⁊ in celū ascendit: ⁊ inde venturus est
iudicare viuos ⁊ mortuos ⁊ seculū per ignē: precipio vobis
vt recedatis a possessionib⁹ hui⁹ ville: et nihil mali faciatis.
R. Amē. Si abire distuleritis maledictio dñi descendat sup
vos ⁊ percuti vos faciat per angelum sanctū suū: sicut per-
cuti fecit exercitū senacherib vt conoscant gentes et timeant
nomen sanctum eius. *R. Amē.* kyrieleyson. xpeleyson. kyrieleyson.
Pater noster. secreto. *R. Et ne nos. R. Sed libera. V. Sal-
uos fac domine fructus terre. R. Et de syō tuere eos. V. Do-
mine et audi orationē meā. R. Et clamor me⁹ ad te veniat.
V. Dominus vobiscū. P. Et cū spiritu tuo. Oremus. R. Ro.*

Omnipotens sempiterne deus qui precibus serui tui
moysi flare ventum ab occidente vehementissimū fe-
cisti: ⁊ arreptā locustam protexit in mare rubrum et non re-
mansit vna in cunctis finibus egypti quoniam tu es qui fla-
gellas ⁊ saluas. ita precib⁹ populi precioso fili⁹ tui sanguine
redēpti quesumus locustas ⁊ alia noxia animalia q̄ nos infe-
stare ⁊ menses destruere conātur ad nihilū redigi ⁊ in perdis-
tionē ire iubeas per virtutem sanctissime *crucis. *Oratio.*

Domine sacre pater ops eterne de⁹: q̄ inimici rugieris
seuiriā superas ⁊ hostiles nequitias potenter expu-
gnas: muro in expugnabili tue potētie precinge terminum
huius ville et totius regni ne locuste et alia noxia animalia

IIII Exorcizatio cōtra locustas.

ampli⁹ appropinquare possint: sed disperse ea in virtute dī
lecti filij tui dñi nostri iesu xpī * et fiat. deinde dicatur. Orō.

Deus qui contritorū non despicias gemitum et merens
rium non spernis affectum: quesumus segetes et arbo
rum fructus sub tua protectione custodiens pluuiam terre
quam populo tuo ad possidendum dedisti: et imbrem matur
tinum et serotinum celum fluere facias: vt impleatur arce fru
mēto et torcularia vino et oleo: vt reddas nobis annos quos
comedit locusta brucus rubigo et eruca: vt liberis tibi menti
bus seruire: et gratias agere valeamus. Per dñm nostrum.

Postea sacerdote ps. po. aquas benedicam aspergente per
quatuor partes termini in modum crucis a cātorib⁹ dicat.

Adi aquam egredientem de tēplo a latere dextro alla.

Et omnes ad quos peruenit aqua ista salui facti sunt
alleluya alla. Deinde benedicendo terminum sacerdos mos
dos in praedicto in quolibet parte dicat. Benedictio dei omni
potentis patris * et filij * et spiritus sancti * descendat et
maneant super segetes seu fructus huius termini: et angelus
domini bonus custodiat eos semper. Amen.

Preces dicende in missa quando non celebratur propis mis
sa pio repellenda vastatione segetum post orationem domi
nalem incipiat chor⁹ genibus flexis. Añā. h. yom.

Domine deus abraam qui in tēpore tribulationis pec
cata dimitti his qui inuocāt te et misericordiā facis:
maiestatē tuā in afflictione bruci et locuste erorātib⁹ aures
tue pietatis accomoda ppter nominis tui gloriā et honorē.
Sub tuum presidium cōfugimus sancta dei genitrix nras de
precationes ne despicias in necessitatib⁹: sed a periculis cun
ctis libera nos semper virgo benedicta. Anōstra te esse matrē
sumat per te preces. etc. Pueri dicant. v. Post partū. R. Dei
genitrix. Deinde presbyter dicat. v. Domine non secundū
peccata nostra facias nobis. R. Neq⁹ secundū iniquitates nos

Cōsilia p cōiūgib' ligatis. fo. CXLIII

stras retribuas nobis. Idē sacerdos. **Oratio** pro nobis sancta dei genitrix. **R.** Ut digni efficiamur promissionibus xpi. **P**ostea dicat presbyter vnam ex tribus precedētib' orationib' vel omnes tres et in fine vltimē. Per dñm nostrum. **rc.** **Domine** exaudi orationē meā. **R.** Et clamor meus ad te veniat. **Domine** vobiscū. **R.** Et cū spū tuo. **Orem'.** **Oro.** Omnipotēs sempiternē de' qui precib' serui tui. **rc.** **Oro.** Domine sancte pater eterne deus: qui inimici rugiētis leuitiam superas. **ut supra.** **Oratio.** Deus qui contritorum non despicias gemitum. **ut supra.**

Tria cōsilia seu remedia p coniūgib' ligatis maleficio seu arte demonis.

Primū est: q' talis cōfiteatur diligenter peccata sua cum debito exāmine conscientie sue/ac dolore et satisfactione opportunis: quia deus multotiēs permittit propter peccata cōiugum malignos spirit' exercere potestātē suam: ipsos impediēdo ab illis actib' quos naturaliter exequi possent: si tali impedimento ligati non essent. **S**ecūdū est oratio sanctorū: qua sepe numero virtus inimici comprimitur et impeditur. videlicet celebratio missarum: precipue de vinculis sancti Petri: de angelo raphaelē vel de aliquo alio sancto vel sancta iuxta deuotionē. quoniam deus sepius permittit tales vexationes fieri aliqua iuxta causa nobis occulta. nam iudicia dei abyssus multa. **T**ertiū est q' tale maleficiū siue signum destruat si inueniri poterit: et tūc demō non fatigabit ampli' tales ligatos. Nam ex pacto nō adest: nisi q' diu durat huiusmodi signū vel maleficiū. Spirit' enim malignus habēs pactiones cū aliquo magno vel magna ad verādum aliquā personā tandiū seruat promissa: q' diu tale signum ei datum durat: et nō ampli' nō q' verax sit: quia mendax est et pater mendacij: sed vt ei adhereāt et dent fidem alij: quod nō esset:

Benedictio generalis

si nulla pacta seruaret. vt etiam colatur ab eis quibus seruat promissa. Ex superbia enim sua appetit diuinos honores. bonum ergo est tollere seu destruere tale maleficium intentione solum curandi maleficium: nec in hoc est aliqua infidelitas: quia talis destruens non acquiescit operibus malignis: sed credit demonem posse et velle fatigare dum tale signum durat: et credit qd destructio talis signi imponet finem tali vexationi. Hec colligi possunt ex quarto sententiarum. distin. xxiii. vbi doctores de isto impedimento seu maleficio tractant: et signanter doctor subtilis.

¶ Sequitur benedictio generalis

omnium fructuum: que fieri debet scilicet cum cruce: lumine et aqua benedicta: maxime si fiet solenniter in ecclesia. Versus.

Adiutorium nostrum in nomine * domini. Qui fecit celum et terram. Sit nomen domini benedictum. p. Ex hoc nunc et usque in seculum. v. Oculi hominum in te sperant domine. p. Et tu das escam illis in tempore opportuno. v. Alperis domine manum tuam. p. Et imple omne animal benedictione. v. Domine exaudi orationem meam. p. Et clamor meus ad te ve

omniū fructuum. fo. CLVI

niat. v. Dominus vobiscum. p. Et cum spī-
ritu tuo. Oremus. Oratio.

Omnipotens et misericors deus om-
nium creator et conseruator te suppli-
ces deprecamur: vt creaturam istam. A. ita
bene * dicere digneris: vt sit remedium
salutare generi humano: cunctisq; animalī-
bus in seruitutem eius a te productis: et pre-
sta per inuocationem sancti nominis tui: et
intercessionem beate vīginis marie: om-
niumq; sanctorum: vt quicumq; ex ea sump-
serit: aut gustauerit: perfectam mentis et cor-
poris sanitatem consequi mereatur. Per
christum dominum nostrum. Amē. Et be-
nedictio dei omnipotentis pa * tris et fi-
* lii: et spīritus * sancti descendat et ma-
neat super nos: et creaturā istam. A. Amen.

Et debes scire q; huiusmodi benedictio-
nes possunt fieri tēpore generalis interdicii: tamē absq; solē-
nitate: scilicet sine stola: cruce et superpellicio. vt dictum est su-
pra in. ii. j. doctrina. folio. vij.

Orones pmissa de nuptijs.

Oratio de spiritu sancto q̄ potest dici in missa propria de nuptijs: et dicatur cum illa sub vna conclusione. **Oratio.**

Deus q̄ corda fidelium sancti spūs illustratiōe docuisti: da nobis i eodē spū recta sapere: et de ei⁹ semp solatiōe gaudere. **Per dō. in vni. eiusdē spūs sancti de⁹. p. Sacra.**

Manera q̄s dñe oblata sacrificia: et corda nra sancti spūs illustratiōe emūda. **Per d. i vni. eiusdē spūs sancti de⁹. p. Post coio.**

Sancti spūs q̄s dñe corda nostra mundet infusio: et sui rois intima aspersio ne fecundet. **Per dominum. in vnitāte eiusdem spiritus sancti deus. Per.**

Oratio de beata Maria que dici pōt in missa ppria de nuptijs. et dicatur cū illa sub vna clausula. **Oratio.**

Omnede nos famulos tuos q̄s dñe de⁹ perpetua mētis et corpis p̄speritate gaudere: et gl̄iosa b̄tē marie semp virginis intercessione ap̄senti liberari tristitia: et eterna p̄frui leticia. **Per dñm. Sacra.**

Oraciones pmissa de nuptijs. CLVII.

Ua domine ppiciatione ⁊ beate marie semper virginis intercessiōe: ad perpetuam atqz presentem hec oblatio nobis pficiat psp̄ritatē ⁊ pacē. Per d. Post cōio
Sumptis dñe salutē nostre subsidijs da quesum⁹ beate marie patrocinijs nos semp ⁊ ubiqz protegi: in cuius veneratione hec tue obtulimus magestati. Per do.

Gloria in excelsis deo. Et in terra par hoibus bone volūtatis. Laudamus te. Bñdicim⁹ te. Adoram⁹ te. Glorificam⁹ te. Bñas agim⁹ tibi ppter magnā gloriā tuā. Dñe deus rex celestis de⁹ pater om̄ps. Domine fili vnigenite iesu xpe. Domine de⁹ agnus dei filius patris. Qui tollis peccata mūdi miserere nobis. Qui tollis pctā mūdi suscipe deprecatiōez nr̄az. Qui sedes ad dexterā p̄ris misere nobis. Quoniam tu solus sanctus. Tu solus dñs. Tu solus altissimus. Iesu xpe. Q ū sc̄o spū in gl̄ia dei p̄ris. Amē.

O Redo in vnum deum patrem om̄ipotentem factorem celi ⁊ terre: visibis

IIII Symbolum fidei p missa de nuptijs

lium omnium et inuisibilem. Et in vnum
dominum iesum christum filium dei vnige
nitum. Et ex patre natum ante omnia secu
la. deum de deo lumen de lumine. deum ve
rum de deo vero. Genitū non factum con
substantialē patri: per quem omnia facta
sunt. Qui propter nos homines ⁊ propter
nostram salutē descendit de celis. Et in car
natus est de spiritu scto ex maria virgine.
et homo factus est. Crucifixus etiā pro no
bis sub poncio pilato: passus ⁊ sepultus est.
Et resurrexit tertia die secundum scriptu
ras. Et ascēdit in celū: sedet ad dexterā p̄is.
Et iterū vēturus est cū gl̄ia iudicare vivos
⁊ mortuos. Cuius regni nō erit finis. Et in
spiritū sanctum dominū: et viuificantem.
qui ex patre filioq; p̄cedit. Qui cū patre et
filio simul adoratur: ⁊ cōglorificat. Qui lo
cut' est p̄ p̄phetas Et vnā sanctā catholicā
⁊ apostolicā ecclesiā. Confiteor vnū baptis
ma in remissionē p̄ccōr. Et expecto resur
rectionē mortuor. Et vitā vēturi sc̄i. **Gl̄mē.**

ExPLICIT ordinariū de ministratione
sacramētorum secūdum ritum et con-
suetudinem sancte Metropolis
ecclesie Tarracon. maxima dili-
gentia ordinatum et cor-
rectum cuꝝ nonnullis
operibꝰ vtilissimis in-
sertū. Impressuz
Barcinone
per magi-
strum Johanez Rosembachale
manum die. vii. mēlis februarij.
Anni. M. D. xxx.

Quarto aduertendū. q̄ baptis̄m⁹ est ablutio hoīs viatoris aliquāter cōsentietis facta in aqua elemētari fluēda ab alio simul abluēte ⁊ v̄ba certa cū intētiōe debita p̄ferēte/ ex institutiōe diuina efficaciter signās ab lutionē aīe ap̄ctō. Et q̄ diffiniciōe patet: q̄ materia hui⁹ sacramēti est aq̄ elemētariis fluida. *forma* autē est. Ego te baptizo. In noīe p̄ris ⁊ filij ⁊ spūs sancti amē. *Intentio* v̄o baptizātis debz esse q̄ intēdat facere qd̄ ecclia catholica intēdit facere. Sz si dubitatur d̄ aliquo an fuerit baptizatus: forma erit ista. si nō es baptizatus. *Ita*. Ego te baptizo. In noīe p̄ris ⁊c. Et ḡnāliter in oīb⁹ dubijs quātū ad materiā ⁊ formā sacramētoꝝ: tres maxime: seu regule sunt obfuāde. *Prīa* est si possibilitas adest: via tutissima est eligēda. *Secūda* regula. si nō adest possibilitas vie tutissime: *prīma* est tenēda. *Tercia* est. cessante ip̄sibilitate: caute est supplendū: qd̄ impossibilitas prohibebat.

¶ Quid est confirmatio.

Sacramētū cōfirmatiōis est v̄nctio hoīs viatoris aliquāter cōsentietis facta in frōte ī modū crucis ab ep̄o v̄ngēte cū chrismate sacro ⁊ simul v̄ba certa debita intētiōe p̄ferēte/ signās efficaciter ex institutione diuina v̄nctionē aīe p̄ grām roborantē viatorē ad cōfiteūdū cōstanter fidem christi. *Ubi* aīa certia eius est oleū oliuay mixtū cū balsamo p̄ ep̄m b̄ndictū

¶ Quia in cōfirmato requiritur puritas cōscientie signata p̄ oleū: ⁊ odor bone fame signatus p̄ balsamū. *forma* vero est. signo te signo crucis: p̄firmo te chrismate salutis. In nomīne patris ⁊ filij ⁊ spūs sancti amē. *Cetera* requirantur in pōtēficalib⁹ ep̄iscopoz qui sunt proprij ministri hui⁹ sacramēti.

¶ Quid est ordo.

Sacramētū ordinis est institutio alicuius in gradu eminente ecclie disponens habentem ad exequendum circa eucharistiam aliquod ministerium: facta ab ep̄scopo

ÍNDEXS

1. ÍNDEXS DE L'ORDINARIUM TARRACONENSE

Tabula huius operis.

Tres doctrinae prohemiales, f. I

Benedictio aquae diebus dominicis, f. VIII

Benedictio panis diebus dominicis, f. XI

Benedictio fontis baptismalis quae fit in Sabbato Sancto et Vigilia

Pentecostes, f. XIV

Baptismus masculorum, f. XVIII

Baptismus foeminarum, f. XXIV

Casus occurrentes in baptismo, f. XXXVIII

De sponsalibus, f. XL

Ordo qualiter benedicantur nuptiae, f. XLII

Officium nuptiarum, f. XLIII

Ordo de secundis nuptiis, f. LV

Regulae de sacramento poenitentiae, LIV

Modus ministrandi Corpus Christi, f. LXIV

Sequitur ordo sacramentum extremae unctionis, f. LXXIII

Ars bene moriendi, f. LXXXIX

Sepultura, CIIV

Ordo sepulturae parvulorum, f. CXIIV

Preces dominicales, f. CXXV

Modus laudabilis et instructio curatis denunciandi populo festa sequentia, f. CXXVIII

Constitutions provinciales de Tarragona que se han de publicar quatre vegades

en l'any, f. CXXXIIV

Constitutio contra recusantes solvere decimas, f. CXXXI

Benedictio termini, f. CXXXVI

Modus expellendi nubes et tempestates, f. CXLIII

Ordo expellendi daemones a corporibus obsessorum, f. CXLVI

Ordo ad benedicendum et exorcizandum fructos contra locustas, brucum et

omne animal corrosivum, f. CLIII

Tria consilia seu remedia pro coniugibus ligatis maleficio seu arte demonis,

f. CXLIII

Benedictio generalis omnium fructuum, f. CLV

Orationes pro missa de nuptiis, f. CLIV

2. ÍNDEX ALFABÈTIC

- A vos angel glorios custodi, xcviiv.
 A vosaltres gloriosos sancts, xcviiv.
 Absolve Domine animam famuli tui, cxiv.
 Absolve Domine animas eorum, cxviii.
 Absolve Domine animas omnium fidelium, cxxiv.
 Absolve, quaesumus, Domine, animam, cxviii.
 Accipe iugum domini, xlviii.
 Accipe sal sapientiae, xx, xxix.
 Accipe signum crucis, xviii, xxviii.
 Ad te Domine levavi animam meam, cvii.
 Adiutorium nostrum, viii, xi.
 Adverte primum quod, xxxviii.
 Animabus quaesumus domine famulorum, cxix.
 Annue nobis Domine per hoc sacrificium, cxviii.
 Aperite illi, cxv, cxv.
 Apres acompanyat de ferma speranza, xcvi.
 Ascendens Christus in altum, xi.
 Auctoritate omnipotentis Dei et eius apostolorum, lxxxvii.
 Audivi vocem de caelo dicentem, cxviii.
 Beati immaculati in via, cxxiv.
 Benedic Domine hanc creatura salis, xxix.
 Benedic Domine has arras, xliiv.
 Benedicant vobis Dominus nostri oris, l.
 Benedicat et custodiat vos, li.
 Benedicat te Deus de caeli, lxxxiv.
 Benedicat te deus Pater qui in principio, lxxxv.
 Benedicat te deus Pater, lxxxv.
 Benedictio Dei omnipotentis, Patris, x.
 Benedictus dominus Deus Israel, cxxiv.
 Benedictus qui venit, xi.
 Caelestis participatio sacramenti, cxix.
 Cantate Dominum canticum novum, cxv.
 Casus autem reservati domino archiepiscopo, lviii.
 Catholic e bon christia, xciii.
 Catholic e devot christia, lxvi.
 Chorus angelorum, ciii, cv.
 Christus vincit, Christus regnat, xxv, xxix.
 Com auras nom, xxiv, xxxiv, xxxiv.
 Com sia cosa certa devot christia, xciv.
 Confirma hoc Deus quod operatus, xi.
 Confitemini Domino quoniam bonus, cxv.
 Coniunctio olei unctionis, xiv.

Corpus domini nostri Ihesu Christi
custodiat, LXIII.

Credo in Deum Patrem, XXIII, XXXIIV.

Da nobis Domine quaesumus ut
animas, CXXIIIV.

De ore leonis libera me, XI.

De profundis clamavi ad te, CXVIII.

Debitum humani corporis, CXIV.

Deus apud quem mortuorum spiri-
tus, CXV.

Deus cui omnia vivunt, CIII.

Deus cui proprium est misereri, CVI.

Deus indulgentiarum domine, CXXII.

Deus misereatur nostri, XXV, LXV.

Deus omnipotens salvator et
redemptor, LXXXV.

Deus qui famulo tuo Ezechie, LXXXIIV.

Deus qui fundasti terram et firmatis
caelos, CVIII.

Deus qui humanarum animarum,
CIV.

Deus qui humano generi et salutare
remedium, LXXXIIV.

Deus qui inter apostolicos sacerdotes,
CXXIIIV.

Deus qui iustis supplicationibus, CXIV.

Deus qui miseratione animae
fidelium, CXXIIIV.

Deus qui nos patrem et matrem, CXIX,
CXIV.

Deus qui per apostolum tuum, LXXXII.

Deus qui proprium est misereri, CXXI.

Deus veniae largitor, CXXIV.

Deus vitae dator et humanorum
corporum, CIV.

Devot chrestia, nostre Senyor, LXV.

Devot christia en gratia a nostre
Senyor, LXXXIV.

Devot christia vos invocarem,
LXXIX.

Devots christians, recordau, LXIIV.

Dicit Dominus, ego sum resurrectio,
CXVII.

Domine exaudi orationem meam, xv,
XI, XXXIIV, LI.

Domine Ihesu Christe rex gloriae,
CXVIII.

Domine Ihesus Christe qui es
salvator, LXXXIIV.

Domine probasti me, xv.

Domine qui facturae tuae semper
pio, LXXXIIV.

Domine sancte pater omnipotens
aeterne deus qui benedictionis
tuae, LXXXIV.

Domine sancte pater omnipotens
deus qui fragilitatem, LXXXIII.

Domini est terra et plenitudo eius,
CXIV.

Dominus Ihesus Christus apud te sit,
LXXXIV.

Dominus Ihesus Christus qui dixit,
LXXXV.

Dominus sit vobiscum et ipse, XLIII.

Ecce sic benedicetur, XLVIII.

Effeta quod est adaperire, XVIIIV.

Ego auctoritate omnipotentis Dei, LX,
LXII.

Ego auctoritate qua fungor, LXI.

Ego te baptizo, xxv, xxxIIV.

Ego te linio oleo, xxxIV.

Ergo te maledicte, xxxv, xxxI.

Esto ei Domine turris, xxxIIV.

Extollens vocem quaedam mulier,
LXIIIV.

Exultavit in Spiritu sancto, xxII, xxxII.

Fac Domine hanc cum servo tuo, CIV.

Fareu la confessió general, CXXVII.

Feu graties a nostre Senyor, LXIIIV.

Fiat haec commixtio salis, IX.

Fidelium Deus omnium conditor, CXVI,
CXVII, CXIX, CXXI, CXIV, CXIII, CXXII.

Haec dies quam fecit Dominus, xv.

Heu mihi Domine, CXXV, CXXIIV.

Hic accipiet benedictionem, CXIII, CXIV.
Hiis sacrificiis, quaesumus Domine,
CXVIII.

Honorables senyors, XL.

Hostias Domine quas tibi pro
animabus, CXIX.

In exitu Israel de Egipto, CIIIV.

In nomine Patris et Filii, LV, LI.

In paradisum, CVII, CVIII.

In principio erat Verbum, XXIV, XXXVI.

In quo corregit adolescentior (ps.
118,9), CXXIV.

In te speravi Domine, XLIIIV.

Inclina Domine aurem tuam, CVI,
CXVIII, CXXIV, CXXIIV.

Innocentius episcopus, LVI.

Interveniat quaesumus domine
anima famulae, CXIX.

Iuvenes et virgines, CXIVV, CXVV.

Jo do mon cors a vos, XLV.

Jo en persona deu, XLI.

Kyrie eleyson, XII, LXXX, CIII, CIV, CIVV,
CV, CVI, CVIIIIV. CXV., CXIIIV, CXIV, CXIV,
CXVI, CXVII, CXX, CXXI, CXXI.

Laudate Dominum de caelis, CXIVV.

Laudate Dominum in sanctis eius, CXV.

Laudate Dominum omnes gentes,
CXXIV.

Laudate pueri Dominum, CXIII.

Levareu vos de peus e farem, CXXVV.

Libera me Domine de morte, CVV,
CXIII, CXIXV.

Lux aeterna luceat eis, CXVIIIIV.

Maiestatem tuam Domine supplices,
LXXXIV.

Mitte ei Domine, XXXIII, LI.

Ne recorderis peccata mea Domine,
CVIV.

Nescitis quoniam corpora vestra,
XLIII.

Nichil proficiat inimicus, XXXIII.

Nisi manducaveritis carnem Filii
hominis, CXVIII.

Non intres in iudicium cum servo
tuo, CV.

Noresmenys vull ab ferma sperança,
XCVIII.

Obsecramus misericordiam tuam,
CVII.

Offeriu la anima y lo cors, LXXXIV.

Omnes gentes plaudite manibus, XV.

Omnipotens et mitissime Deus, CXIV.

Omnipotens sempiterne Deus cui
nunquam, CXXV, CXXIIIV.

Omnipotens sempiterne Deus sancte
puritatis auctor, CXVII.

Oremus fratres carissimi pro spiritu,
CXIV.

Ostende nobis Domine misericor-
diam, XV, XI.

Pater noster, XXIII, XXXIII, XLVII.

Penediu e doleu vos, XXXVIV.

Per istam sanctam unctio, LXXIXV.

Per que so en dubte per la força, XCV.

Proficiscere anima de hoc mundo,
LXXXVIII.

Propiciare Domine animabus, CXIVV.

Propicientur Dominus cunctis
infirmatibus, LXXXIVV.

Quaesumus Domine pro tua pietate,
CVI. CXVIII.

Quaesumus omnipotens Deus
instituta, L.

Quartament anima devota, XCVIII.

Que portau, home o dona, XVIII, XXVIII.

Qui Lazarum resuscitasti, CXXI.

Quia dominus per Heremias, I.

Quintament puix Iesus salvador,
XCIXV.

Quis ascendit in montem, CXVI, CXIV.

Recede inmunde spiritus, XVIII, XXVIII.

Recumbentibus undecim discipulis,

LXXXVI.

Requiem aeternam dona eis, CXVIII.

Requiem aeternam dona eis, CXVIII.

Respice Domine super hanc
fabricam, CXVI.

Reverents o magnífichs, XXIV, XXXIV.

Rogamus te domine Deus, CXXIII.

Sacramentum penitentiae est
absolutio, LIV.

Salvam fac ancillam tuam, XXXIII.

Salvos fac servos tuos, LI.

Salvum fac servum tuum, LXXXII.

Sanctificetur ac fecundetur, XIV.

Segonament en lo present exercici,
XCV.

Senyor inmens, e deu meu, yo crech,
XCV.

Si hi ha algu ho alguna qui haja,
CXXVII.

Si licet homini dimittere uxorem, XLIII.

Si non es baptizatus, XXV, XXXV.

Si vos mon senyor tenint per cert,
XCIV.

Sit nomen Domini, XI.

Sou batejat, XXXIV.

Subvenite sancti Dei, occurrere, CIV.

Suscipe Domine animam famuli tui,
CIV.

Suscipe quaesumus Domine per
sacra connubii, XLIII.

Suscipe sacrificium quaesumus
Domine, CXIX.

Tal dia, CXXVIII-CXXIX.

Te domine pater omnipotens aeterne
deus supplice exoramus, CXI.

Temeritatis quidem est Domine, CXII.

Terçament en lo dit exercici, XCV.

Tibi Domine commendamus
animam, CXII.

V.D. Per quem maiestatem tuam,
XLIII.

V. D. Qui potestate virtutis tuae, XLIX.

V. D. Qui visibili potentia sacramen-
torum, XIV.

Veni sancte Spiritus, XI.

Ves donchs anima christiana, CIV.

Virtutum caelestium Deus qui ab
humanis, LXXXIII.

Vosaltres, senyors e dones, CXXV.

Yo de part de sancta mare sglesia, CIX.

3. ÍNDEX ESPECÍFIC DE PECES

ADMONICIONS I DIÀLEGS EN CATALÀ

Après acompanyat de ferma speranza, xcvii.

A vosaltres gloriosos sançts, xcviii.

A vos angel glorios custodi, xcviiv.

Catholic e bon christia, xciii.

Catholic e devot christia, lxvi.

Com auras nom, xxiv, xxxiv, xxxivv.

Com sia cosa certa devot christia, xciv.

Devot christia vos invocarem, lxxixv.

Devot christia en gratia a nostre Senyor, lxxxviiiv.

Devot chrestia, nostre Senyor, lxv.

Devots christians, recordau, lxiiiv.

Fareu la confessió general, cxxvii.

Feu gracies a nostre Senyor, lxiiiv.

Honorables senyors, xl.

Jo do mon cors a vos, xlv.

Jo en persona deu, xli.

Levareu vos de peus e farem, cxxv.

Noresmenys vull ab ferma speranza, xcviiv.

Offeriu la anima y lo cors, lxxxviiiv.

Penediu e doleu vos, xxxviiiv.

Per que so en dubte per la força, xcv.

Quartament anima devota, xcviii.

Que portau, home o dona, xviii, xxviiiv.

Quintament puix Iesus salvador, xcixv.

Reverents o magnífichs, xxiiiv, xxxiiiv.

Segonament en lo present exercici, xcv.

Senyor inmens, e deu meu, yo crech, xcv.

Si hi ha algu ho alguna qui haja, cxxvii.

Si vos mon senyor tenint per cert, xciv.

Sou batejat, xxxviiiv.

Tal dia, cxxviii-cxxixv.

Terçament en lo dit exercici, xcv.

Ves donchs anima christiana, civ.

Vosaltres, senyors e dones, cxxv.

Yo de part de sancta mare sglesia, cix.

ANTIFONES

Absolve Domine animas eorum, cxviiiv.

Animabus quasumus domine famulorum, cxixv.

Annue nobis Domine per hoc sacrificium, cxviiiv.

Aperite illi, cixv, cxv.

Caelestis participatio sacramenti, cxix.

Chorus angelorum, ciiiv, cv.

Christus vincit, Christus regnat, xxv, xxixv.

Domine Ihesu Christe rex gloriae, cxviii.

Dominus sit vobiscum et ipse, xliii.

Ecce sic benedicetur, xlviiv.

Hic accipiet benedictionem, CXIII, CXIV.
 In paradisum, CVII, CVIII.
 Interveniatur quaesumus domine anima famulae, CXIX.
 In te speravi Domine, XLIIIV.
 Iuvenes et virgines, CXIVV, CXVV.
 Lux aeterna luceat eis, CXVIIIIV.
 Quis ascendit in montem, CXVI, CXVIIV.
 Requiem aeternam dona eis, CXVIIIIV.

BENEDICCIONS

Benedicat te Deus de caeli, LXXXIVV.
 Benedicat te deus Pater, LXXXV.
 Benedicat te deus Pater qui in principio, LXXXV.
 Benedicant vobis Dominus nostri oris, L.
 Benedicat et custodiat vos, LI.
 Benedic Domine hanc creatura salis, XXIXV.
 Benedic Domine has arras, XLIIIV.
 Benedictio Dei omnipotentis, Patris, x.
 Coniunctio olei unctionis, XIV.
 Deus qui fundasti terram et firmasti caelos, CVIIIIV.
 In nomine Patris et Filii, LV, LI.
 Sanctificetur ac fecundetur, XIV.

CANTICS

Benedictus dominus Deus Israel, CXXIV.

EPISTOLES

Audivi vocem de caelo dicentem, CXVIII.
 Nescitis quoniam corpora vestra, XLIII.

EVANGELIS

Extollens vocem quaedam mulier, LXIIIIV.

Exultavit in Spiritu sancto, XXII, XXXII.
 In principio erat Verbum, XXIVV, XXXVI.
 Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, CXVIII.
 Recumbentibus undecim discipulis, LXXXVI.
 Si licet homini dimittere uxorem, XLIII.

FÒRMULES

Accipe iugum domini, XLVIIIIV.
 Accipe sal sapientiae, XX, XXIXV.
 Accipe signum crucis, XVIIIIV, XXVIII.
 Auctoritate omnipotentis Dei et eius apostolorum, LXXXVII.
 Corpus domini nostri Iesu Christi custodiat, LXIII.
 Credo in Deum Patrem, XXIII, XXXIIIV.
 Effeta quod est adaperire, XVIIIIV.
 Ego auctoritate omnipotentis Dei, LX, LXII.
 Ego auctoritate qua fungor, LXI.
 Ego te baptizo, XXV, XXXIVV.
 Ego te linio oleo, XXXIV.
 Per istam sanctam unctionem, LXXIXV.
 Si non es baptizatus, XXV, XXXV.

LLETANIES

Kyrie eleyson, XII, LXXX, CIII, CIV, CIVV, CV, CVI, CVIIIIV, CXV, CXIIIIV, CXIV, CXIV, CXVI, CXVII, CXX, CXXI, CXXI.

ORACIONS

Absolve Domine animam famuli tui, CXIIIV.
 Absolve Domine animas omnium fidelium, CXXIIIV.
 Absolve, quaesumus, Domine, animam, CXVIIIIV.
 Da nobis Domine quaesumus ut animas, CXXIIIIV.
 Debitum humani corporis, CXIV.

Deus apud quem mortuorum spiritus, CXV.

Deus cui omnia vivunt, CIII.

Deus cui proprium est misereri, CVI.

Deus indulgentiarum domine, CXXII.

Deus omnipotens salvator et redemptor, LXXXV.

Deus qui famulo tuo Ezechie, LXXXIV.

Deus qui humano generi et salutare remedium, LXXXIII.

Deus qui humanarum animarum, CIV.

Deus qui inter apostolicos sacerdotes, CXXIII.

Deus qui iustis supplicationibus, CXIV.

Deus qui miseratione animae fidelium, CXXIII.

Deus qui nos patrem et matrem, CXIX, CXXIV.

Deus qui per apostolum tuum, LXXXII.

Deus qui proprium est misereri, CXXI.

Deus veniae largitor, CXXIV.

Deus vitae dator et humanorum corporum, CIV.

Domine Ihesus Christe qui es salvator, LXXXIV.

Domine qui facturae tuae semper pio, LXXXIII.

Domine sancte pater omnipotens deus qui fragilitatem, LXXXIII.

Domine sancte pater omnipotens aeternae deus qui benedictionis tuae, LXXXIV.

Dominus Ihesus Christus apud te sit, LXXXIV.

Dominus Ihesus Christus qui dixit, LXXXV.

Ergo te maledicte, XXXV, XXXI.

Fac Domine hanc cum servo tuo, CIV.

Fiat haec commixtio salis, IX.

Fidelium Deus omnium conditor, CXVI, CXVII, CXIX, CXXI, CXIV, CXIII, CXXII.

Hiis sacrificiis, quaesumus Domine, CXVIII.

Hostias Domine quas tibi pro animabus, CXIX.

Inclina Domine aurem tuam, CVI, CXVIII, CXXIV, CXXIV.

Maiestatem tuam Domine supplices, LXXXIV.

Non intres in iudicium cum servo tuo, CV.

Omnipotens et mitissime Deus, CXIV.

Omnipotens sempiterne Deus cui nunquam, CXXV, CXXIV.

Omnipotens sempiterne Deus sancte puritatis auctor, CXVII.

Oremus fratres carissimi pro spiritu, CXIV.

Obsecramus misericordiam tuam, CVII.

Pater noster, XXIII, XXXIII, XLVII.

Propiciare Domine animabus, CXIV.

Propicientur Dominus cunctis infirmitatibus, LXXXIV.

Proficiscere anima de hoc mundo, LXXXVIII.

Quaesumus Domine pro tua pietate, CVI, CXVIII.

Quaesumus omnipotens Deus instituta, L.

Recede inmunde spiritus, XVIII, XXVIII.

Respice Domine super hanc fabricam, CXVI.

Suscipe sacrificium quaesumus Domine, CXIX.

Te domine pater omnipotens aeternae deus supplice exoramus, CXI.

Temeritatis quidem est Domine, CXXII.

Tibi Domine commendamus animam, CXII.

Suscipe Domine animam famuli tui, CIV.

Suscipe quaesumus Domine per sacra connubii, XLIII.

Virtutum caelestium Deus qui ab humanis, LXXXIII.

PREFACIS

V. D. Per quem maiestatem tuam, XLIIIV.

V. D. Qui potestate virtutis tuae, XLIX.

V. D. Qui visibili potentia sacramentorum, XIV.

RESPONSORIS

Heu mihi Domine, CXXV, CXXIIV.

Libera me Domine de morte, CVV, CXIII, CXIX.

Ne recorderis peccata mea Domine, CVIV.

Qui Lazarum resuscitasti, CXXI.

Requiem aeternam dona eis, CXVIII.

Rogamus te domine Deus, CXXIII.

Subvenite sancti Dei, occurrere, CIIIV.

SALMS

Ad te Domine levavi animam meam, CVII.

Beati immaculati in via, CXXIV.

Cantate Dominum canticum novum, CXV.

Confitemini Domino quoniam bonus, CIXV.

Deus misereatur nostri, XXVV, LXV.

Domine probasti me, XV.

Domini est terra et plenitudo eius, CXVIV.

In exitu Israel de Egipto, CIIIV.

In quo corripit adolescentior (ps. 118,9), CXXIVV.

Laudate Dominum de caelis, CXIVV.

Laudate Dominum in sanctis eius, CXVV.

Laudate Dominum omnes gentes, CXXIV.

Laudate pueri Dominum, CXIII.

TEXTOS DOCTRINALS I CANÒNICS

Adverte primum quod, XXXVIII.

Casus autem reservati domino archiepiscopo, LVIIIV.

Innocentius episcopus, LVI.

Quia dominus per Heremias, I.

Sacramentum penitentiae est absolutio, LIV.

TRACTUS

Dicit Dominus, ego sum resurrectio, CXVIII.

De profundis clamavi ad te, CXVIII.

VERSETS

Adiutorium nostrum, VIII, XI.

Ascendens Christus in altum, XI.

Benedictus qui venit, XI.

Confirma hoc Deus quod operatus, XV.

De ore leonis libera me, XI.

Domine exaudi orationem meam, XV, XI, XXXIIIV, LI.

Esto ei Domine turris, XXXIIIV.

Haec dies quam fecit Dominus, XV.

Mitte ei Domine, XXXIII, LI.

Nichil proficiat inimicus, XXXIII.

Omnes gentes plaudite manibus, XV.

Ostende nobis Domine misericordiam, XV, XI.

Salvam fac ancillam tuam, XXXIII.

Salvos fac servos tuos, LI.

Salvum fac servum tuum, LXXXII.

Sit nomen Domini, XI.

Veni sancte Spiritus, XI.

ÍNDIX GENERAL

ESTUDI INTRODUCTORI	7
Emergència de l'ordinari sacramental	9
La tradició manuscrita de l'ordinari tarraconense	12
L'ordinari tarraconense de l'any 1530	14
Característiques tipogràfiques	16
Exemplars i bibliografia	24
Característiques i contingut.....	25
Influència en els ordinaris catalans	30
APÈNDIX I:	
Fragments manuscrits d'ordres i d'ordinaris tarraconenses	31
APÈNDIX II:	
Manuscrits desapareguts	39
EDICIÓ FACSIMILAR	43
ÍNDEXS	363
Índexs de l'ordinari	365
Índex alfabètic	367
Índex específic de peces	371
Índex general	375

